

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

TIP METİNLERİNİN TÜRKÇEDEN
İNGİLİZCEYE YAPILAN ÇEVİRİLERİNDE
ÖZ ÇEVİRİLERİNİN İŞLEVSELLİĞİ

Esra SÖNMEZ

2502120048

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mine YAZICI

İSTANBUL – 2021

ÖZ

TIP METİNLERİNİN TÜRKÇEDEN İNGİLİZCEYE YAPILAN ÇEVİRİLERİNDE ÖZ ÇEVİRİLERİNİN İŞLEVSELLİĞİ

Esra SÖNMEZ

Tıp çevirisi tüm dünyada artan bir ilgiyle akademisyenlerin dikkatini çekmeye başlamıştır. Bunun başlıca nedenleri arasında çeviri hacminin fazla olması ve bu alanda donanımlı çevirmenlere duyulan ihtiyaç yer almaktadır. Bu disiplinlerarası çalışmada, öz çevirilerinin bilginin paylaşırlığı konusunda doğrudan ilişkisi olup olmadığı irdelenmiş ve tıp alanından yola çıkılarak, öz çevirilerinin bir metin türü olarak akademik yazın dizgesindeki işlevi araştırılmıştır. Bu bağlamda, 2000-2015 yılları arasında tıp dergilerinde yayımlanan bilgiye ulaşma yolu olan tıp literatürü veri tabanı PubMed’de yer alan 12 Türk tıp dergisinden, en eski ve en yeni tarihli olanları olmak üzere, toplam 44 İngilizce ve Türkçe özgün araştırma ve derleme öz metinleri incelenmiştir. Özlerin işlevselliği, bütüncül bir yaklaşım ile metin ve süreç düzeyinde değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda, Türkçeden İngilizceye çevirisi yapılan tıbbi öz metinlerinde terimsel eşdeğerliğin gözetildiği, alan bilgisinin korunduğu ve metinlerin bilgilendirici metin türü olarak hazırlandığı görülmektedir. Ancak çalışmanın yapıldığı 15 yıllık zaman aralığında önemli değişiklikler olduğu tespit edilmiştir. Hem biçimsel, hem de çeviri edimi bağlamında özellikle 2010 yılından sonra tıbbi özlerde çeviriye verilen önemin arttığı, daha titiz bir dil kullanımı olduğu ve özlerin uluslararası tıbbi yazım normlarına ve konvansiyonlarına göre hazırlanmaya başladığı görülmektedir. İşlevsel bir çevirinin bilginin paylaşırlığı üzerindeki önemli rolü, ilerleyen dönemlerde makalelerin atıf sayısında görülen artış ile de ilişkili bulunmuştur. Sonuç olarak, özler bilgi aktarımında önemli araçlardır ve ana dili İngilizce olmayan ülkelere yapılan yayınlarda çeviri kritik öneme sahiptir. Öz çevirilerinin akademik çeviri eğitimi alan ve alan bilgisi ve araştırma edincine sahip profesyonel çevirmenler tarafından yapılması önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Çeviribilim, Disiplinlerarasılık, İşlevsellik, Tıp Çevirisi, Öz

ABSTRACT

THE TEXTUAL FUNCTIONALITY OF TRANSLATED MEDICAL ABSTRACTS FROM TURKISH INTO ENGLISH

Esra SÖNMEZ

Medical translation has increasingly become a matter of interest for researchers worldwide. This growing interest can be attributed to the increasing demand for medical translation and the unmet need for educated and trained professional translators working in this field. In this interdisciplinary study, the role of translation of medical abstracts implicated in share of knowledge was investigated and the textual functionality of translated medical abstracts as a text type in the academic literary system was examined. A total of 44 English and Turkish original article and review abstracts were obtained from 12 Turkish medical journals indexed in the PubMed database, a specialized biomedical database and gateway for browsing information published in medical journals, between 2000 and 2015. From each journal, two abstracts were retrieved at two different time points. The textual functionality was assessed using a holistic approach at the text and process level. The results showed that translated abstracts were informative text types and harbored terminological equivalence and field knowledge. However, throughout the 15-year study period, major changes were observed for both text format and translation act and, in particular as of 2010, a special care was paid to abstract translation in accordance with the international norms and conventions of medical publishing. The increased number of citations after 2010 also indicated the role of functional translation on share of knowledge. In conclusion, abstracts are valuable tools for knowledge transfer and translation plays a key role in this transfer process in non-English speaking countries. It is recommended that translation of specialized texts should be performed by educated and trained professional translators who have research skills and competencies.

Keywords: Translation Studies, Interdisciplinarity, Functionality, Medical Translation, Abstract

ÖNSÖZ

1970’li yıllarda çoğul dizge kuramının geliştirilmesi, Çeviribilim alanında disiplinlerarası araştırmaların hız kazanacağının da bir göstergesiydi. Disiplinlerarası araştırmaların artması ile birlikte Çeviribilim edebiyat, dilbilim, sosyoloji ve felsefe ile birincil dereceden ilişkiler kurmuştur. Bu disiplinler ile olan ilişkiler, disiplinin temelini pekiştirmiş ve Çeviribilimin özerk bir bilim dalı olarak gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Küreselleşen dünyamızda, Çeviribilim alanında ikincil dereceden ilişkiler kurularak yapılan disiplinlerarası çalışmalar da önem kazanmaya başlamıştır. Son yıllarda araştırma malzemesini tıp, mühendislik gibi bilim dallarından alan ve bu disiplinlerin uygulama alanını kendi kuramsal tabanında yorumlayan disiplinlerarası çalışmaların sayısında artış göze çarpmaktadır. Çeviribilimin kendi kuramsal tabanını güçlendirmesi, özel alan çevirilerinin işlevselliğine de katkı sunmaktadır.

Son 20 yıldır her disiplinde olduğu gibi, Çeviribilim alanında da işlevselliği artıran bütüncül yaklaşımın önemi artmıştır ve bu bir paradigma değişikliğine neden olmuştur. Çeviride bütüncül yaklaşım izlemek için, birbirine kenetlenmiş süreçlerin şeffaf ve görünür olması ve bir sistem çerçevesinde ele alınması gerekir. Çeviribilimde farklı disiplinleri bütüncül bir bakış açısıyla ele almak, metni, süreci ve çevirmeni birbirine bağlar. Heidemarie Salevsky’nin tanımıyla, bu başlı başına bir *sistemik etkileşimdir*.

Tıp metinlerinin Türkçeden İngilizceye yapılan çevirilerinde özlerin işlevselliğinin araştırıldığı ve özel alan çevirilerini bütüncül bir perspektiften inceleyen disiplinlerarası bu tez çalışmasının da, Çeviribilim alanına katkıda bulunacağını temenni ederim.

Bu tezin hazırlanmasında başından sonuna kadar gerekli öneri ve yönlendirmeleri yapan, karşılaştığım sorunlarda bana çözüm sunan, Çeviribilim alanında yeni ufuklar kazandırarak bana sınırların ötesine geçebilme cesareti veren, engin bilgisiyle çalışmaya şahsım kadar zaman ve emek harcayan kıymetli tez

danışmanım Prof. Dr. Mine YAZICI'ya sonsuz katkıları ve sabrı için teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora öğrenimi aşamasında derslerini aldığım, İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Anabilim Dalı'ndaki kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mine YAZICI, Prof. Dr. Alev BULUT, Prof. Dr. Sakine ERUZ ve Prof. Dr. Turgay KURULTAY'a bu tezin hazırlanmasına katkıda bulunacak kuramsal bilgileri öğrettikleri için teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme komitelerinde değerli fikirlerini ve öngörülerini benimle paylaşan ve sundukları katkılar ile disiplinlerarası bu çalışmayı hazırlamama destek olan Prof. Dr. Alev BULUT, Prof. Dr. Sakine ERUZ ve Dr. Ayşegül ANGI'ya özverileri için teşekkür ederim.

Çeviribilim alanından yola çıkarak, tıp alanında gelişmemi sağlayan, hiç bilmediğim bir alanın bilgi ve donanımını öğrenmemde bana katkı sunan, bir "yabancı"yı kendi "ev"lerinde büyük bir nezaket ile ağırlayıp, misafirperverlik gösteren ve bana tıp alanında çalışma imkanı veren, bugüne kadar iş birliği yaptığım tüm tıp hekimlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, beni her zaman sevgi ile kucaklayan ve bana olan inancını hiç yitirmeyen aileme, sevgisiyle her zaman yolumu açan, bana hayatı öğreten, cesaretlendiren ve destekleyen hayat arkadaşım, kıymetli eşim Dr. Mustafa Emin Sönmez'e ve kaybolduğumda her daim yönümü bulmama yardımcı olan kutup yıldızım, hayat ışığım, oğlum Arın'a, beni sevgiyle sarmalayıp bugünkü ben olmamı sağladıkları için teşekkür ederim.

Esra SÖNMEZ
İSTANBUL, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	8
BİLİMSEL METİN TÜRÜ OLARAK TIP METİNLERİ	8
1.1. Bilimsel Metin Türü Olarak Tıp Metinleri.....	8
1.2. Uzmanlık Alanları ve Uzmanlık Alanlarına Göre Öz Türleri	10
1.2.1. Uzmanlık Alanlarına Göre Sınıflandırma	11
1.2.1.1. Temel Tıp Bilimleri	11
1.2.1.2. Dahili Tıp Bilimleri	11
1.2.1.3. Cerrahi Tıp Bilimleri.....	12
1.2.2. Uzmanlık Alanlarına Göre Öz Türleri.....	13
1.3. Değerlendirme	21
İKİNCİ BÖLÜM	24
AKADEMİK ÖZLER VE ÖZELLİKLERİ	24
2.1. Metin Türü Olarak Özler	26
2.1.1. Türetilmiş Olma Özelliği	26
2.1.2. Bilgilendiricilik	26
2.1.3. Okunabilirlik	27
2.1.3.1. Bağlılık.....	29
2.1.3.2. Nesnellik.....	30
2.2. Çeviri Süreci ve Özler	30
2.2.1. Uzmanlık Alanı Bilgisi	32
2.2.2. Terminolojik Farklılıklar ve Standardizasyon	34
2.3. Değerlendirme	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	41
AKADEMİK ÖZLER VE YÖNERGELER.....	41
3.1. ISO/GOST ve ANSI/NISO Kriterleri	43
3.2. Tıp Literatürü Veri Tabanı: PubMed.....	44
3.2.1. PubMed Kabul Kriterleri.....	45
3.2.2. PubMed Veri Tabanında İndeksli Türk Tıp Dergileri	46
3.3. Türk Tıp Dergilerinin Yazarlara Bilgi Yönergeleri: Öz Kriterleri	50
3.4. Tıbbi Yayıncılıkta DOI Sistemi	55
3.5. Değerlendirme	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	58
BÜTÜNCE VE YÖNTEM.....	58
4.1 Örneklem Seçimi ve Zaman Aralığı	58
4.2. Uygulama: İçerik Çözümlemesi ve Şematik Çözümleme	59
Öz Örneği #1.....	59
Öz Örneği #2.....	69
Öz Örneği #3.....	77
Öz Örneği #4.....	85
Öz Örneği #5.....	92
Öz Örneği #6.....	101
Öz Örneği #7.....	110
Öz Örneği #8.....	118
Öz Örneği #9.....	127
Öz Örneği #10.....	135
Öz Örneği #11.....	143
Öz Örneği #12.....	151
Öz Örneği #13.....	158
Öz Örneği #14.....	165
Öz örneği #15	173
Öz örneği #16	181
Öz örneği #17	189
Öz örneği #18	198
Öz örneği #19	206
Öz örneği #20	214
Öz örneği #21	221

Öz örneği #22	228
4.3. Değerlendirme	235
SONUÇ	245
KAYNAKÇA	251
ÖZGEÇMİŞ	272

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Temel tıp bilimlerine ait İngilizce ve Türkçe öz örnekleri.....	17
Şekil 2: Dahili tıp bilimlerine ait İngilizce ve Türkçe öz örnekleri.....	19
Şekil 3: Cerrahi tıp bilimlerine ait İngilizce ve Türkçe öz örnekleri.....	20
Şekil 4: Heidemarie Salevsky'nin özlerde işlevsellik inceleme şeması.....	25
Şekil 5: Flesch formülüne göre okunabilirlik düzeyleri.....	28
Şekil 6: Öz örneği #1.....	59
Şekil 7: Öz örneği #2.....	69
Şekil 8: Öz örneği #3.....	77
Şekil 9: Öz örneği #4.....	85
Şekil 10: Öz örneği #5.....	92
Şekil 11: Öz örneği #6.....	101
Şekil 12: Öz örneği #7.....	110
Şekil 13: Öz örneği #8.....	118
Şekil 14: Öz örneği #9.....	127
Şekil 15: Öz örneği #10.....	135
Şekil 16: Öz örneği #11.....	143
Şekil 17: Öz örneği #12.....	151
Şekil 18: Öz örneği #13.....	158
Şekil 19: Öz örneği #14.....	165
Şekil 20: Öz örneği #15.....	173
Şekil 21: Öz örneği #16.....	181

Şekil 22: Öz örneği #17.....	189
Şekil 23: Öz örneği #18.....	198
Şekil 24: Öz örneği #19.....	206
Şekil 25: Öz örneği #20.....	214
Şekil 26: Öz örneği #21.....	221
Şekil 27: Öz örneği #22.....	228

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: İngilizce öz incelemesi #1.....	60
Tablo 2: Türkçe öz incelemesi #1.....	61
Tablo 3: İngilizce öz incelemesi #2.....	70
Tablo 4: Türkçe öz incelemesi #2.....	71
Tablo 5: İngilizce öz incelemesi #3.....	78
Tablo 6: Türkçe öz incelemesi #3.....	79
Tablo 7: İngilizce öz incelemesi #4.....	86
Tablo 8: Türkçe öz incelemesi #4.....	87
Tablo 9: İngilizce öz incelemesi #5.....	93
Tablo 10: Türkçe öz incelemesi #5.....	94
Tablo 11: İngilizce öz incelemesi #6.....	102
Tablo 12: Türkçe öz incelemesi #6.....	103
Tablo 13: İngilizce öz incelemesi #7.....	111
Tablo 14: Türkçe öz incelemesi #7.....	112
Tablo 15: İngilizce öz incelemesi #8.....	119
Tablo 16: Türkçe öz incelemesi #8.....	120
Tablo 17: İngilizce öz incelemesi #9.....	128
Tablo 18: Türkçe öz incelemesi #9.....	129
Tablo 19: İngilizce öz incelemesi #10.....	136
Tablo 20: Türkçe öz incelemesi #10.....	137
Tablo 21: İngilizce öz incelemesi #11.....	144

Tablo 22: Türkçe öz incelemesi #11.....	145
Tablo 23: İngilizce öz incelemesi #12.....	151
Tablo 24: Türkçe öz incelemesi #12.....	153
Tablo 25: İngilizce öz incelemesi #13.....	159
Tablo 26: Türkçe öz incelemesi #13.....	160
Tablo 27: İngilizce öz incelemesi #14.....	166
Tablo 28: Türkçe öz incelemesi #14.....	167
Tablo 29: İngilizce öz incelemesi #15.....	174
Tablo 30: Türkçe öz incelemesi #15.....	175
Tablo 31: İngilizce öz incelemesi #16.....	182
Tablo 32: Türkçe öz incelemesi #16.....	183
Tablo 33: İngilizce öz incelemesi #17.....	190
Tablo 34: Türkçe öz incelemesi #17.....	191
Tablo 35: İngilizce öz incelemesi #18.....	199
Tablo 36: Türkçe öz incelemesi #18.....	200
Tablo 37: İngilizce öz incelemesi #19.....	207
Tablo 38: Türkçe öz incelemesi #19.....	208
Tablo 39: İngilizce öz incelemesi #20.....	215
Tablo 40: Türkçe öz incelemesi #20.....	216
Tablo 41: İngilizce öz incelemesi #21.....	222
Tablo 42: Türkçe öz incelemesi #21.....	223
Tablo 43: İngilizce öz incelemesi #22.....	229
Tablo 44: Türkçe öz incelemesi #22.....	230

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Metin istatistikleri #1	67
Grafik 2: Sözcük yoğunluğu #1	68
Grafik 3: Metin istatistikleri #2	76
Grafik 4: Sözcük yoğunluğu #2	76
Grafik 5: Metin istatistikleri #3	84
Grafik 6: Sözcük yoğunluğu #3	84
Grafik 7: Metin istatistikleri #4	91
Grafik 8: Sözcük yoğunluğu #4	91
Grafik 9: Metin istatistikleri #5	99
Grafik 10: Sözcük yoğunluğu #5	99
Grafik 11: Metin istatistikleri #6	108
Grafik 12: Sözcük yoğunluğu #6	109
Grafik 13: Metin istatistikleri #7	117
Grafik 14: Sözcük yoğunluğu #7	117
Grafik 15: Metin istatistikleri #8	125
Grafik 16: Sözcük yoğunluğu #8	126
Grafik 17: Metin istatistikleri #9	134
Grafik 18: Sözcük yoğunluğu #9	134
Grafik 19: Metin istatistikleri #10	141
Grafik 20: Sözcük yoğunluğu #10	142
Grafik 21: Metin istatistikleri #11	150

Grafik 22: Sözcük yoğunluğu #11.....	150
Grafik 23: Metin istatistikleri #12.....	156
Grafik 24: Sözcük yoğunluğu #12.....	157
Grafik 25: Metin istatistikleri #13.....	164
Grafik 26: Sözcük yoğunluğu #13.....	165
Grafik 27: Metin istatistikleri #14.....	171
Grafik 28: Sözcük yoğunluğu #14.....	172
Grafik 29: Metin istatistikleri #15.....	179
Grafik 30: Sözcük yoğunluğu #15.....	180
Grafik 31: Metin istatistikleri #16.....	188
Grafik 32: Sözcük yoğunluğu #16.....	188
Grafik 33: Metin istatistikleri #17.....	197
Grafik 34: Sözcük yoğunluğu #17.....	197
Grafik 35: Metin istatistikleri #18.....	205
Grafik 36: Sözcük yoğunluğu #18.....	205
Grafik 37: Metin istatistikleri #19.....	212
Grafik 38: Sözcük yoğunluğu #19.....	213
Grafik 39: Metin istatistikleri #20.....	220
Grafik 40: Sözcük yoğunluğu #20.....	221
Grafik 41: Metin istatistikleri #21.....	227
Grafik 42: Sözcük yoğunluğu #21.....	227
Grafik 43: Metin istatistikleri #22.....	234
Grafik 44: Sözcük yoğunluğu #22.....	235

Grafik 45: Atıf sayısına göre dergi dağılımları.242

GİRİŞ

Günümüzde disiplinlerin kendine ait araştırma yöntemleri yerini giderek disiplinlerarası, hatta disiplinlerötesi araştırmalara bırakmaktadır. XIX. yüzyılda disiplinlerin oluşma sürecinde alanlar arasındaki ayrım keskinen, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu ayrımın giderek kaybolduğu görülmektedir. Disiplinler arasındaki sınırların sorgulanması, eleştirel düşüncenin gelişmesine yol açmıştır (Değirmenci, 2011: 75-76).

Bilimin gelişim sürecinin bir ürünü olarak disiplinlerarasılık kavramı sosyal bilimlerde kendine yer edindiği 1920'li yıllardan bu yana, sosyal bilimlerin kendi yöntemlerini geliştirerek bilimselleşmesine katkıda bulunmuştur (Şan, 2014: 25). Çeviribilimin varlığını sürdürebilmesi, birincil ve ikincil ilişkileri sürdürmesine bağlıdır (Yazıcı, 2007: 565-571). Disiplinlerarası çalışmalar, birincil ilişkiler kadar, Çeviribilimin varlığını sürdürebilmesine olanak verir.

Tıp bilimi; araştırmaların, buluşların, bilgi ve deneyimin hızlı bir şekilde paylaşılmasının elzem olduğu bir bilim dalıdır. Tıp alanında bilgi yalnızca erek kültüre değil, aynı zamanda evrensel amaçlara da hizmet eder. Öz, bir metnin herhangi bir yargı veya değerlendirme içermeden ve ana metinden bağımsız olarak kısaltılmış versiyonudur. Standardize edilmiş bir öz, okura ana metindeki önemli bulguları kısa sürede öğrenme olanağı sağlar; okurun okumak istediği konuyu hızlıca taramasına olanak verir ve metnin bütününe okuyup okumayacağına karar vermesine yardımcı olur (ANSI/NISO Z39: 14). Günümüzde İngilizce, tıp dilinin "*lingua franca*"sıdır ve tıp alanının tümevarımlı bir disiplin olması özlerin metin geleneği ölçütlerinin tüm dünyada benimsenmesini kolaylaştırmıştır (Yazıcı, 2011:94).

Metin türleri sınıflamasında, metin türleri edebiyat ve kullanmalık metinler olmak üzere başlıca iki gruba ayrılır (Rolf, 1993: 125). Uzmanlık metinleri de kullanmalık metinler sınıfında ele alınmaktadır. Uzmanlık metinleri olarak tıp metinleri, belirli amaçlar doğrultusunda üretilen, terminoloji ve üstsöylem öğelerinin sıklıkla kullanıldığı, bildirişimsel işlevi olan metinlerdir. Bir inceleme alanı olarak ele alındığında, tıp çevirisi 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar akademisyenlerin dikkatini

pek çekmemiştir. 1950’li yıllardan sonra ise, bu uzmanlık alanının çevirisine ilişkin çeşitli çabalar ortaya konmuştur. Önceleri dilsel eşdeğerlik üzerinden normatif bir yaklaşım ile ele alınan tıp çevirisi, çağdaş Çeviribilim kuramlarının geliştirilmesiyle birlikte paradigma değişikliğine uğramıştır. Özellikle 1970’li yılların sonunda çevirinin bir eylem olduğunu ve her eylemin bir amacı olduğunu öne süren erek odaklı işlevsel yaklaşımlar ön plana çıkmıştır (Vermeer, 2000: 221). İşlevsel yaklaşımda bir metni anlamlandırabilmek salt dilsel öğeler ile sınırlı değildir. Algılama (i) genel, insana özgü, biyolojik, psikolojik koşullara; (ii) kültüre özgü eğitime ve (iii) bireysel eylemlere dayalı olarak değişkenlik gösterir (Vermeer, 1986: 344). Bu bağlamda, işlevsel kuramlar çeviri eylemine göreceli bir bakış açısı getirerek, çevirinin kültürel, eylemsel, amaçlı ve işlevsel bir süreç olduğunu öne sürer (Tosun, 2002: 82).

Uzun yıllar dilsel eşdeğerliğin hakim olduğu Çeviribilim çalışmalarında, erek odaklı, işlevsel ve betimleyici kuramlar yeni bir çığır açmıştır. Günümüzde çeviri eylemi dizgesellik, erek kültür ve durum bağlamları içerisinde ele alınmaktadır. Uzmanlık alanı çevirisi olarak tıp çevirisi de, birtakım ön koşulları ve normları olan ve kendine ait değişkenleri olan bir dilin hakim olduğu çeviri türüdür. Her topluluğun kendine ait dilsel repertuarı olmakla birlikte, çeviri sürecinde salt terimsel eşdeğerlik aranmaz; metnin bildirişimsel işlevini yerine getirmek ve metne erek dizgede işlevsellik kazandırmak için çeviri eylemi ve sürecinin başka değişkenler göz önünde bulundurularak icra edilmesi gerekir.

Disiplinlerarası çalışmalar ihtiyaç duyulduğunda ortaya çıkan bir çalışma biçimi olup, Çeviribilimin ikinci araştırma ürünü olan uzmanlık alanı çevirilerinin daha geniş bir perspektiften incelenmesine olanak sağlar (Yazıcı, 2004: 111-112). Bu bilgiler ışığında, bu tez çalışmasında Çeviribilimin kuramsal tabanından yola çıkılarak, akademik tıbbi öz çevirilerinin işlevselliği irdelenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Türkçeden İngilizceye yapılan tıbbi öz çevirilerinin işlevsellik ve bilginin paylaşırlılığı konusunda doğrudan ilişkisi olup olmadığı irdelenecek ve tıp alanından yola çıkarak, öz çevirilerinin bir metin türü olarak akademik yazın dizgesindeki işlevi araştırılacaktır. Bu bağlamda tıp alanında metin geleneğinin

tarihçesinden yola çıkılarak, akademik yazıların geçişmişten günümüze hangi aşamalardan geçerek geldiği ve Türk yazın dizgesinde günümüzde hangi konumda yer aldığı ele alınacaktır.

Çalışmanın Konusu ve Kapsamı

Çeviribilimde farklı disiplinleri bütüncül bir bakış açısıyla ele almak, metni, süreci ve hatta çevirmeni birbirine bağlar. Heidemarie Salevsky (2011: 289) bunu “*sistemik etkileşim*” olarak tanımlar.

Bu çalışmada, tıp alanına ait akademik özler, Salevsky’nin uygulama ve kuramsal açıdan çeviri sürecinde ortaya çıkan düzensizlikleri kavrayabilmek için Çeviribilim ve Biyosibernetik disiplinlerinden yararlanarak yapmış olduğu çalışmasında belirlenen ölçütler bağlamında irdelenmiştir. Salevsky’nin çalışması, ilk kez çevirinin ikincil ilişki düzleminde sistemik bir etkileşim olarak ele alındığı çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Salevsky, çalışmasında çevirileri metin, süreç ve çevirmen düzeyinde incelemiştir. Disiplinlerarası bir nitelik taşıyan bu tezde de benzer bir çalışma yapılması amaçlanmıştır. Ancak, Salevsky’nin aksine, bu tezde özler yalnızca metin ve süreç düzeyinde incelenecektir. Bunun başlıca nedeni, tıbbi metinlerin çevirisinde çevirmenin genellikle görünür olmaması ve bilhassa öz çevirilerinde çevirmene ulaşma olanağının bulunmamasıdır.

Çalışmanın Kuramsal Çerçevesi, Yöntemi ve Bütüncesi

Bu tez çalışmasında, tıbbi öz çevirileri işlevsel çeviri kuramları göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bununla birlikte, bütüncül bir bakış açısı ile Salevsky’nin belirlemiş olduğu ölçütlerden yola çıkılarak, aşağıdaki değişkenler incelenmiştir:

- Metin düzeyinde
 - Türetilmiş olma özelliği
 - Bilgilendiricilik
 - Okunabilirlik
 - Bağlaşıklık
 - Nesnellik

- Süreç düzeyinde
 - Uzmanlık alanı bilgisi
 - Terminolojik farklılıklar ve standardizasyon

Bu tez çalışmasında, 2000-2015 yılları arasında tıp literatürü veri tabanı PubMed'de yer alan 12 Türk tıp dergisinin en eski ve en yeni tarihli olanları olmak üzere, elektronik ortamda ücretsiz olarak tam metnine ulaşılabilen özgün araştırma ve derleme öz metinleri (22 İngilizce ve 22 Türkçe öz) incelenmiştir. 1879 yılından bu yana hizmet veren PubMed, bilinen ismiyle Index Medicus, Birleşik Devletler Ulusal Tıp Kütüphanesi (NLM) ile bağlantılı bir biyomedikal veri tabanıdır. Tıp alanında yapılan en güncel uluslararası çalışmalar ve yayınlar tüm dünyada bu veri tabanı aracılığı ile takip edilmektedir. PubMed, 1966 yılından bu yana 70 ülkeden 4800'den fazla biyomedikal derginin yer aldığı uluslararası bibliyografik veri tabanı olan MEDLINE'a erişim olanağı sağlar. PubMed, MEDLINE'ı da kapsayan 32 milyondan fazla atıf içermektedir. Bunların bir kısmı 1865'li yıllara kadar uzanabilmektedir.

Özler, yukarıda belirtilen Salevsky'nin öz inceleme ölçütleri doğrultusunda, metin ve süreç düzeyinde incelenmiştir. Bu bağlamda, metin düzeyinde özün türetilmiş özelliği, bilgilendiriciliği, okunabilirliği, bağlaşıklığı ve nesnelliği; süreç düzeyinde ise çeviride uzmanlık alanı bilgisi ve terminoloji-standardizasyon incelenmiştir. Metin ve süreç düzeyinde yapılan içerik analizinin ardından, şematik çözümlenmelere de yer verilmiş, çeviri özlerin sözcük uzunluğu, cümle uzunluğu ve sözcük yoğunluğu grafikler ile gösterilmiştir. Şematik çözümlenmede kullanılan bu grafiksel yöntemler, içerik çözümlenmede çalışılan ve özlerin işlevselliğini değerlendirmede kullanılan okunabilirlik puanlarının da bir sağlaması niteliğindedir.

Çalışma Soruları

Bu çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Kaynak ve çeviri özün metin türü gelenekleri arasında fark var mıdır?
- Kaynak ve çeviri öz metinleri türevsel metinler midir?
- Çeviri özün bilgilendiricilik derecesi kaynak dildeki öz ile aynı mıdır?
- Kaynak ve çeviri öz metinlerinin okunabilirlik düzeyleri aynı mıdır?
- Kaynak dildeki özün kısalığı ile çeviri özün kısalığı benzer midir?

- Kaynak ve çeviri öзде kullanılan dil nesnel midir?
- Kaynak ve çeviri özün erek kitlesi aynı mıdır?
- Çeviri öz terminoloji açısından yeterli midir yoksa eksiklikleri var mıdır?
- Çevirinin atıf sayısına etkisi olmuş mudur?
- Çeviri öz işlevsellik kazanmış mıdır?

Çalışmanın Bölümleri

Yukarıda belirtilen çalışma soruları ışığında, tez çalışması dört ana bölümden oluşturulmuştur.

Birinci bölümde, bilimsel metin türü olarak tıp metinleri tanımlanmıştır. Uzmanlık alanlarına göre temel, klinik ve cerrahi tıp bilimlerine ilişkin öz türleri örnekler ile açıklanmıştır. Bilimin gelişim sürecinin bir ürünü olarak disiplinlerarasılık kavramı ele alınmış ve çalışmanın temeli güçlendirilmiştir.

İkinci bölümde, uzmanlık alanı metin türleri olarak akademik tıbbi özler ve özellikleri anlatılmıştır. Metin türü olarak türetilmiş olma özelliği, bilgilendiricilik, okunabilirlik, bağlaşıklık ve nesnellik ölçütleri ile özlerin özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmiştir. Süreç düzeyinde ise, uzmanlık alanı bilgisi ve terminolojik farklılıklar ve standardizasyon bağlamında ayrıntılı bir inceleme ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde, akademik özler ve yönergeler irdelenmiştir. Akademik özlerin ISO/GOST ve ANSI/NISO kriterlerine göre tanımlarına yer verilmiştir. Çalışmanın bütüncesinde incelenen tıp literatürü veri tabanı PubMed ve kabul kriterleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Bütüneyi oluşturan örneklerin seçiminde yararlanılan, PubMed veri tabanında indekslenen Türk tıp dergileri listelenmiştir. Ardından, bu dergilerin künye bilgileri ve Yazarlara Bilgi Yönergelerinde mevcut olan öz kriterleri incelenmiştir. Son olarak, günümüz yayıncılık dünyasında öne çıkan DOI sistemine değinilmiştir.

Dördüncü bölümde, çalışmanın bütüncesi ve yöntem bilgisi verilmiştir. Bu bölümde 2000-2015 yılları arasında tıp literatürü veri tabanı PubMed'de yer alan 12 Türk tıp dergisinin en eski ve en yeni tarihli olanları olmak üzere, elektronik ortamda ücretsiz olarak tam metnine ulaşılabilen özgün araştırma ve derleme öz metinleri (22 İngilizce

ve 22 Türkçe öz) incelenmiştir. Bu bağlamda, metin düzeyinde özün türetilmiş özelliği, bilgilendiriciliği, okunabilirliği, bağlaşıklığı ve nesnelliği; süreç düzeyinde ise çeviride uzmanlık alanı bilgisi ve terminoloji-standardizasyon irdelenmiştir. Metin ve süreç düzeyinde yapılan içerik analizinin ardından, şematik çözümlemelere de yer verilmiş, çeviri özlere sözcük uzunluğu, cümle uzunluğu ve sözcük yoğunluğu grafikler ile gösterilmiştir. Elde edilen bulgular, genel bir değerlendirme kapsamında ayrıntılı olarak yorumlanmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, Türkçeden İngilizceye yapılan tıbbi öz çevirileri, Çeviribilimin tıp disiplini ile kurduğu ikincil ilişki çerçevesinde değerlendirilmiştir. Uzmanlık alanı olarak tıp metinlerinin çevirisindeki sorunların sınırlı sayıda araştırıldığı günümüzde, bu disiplinlerarası nitelikteki çalışmanın Çeviribilimin kuramsal tabanına katkıda bulunacağı ve ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacağı ümit edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLİMSEL METİN TÜRÜ OLARAK TIP METİNLERİ

1.1. Bilimsel Metin Türü Olarak Tıp Metinleri

Her yıl dünyada yapılan çevirilerin %90'ından fazla bilimsel ve teknik metin çevirileridir (Byrne, 2006: 2). Bir bilim dalı olarak tıp bilimine ilişkin tıp metinleri de bilimsel metinler olarak sınıflandırılmaktadır. Kökeni antik Mezopotamya'ya dayanan tıp çevirisi, önceleri bilimsel ve teknik çevirinin özel bir türü olarak görülse de, küreselleşen dünyada bilimsel bilgi alışverişinin artması bu alana özerklik sağlamıştır (Montalt, 2011: 79).

İnsan sağlığının sürdürülmesi veya hastalıkların tedavi edilmesi amacıyla kuramsal ve uygulamalı bilgileri kapsayan tıp bilimi saygı uyandıran bir tarihe sahiptir ve tıp çevirisi en eski ve en evrensel çeviri alanı olarak kabul edilmektedir (Fischbach, 1986: 16). Henri van Voof'a (1998: 49) göre, "*vücutun ve ruhun ızdırabının her zaman hayatımızın merkezinde olması*" bu durumu açıklamaktadır.

Tıp metinlerinde kullanılan tıp dilinin temelini Grekçe ve Latince dil çifti oluşturmaktadır. Hippocrates'den başlayarak, bu bilim dalının her zaman kendine özgü bir dili olmuştur (Erten, 2003: 32). Tarihsel olarak değerlendirildiğinde, modern Batı tıbbının kökeninin klasik ve Helenistik döneme (M.Ö. 500-30) dayandığı görülmektedir (McMorrow, 1998: 13). Tıp bilimi, felsefeden ilk ayrılan bilim dalıdır; diğer bir deyişle, insanlık tarihi kadar eskidir (Demirhan Erdemir, 1995: 2). Zaman içerisinde Yunan tıbbi dinin etkisinden kurtulmuş ve daha ziyade bilim ekseninde icra edilmeye başlanmıştır. Tıp bilimi günümüzde ulaşana kadar bazı dönemlerden geçmiştir. Bunlar hastalıkların içgüdüler/dürtüler ile tedavi edildiği dönem, dini ritüellerin kullanıldığı dönem, dogmatik inançların hâkim olduğu mistik dönem ve hastalıklara ilaçlar ile çare arandığı ampirik dönem olarak sıralanabilir (Demirhan Erdemir, 1995: 3). Tıp bilimi zaman içinde evrilerek, modern tıp uygulamaları ile günümüze ulaşmıştır (Gürel ve Alaçam Akşit, 2018: 48).

Roma İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra Yunan tıbbının önce Romalılara, ardından Orta Çağ Avrupa'sına geçtiği bilinmektedir. O dönemde tıp âlimleri bilgilerini paylaşmak için, genellikle Efes ve İskenderiye taraflarına birtakım keşif seyahatleri düzenlemiştir. Roma İmparatorluğu'nun Yunanistan'ı almasından sonra Yunan hekimler dillerini korusa da, eğitim merkezleri Yunanistan'dan Mısır'a taşınır ve Grekçe yazılan tıp eserleri Arapçaya tercüme edilmeye başlanır. Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Yunan hekimlerin birçok çalışması Avrupa'da kaybolur. Öyle ki, en çok keşif seyahati yapan hekimlerden biri olan Galen'in el yazmaları Arapçadan Latinceye ancak XI. yüzyılda tercüme edilebilir. Arapçanın tıp diline önemli ölçüde bir katkısı olmamakla birlikte, Yunan tıbbına girişte rol oynadığı bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'u almasından sonra (XV. yüzyıl), Yunan hekimler antik el yazmaları ile birlikte İtalya'ya göç eder ve Yunanca eserler doğrudan Latinceye tercüme edilmeye başlanır (Erten, 2003: 32; Rosdolsky, 2004: 4).

Latin dilinin gelişmesinde, Eski Mısır dili, Arapça ve özellikle Grekçe sözcüklerin önemli bir yeri vardır. Bu dillerin Latinceye aktarılması ve Latince dil bilgisi kurallarına göre uyarlanması sonucunda Latince zenginleşir (Cankur, 2002: 32). Modern insan anatomisinin kurucusu Andreas Vesalius'un yazdığı *De Humani Corporis Fabrica* adlı eserin de etkisiyle, anatomi terimlerinin neredeyse tamamı Latince'dir (Banay, 1948: 18).

XI-XVIII. yüzyıllar arasında, Avrupa'nın önemli üniversitelerin eğitim dili Latince'dir ve Latin ön ek ve son eklerin ödünçlemesi ile Grekçe ve Arapça tıp terimlerini de kapsar (McMorrow, 1998: 13). Latince 1800'lü yılların sonuna kadar tıp dili olarak kullanılmakla birlikte, sonrasında ulusal dillerin ön plana çıkması ile eski önemini yitirir; ancak tıp dilinin temeli Grekçe-Latince dil çifti olmaya devam eder.

XX. yüzyıl dillerin çekişmesine sahne olmuştur. Fransız, Alman ve İngiliz dilleri arasında bilim diline hâkim olma rekabeti muazzam düzeydedir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde Almanca güçlü bir dil olmuş, 1950-1960 yılları arasında Fransızca ön plana çıkmıştır. Ancak bu yıllarda Anglo-Amerikan kültürünün artan etkisi ile beraber, İngilizce tıp alanının "*lingua franca*"sı olmuştur (Micic, 2008: 170; Frînculescu, 2009: 4). Normandiya istilasından sonra Fransızca ile zenginleşmiş bir dil olan İngilizce,

diğer Batı dillerinden daha fazla sözcük dağarcığına sahiptir (Arroyo Márquez, 2007: 76). Günümüzde Grekçe-Latincenin temel alındığı ve İngilizceden terim ödünçlenen bir tıp dili kullanılmaktadır (Açıklalın, 1995: 26).

Bir inceleme alanı olarak ele alındığında, tıp çevirisi 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar akademisyenlerin dikkatini pek çekmemiştir. 1950’li yıllardan sonra ise, bu uzmanlık alanının çevirisine ilişkin çeşitli çabalar ortaya konmuştur. Ancak çağdaş Çeviribilim kuramları dikkate alındığında, bu çabaların birçoğunun normatif ve kuralcı olduğu göze çarpmaktadır. Günümüz Çeviribilim disiplininde, çeviri erek kültür dizgesinin normları ve kaynak metinle kurulan çeviri ilişkisinin türü ve derecesi temelinde ele alınmaktadır.

1.2. Uzmanlık Alanları ve Uzmanlık Alanlarına Göre Öz Türleri

İnsanoğlu Aydınlanma Dönemi ile birlikte doğanın yasalarını anlamaya ve doğaya kendi yararına şekil vermeye başlamıştır. Bilimsel bilgi ve teknolojide kaydedilen gelişmeler, tıp bilimini de etkilemiştir. Artan bilgi birikimi ve çeşitlilik, birçok uzmanlık alanının ve yan dalların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uzmanlaşmanın temel amacı, toplumun gereksinimlerine etkili biçimde yanıt verebilen ve kaliteli sağlık hizmeti sunabilen hekimlerin yetiştirilmesidir (İzgi ve Çoban, 2014: 26-27).

Evliya Çelebi kendi döneminde uzmanlıkları göz hekimleri, cerrahlar ve hekimler olarak sınıflandırırken, günümüzde bu sınıflama son derece basit kalmaktadır. Ülkemizde 8 Mayıs 1929 tarihinde yürürlüğe giren Tababet ve İhtisas Vesikaları Hakkında Nizamname ile ilk kez tıpta uzmanlık alanları oluşturulmuş, uzmanlık dallarının adları ve süreleri 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun ile belirlenmiştir (Ayık ve ark., 2016: 408). Cumhuriyet Dönemi’nin ilk yıllarından günümüze ilk yan dal düzenlemeleri ise, ülkemizin ihtiyaçlarına karşılık vermek ve tıp biliminin artan gerekliliklerini karşılamak amacıyla, 1961 ve 1962 yıllarında yapılmıştır. O dönemlerde yan dal uzmanlığı, “*daha dar bir alanda ileri ihtisas yapmak üzere eğitime tabi tutulma*” olarak tanımlanmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, Tıpta Uzmanlık Kurulu Karar Tutanağı, 2019).

1.2.1. Uzmanlık Alanlarına Göre Sınıflandırma

T.C. Sağlık Bakanlığı 2014 Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği uyarınca belirtilen temel, dahili ve cerrahi anabilim dalları aşağıda listelenmektedir (T.C. Resmî Gazete, 26 Nisan 2014, Sayı: 28983).

1.2.1.1. Temel Tıp Bilimleri

- Anatomi Anabilim Dalı
- Biyofizik Anabilim Dalı
- Biyoistatistik ve Tıp Bilişimi Anabilim Dalı
- Fizyoloji Anabilim Dalı
- Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı
- Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı
- Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
- Tıbbi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı
- Tıp Eğitimi Anabilim Dalı
- Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

1.2.1.2. Dahili Tıp Bilimleri

- Acil Tıp Anabilim Dalı
- Adli Tıp Anabilim Dalı
- Aile Hekimliği Anabilim Dalı
- Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
- Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
- Deri ve Zührevi Hastalıklar Anabilim Dalı
- Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı
- Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı
- Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı
- Halk Sağlığı Anabilim Dalı

- İç Hastalıkları Anabilim Dalı
- Kardiyoloji Anabilim Dalı
- Nöroloji Anabilim Dalı
- Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
- Spor Hekimliği Anabilim Dalı
- Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı
- Tıbbi Genetik Anabilim Dalı

1.2.1.3. Cerrahi Tıp Bilimleri

- Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı
- Beyin ve Sinir Cerrahisi Anabilim Dalı
- Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı
- Genel Cerrahi Anabilim Dalı
- Göğüs Cerrahisi Anabilim Dalı
- Göz Hastalıkları Anabilim Dalı
- Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı
- Kalp ve Damar Cerrahisi Anabilim Dalı
- Kulak Burun ve Boğaz Hastalıkları Anabilim Dalı
- Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı
- Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Anabilim Dalı
- Tıbbi Patoloji Anabilim Dalı
- Üroloji Anabilim Dalı

Ülkemizde tıpta uzmanlık eğitimi, 1987 yılından bu yana T.C. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) tarafından gerçekleştirilen Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı (TUS) ile alınabilmektedir. Yapılan çalışmalarda hekimlerin uzmanlık tercihlerini etkileyen birtakım faktörler göze çarpmaktadır. Bunlar arasında hekimlerin cinsiyeti, uzmanlık alanına ilişkin ilgileri, hekimlerin mizaç özellikleri, medeni durumları, sosyoekonomik statüleri, tıp eğitimi sırasındaki rol modelleri,

uzmanlık alanından beklenen kişisel tatmin, prestij, gelir, uzmanlık eğitim şartları ve yaşam tarzı yer almaktadır (Bakan Kalaycıoğlu, 2020: 159). Hekimlerin uzmanlık alanı tercihinde düzenli ve öngörülebilir çalışma saatleri; diğer bir deyişle, kontrol edilebilir bir yaşam tarzı, önemli bir etmendir (Dorsey ve ark., 2003: 1173). Genel bir tanımlama ile dahili branşlar kontrol edilebilir yaşam tarzına olanak sağlayan uzmanlık alanları olarak sınıflandırılırken, cerrahi branşlar kontrol edilemeyen bir yaşam tarzı ile ilişkilendirilmektedir (Bakan Kalaycıoğlu, 2020: 160).

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında tıpta uzmanlık sayısı 16 iken, 2014 yılına geldiğinde ana dal sayısı 43, yan dal sayısı ise 45'e ulaşmıştır. Hatta birkaç uzmanlık dalından verilen yan dallar göz önünde bulundurulduğunda, bu sayı 62'ye çıkmaktadır (İzgi ve Çoban, 2014: 30). Şüphesiz, uzmanlık dallarında ve yan dallarda görülen bu artış, bilginin hızlı ve doğru aktarımı için çevirinin rolünü bir kez daha gözler önüne sermektedir.

1.2.2. Uzmanlık Alanlarına Göre Öz Türleri

Dilbilim alanında yapılan çalışmaları incelediğimizde, metnin devingen yapısından ötürü, metin türlerinin de normatif bir çerçeveye sığdırılmadığı görülmektedir (Eruz, 2000: 46). Bu bağlamda, metin türlerinin dilbilimsel ayrımları yapılırken, çoğu zaman salt yazınsal ve kullanmalık metinler olarak sınıflandırılmakta ve uzmanlık metinleri kullanmalık metinlerin bir uzantısı olarak düşünölmektedir (Eruz, 2000: 46). XX. yüzyılda endüstrinin de gelişmesi ile birlikte, özellikle tıp, mühendislik ve elektronik alanlarında hızlı değişiklikler yaşanmıştır. Bu da, salt yazınsal çeviriden kullanmalık ve uzmanlık metin çevirilerine doğru bir paradigma değişikliğine neden olmuştur.

Günümüzde çok sayıda olan metin türleri kullanmalık metinler ve edebiyat metinleri olmak üzere başlıca iki grupta sınıflandırılmaktadır (Rolf, 1993: 125). Uzmanlık metinleri grubunda yer alan bilimsel metinler de, belirli amaçlar doğrultusunda üretildiği için kullanmalık metin sınıfındadır (Rolf, 1993: 126-128). Uzmanlık metinlerinde dil amaç değil, araçtır ve özellikle içerik önem taşır. İçerik tasarlanırken dilsel öğelerin seçimi, metnin bildirişimsel işlevi ile de yakından ilintilidir. Bununla

birlikte, uzmanlık metinlerinde bilimsel söylem topluluğunun üzerinde uzlaşmaya vardığı ilkeler doğrultusunda, bir metnin uzmanlık metni olup olmadığına karar verilir (Trumpp, 1998: 9).

Kullanmalık metinleri yapısalcı bir perspektiften inceleyen Sandig'e (1973) göre, uzmanlık metinlerini doğru yorumlayabilmek için yalnızca bağlaşıklık ve bağdaşıklık gibi metinsellik öğeleri göz önünde bulundurulmamalıdır; aynı zamanda, o toplumdaki metin geleneğine ilişkin metin dışı öğeleri de bilmek gerekir. Glinz de (1973), kullanmalık metinlerin bağlı olduğu kültür bağlamında ele alınmasını önerir. Grosse (1976), kullanmalık metinlerin en önemli özelliğinin erek okur için spesifik sinyaller içermesidir (aktaran Eruz, 2000: 46-48).

Çeviribilim perspektifinden değerlendirildiğinde, uzmanlık metinlerini disiplinlerarası ortamda ele almak uygun olacaktır. Disiplinlerarasılık, Barthes'ın tanımına göre, hiçbir tarafa ait olmayan yeni bir "nesne" yaratımıdır (Barthes, 1998). Son 50 yıl içerisinde Çeviribilim kuramsal tabanını geliştirerek, bir bilim haline gelmiştir. Bilim ise, yalnızca olan eylemlerin kontrol edilebilmesi ve yeniden yapılandırılması ile mümkündür (Salevsky, 2011: 5). Çeviribilimin iki inceleme malzemesi bulunur: *i*) kaynak metinden ya da çeviri üründen yola çıkılarak disiplinin kendi sınırları içinde karşılaştırmalı çözümleme yoluyla betimleyici bir araştırma yaparak çeviri sürecini çözümleyecek veriler ve *ii*) bir bütüncü ya da özel alanda çeviri ürünleri üzerinde toplanan veriler (Holmes, 1998: 53-64). Disiplinlerarası çalışmalar, Çeviribilimin ikinci araştırma ürünü olan özel alan çevirilerinin daha geniş bir perspektiften incelenmesine olanak sağlar (Yazıcı, 2004: 111-112).

Tanım olarak "disiplin" sözcüğü, Latince "*disciplina*" sözcüğünden türemiş olup, hiyerarşi ve iktidar kavramları ile ilişkilidir (Değirmenci, 2011: 73). Ancak sözcüğün modern bilgi oluşum sürecindeki yerini kavramamız için, disiplinler arasındaki ayrımların hangi kuramsal arka planda oluştuğunu irdelemek gerekir (A.e.). XIX. yüzyılda disiplinlerin oluşma sürecinde alanlar arasındaki ayırım keskinen, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu ayırımın giderek kaybolduğu görülmektedir (A.e., s. 75).

Disiplinlerarasılığın temel ilkeleri, farklı alanlara duyarlı olma ve açık fikirli olma durumudur. Disiplinlerarasılığın tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Örneğin, antik çağlarda dahi gerçek bilginin ancak farklı uzmanlık alanlarından beslenerek elde edilebileceği düşüncesinin mevcut olduğu bilinmektedir (A.e.). Stember'e göre (1998: 341) disiplinlerarası yaklaşım, belirli bir konu üzerine farklı disiplinlerin ürettiği bilgiler bütünüdür. Klein'e göre de (2000: 56), disiplinlerarasılık bütünleştirici bir etkileşim sürecidir. Disiplinler arasındaki sınırların sorgulanması, eleştirel düşüncenin gelişmesine yol açmıştır (Değirmenci, 2011: 76).

Bir disiplin olarak çağımızın gereksinimlerine paralel olarak hedeflerini genişleten çağdaş Çeviribilim alanında, farklı disiplinleri ve yöntemleri göz önünde bulundurmak kendi alanındaki kuramsal tabanın sorgulanmasını da sağlar (Yazıcı, 2011: 34). Kuramsal tabanın sorgulanması alanın özerkliğini zayıflatmaktan ziyade, temelinin pekiştirilmesine olanak verir (A.e.). Bununla birlikte, Çeviribilimin disiplinlerarası doğasının araştırma yöntemleri açısından sorun teşkil etmesinin başlıca nedeni, alanın sınırlarıyla öteki disiplinler arasındaki sınırların araştırmada ne şekilde çizileceği ve ileriye dönük olarak farklı disiplinlerle ilişkisini nasıl koruyacağıdır. Diğer bir deyişle, disiplinlerarası çalışmalarda araştırmacının Çeviribilimin kuramsal çerçevesinin dışına taşarak, farklı bir disiplinde kaybolması önemli bir engelleyici etmendir (A.e., s. 126).

Disiplinlerarası ilişkilerden doğan Çeviribilimin özerkliğini kanıtlamasında Niklas Luhmann'ın Sosyal Sistemler Kuramı yol gösterici niteliktedir. Luhmann'a göre toplum birçok sistemin alaşımından oluşur; ancak bu alaşımın bir bütünlük oluşturması sistemler arasında kurulan iletişime bağlıdır. Diğer bir deyişle, sistemin temelinde iletişim yatar (Luhmann, 1995). Sistem, doğası gereği, karmaşıklığı basite indirgeyici özelliğe sahiptir ve kendi içinde olduğu kadar çevresiyle de ilişkileri arasında iletişim açısından bağlantılar kurabilir. Bu bağlamda, çeviri de uluslararası iletişimi sağlayan bir araç olarak kendi başına bir sistem olma özelliği taşır (Yazıcı, 2011: 127).

Çeviribilimin varlığını sürdürebilmesi, birincil ve ikincil ilişkileri sürdürmesine bağlıdır (Yazıcı, 2007: 565-571). Birincil ilişkiler Çeviribilimin edebiyat, dilbilim ve sosyoloji ile ilişkileridir. Bu disiplinler ile olan ilişkiler, disiplinin temelini pekiştirir

ve onun özerk bir bilim dalı olarak gelişmesine katkıda bulunur (Munday, 2001: 182). İkincil ilişkiler ise, tıp, mühendislik gibi bir bilim dalının kendi kuramsal tabanından yola çıkarak farklı disiplinlerin uygulama alanına katkıda bulunmasıdır. Çeviribilimin özel alanlardaki çevirilerin işlevselliğine katkıda bulunması, onun kendi kuramsal tabanını güçlendirmesine bağlıdır. Bu bağlamda, Çeviribilimin uygulama alanında özel alan çevirileri ile ilişkilerini koruması onun giderek işlevselliğini artırmasına ve farklı disiplinler ile kurduğu etkileşim sayesinde kendi kendini üreten (*autopoietic*) bir sisteme dönüşmesine neden olur (Hermans, 1999: 138-144).

Tezin çalışma nesnesinin tıp bilimine ait metinlerden oluşması, bu tezin ikincil ilişkilerden yararlanarak disiplinlerarası bir çalışma olacağının bir kanıtıdır. Bu bağlamda, özlerin genel özelliklerine geçmeden önce, uzmanlık alanları arasında öz yazımında ortaya çıkabilecek farklılıkları göstermek amacıyla, aşağıda iki dilli olarak özgün araştırma makalelerinin öz örnekleri sunulmaktadır:

Örnek 1: Temel Tıp Bilimleri

Aşağıda temel tıp bilimleri alanında seçilen, 2012 yılında *Turkish Journal of Medical Sciences* dergisinde yayımlanan dorsal ulnar arterin anatomisine ilişkin bir makaleye ait İngilizce ve Türkçe özetler sunulmaktadır (Kaynak: *Turk J Med Sci* 2012; 42 (1): 167-171).

Şekil 1. Temel tıp bilimlerine ait İngilizce ve Türkçe öz örnekleri.

<p>Objective: To contribute to the literature about the anatomy of the dorsal ulnar artery and to clarify the anastomosis pattern between the descending branch of this artery and the vascular network of the hand. The distally pedicled dorsoulnar forearm flap can be a useful surgical flap for repairing hand and wrist defects. The vascular pedicle of this flap is the dorsal cutaneous branch of the ulnar artery (the dorsal ulnar artery). However, there is confusion about the anatomy of the vascular pedicle of this flap, since different findings have been reported in various anatomical studies.</p> <p>Materials and Methods: The upper extremities of 5 cadavers were studied. The ulnar artery and its dorsal cutaneous branch were dissected, the entire arborizations of the dorsal ulnar artery were revealed, and measurements of the length and diameter of the dorsal ulnar artery were performed.</p> <p>Results: The dorsal ulnar artery was divided into ascending and descending branches. The descending branch was divided into 2 terminal branches after passing beyond the pisiform bone, and 1 of the terminal branches turned to the radial side at an angle of about 90° and anastomosed with the deep branch of the ulnar artery.</p> <p>Conclusion: The descending branch of the dorsal ulnar artery can be dissected as a flap pedicle up to the point at which the artery divides into its 2 terminal branches. This is the pivot point of the flap, and surgical dissection should be discontinued at this point.</p>
<p>Amacı: Distal pediküllü dorsoulnar önkol flebi, el ve bilek defektlerinin onarımında kullanışlı bir fleptir. Bu flebin vasküler pediküllü ulnar arterin dorsal kutanöz dalı (dorsal ulnar arter) dir. Fakat değişik anatomik çalışmalarda farklı bulgular rapor edildiğinden dolayı, bu flebin vasküler pedikülünün anatomisi konusunda bir belirsizlik vardır. Bu çalışma, dorsal ulnar arterin anatomisi konusunda literatüre katkıda bulunmak ve bu arterin inen dalı ile elin vasküler ağı arasındaki anastomoz paternini ortaya koyarak mevcut belirsizliği gidermek için planlandı.</p> <p>Yöntem ve Gereç: Beş kadavranın 10 adet üst ekstremitesi incelendi. Ulnar arter ve ulnar arterin dorsal kutanöz dalı diseksiyon edilerek tüm dallanmalar ortaya kondu. Dorsal ulnar arterin uzunluk ve çap ölçümleri yapıldı.</p> <p>Bulgular: Dorsal ulnar arter çıkan ve inen dallara ayrılıyordu. İnen dalı pisiform kemiği geçtikten sonra iki uç dala ayrılıyordu ve bu dallardan bir tanesi radial tarafa 90° açı ile dönerek ulnar arterin derin dalı ile anastomoz yapıyordu.</p> <p>Sonuç: Dorsal ulnar arterin inen dalı arterin iki uç dala ayrıldığı noktaya kadar flep pediküllü olarak diseksiyon edilebilir. Burası flebin pivot noktasıdır ve cerrahi diseksiyon burada sonlandırılmalıdır.</p>

Temel tıp bilimlerine ait bu çalışma özü metin düzeyinde incelendiğinde, Türkçe özün 170, İngilizce özün 241 sözcükten oluştuğu görülmektedir. Her iki özde de yapılandırılmış biçim kullanılarak, çalışmanın arka plan bilgisi ve amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu verilmiştir. Çalışmanın yılı 2012 olup, standardizasyonun nispeten yakalanmaya çalışıldığı bir dönemde yayımlanmıştır. Bilimsel makalelerin tarihsel yolculuğu mercek altına alındığında, 1665 yılından günümüzde muazzam değişimler geçirdiği söylenebilir. Sonraki 200 yüzyıl içerisinde biçim ve biçem açısından bir standardizasyon yakalanamasa da, bilimsel makaleler önce mektup şeklinde yayımlanmıştır. Genellikle tek yazarlı olan bu mektup formatında nezaketli bir anlatım biçimi kullanılmış ve birden fazla konuya değinilerek yazılmıştır (Kronick, 1976). Ardından bilimsel metinler rapor formatında yayımlanmaya başlamış ve bu raporlarda “Yöntem” ve “Bulgular” bölümü XIX. yüzyılın ortalarından itibaren gelişme göstermiştir. Bunu “Tartışma” bölümü izlemiştir (Day, 1998: 423). XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde, modern normlar geliştirilmiş ve bilimsel makalelerde

kullanılan edebi dilden olabildiğince kaçınılmaya çalışılmıştır. Nihayetinde, XX. yüzyılın ortalarına doğru Amaç, Yöntem, Bulgular ve Sonuç bölümlerinden oluşan yapılandırılmış özler kullanılmaya başlanmıştır (Huth, 1987: 626).

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olma özelliğine sahip olup, konunun özü belirli bir çerçevede ve kalıplarda verildiğinden, sıklıkla tekrarlar da göze çarpmaktadır. Bu örnekte de görüleceği gibi, “*distal pedicle*”, “*anastomosis*”, “*flap*”, “*ulnar artery*”, “*pisiform bone*” gibi terimlerin Türkçesi de, erek kitle açısından anlaşılır olacak şekilde “*distal pedikül*”, “*anastomoz*”, “*flep*”, “*ulnar arter*”, “*pisiform kemiği*” olarak kullanılmıştır.

Fiil yapısı olarak irdelendiğinde, her iki metne de edilgen yapının hâkim olduğu görülmektedir. İngilizce dil bilgisinde etken (*active*) ve (*passive*) olarak ikiye ayrılan fiiller, Türkçede resmi/akademik dil kullanımında geçişliliğin yanı sıra, gizilliğinin bir anlatım biçimidir (Demircan, 2003: 103-104). Bilimsel söylem, diğer söylem türlerinden farklı olarak bir üstsöylem yapısına sahip olduğundan (Uzun Subaşı, 2006:133), edilgenler bu tür metinlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Geleneksel bakış açısıyla değerlendirildiğinde, edilgen yapılar, akademik yazılarda, bilim ideolojisinin beklentileri doğrultusunda, nesnellığı ve tarafsızlığı sağlar. Özellikle Fen Bilimleri alanında edilgen yapı ve kiplik belirteçlerine sıkça yer verilmektedir (Çakır, 2011: 31). Yazar duruşunun (*author's stance*) metin içinde kodlanmasına ilişkin geleneksel ve modern iki yaklaşım mevcuttur. Geleneksel yaklaşıma göre, dış dünya olguları ön plana çıkarılmalı ve yazar kimliği örtükleştirilmelidir. Modern yaklaşıma göre ise, metin üretiminde etken yapılar daha fazla yer verilmeli ve metnin yapısına zarar vermeyecek şekilde yazar(lar)ın öznel kimliği açıkça kodlanmalıdır (Wanner, 2009: 155). Son yıllarda modern yaklaşım tıbbi özlere de yansımıştır; günümüzde artık etken yapılar daha sık kullanılmakta ve yazarlar kendilerini örtükleştirmeden “biz” öznesini daha fazla tercih etmektedir. İncelenen özün yayın yılının 2012 olması, Türkçe bilim dilinde geleneksel görüşün o yıllarda daha baskın olması ile izah edilebilir.

Örnek 2: Dahili Tıp Bilimleri

Aşağıda klinik tıp bilimleri alanında seçilen, 2017 yılında *Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi* dergisinde yayımlanan kriyobalon kateter ablasyonu yapılan hastalarda

osteopontin seviyeleri ile nüks eden atriyal fibrilasyon arasındaki ilişkiyi araştıran bir makaleye ait İngilizce ve Türkçe özler sunulmaktadır (Kaynak: *Türk Kardiyol Dern Ars* 2017; 45 (1): 26-32).

Şekil 2. Dahili tıp bilimlerine ait İngilizce ve Türkçe öz örnekleri.

<p>Objective: Atrial fibrillation (AF) is the most common sustained arrhythmia and is associated with increased morbidity and mortality. Atrial fibrosis augments recurrence rate following AF catheter ablation. Osteopontin is a multifunctional molecule involved in several pathophysiological pathways, including fibrosis. Presently described is investigation of relationship between serum osteopontin level and AF recurrence after AF cryoablation.</p> <p>Methods: The study was designed to be prospective and observational; 60 patients with paroxysmal (n=47) and persistent (n=13) AF were included. Osteopontin level was measured both before and 6 months after AF ablation with cryoballoon.</p> <p>Results: Preprocedure and postprocedure osteopontin level did not differ between the 2 groups of AF patients (p=0.286, p=0.493, respectively). Postprocedure osteopontin level was significantly higher compared with preprocedure value (32.18 ng/mL vs 15.58 ng/mL; p<0.001). Left atrial diameter, AF type, and preprocedure osteopontin level were related to AF recurrence (p≤0.05). An age-adjusted multivariate logistic regression analysis was conducted to determine independent predictors of AF recurrence. Among these, AF type (β=2.211; p=0.004; odds ratio [OR]: 9.124; 95% confidence interval [CI]: 2.026–41.094) was found to be the most important factor related to AF recurrence. Preprocedure osteopontin level also predicted AF recurrence independently (β=0.059; p=0.048; OR: 1.061; 95% CI 1.001–1.125).</p> <p>Conclusion: Study results revealed persistency of AF and high preprocedure osteopontin level independently predicted AF recurrence in patients undergoing cryoballoon AF ablation. Association of a biochemical marker with AF recurrence might be beneficial to selection of appropriate patients for cryoballoon procedure and assessment of long-term procedural success.</p>
<p>Amaç: Atriyum fibrilasyonu (AF) mortalite ve morbidite artışı ile ilişkili en sık rastlanan ritim bozukluğudur. Atriyum fibrozu, AF'nin kateter ablasyonu sonrası nüks oranını artırır. Osteopontin, fibrozu da içeren çeşitli fizyopatolojik süreçlerde görev alan çok fonksiyonlu bir moleküldür. Atriyum fibrilasyonu kriyoablasyonu sonrasında serum osteopontin seviyeleri ile AF nüksü arasındaki ilişkiyi araştırdık.</p> <p>Yöntemler: Çalışmamız ileriye dönük ve gözlemsel olarak tasarlandı; nöbetli (n=47) ve sürekli (n=13) AF'li olan 60 hasta çalışmaya dahil edildi. Serum osteopontin seviyeleri AF kriyoablasyonu işlem öncesi ve işleminden altı ay sonra ölçüldü.</p> <p>Bulgular: İki AF hasta grubuna göre işlem öncesi ve sonrası osteopontin seviyeleri arasında farklılık saptanmadı (sırasıyla, p=0.286, p=0.493). İşlem sonrası osteopontin seviyeleri, işlem öncesi seviye ile kıyaslandığında anlamlı olarak yüksekti (32.18 ng/mL ve 15.58 ng/mL; p<0.001). Sol atriyum çapı, AF tipi, işlem öncesi osteopontin seviyeleri AF ablasyonu sonrası nüks ile ilişkili saptandı (p≤0.05). Atriyum fibrilasyonu nüksünün bağımsız risk öngördürücülerini tespit etmek için yaşa göre düzeltilmiş çok değişkenli lojistik regresyon analizi yapıldı. Bunların arasında, AF tipinin (β=2.211 p=0.004, OR: 9.124, %95 GA [2.026–41.094]) AF nüksü açısından en önemli öngördürücü olduğu tespit edildi. İşlem öncesi osteopontin seviyeleri de AF nüksünü bağımsız olarak öngördü (β=0.059, p=0.048, OR: 1.061, %95 GA [1.001–1.125]).</p> <p>Sonuç: Çalışmamızda, AF'nin sürekliliği ve daha yüksek işlem öncesi osteopontin seviyeleri AF kriyobalon ablasyonu tedavisi yapılan hastalarda nüksü bağımsız olarak öngördürmüştür. Biyokimyasal bir belirtecin kriyoablasyon sonrası nüks ile ilişkili olması, ablasyon tedavisi için uygun hastaların seçimi ve uzun dönem işlem başarısını değerlendirmede faydalı olabilir.</p>

Dahili tıp bilimlerine ait bu çalışma özü metin düzeyinde incelendiğinde, Türkçe özü 237, İngilizce özü 246 sözcükten oluştuğu görülmektedir. Her iki özü de yapılandırılmış biçim kullanılarak, çalışmanın arka plan bilgisi ve amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu verilmiştir. Çalışma 2017 yılına ait olup, güncel öz standartlarına uygun olduğu görülmektedir. Bir önceki öz örneğinde olduğu gibi, erek metin odaklı bir çeviri üretilmiş olup, tıbbi terminoloji korunmuştur (örn. *atrial fibrillation-atriyum*

fibrilasyonu, osteopontin-osteopontin, cryoballoon-kriyobalon, ablation-ablasyon, vb.). Ölçü birimleri, uluslararası birimler kullanılarak verilmiştir (örn. *ng/mL*). Atriyum fibrilasyonunun kısaltması olarak her iki metinde de literatürde kabul görmüş “AF” kısaltması kullanılmıştır.

Örnek 3: Cerrahi Tıp Bilimleri

Aşağıda cerrahi tıp bilimleri alanında seçilen, 2014 yılında *Kulak Burun Boğaz İhtisas Dergisi*'nde yayımlanan *Staphylococcus aureus* taşıyıcılığı üzerinde topikal uygulanan bir ilacın etkisini araştıran bir makaleye ait özet sunulmaktadır (Kaynak: *Kulak Burun Bogaz İhtis Derg* 2014; 24 (1): 1-5).

Şekil 3. Cerrahi tıp bilimlerine ait İngilizce ve Türkçe öz örnekleri.

Objective: This study aims to examine the effect of topical mometasone furoate nasal spray on nasal *Staphylococcus aureus* (*S. aureus*) colonization in the treatment of allergic rhinitis.

Methods: Between January 2012 and February 2013, 53 patients having perennial allergic rhinitis symptoms (37 females, 16 males) and 53 healthy controls (36 females, 17 males) were included in the study. Nasal cultures were obtained and evaluated before and after the treatment in allergic rhinitis patients who were admitted to the ear, nose and throat (ENT) outpatient clinic and receiving a mometasone furoate nasal spray treatment (200 mcg/day) once a day for one-month. In healthy controls, nasal cultures were obtained and evaluated once.

Results: In allergic rhinitis patients, five cultures were positive for *S. aureus* before the treatment while the number of cultures positive for *S. aureus* was six after the treatment. There was no significant difference in the pre-treatment and post-treatment *S. aureus* colonization between the patient group and controls ($p>0.05$).

Conclusion: Mometasone furoate nasal spray used in the treatment of allergic rhinitis appears to be ineffective for nasal *S. aureus* colonization.

Amaç: Bu çalışmada alerjik rinit tedavisinde *Staphylococcus aureus* (*S. aureus*) kolonizasyonu üzerinde topikal mometazon furoat burun spreyinin etkisi araştırıldı.

Yöntemler: Ocak 2012 - Şubat 2013 tarihleri arasında uzun yıllardır alerjik rinit semptomları olan 53 hasta (37 kadın, 16 erkek) ve 53 sağlıklı kontrol (36 kadın, 17 erkek) çalışmaya alındı. Kulak Burun Boğaz polikliniğine başvuran alerjik rinit hastalarından burun kültürleri alındı ve tedaviden önce ve bir ay boyunca günde bir kez mometazon furoat burun spreyi ile tedaviden sonra değerlendirildi. Sağlıklı kontrollerde burun kültürleri yalnızca bir kez alındı ve değerlendirildi.

Bulgular: Alerjik rinit hastalarında tedaviden önce beş kültür *S. aureus* pozitif iken, tedaviden sonra altı kültür *S. aureus* pozitif. Tedavi öncesi ve sonrası *S. aureus* kolonizasyonu açısından hasta grubu ve kontroller arasında anlamlı bir fark yoktu ($p>0.05$).

Sonuç: Alerjik rinit tedavisinde kullanılan mometazon furoat burun spreyinin burun *S. aureus* kolonizasyonu açısından etkisiz olduğu görülmektedir.

Cerrahi tıp bilimlerine ait bu çalışma özü metin düzeyinde incelendiğinde, Türkçe özün 142, İngilizce özün 180 sözcükten oluştuğu görülmektedir. Her iki özde de yapılandırılmış biçim kullanılarak, çalışmanın arka plan bilgisi ve amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu verilmiştir. Çalışma 2014 yılına ait olup, güncel öz standartlarına uygun olsa da, her cümlenin bire bir çevrilmemiş olması, editöryal süreçteki

aksaklıkları ve ikinci bir okuma yapıp gerekli düzeltmelerin yapılmadığını göstermektedir. Bir önceki öz örneğinde olduğu gibi, erek metin odaklı bir çeviri üretilmiş olup, tıbbi terminoloji korunmuştur (örn. *Staphylococcus aureus-Staphylococcus aureus, mometasone furoate-mometazon furoat, allergic rhinitis-alerjik rinit, colonization-kolonizasyon, vb.*). Ölçü birimleri, uluslararası birimler kullanılarak verilmiştir (örn. *200 mcg/day*). *Staphylococcus aureus*'un kısaltması olarak her iki metinde de literatürde kabul görmüş “*S. aureus*” kısaltması kullanılmıştır.

1.3. Değerlendirme

Sonuç olarak, bilimsel disiplinler devingen bir yapıya sahip ve gelişime açıktırlar. Bilimsel makaleler, belirli bir alanda üretilen bilgi ve bulguların hızlı bir şekilde yayılmasında önemli bir rol üstlenirler (aktaran Ayata Şenöz, 2014: 28). Akademik metinler ilgili bilim dalı için önemlidir ve bir makalenin okunması, yazılması ve tartışılması bilimsel etkinliğin önemli bir parçasıdır (A.e.).

Dünyada bilinen ilk tıp dergisi, 1840 yılında yayımlanan *British Medical Journal*'dır. Derginin ilk sayısında editör, derginin amacının tıbbi bilgilerin paylaşılması ve mesleğin geliştirilmesi olduğunu belirtmiştir. Kayıtlara göre, ülkemizdeki ilk tıp dergisi, 1848 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyye-i Şahane tarafından Türkçe ve Fransızca dillerinde on beş günde bir yayımlanan *Vakayi-i Tıbbiye (Tıp Olayları)* dergisidir (Duman, 1995: 21). Cumhuriyet döneminin ilk tıp dergisi ise, 1925 yılında aylık olarak yayın hayatına başlayan *Tedavi Notları* adlı dergidir (Kazancıgil ve Solok, 1981: 373). İlk üretilmeye başladığı andan itibaren, benzer şekilde, günümüzde de tıbbi/akademik dergilerin başlıca işlevi, bilginin daha geniş kitlelerle paylaşılmasını sağlamaktır. Bu sayede herhangi bir çalışmaya ilişkin yorum, katkı ve öneriler dergiler aracılığıyla kolaylıkla yapılabilmektedir (Bahşıoğlu, 2014:204).

Uzmanlık metinleri belirli bir uzmanlık alanına göre kendine özgü bir metinsel örgü ve terminoloji kullanılarak konunun uzmanı tarafından erek bir kitle için üretilen metinlerdir. Bu metin türünü genel kullanımlık metinlerden ayıran en önemli özellik, ihtiva ettiği dil ve hitap ettiği belirli bir erek kitledir (Eruz, 2000: 51). Bu metinler

hangi bilginin önemli olduğuna karar verilerek ve fazla bilgi vermekten kaçınılarak oluşturulur (aktaran Ayata Şenöz, 2014: 29).

Uzmanlık metinlerinde uzmanlık dili kullanılır. Bilindiği üzere, her bilim dalının kendi ayakları üzerinde durmak ve kendini geliştirmek için kendilerine özgü bir dile gereksinimi vardır (Eruz, 2000: 52). Böylece belirli bir ortak kod üzerinden kendi alanındaki uzmanlar ile sağlıklı bir iletişim sağlanmış olur.

Hiçbir bilimsel çalışmanın sıfırdan başlamadığı ve her çalışmanın diğer çalışmalar için yol gösterici olduğu gerçeği düşünüldüğünde, bilimsel metinler oluşturulurken diğer araştırmacılar ile de diyaloga girilir (Ayata Şenöz, 2014: 19). Bu diyalog, diğer araştırmacılarının yayınlarından yapılan alıntılar ve aktarmalar ile sağlanır; bu da, bize bilimsel metinlerde hayli yoğun bir metinlerarasılığın olduğunu göstermektedir (A.e.). Bilimsel bir metin üretiminde diyalogun önemi göz önünde bulundurulduğunda, çeviri etkinliğinin önemi de daha iyi anlaşılacaktır.

Bilimsel literatürün kalitesinin artırılması, bilimsel yayınların ortaya çıkmaya başladığı 1665 yılından bu yana araştırmacıların ilgisini çeken bir konu olmuştur. Tıbbi özler, bilimsel metin türüne ait olup, yazarın metnin içeriğine veya erek okura olan uzaklığını düzenlemek için bilimsel üstsöylem belirleyicilerini ve üstsöylem dilsel kaynaklarını (örn. nesnel yazar duruşu, edilgen yapı, birinci çoğul kişi zamirlerinin kullanımı, bağlayıcılar (*transitions*) ve kaçınmalar (*hedges*), vb.) ve kendine özgü terminolojiyi sıklıkla kullandığı metinlerdir (aktaran Dağ Tarcan, 2017: 176). Özellikle 2000’li yıllarından başından itibaren, özlerin kalitesinin bilginin paylaşırlılığı üzerindeki etkisi incelenmeye başlanmıştır. Çeviri etkinliği açısından ele alındığında, bir çevirmenin metin türlerini ve uzmanlık metinlerinin ana öğelerini bilmesi hayli önem taşımaktadır. Çeviri normlara dayalı karar anları ve karar türlerinin toplamıdır (Bulut, 2002: 3). Uzmanlık metinleri, salt terminolojiden oluşan metinler olmayıp, bu metinlerin çevirisi çevirmenin araştırma yöntemlerini, koşut metin okuma becerisini, bilgi, birikim ve deneyimlerini kullanmasını gerektirir ve oluşturulan her çeviri metin uzman konumundaki çevirmenin kararlarının toplamını yansıtır.

Bilimin gelişim sürecinin bir ürünü olarak disiplinlerarasılık kavramı sosyal bilimlerde kendine yer edindiği 1920’li yıllarından bu yana, sosyal bilimlerin kendi yöntemlerini

geliştirerek bilimselleşmesine katkıda bulunmuştur (Şan, 2014: 25). Disiplinlerarası çalışmalar, birincil ilişkiler kadar, Çeviribilimin varlığını sürdürbilmesine olanak verir. Disiplinlerarasılık, ihtiyaç duyulduğunda ortaya çıkan bir çalışma biçimi olup, tıbbi öz çevirilerinin incelendiği bu tezde, Çeviribilimin tıp disiplini ile kurduğu “ikincil ilişki” çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bölümde bilimsel metin türü olarak tıbbi metinlerin genel özelliklerine ve uzmanlık alanlarına göre öz türlerine değinilmiş olup, 2. Bölüm’de akademik özetler ve özellikleri ayrıntılı olarak irdelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

AKADEMİK ÖZLER VE ÖZELLİKLERİ

Çeviride eşdeğerlik tartışmalarının yapıldığı 1970’li yıllarda, Alman dilbilimci Katharina Reiss eşdeğerlik kavramına bir başka bakış açısı getirmiş ve sözcük veya cümleden ziyade metinlerarası iletişim düzeyinden söz etmiştir (Reiss, 1976: 113-114). Reiss, geliştirdiği metin türü odaklı çeviri modelinde Karl Bühler’in Organon modelinden esinlenerek, metinleri işlevsel açıdan dört gruba ayırmıştır (A.e.):

- 1) Bilgilendirici metinler
- 2) Anlatımcı metinler
- 3) İşlevsel metinler
- 4) İşitsel araçlı metinler

Bu sınıflandırmaya göre, Reiss bilgilendirici metinlerde içeriğin korunması, anlatımcı metinlerde biçim ve biçeme dikkat edilerek çeviri yapılması, işlevsel metinlerde ileti ve etkinin ön planda olması ve görsel işitsel metinlerde yazılı bilginin görsel ve işitsel araçlarla çeviriye yansıtılması gerektiğini öne sürmüştür (Reiss, 1976: 113-114). Bu sınıflandırmaya göre, tıbbi özler içeriğin korunması gereken bilgilendirici metin türü olarak kabul edilmektedir. Aşağıda tıbbi özlerin tanımı ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Alman Standartları Enstitüsü (DIN), Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO), Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (ANSI) ve Ulusal Bilgi Standartları Örgütü (NISO) tanımlarına göre, öz, bir metnin herhangi bir yargı veya değerlendirme içermeden ve ana metinden bağımsız olarak kısaltılmış versiyonudur (DIN 1426:2, Bölüm 3.5; ISO 214:1 Bölüm 2; ANSI/NISO Z39: 14). Standardize edilmiş bir öz, okura ana metindeki önemli bulguları kısa sürede öğrenme olanağı sağlar; okurun okumak istediği konuyu hızlıca taramasına olanak verir ve metnin bütününe okuyup okumayacağına karar vermesine yardımcı olur (ANSI/NISO Z39: 14).

Uluslararası iletişimin yoğun olduğu tıp alanında metin izleği evrensel olarak uzlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Tıp biliminin tümevarımlı bir disiplin olması, metin geleneği ile ilgili ölçütlerin her ülke tarafından benimsenmesini kolaylaştırmıştır

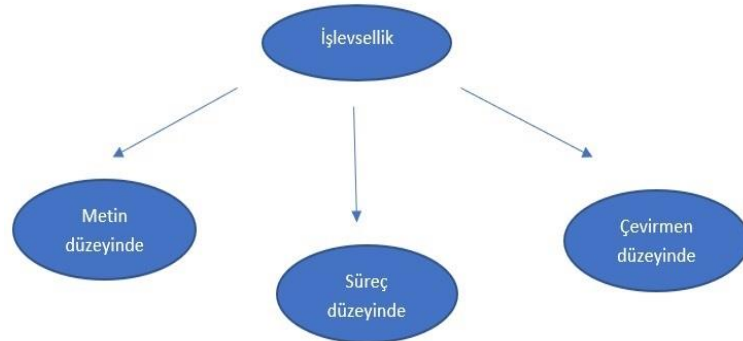
(Yazıcı, 2011: 94). Çeviribilimde farklı disiplinleri bütüncül bir bakış açısıyla ele almak, metni, süreci ve hatta çevirmeni birbirine bağlar. Heidemarie Salevsky (2011: 289) bunu “*sistemik etkileşim*” olarak tanımlar.

Salevsky, disiplinlerötesi nitelikte yaptığı çalışmasında özlerin ölçütleri şu şekilde sıralamıştır: (Salevsky, 2011: 99):

- Türetilmiş özellik
- Bilgilendiricilik
- Kısalık
- Ana metinden bağımsız olarak anlaşılabilirlik
- Doğruluk ve açıklık
- Nesnel konumlandırma
- Mantıksal tutarlılık

Salevsky'nin uygulama ve kuramsal açıdan çeviri sürecinde ortaya çıkan düzensizlikleri kavrayabilmek için Çeviribilim ve Biyosibernetik disiplinlerinden yararlanarak yaptığı bu çalışma, Çeviribilim alanında çığır açan nitelikte bir çalışmadır. Bu çalışmada ilk kez çeviri ikincil ilişki kurularak sistemik bir etkileşim olarak ele alınmış ve Almanca, İngilizce ve Rusça öz örnekleri ile çeviri metin, süreç ve çevirmen düzeyinde irdelenmiştir.

Şekil 4. Heidemarie Salevsky'nin özlerde işlevsellik inceleme şeması.

Disiplinlerarası bir nitelik taşıyan bu tezde de benzer bir çalışma yapılması amaçlanmıştır. Ancak, Salevsky'nin aksine, bu tezde özler yalnızca metin ve süreç düzeyinde incelenecektir. Bunun başlıca nedeni, tıbbi metinlerin çevirisinde çevirmenin genellikle görünür olmaması ve öz çevirilerinde çevirmene ulaşma olanağının bulunmamasıdır.

2.1. Metin Türü Olarak Özler

2.1.1. Türetilmiş Olma Özelliği

Özler, ana metinden bağımsız olmalarına karşın, ana metne ilişkin bilgi vermeleri açısından ana metinden türetilen özelliğe sahiptir. Bununla birlikte, her ne kadar özler türetilmiş nitelikte olsalar da, kendilerine özgü bildirişim öğeleri içerir ve bu sayede ana metinden bağımsız olarak anlaşılabilirlik özelliği kazanırlar. Bu nedenle, özlere kısaltmaların veya sembollerin ilk kez kullanıldıkları yerde açık halde yazılması ve ulusal ve uluslararası kabul gören ölçü birimleri ve formüllerin kullanılması önerilmektedir (Salevsky, 2011: 100).

2.1.2. Bilgilendiricilik

Özlerin ana metindeki önemli bilgi ve bulguları mümkün olduğunca bütün olarak taşınması beklenir (DIN 1426: 2 Bölüm 3.5; ANSI/NISO Z39 14:3:6). Bu amaç doğrultusunda, özlerin içermesi gereken standartlar şunlardır (DIN 1426, ISO 214; ANSI/NISO Z39.14):

- Amaç
- Yöntem
- Bulgular
- Sonuç

Bu sözcüklerin İngilizce baş harflerinden oluşan kısaltma ile bilimsel makalelerin IMRD (*Introduction, Method, Results, Discussion*) yapısı sergiledikleri belirtilmektedir (Swales, 1994: 134). Bu tanıma göre, amaç bölümünde araştırma

alanına ilişkin bilgi verilir; yöntem bölümünde araştırmanın yöntemleri tanımlanır; bulgular bölümünde çalışmadan elde edilen bulgular anlatılır ve tartışma/sonuç bölümünde yapılan çalışmanın o güne dek yapılmış çalışmalar içindeki yeri değerlendirilir ve gelecekte bu alanda ne tür çalışmalar yapılması gerektiği konusunda önerilere yer verilir (Weinnrich, 2001: 256).

Metin yapılarının standardize edilebilmesi kullanılan dile, içinde yaşanılan kültürün bilimsel metin yazma geleneklerine ve yazarlar için oluşturulan yönergelere bağlı olmakla birlikte, tarihsel olarak da gelişim ve değişim gösterebilir (Busch-Lauer, 1995: 769). Bununla birlikte, makalelerin kurgulanış biçimleri ait oldukları bilimsel disiplin ile de oldukça ilintilidir: bilimsel metin çözümlenmeleri beşeri bilimler alanında yazılan makalelerin, doğa bilimleri makalelerine kıyasla, daha az gelenekselleşmiş bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Bondi, 2009: 86).

2.1.3. Okunabilirlik

Okunabilirlik, okuyucu tarafından metnin kolay ya da güç anlaşılır olma durumudur (Ateşman, 1997: 71). Bu kavram, anlaşılabilirliğin ölçüldüğü ilk adım olarak görülebilir. Ancak okunabilirlik sürecinde anlaşılabilirliğin tüm öğelerinin göz önünde bulundurulmasından ziyade, metnin fiziksel ön koşullarının karşılanması ve okurların metni kolayca okuyabilmesi amaçlanır. Bu ön koşullar yazının fontu ve genişliği, karakterler arasındaki boşluk, kontrast ve sayfa düzeni gibi özellikleri içerir (Çetinkaya, 2010).

Okunabilirlik, çeviride erek metin ve erek okur için önemli bir rol oynar. Anlaşılır olmayan erek metinler, erek okurun zihninde karmaşaya yol açarak, çevirinin istenen işlevi karşılamamasına neden olur. Okunabilirlik çalışmalarının başlıca amacı, ortalama sözcük sayısı ve cümlelerin uzunluğu gibi metnin dilsel özellikleri ile bir metnin okunabilirliğinin doğrudan ölçülmesine yarayan formüllerin geliştirilmesidir. 1928 yılında Vogel ve Washburne tarafından geliştirilen formül, ilk formül olma özelliğini taşımaktadır (Çetinkaya, 2010: 41). 1930'lu yıllardan bu yana okunabilirlik konusunda çeşitli dillerde çok sayıda çalışma yapılmıştır. Flesch, Gunning, Dale/Chall ve Farr/Jenkins/Paterson gibi araştırmacıların çalışmaları mevcuttur. Bu çalışmalarda

çeşitli değişkenler kullanılmıştır. Bunların başında ortalama cümle uzunluğu ve ortalama sözcük uzunluğu gelir. Birbirinden farklı sözcüklerin toplam sözcük sayısına oranı, ad, fiil, edat, bağlaç, sıfat, zarf gibi farklı yapıların sayısı, terim kullanımı, bileşik ve basit sözcüklerin sayısı da bugüne kadar kullanılan değişkenler arasındadır (Ateşman, 1997: 72). Diğer diller için geliştirilmiş formüller Türkçeye uygulanamamaktadır; zira İngilizcede metinlerde ortalama sözcük uzunluğu yaklaşık 1.4 hece, ortalama cümle uzunluğu ise 14-15 sözcüktür. Ancak Ateşman'a (1997: 73) göre, Türkçe birleştirici bir dil olma özelliği ile her cümlenin tek bir cümle ile ifade edildiği Eskimo dillerine daha yakındır; bu nedenle, Türkçede ortalama sözcük uzunluğu 2.6 hece, cümle uzunluğu ise 9-10 sözcüktür. Her ne kadar Ateşman yapmış olduğu çalışmada yalnızca iki değişken ile Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'nü Türkçeye uyarlasa da, ölçeğin düzeyi ortaokul ve lise eğitim düzeyine göre kalmakta ve Flesch okunabilirlik düzeyinin ülkemizin okuma seviyesinin üzerinde olduğu görülmektedir (Uzun ve Kalip, 2019). Bu nedenle ileride ölçeklerin eğitim düzeyi ve yaş grubuna uygun olarak geliştirilmesi ve bu şekilde kullanıma sunulması daha doğru sonuçlar verecektir.

Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü, önde gelen değerlendirme araçlarından biri olup, bilimsel metinlerin okunabilirlik düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Flesch, 1948). Bu formülde yüksek puanlar metnin kolay, düşük puanlar ise zor olduğuna işaret eder (Flesch, 1948). Bir metinden seçilen 100 sözcüklük bir kesitte, sözcüklerin ve tümcelerin uzunluğu belirlenir. Sözcüklerin uzunluğunu belirlemek için toplam hece sayısı, toplam sözcük sayısına bölünür. Tümcelerin uzunluğu ise, toplam tümce sayısına bölünerek belirlenir. Bu formüle göre okunabilirlik düzeyleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Şekil 5. Flesch formülüne göre okunabilirlik düzeyleri.

Flesch Okuma Kolaylığı Puanı	Okunabilirlik Düzeyi
0-29	Çok zor
30-49	Zor
50-59	Oldukça Zor
60-69	Ölçünlü

70-79	Oldukça Kolay
80-89	Kolay
90-100	Çok Kolay

(Kaynak:<http://www.readabilityformulas.com/free-readability-formula-tests.php>)

Bu çalışmada İngilizce özlerin okunabilirlik düzeyi Flesch formülü kullanılarak değerlendirilecektir. Türkçede tıbbi metinlerin okunabilirliğine yönelik doğrulanmış bir formül olmadığı için Türkçe özler de Flesch formülü ile ele alınacaktır.

Tıbbi metinlerdeki öz çevirilerinin inceleneceği bu tezde, okunabilirlik başlığı altında bağlaşıklık ve nesnellik alt başlıkları da irdelenecektir.

2.1.3.1. Bağlaşıklık

Bağlaşıklık, bir tümcenin sözcüklerinin ve dil bilgisel yapısının, bu tümcenin metin içindeki öncellerine ve ardıllarına bağlanma yolu olup, birinin diğerini yorumladığı iki metinsel ögenin arasındaki ilişkidir (Halliday ve Hasan, 1976: 2). Halliday ve Hasan (1976), bir metnin bağlaşıklığının bağlaşıklık bağlantıları yardımıyla bulunabileceğini öne sürer ve bu bağlantı türlerini beş grupta inceler:

- 1) Gönderme (*reference*)
- 2) Yer değiştirme (*substitution*)
- 3) Eksiltme (*ellipsis*)
- 4) Söylem bağlaçları / birleştirme (*conjunction*)
- 5) Sözcüksel bağlaşıklık (*lexical cohesion*)

Bir metnin bütün oluşturması ve okurun metni bir bütün olarak alımlaması için, tümcelerin ve sözcüklerin birbirleri arasındaki bağlantılar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, bağlaşıklık, okurun tümceler arasındaki bağlantıyı kurabilmesini sağlar. Bu sayede, okur anlamlı bir bütün olan metni, birbirinden bağımsız tümcelerden ayırt edebilir (Halliday ve Hasan, 1976: 11).

2.1.3.2. Nesnellik

Standford Felsefe Sözlüğü'nün tanımına göre, nesnellik kişilerin bakış açıları ve kişisel/toplumsal değer yargılarını içermeyen bir araştırmanın hipotezini, yöntemini ve bulgularını kapsayan, bilimsel bir metnin tipik özelliğidir (<https://plato.stanford.edu/entries/scientific-objectivity/>). Ontolojik bağlamda nesnellik, kişinin deneyiminden bağımsız olarak bir tür varoluş biçimidir (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5833064/>). Salevsky de, nesnelliği kişisel değerlerin yer almadığı (*value-free presentation*) bir ifade biçimi olarak tanımlar (Salevsky, 2011). Öte yandan Hermans, birçok dilbilimsel ve betimleyici çeviri yaklaşımlarının bu hususu göz ardı ettiğini ve nesnellik değerlendirmesinin yalnızca dilsel ögeler üzerinden yapıldığına dikkat çekmektedir (Hermans, 1999).

Tıp makaleleri genellikle birden çok yazarlı olup, tek bir yazara dair kişisel izler taşımaz (Ayata Şenöz, 2014: 59). Buna karşın, 1990'lı yılların başında yazarların yazdıkları tıbbi makalelerde birinci tekil ve çoğul şahıs kullanması, makalelerin büyük oranda reddedilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu durum, bu konunun araştırma makalelerine konu edilmesine neden olmuş ve akademik makale yazımında kullanılan dilin tonuna ilişkin eleştiriler baş göstermiştir (Webb, 1992:747). Bilimsel nesnellik tanımı, bilimin nesnel olduğunu ve bilimsel bilginin nesnel olarak doğrulandığı için güvenilir olduğunu ve bunun birinci şahıs bakış açısına karşı üçüncü şahıs bakış açısı ile mümkün olabileceğini öne sürer (Chalmers, 1982). Bu görüş hem felsefe ve sosyoloji alanında eleştirilere maruz kalmış, hem de zaman içerisinde tıbbi makale dilinde değişimlere neden olmuştur.

Bununla birlikte, öznellik ve nesnellik tanımına ilişkin tartışmaların farkında olarak, bu çalışmada, Salevsky'nin tanımı ile uyumlu olarak, nesnelliğin genel kabul gören tanımı esas alınacak ve kişisel/toplumsal değer yargılarından uzak ve dilbilim ağırlıklı bir metin analizi yapılmaya çalışılacak ve tıbbi özlerde nesnelliğin izinden gidilerek araştırılacaktır.

2.2. Çeviri Süreci ve Özler

Bilimsel makaleler, çağımızın başlıca anlatı türüdür (Hyland, 2009: 67). Tıbbi makaleler ve bir parçası olan özler, belirli bir bağlam içinde ve belirli kodlar ile üretilen, spesifik bir konu üzerinde nesnel, açık, anlaşılır bir yapısı ve bütünlüğü olan metinlerdir. Tıbbi makalelerde kullanılan uzmanlık dilinin iki paradoksal işlevi vardır: belirli bir uzman grubu için iletişimi sağlamak ve uzman olmayan grup için iletişimi engellemek. Bu bağlamda, çevirmen bir nevi “*iletişim mühendisi*” görevi görür (Eruz, 2000: 52).

Vermeer’e (1990: 83) göre çeviri bir eylemdir ve bir eylemin “eylem” olarak adlandırılabilmesi için bir amaca yönelik olması gerekir. Çeviride işlevsellik ise, XX. yüzyılın başından bu yana gelişen ve 1970’li yılların sonunda bir grup Alman çevirmen tarafından gün ışığına çıkarılan bir yaklaşımdır. 1970-1980’li yıllarda çeviride statik bir dilbilimsel tipolojiden işlevsel ve bildirişimsel bir çeviri anlayışına doğru bir değişim söz konusudur. Çeviri eyleminde kaynak metinden ziyade, erek metnin işlevi ve amacı ön plana çıkmaya başlar. Bu amaç odaklı yaklaşım, işlevsellik kuramının da temelini oluşturmaktadır (Munday, 2001: 73).

Vermeer’e (1990) göre, çeviri eylemi salt dilsel eşdeğerlik değildir; aksine erek ve kaynak metin arasında oluşan gerçek bir ilişki söz konusudur. Diğer bir deyişle, bir üretici bir metni belirli (para-, dia- ve idio-) kültürel ve durumsal koşullarla, belirli bir bilgiyi belirli bir gruba iletmek için üretir. Çeviri eylemi de belirli koşullar altında, belirli bir bilgiyi belirli bir erek kitleye iletmek için üretilir ve çevirmen, bu metinlerarasılıkta uzman konumundadır. Öte yandan, çeviri (*translatum*) yine erek kitlenin yorumuna bağlı olacaktır (Vermeer, 1990: 24).

İşlevselliğin ön koşul olduğu çeviri kuramlarında, kuramcılar çevirinin amacı ve erek kitle üzerindeki etkisi ile ilgilidir. Bu bağlamda, çevirinin “iyi” veya “kötü” olarak değerlendirilmesi, istenen/beklenen çevirinin amacına ve tipolojisine bağlıdır. İşlevselliği ve amacı ön plana çıkararak Skopos kuramı, Çeviribilime yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu kuram, kaynak metinden uzaklaşmayı öne sürmez; aksine, erek metnin var olmasının tek nedeninin kaynak metin olduğunu vurgular. Burada çevirmenden beklenen, kaynak metni retrospektif olarak çevirmek yerine, kaynak metinden faydalanarak prospektif bir erek metin oluşturmasıdır (Vermeer, 1990: 24).

Benzer şekilde, bir diğer işlevsel çeviri kuramına göre, Holz-Mänttari (1984) her çevirinin bir amacı olduğunu ve çevirmenin de uzman kimliği ile bu erek odaklı amaç çerçevesinde çeviri eylemini gerçekleştirdiğini belirtir. İlerleyen yıllarda Nord (2001: 1), bu bakış açısında yeni bir kavram ilave etmiştir: işlev artı sadakat (*function plus loyalty*). Nord (2001), erek kitlenin amacı doğrultusunda salt işleve önem verilmesini ve kaynak metnin göz ardı edilmesini eleştirir. Nord'a (2001) göre çevirmenin belli başlı sorumlulukları vardır ve çeviri eylemi sırasında kaynak metinden tamamen uzaklaşamaz. İşlev, erek metnin erek kitle ve duruma uygun olarak üretilmesidir. Sadakat ise, çevirmen, kaynak metnin göndericisi ve erek metnin alıcısı ve işi başlatan kişi/kurum arasındaki kişilerarası iletişimdir. Nord'un (2001: 126) "sadakat" kavramı, dilsel çeviri eşdeğerliğinden farklı olarak, kaynak ve erek metin arasındaki "gerçek" ilişkiyi izah etmek içindir. Bu bağlamda, çevirmen erek kitleye olduğu kadar, kaynak metnin üreticisi/yazarına karşı da sorumludur. Çevirmenin kaynak metnin üreticisine/yazarına saygı duyması ve kaynak metni erek kitlenin amaç ve taleplerine göre üretmesi beklenir.

İşlevsel yaklaşıma göre, çeviri yöntemini belirlemek için önce çevirinin amacı ve erek kitlesi belirlenir. Sonrasında çevirmen, uzman konumuyla, en uygun çeviri stratejisini seçer. Bu bağlamda, metin türünün önemi ön plana çıkar. Her metin, bir veya birden fazla bildirişimsel amaca hizmet eder ve buna bağlı olarak, her metin türü farklı aktarım yöntemlerinin kullanılmasını gerektirir (Reiss, 1976: 113). Tıbbi özler de, bilimsel metinler olup, bilgilendirici metin türü sınıfında ele alındığı için, çeviri stratejisi, kaynak metindeki hem mikro (terminoloji ve uzmanlık alanı bilgisi) hem de makro (biçim ve biçem) düzeyde erek kitlenin normlarına ve konvansiyonlarına göre yapılması temeline dayanmaktadır.

2.2.1. Uzmanlık Alanı Bilgisi

Çok sayıda uzmanlık alanına sahip tıp disiplininin, kendine özgü terminolojisi mevcuttur. Tıp terimlerinin temeli Latince ve Grekçe kökler, ön ekler ve son eklerden oluşur. Genel olarak Grekçe ve Latince ölü dil olduğu için devingen bir yapıya sahip

değildirler ve değişme olasılıkları yoktur; bu da tıp terimlerinin evrenselliğinin bir göstergesidir ve bu disipline ait kişilerin birbirini kolaylıkla anlayabilme avantajını verir (Rosdolsky, 2004: 4; Hoof, 1998: 75).

Öte yandan, tıp çevirisinde terim bilgisi son derece önemli olsa da, işlevsel bir çeviri için tek başına yeterli değildir (Montero-Martínez, 2009: 88). Uzmanlık alanı bilgisi, bir çevirinin erek dilde tekrar yaratılması için önem taşır ve tıp çevirmenlerinin terim bilgisinin yanı sıra, alan bilgisine de sahip olması beklenmektedir (Fischbach, 1962: 462-464). Newmark’a göre, alan bilgisinin önemi etik sorumluluk taşır: geçici uzman konumunda olan çevirmenler yalnızca metni çevirmemeli, aynı zamanda hastaya “zarar vermediklerinden”¹ de emin olmalıdır (Newmark, 1993: 159).

Literatürde tıp çevirmeninin alan bilgisine sahip olması gerektiğine ilişkin genel bir görüş mevcuttur (Herman, 1993: 13; Wakabayashi 1996: 356-357). Önceki yıllarda çeviri alanında hekimlerin aktif olarak rol aldığı görülmekle birlikte, son yıllarda özel alan çevirisi eğitimi almış profesyonel çevirmenler sahneye çıkmıştır. Bu da, gerek akademik camiada, gerekse profesyonel hayatta tıp çevirisi alanına ve eğitimine verilen ciddiyeti göstermektedir. Küreselleşen dünyamızda her ne kadar disiplinlerarası çalışmalar hız kazansa da, günümüz gereksinimlerine daha hızlı ve etkili yanıt vermek için disiplinler arası fragmentasyon ve uzmanlaşma da söz konusudur. Özel alan olarak tıp çevirisi eğitimi veren üniversitelerimiz bunun en iyi örneğidir. Günümüzde hem yurt dışındaki hem de ülkemizdeki üniversitelerin Çeviribilim bölümlerinde, kuramsal ve uygulama bilgisi olan akademisyenler tarafından tıp çevirisi eğitimi verilmektedir. Lisansüstü çalışmalarda da bu alanda yapılan çeviri çalışmalarına rastlamak mümkündür. Robinson (2003: 128), bir özel alan çevirmenini “*daha hiç uygulamadıkları alanlarda uzmanmış gibi davranmaya ehliyetli kişiler*” olarak tanımlamaktadır. Çeviri eğitimi sırasında, çevirmen adaylarına her alana ait detaylı bilgi vermekten ziyade, hiç tanışık olunmayan bir alanda nasıl araştırma yapabileceği öğretilmektedir. Bu sayede, özel alan metinleri ile başa çıkabilme becerileri (örn. koşut metinlerden yararlanabilme, bilimsel ve teknolojik araçları kullanabilme ve araştırma edinci, vb.) gelişir (Bryne, 2006: 6). Pym (2003:

¹ Latince “*primum non nocere*” ilkesi, tıp eğitiminde öğretilen hastaya zarar vermeme ilkesidir (Gillon, 1985: 130).

481), bir uzmanlık alanı çevirmeni için kaynak metnin yalnızca bir çıkış noktası olduğunu ve çevirmenin başlıca iki özelliğe sahip olması gerektiğini vurgular: bir kaynak metinden birden fazla erek metin üretebilmek ve bunlar arasından en uygun olanı seçmek ve seçimini gerekçelendirmek (A.e., s.489). Bu bilinç düzeyine ulaşan çevirmen, çeviri sorumluluğunu da üzerine alacağı için, düzgün dil kullanımı ve uygun metin türü gelenekleri ile erek kitleye uygun bir erek metin oluşturur (aktaran Baydan, 2013: 108). Kurultay (1997: 26), bir çevirmenin hangi alanda iletişimi sağlayabiliyor ve metnin sorumluluğunu üstlenebiliyor ise, o alanda çeviri edincine sahip olduğunu dile getirmektedir. Hermans'a göre (2007: 58), özel alan çevirmeni, spesifik bir uzmanlık alanı ile etkileşime girebilen bir uzmandır. Çeviri eğitimi sırasında öğrenilen araştırma edincinin gelişmesi ile çevirmen hem metin içi hem de metin dışı verilerden eş zamanlı olarak yararlanmayı öğrenir; bir metni bağlamı içinde, terminolojisi ile kavramayı, kavrayışı artırmak için koştur metinlerden yararlanabilmeyi, zaman içinde iyi bir metin yazarı olmayı öğrenir. Alanın uzmanı konuyu çevirmenden daha iyi bilse dahi, çevirmen araştırma yapmayı bilen ve erek kültürde işlevsel erek bir metin oluşturan “uzman” olmalıdır (Baydan, 2013: 112).

“Uzman” kavramı işlevsel çeviri yaklaşımında benimsenen bir kavram olup, çevirmenin “uzman” rolü, Hans J. Vermeer'in Skopos kuramı ile daha da belirginleşmiştir. Çeviriyi iletişimsel ve eylemsel bir alan olarak tanımlayan Vermeer, her eylemin bir amaca hizmet ettiğini ve çevirmenin, belirlenen koşullar altında çeviri kararları alabilen bir uzman olduğunu öne sürer. Bu kararlar ise, çevirinin amacına ve işlevine göre alınır. Skopos kuramı, çevirmene görünürlük kazandıran ve ona bir özne konumu veren ilk yaklaşımdır (Gürçağlar Tahir, 2011: 122). Vermeer'e göre, erek okurun beklenti ve normlarına göre yapılan çeviri işlevsellik kazanır. Bu bağlamda, çevirinin kaynak metinden bağımsız olarak, erek dil, erek kültür ve erek okura yönelik yapılması söz konusudur (Vermeer, 2000: 221-233).

2.2.2. Terminolojik Farklılıklar ve Standardizasyon

Terimler, sözcükler ve özel adlar ile birlikte sözcük sınıfını oluşturur; ancak, adlar nesnelere ve kişilere, sözcükler ise genel kavramlara atıfta bulunurken, terimler özel bir alanın özel kavramlarıdır ve alt bilgi sistemini oluştururlar (Sager, 2001: 258).

Sözcüklerin dilbilim çerçevesinde incelenebilirken, terimler ancak ait oldukları sistem içerisinde incelenebilirler (A.e.).

Ferdinand de Saussure'a göre, dil bir göstergeler dizgesidir ve gösterilen (*signifié*) ve gösteren (*signifiant*) bileşenlerden oluşur. Sözcükler arasında gösteren ve gösterilenler arasında nedensel bir ilişki olmayabilirken, terimlerin gösteren ve gösterilen bileşenleri kesindir; terimler, spesifik bir alandaki ilişkiler ağını oluşturur (aktaran Yazıcı, 2019: 45). Bu bağlamda, bir Yazıcı (2019) bir disiplinin o alanda ürettiği terim sayısı ile doğru orantılı olarak gelişip büyüyebileceğini ve o disiplinin terminoloji açısından zenginliğinin onun özerkliğini ve itibarını göstereceğini dile getirmektedir. Diğer bir deyişle, kavram ve terim arasında doğrudan bir ilişki vardır ve terminoloji uzmanları kavramlardan yola çıktığı için, terim geliştirmenin doğası rastlantısallık ilkesine dayanmamaktadır (A.e.). Benzer şekilde, çevirmenler de kaynak metindeki kavramlardan yola çıkarak, erek metinde eşdeğer bir karşılık sağlamaya çalışır. Her terimin erek dilde karşılığı olmayacağı için, çoğu zaman terim, o alanın uzmanları veya terminoloji uzmanları eşdeğer bir terim üretene kadar, transliterasyon veya transkripsiyon yöntemi ile ödünçlenerek erek dile aktarılır.

Diğer yandan bilginin evrensel doğası ve birçok terimin ilk etapta çeviri yoluyla erek dile aktarıldığı gerçeği yadsınamaz. Bu nedenle, orijinal terimlerin çeviri terimlerden ayırt edilmesi zordur (Yazıcı, 2019: 53). Çeviri, terminolojinin oluşturulma sürecinde önemli bir rol oynar. Yazıcı (2019), terminoloji oluşturmada şu aşamalara dikkat çekmektedir: (i) yeni bilgi kaynağı olarak terimlerin diğer dillerden ödünç alınması; (ii) alıntı sözcük olarak erek dile aktarılması (bazıları alıntı olarak kalır ve erek dil kullanıcıları tarafından bu şekilde kabul görür); (iii) bazı alıntı terimlerin zaman içinde benzerleriyle veya yeni terimler (*neonyms*) ile karşılanması (Yazıcı, 2019: 53).

Latin-Grek dil çiftinden ve ağırlıklı olarak İngilizce ödünçleme terimlerden oluşan modern tıp dilinin, en sistematik olarak kullanıldığı yer, ilk kez 1895 yılında İsviçre'nin Basel şehrinde anatomi uzmanları tarafından oluşturulan, Uluslararası Anatomi Dernekleri Federasyonu (IFAA) anatomi terimleri listesi *Nomina Anatomica*'dır (Micic, 2009: 26; Hatipoğlu ve Ekinci, 2002). Yapılan bu terminoloji toplantılarında, 50.000'den fazla anatomi terimi sadeleştirilmiş ve Latince kökenli

4500 terim korunmuştur (Moore, 1987: 7). 1998 yılına kadar oluşturulmaya devam edilen liste, bu yıldan sonra “*Terminologica Anatomica*” adı altında yayımlanmıştır (Cankur, 2002: 31).

2.3. Değerlendirme

Biyomedikal literatür hacminin hızla artması okurları daha seçici olmaya ve genellikle bir çalışmanın değerlendirmesinin özler üzerinden yapmaya zorlamaktadır (Bodur, 2003: 123). İyi yazılmış özler ise, bu süreci kolaylaştırmaktadır. Son 20 yıldır, özlerin kapsamı daha detaylı olarak resmedilmekte ve bir bilimsel çalışmanın amacını, yöntem ve gereçlerini, bulgularını ve sonucunu yansıtması gerektiğinin altı çizilmektedir. Bunun için daha etkin olduğu düşünülen yapılandırılmış öz yazımı önerilmektedir (ICMJE, 1997: 36).

Ayrıca özler, biyomedikal alanda ulaşması en kolay kısımlardır. Birçok veri tabanında ve dergide özler ücretsiz olarak yayımlanmakta ve elektronik veri tabanları belirli aralıklarla indeksli dergilerde yayımlanan özleri taramaktadır. Bu nedenle, birçok araştırmacı makalenin tamamını okumaktan ziyade (-ki birçoğu ücrete tabidir), özü okuyarak kararını verir. Yapılandırılmış öz formatı, özlerin kalitesinde de gözle görülür bir iyileşme sağlar (Taddio ve ark., 1994: 1611). Standart bir format ile karşılaşacağını bilen okur, bir çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonucuna ilişkin kısa ve öz bilgilere en kolay yoldan ulaşacağını bilincindedir (Haynes ve ark., 1990: 69).

Bir araştırmada, 1989-1991 yılları arasında MEDLINE veri tabanındaki makaleler incelenmiş ve 3873 makalede yapılandırılmış öz olduğu tespit edilmiştir; ancak bu sayı giderek artmıştır (Harbourt, 1995: 190). Bir başka çalışmada da, MEDLINE veri tabanında yayımlanan klinik çalışmaların %28.5’inde yapılandırılmış öz bulunduğu, ancak bu oranın 1995 yılının ikinci yarısında %71’e yükseldiği tespit edilmiştir (Kulkarni, 1996: 695). Bu örneklerde Kurul’un belirlemiş olduğu standartların etkisi daha açık görülebilmektedir. Aynı dönemde, İngilizce konuşulmayan ülkelerde dahi, yapılandırılmış özler dikkat çekmeye başlamıştır. Yapılandırılmış özler ile yazarın ihtiyacından ziyade, okurun ihtiyaçları gözetilmektedir; bilginin hızlı ve eksiksiz aktarımı okurlar için önemlidir. 2001 yılında yapılan bir çalışmada, 30 derginin

21'inde yapılandırılmış özlerin zorunlu olduğu derginin Yazarlara Bilgi sayfasında bildirilmiş ve 304 makalenin 188'inde (%61.8) yapılandırılmış öz kullanıldığı saptanmıştır (Nakayama, 2005: 241). Yine 1987-2001 yılları arasında yapılan bir başka çalışmada, PubMed veri tabanında İngilizce dışında yedi dilde yazılan yapılandırılmış özler incelenmiş ve farklı dillerde yazılmış toplam 23,075 öz tespit edilmiştir (Nakayama, 2003: 7-10). Bunların 18.278'inde hem İngilizce hem de yazarın ana dilinde yapılandırılmış öz mevcuttur. Almanca özler, 1987-2001 yılları arasında bu sayının %17.3'ünü oluştururken, 1999-2001 yılları arasında %48.2'sini oluşturmuştur. Bu iki dönemde Fransızca için bu oran sırasıyla %16.1 ve %445.1; İtalyanca için %21.3 ve %76.3; İspanyolca için %44.7 ve %74.9; Rusça için %4.9 ve %17.4; Çince için %21.3 ve %100 ve Japonca için %3.5 ve %10.4 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, bilhassa 1990'lı yılların sonundan itibaren yapılandırılmış özlerin yaygınlaşmaya başladığını göstermektedir (Nakayama, 2003: 10).

Bununla birlikte, araştırmacılar genellikle öz yazımını en son aşamaya bırakır veya daha az deneyimi olan meslektaşlarına bu görevi verir; bu da, kimi zaman özlerin istenen biçimde yazılsa da, içerik açısından yetersiz veya hatalı olmasına neden olur (Groves ve Abbasi, 2004: 470). Bu eksiklik, çeviri sürecine ve editöryal sürece de yansiyabilir. Metin türü ve tıbbi yazım konvansiyonlarının farkında olan bir çevirmen süreci iyileştirebilir. Dergi editörleri, çok sayıda makale aldıkları için, genellikle çalışmanın öz bölümünü okur ve buradan yeterli bilgiyi almayı bekler. Bu bir nevi, ilk izlenimdir. Bilginin yeterli olmadığı durumlarda, çoğunlukla ana makaleyi okumak yerine, çalışmayı reddeder. Bu bağlamda, öz çevirisinin tıbbi yayınlardaki işlevsel rolü, bir kez daha ön plana çıkmaktadır.

Literatür taramasında, son yıllarda bilhassa İngilizce konuşulmayan ülkelerde tıbbi öz yazımının kurallarına ve önemine ilişkin çok sayıda makale yayımlandığı görülmektedir. Ana dili İngilizce olmayan ülkelerde çevirilerin işlevsel olmaması nedeniyle makalelerin uluslararası platformlarda reddedilmesi bilinen bir sorundur. Bu nedenle, hem yazım sürecinde hem de çeviri sürecinde normatif birtakım kurallara riayet edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Örneğin, çalışmanın başlığı kısa ve açıklayıcı olmalı, öz yanlış yorumlamalara kapalı olacak şekilde, kısa ve öz bir biçimde yazılmalıdır. Anahtar sözcükler de indeksleme için önem taşır (Bahadoran

ve ark., 2020: 425). Tüm bu bileşenlerin, üretilen çeviri metinde de var olması gerekmektedir.

Ana dili İngilizce olmayan ülkelerde yapılan tıbbi makale çevirilerinde 1950'li yıllardan başlayarak muazzam çapta değişimler görülmektedir. Ancak yine de uzun yıllar boyunca bilhassa Kuzey Amerikan tıp kütüphaneleri için çeviri özler ve makaleler sorun teşkil etmiştir. Yapılan bir çalışmada, en önemli sorunun, Almanca başlıkların çevirisinde yaşandığı tespit edilmiş; ana dilde orijinal olarak yazılan başlıkların, İngilizceye çevirisi yapıldığında, genellikle o başlıkla birçok makalenin yayımlanmış olduğu görülmüştür (Bishop, 1973: 24).

Çeviri özlerin kapsamı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk olarak Japonca, Almanca ve Rusça çalışmaların özlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 1953 yılına gelindiğinde, Birleşik Devletler'deki çeşitli ulusal kütüphaneler ve özel kuruluşlar, çeviri özleri kontrol amacıyla birimler oluşturmuştur. İlgi çekici makaleler ise, tam metin olarak çeviri sürecine tabi tutulmuş ve makaleler İngilizce olarak yayımlanmıştır. Yaptıkları çalışmada, Bishop ve Osborn (1973: 27), 1963 yılına gelinene dek, 29 Sovyet tıp dergisinin tamamının İngilizceye çevrildiğini ve bunun Birleşik Devletler'in kendi kuruluşları tarafından karşılandığı belirtilmiştir. 1972 yılına kadar Ulusal Tıp Kütüphanesi tarafından, 10 Lehçe ve 3 Sırp-Hırvatça dilinde yazılan tıp dergisi İngilizceye çevrilmiştir. Bu çeviri girişimi, 1970'li yılların sonuna kadar devam etmiş, maliyeti yüksek bir hizmet olduğu için zaman içinde sonlandırılmıştır (Bishop, 1973: 25).

Bununla birlikte, son yıllarda ana dili İngilizce olmayan ülkelere gelen makalelerin reddedilme oranlarında artışlar olduğu yönünde yayınlar yapılmaktadır (Ross ve ark., 2006: 1675). Hatta yazarın ana dilinin, kimlik bilgilerinin ve çalıştığı kurumun gizlenmediği özlerde, hakemlerin özleri reddetme oranının yüksek olduğunu ve makale yayınlama konusunda tarafgir davrandığı belirtilmektedir. 2004-2011 yılları arasında yapılan bir çalışmada da, bir tıp dergisine (*Stroke*) gönderilen 14.449 makale incelenmiş ve ana dili İngilizce olmayan ülkelere gelen makalelerde öz çevirilerinin yayın kararında etkili olup olmadığı araştırılmıştır (Sapoznik, 2013: 2644). Çalışma süresince dergiye gönderilen makalelerin 9259'u ana dili İngilizce olmayan

ülkelerden, 5690'ı da ana dili İngilizce olan ülkelerden gelmiş ve kabul oranı birinci grupta %15.8 olarak bulunurken, ikinci grupta %29.9 olarak saptanmıştır. Bununla birlikte, editöryal değişikliklerden önce ana dili İngilizce olmayan ülkelerden gelen makalelerin ret oranının, bilimsel içerikten bağımsız olarak %52 daha fazla olduğu bulunmuştur (Saposnik, 2013: 2649). Tüm bu veriler ışığında, tıp alanında özlerin önemi ve uluslararası platformda yayın yapabilmek ve atıf alabilmek için çevirinin rolü açıkça görülebilmektedir

Tıbbi özler, bilimsel metin türü olduğu için, biçim (amaç, yöntem, bulgular, sonuç ve anahtar sözcükler) ve biçem (kişi belirleyiciler, edilgen çatı, üstsöylem eylemleri) açısından da belirli kodlarla yazılır. Disiplinlerötesi nitelikteki çalışmasında Salevsky'nin (2011: 99) öz ölçütleri (türetilmiş özellik, bilgilendiricilik, kısalık, ana metinden bağımsız olarak anlaşılabilirlik, doğruluk ve açıklık, nesnellik, mantıksal tutarlılık), genel olarak biyomedikal literatürde öne sürülen ölçütler ile son derece paralellik göstermektedir.

Uzmanlık dili açısından ise, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren İngilizcenin artan etkisi nedeniyle tıp alanında kullanılan çok sayıda terimin erek dilde İngilizceleştirildiği açıkça görülmektedir (Micic, 2009: 26). Terimlerin büyük bir çoğunluğu halen Latince ve Grekçe kökler, ön ekler ve son ekler ile üreilmeye devam etse de, İngilizce terimlerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Arroyo Márquez, 2007: 76). Küreselleşen dünyada ana dili İngilizce olmayan ülkelerde, bilim dili olarak transliterasyon veya transkripsiyon yoluyla ödünçlenen bir dil kullanılmaktadır. Her disiplin için terminoloji mesleki iletişim sağlar ve mesleki iletişim uzmanlık alanında bilgi aktarımını gerçekleştirir (Engel ve Picht, 1990: 47). Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarından itibaren tıp alanında terimlerin Türkçeleştirilmesi için çeşitli çabalar ortaya konmuş olsa da, İngilizce diğer bilim dallarında olduğu gibi, tıp alanının da “*lingua franca*”sı olduğu için, bu çabalar genel olarak başarısız olmuştur. Çeviri sırasında her ne kadar erek dile bilgi aktarımı önemli olsa da, tıp çevirilerinin evrensel amaçlara da hizmet ettiği unutulmamalı ve konvansiyonların dışında zorlama terim çevirilerinden kaçınılmalıdır. Özellikle tıbbi öz çevirileri gibi terminoloji yükünün fazlaca olduğu akademik metin türlerinde, terminolojinin önemi Tezin 4. Bölümü'nde Uygulamalar Başlığı altında ayrıntılı olarak örneklendirilecek ve irdelenecektir. Tezin 3.

Bölümü'nde ise, uygulamalı örnekleme çalışmasına geçmeden önce, akademik özer ve yönergeler hakkında detaylı bilgi verilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKADEMİK ÖZLER VE YÖNERGELER

Tezin bu bölümünde, tıp alanında yazılan akademik özlere ve yönergeler irdelenecektir.

Türkçe “öz” olarak adlandırılan “*abstract*” sözcüğünün etimolojik kökeni, Latince “*ab-*” (-den/-dan) kökü ve “*trahere*” (çekip çıkarmak) sözcüğünden oluşmaktadır (<https://www.merriam-webster.com/>). Öz, bir araştırmanın kısa ve etkili bir parçasıdır (Bahadoran ve ark., 2020). Günümüzde aşına olunan öz formatı, ilk olarak 1950’li yılların sonunda kullanılmaya başlandı (Tenenbein, 1995: 40). 1960’lı yılların başında Amerikan Tıp Derneği Dergisi (JAMA) ve Kanada Tıp Derneği Dergisi (CMAJ), tıbbi makalelerde özlere kullanan ilk dergilerdendi. Bu anlayışın altında yatan neden, dergi editörlerinin okurların her makaleyi okumak için yeterli vakitlerinin olamayacağı ve yalnızca özlere okuyarak makalenin bütününe ilişkin hızlıca bir fikir sahibi olabileceklerine inanmasıydı (Squires, 1990: 619).

Tıp alanında yazılan özlere başlıca üç işlevi mevcuttur. Bunlar (i) makalenin kısa bir özeti olma niteliği taşıması, (ii) yazar(lar)ın makaleyi editör ve hakemlere tanıtması ve dergiden kabul alması ve (iii) makalenin elektronik veri tabanında indekslenmesine ve atıf almasına yardımcı olması. Bu bağlamda, özlere çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonucuna yer verilmesi esastır (Bahadoran ve ark., 2020).

Özlere, bir makalenin hem değerlendirilme ve kabul alma aşamasında hem de yayın sonrasında kritik öneme sahiptir (Alspach, 2017: 12). Dergi editörleri, bir makaleyi hakemlere göndermeden önce makalenin öz kısmını okur ve değerlendirir. Hakemler ise, özün makalenin bütününe yansıtıp yansıtmadığını değerlendirir. Kabul edilen makaleler için ise, özlere okurların ilgisini çekerek, onları makalenin bütününe okumaya sevk eder. Kötü yazılmış bir öz, makale yayımlandıktan sonra veri tabanında indekslenme açısından birtakım olumsuzluklara da yol açabilir (Fisher, 2005: 162;

Alspach, 2017: 12). Her ne kadar kötü yazılmış bir öz tek başına bir makalenin ret edilmesine neden olmasa da, dergi ve editörden olumsuz geri dönüşlerin yolunu açar.

Akademik özler Giriş/Amaç bölümü, Yöntem ve Gereç bölümü, Bulgular bölümü ve Sonuç/Tartışma bölümü olmak üzere dört ana kısımdan oluşmaktadır. Giriş/Amaç bölümünde, çalışma konusuna ilişkin kısa bir bilgi ve çalışmanın amacı belirtilir. Yöntem ve Gereç bölümünde, çalışmada kullanılan yöntemler, çalışma tasarımı ve gereçlere ilişkin bilgi verilir. Bulgular bölümünde, çalışmadan elde edilen ana bulgulara yer verilir. Tartışma/Sonuç bölümünde ise, çalışmadan elde edilen bulguların yorumlanması ve çalışmanın önemi yer alır (Bahadoran ve ark., 2020). Genel olarak özlerde şekil, tablo ve referans kullanımına izin verilmez (Zeiger, 2000: 269). Buna ek olarak, dil bilgisi hataları ve yazım hataları bir özün kalitesini gösteren unsurlardır ve yazarın dikkatsizliğini yansıtacağı için kaçınılmalıdır (Papanas ve ark., 2012: 297).

Özlerin tarihsel gelişimini incelediğimizde, ilk olarak 1969 yılında Ertl (1969) tarafından tüm tıbbi, klinik ve araştırma makaleleri için bir tablo formatı oluşturduğu görülmektedir. Çeşitli düzenlemelerden sonra yukarıda sözü edilen dört ana başlık üzerinde bir uzlaşıya varılmıştır (Huth, 1987; 626; Haynes ve ark., 1990: 69). 1993 yılında Uluslararası Tıp Dergileri Editörleri Kurulu (ICMJE), tıp dergilerinde yapılandırılmış öz kullanımı önerisinde bulunmuştur (ICMJE, 1993). Bu öneri doğrultusunda, tıp dergilerinde yapılandırılmış öz kullanım oranı, 1992 yılında %2.5'ten 2005 yılında %20.3'e çıkmıştır. 2010 yılına gelindiğinde, bu oran %30'un üzerinde bulunmuştur (Ripple ve ark., 2011: 99; Ripple ve ark., 2012). Günümüzde birçok dergi yönergesinde, her makale türü için (özgün araştırma, olgu sunumu, derleme, vb.) spesifik öz gereklilikleri yer almaktadır (Bahadoran ve ark., 2020).

Anahtar sözcükler de, özlerin ayrılmaz bir parçasıdır. DOI sistemi geliştirilmeden önce bir makalenin kolaylıkla bulunabilmesi için anahtar sözcükler kilit rol oynamakta olup, tıbbi dergi ve kitapların veri tabanlarında indekslenmesi için ABD Ulusal Tıp Kütüphanesi (NLM) tarafından 1960 yılında Index Medicus Tıbbi Konu Başlıkları (MeSH) kavramlar dizini sözlüğü geliştirilmiştir (<https://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html>). Bu sözlükte konu başlıkları belirli

bir hiyerarşik düzende verilmektedir. Önceleri anahtar sözcük seçimleri yazarlara bırakılırken, günümüzde PubMed veri tabanında indekslenen dergilerde, online MeSH listesinden (<https://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html>) yararlanılarak, üç ila altı anahtar sözcük yazılmasını talep edilmektedir (Howlett ve ark., 2020). Türkçe özler için ise, son yıllarda bazı dergiler, sayıca sınırlı olsa da, MeSH terimlerinin Türkçe karşılıklarını içeren anahtar sözcükler dizini olan Türkiye Bilim Terimlerinin (<http://www.bilimterimleri.com>) kullanımını önermektedir. Genel yaklaşım, çalışma başlığının öz ve anahtar sözcüklerde kullanılan sözcük seçimleri ile oluşturulmasıdır (Cals ve Kotz, 2013; 585).

Bu bölümde, özlerin gelişim süreci, önemi ve işlevine ilişkin genel bilgilere yer verilmiştir. Bir sonraki bölümde ise, özlerde aranan ISO/GOST ve ANSI/NISO kriterleri ele alınacaktır.

3.1. ISO/GOST ve ANSI/NISO Kriterleri

Alman Standartları Enstitüsü (DIN), Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO), Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (ANSI) ve Ulusal Bilgi Standartları Örgütü (NISO) tanımlarına göre, öz, bir metnin herhangi bir yargı veya değerlendirme içermeden ve ana metinden bağımsız olarak kısaltılmış versiyonudur (DIN 1426:2, Bölüm 3.5; ISO 214:1 Bölüm 2; ANSI/NISO Z39: 14). Standardize edilmiş bir öz, okura ana metindeki önemli bulguları kısa sürede öğrenme olanağı sağlar; okurun okumak istediği konuyu hızlıca taramasına olanak verir ve metnin bütününe okuyup okumayacağına karar vermesine yardımcı olur (ANSI/NISO Z39: 14).

ANSI/NISO kriterlerine göre özlerde olması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Öz, kısa ve açıklayıcı bir şekilde ve ana makalenin kısaltılmış bir versiyonu olmalıdır.
- Öz, başlık sayfasından sonra, ana metinden önce yer almalıdır.
- Öz, hem uluslararası hem de ulusal dergi standartlarına uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Bilimsel metin türünde öz, bilgilendirici olmalı ve çalışmanın amacını, yöntemini, bulgularını ve sonuçlarını yansıtmalıdır.

- Ana makaleden bağımsız olarak anlaşılır olmalıdır.
- Referans veya dipnot kullanılmamalıdır.
- Okunurluğu artırmak için, bağlaçlardan faydalanılabilir.
- Cümleler dil bilgisi kurallarına uygun olarak, eksiksiz yazılmalıdır.
- Mümkün olduğunca, etken fiiller ile cümle kurulmalıdır.
- Tıbbi terminoloji ve jargon muhafaza edilmelidir; az bilinen sözcük veya terimlerden kaçınılmalıdır.
- Kısaltma ve semboller, ilk kullanıldıkları yerde açıklamaları ile birlikte verilmelidir (ANSI/NISO Z39: 14).

3.2. Tıp Literatürü Veri Tabanı: PubMed

1879 yılından bu yana hizmet veren PubMed, bilinen ismiyle Index Medicus, Birleşik Devletler Ulusal Tıp Kütüphanesi (NLM) ile bağlantılı bir biyomedikal veri tabanıdır. Tıp alanında yapılan en güncel uluslararası çalışmalar ve yayınlar tüm dünyada bu veri tabanı aracılığı ile takip edilmektedir. Bu veri tabanında bir derginin taranması, yayınların okunurluğunu ve atıf sayısını artıracığından, önem taşır.

Index Medicus 1879 yılından sona erdiği 2004 yılına kadar, 125 yıl boyunca tıp literatürünün öncüsü olmuştur. 1971 yılında MEDLINE'in devreye girmesiyle birlikte, basılı versiyona olan ilgi azalmaya başlamıştır. İnternetin gelişmesiyle yerini PubMed'e bırakmıştır (Asan, 2017: 40).

PubMed, 1966 yılından bu yana 70 ülkeden 4800'den fazla biyomedikal derginin yer aldığı uluslararası bibliyografik veri tabanı olan MEDLINE'a erişim olanağı sağlar. Her ne kadar 1966'yılından önceki atıflara erişilemiyor olsa da, PubMed, MEDLINE'ı da kapsayan 32 milyondan fazla atıf içermektedir (<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>). Bunların bir kısmı 1865'li yıllara kadar uzanabilmektedir. 2019 yılında yapılan bir araştırmaya göre, tüm zamanlarda ve tüm uzmanlık alanlarında yayımlanan makalelerin %70.9'u PubMed veri tabanında kayıtlıdır (Frandsen ve ark., 2019: 61). Yakın tarihli bir başka araştırma verilerine göre de, 1995-2015 yılları arasında toplam 30 ülkede basılan yayınların %94.6'sı PubMed veri tabanında mevcut olup, bu zaman aralığında tüm dünya yayınlarında yaklaşık %2700 oranında bir artış söz konusudur (Niforatos ve ark., 2019: 1593). Buradan da anlaşılacağı üzere, mevcut

değerlendirmede PubMed, dünyadaki diğer indeksler arasında en avantajlı veri tabanı olarak kabul edilmektedir.

3.2.1. PubMed Kabul Kriterleri

PubMed veri tabanına başvuru yapmadan önce, dergilerin tıp alanında en az iki yıldır yayın hayatında olma koşulunu sağlaması beklenir. ISSN numarasına sahip olan dergilerde aranılan kriterler şunlardır:

- Yılda üç veya daha fazla basılan dergiler için, basılmış 4 yayın
- Yılda iki kere basılan dergiler için, basılmış 3 yayın
- Yılda bir kere basılan dergiler için, basılmış 2 yayın

Bunlar haricinde, bir derginin başvuru öncesinde hakem denetiminden geçmiş asgari 25 makale yayımlamış olması ve PubMed'in dil kılavuzuna uygun olması beklenir. PubMed veri tabanında, ağırlıklı olarak İngilizce dergiler indekslenirse de, diğer dillerde basılan dergileri de kabul etme politikasına sahiptir. İngilizce dışındaki dillerde yapılan başvurularda ise, derginin ana dili haricinde, İngilizce başlık ve İngilizce öz zorunluluğu mevcuttur.

Başvuru sonrasında, dergi ilk değerlendirme aşamasından ve ardından zahmetli süreçler olan bilimsel içerik ve teknik değerlendirme aşamalarından geçer. Kabul alan dergilerin deneme sürümü yayımlanır ve bu aşamada ciddi ve tekrarlayan hatalar olması durumunda, başvuru reddedilir. Deneme sürümü başarılı olan dergiler, veri tabanında indekslenmeye başlar. Ancak, bu aşamada da belirli aralıklarla derginin içeriği denetlenir ve PubMed kabul kriterlerine uygun yayın yapmayan dergiler tekrar değerlendirmeye alınır. Bu bağlamda, PubMed veri tabanında olan bir derginin her zaman bilimsel içerik kalitesini ve teknik kalitesini sürdürmesi, zamanında basılması, dil politikalarına uygun olmayı sürdürmesi ve etik yayıncılık koşullarını yerini getirmesi beklenir (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/about/guidelines/>).

3.2.2. PubMed Veri Tabanında İndeksli Türk Tıp Dergileri

Türkçe ve İngilizce yayın politikaları izleyen ve PubMed veri tabanında indekslenen Türk tıp dergileri aşağıda listelenmektedir:

- I. Türkçe Adı:** Kulak Burun Boğaz İhtisas Dergisi
İngilizce Adı: The Turkish Journal of Ear, Nose and Throat
Yayın Organı: İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Erişkin ve Çocuk KBB Hastalıkları, Baş-Boyun Cerrahisi ve İletişim Bozuklukları Derneği
Künye bilgileri
İlk yayın yılı: 1991
Periyot: 2001 yılı itibariyle 2 ayda bir (yılda 6 sayı)
Yayın dili: Türkçe-İngilizce
PubMed indekslenme tarihi: 2002 (Cilt 9, Sayı 1) / 2016 (Cilt 26, Sayı 6)
- II. Türkçe Adı:** Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi
İngilizce Adı: Joint Diseases & Related Surgery
Yayın Organı: Türkiye Eklem Hastalıkları Tedavi Vakfı
Künye bilgileri
İlk yayın yılı: 1990
Periyot: 4 ayda bir (yılda 3 sayı)
Yayın dili: Türkçe-İngilizce (2020 yılı itibariyle İngilizce)
PubMed indekslenme tarihi: 2008 (Cilt 19, Sayı 1)
- III. Türkçe Adı:** Türk Nükleer Tıp Dergisi (eski adı)
İngilizce Adı: Molecular Imaging and Radionuclide Therapy
Yayın Organı: Türkiye Nükleer Tıp Derneği
Künye bilgileri
İlk yayın yılı: 2011
Periyot: 4 ayda bir (yılda 3 sayı)
Yayın dili: Türkçe-İngilizce
PubMed indekslenme tarihi: 2011 (Cilt 20, Sayı 1)
- IV. Türkçe Adı:** Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Trauma and Emergency Surgery

Yayın Organı: Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1995

Periyot: 2 ayda bir (yılda 6 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 2003 (Cilt 9, Sayı 1)

V. Türkçe Adı: Anadolu Kardiyoloji Dergisi

İngilizce Adı: Anatolian Journal of Cardiology

Yayın Organı: Türk Kardiyoloji Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 2001

Periyot: 2011 yılı itibariyle yılda 8 sayı

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 2001 (Cilt 1, Sayı 1)

VI. Türkçe Adı: Türk Gastroenteroloji Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Gastroenterology

Yayın Organı: Türk Gastroenteroloji Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1990

Periyot: Aylık periyodik yayın (yılda 12 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce (2014 yılı itibariyle İngilizce)

PubMed indekslenme tarihi: 2003 (Cilt 14, Sayı 1)

VII. Türkçe Adı: Türk Psikiyatri Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Psychiatry

Yayın Organı: Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1990

Periyot: 3 ayda bir (yılda 4 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 2003 (Cilt 14, Sayı 1)

VIII. Türkçe Adı: Ağrı Dergisi

İngilizce Adı: Agri

Yayın Organı: Türk Algoloji Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1989

Periyot: 3 ayda bir (yılıda 4 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 2004 (Cilt 16, Sayı 1)

IX. Türkçe Adı: -

İngilizce Adı: Turkish Neurosurgery

Yayın Organı: Türk Nöroşirürji Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1989

Periyot: 3 ayda bir (yılıda 4 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce (2016 yılı itibariyle İngilizce)

PubMed indekslenme tarihi: 2007 (Cilt 11, Sayı 1)

X. Türkçe Adı: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Pediatrics

Yayın Organı: Türkiye Milli Pediatri Derneği-Hacettepe Üniversitesi

Çocuk Sağlığı Enstitüsü ortak yayını

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1958

Periyot: 3 ayda bir (yılıda 4 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 1964 (Cilt 6, Sayı 3)

XI. Türkçe Adı: -

İngilizce Adı: Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica

Yayın Organı: Türk Ortopedi ve Travmatoloji Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1962

Periyot: Yılıda 5 sayı (2014 yılı itibariyle 2 ayda bir, yılıda 6 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce (2010 yılı itibariyle İngilizce)

PubMed indekslenme tarihi: 2002 (Cilt 36, Sayı 1)

XII. Türkçe Adı: Mikrobiyoloji Bülteni

İngilizce Adı: Bulletin of Microbiology

Yayın Organı: Ankara Mikrobiyoloji Derneği

Künye bilgileri

İlk yayın yılı: 1966

Periyot: 3 ayda bir (yılıda 4 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 1977 (Cilt 11, Sayı 1) / 1993 (Cilt 27, Sayı 4)

/ 2002 (Cilt 36, Sayı 1)

XIII. Türkçe Adı: Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi

İngilizce Adı: Archives of the Turkish Society of Cardiology

Yayın Organı: Türk Kardiyoloji Derneği

Künye bilgileri

İlk yayın yılı: 1972

Periyot: 1999 yılı itibariyle aylık yayın

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 2008 (Cilt 36, Sayı 1)

XIV. Türkçe Adı: Türkiye Parazitoloji Dergisi

İngilizce Adı: Acta parasitologica Turcica

Yayın Organı: Türkiye Parazitoloji Derneği

Künye bilgileri

İlk yayın yılı: 1978

Periyot: 3 ayda bir (yılıda 4 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 2006 (Cilt 30, Sayı 1)

XV. Türkçe Adı: Türk Patoloji Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Pathology

Yayın Organı: Türk Patoloji Derneği

Künye bilgileri

İlk yayın yılı: 1985

Periyot: 4 ayda bir (yılıda 3 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce (2016 yılı itibariyle İngilizce)

PubMed indekslenme tarihi: 2011 (Cilt 27, Sayı 1)

XVI. Türkçe Adı: Tüberküloz ve Toraks

İngilizce Adı: Tuberculosis and Thorax

Yayın Organı: Türk Tüberküloz ve Toraks Derneği

Künve bilgileri

İlk yayın yılı: 1953

Periyot: 3 ayda bir (yılıda 4 sayı)

Yayın dili: Türkçe-İngilizce

PubMed indekslenme tarihi: 2003 (Cilt 51, Sayı 1)

3.3. Türk Tıp Dergilerinin Yazarlara Bilgi Yönergeleri: Öz Kriterleri

PubMed veri tabanında indekslenen Türk dergilerinin yazarlara bilgi yönergeleri ve öz kriterleri aşağıda listelenmektedir:

I. Türkçe Adı: Kulak Burun Boğaz İhtisas Dergisi

İngilizce Adı: The Turkish Journal of Ear, Nose and Throat

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı: 200-250

II. Türkçe Adı: Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi

İngilizce Adı: Joint Diseases & Related Surgery

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı: 150-200
- Öz sayfasında çalışmanın başlığı da yer almalıdır.

III. Türkçe Adı: Türk Nükleer Tıp Dergisi (eski adı)

İngilizce Adı: Molecular Imaging and Radionuclide Therapy

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı: özgün araştırmalar için azami 250, olgu sunumları için azami 150
- Özde verilen bilgilerin tamamının ana metinde yer alması gerekmektedir.
- Yabancı yazarlara yönelik Türkçe öz çevirisi için yayıncıya başvurulması gerekmektedir.

IV. Türkçe Adı: Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Trauma and Emergency Surgery

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı azami 200
- Yabancı yazarlara yönelik Türkçe öz çevirisi için yayıncıya başvurulması gerekmektedir.

V. Türkçe Adı: Anadolu Kardiyoloji Dergisi

İngilizce Adı: Anatolian Journal of Cardiology

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için öz istenmemektedir.
- Sözcük sayısı azami 250
- Yabancı yazarlara yönelik Türkçe öz çevirisi için yayıncıya başvurulması gerekmektedir.

VI. Türkçe Adı: Türk Gastroenteroloji Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Gastroenterology

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe (2014 yılı itibariyle İngilizce)
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Derleme makaleler için yapılandırılmamış öz
- Olgu sunumları için öz istenmemektedir.
- Sözcük sayısı: özgün araştırmalar için azami 250, derleme makaleler için azami 250

VII. Türkçe Adı: Türk Psikiyatri Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Psychiatry

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Sözcük sayısı: 230-250

VIII. Türkçe Adı: Ağrı Dergisi

İngilizce Adı: Agri

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı: özgün araştırmalar için azami 250, olgu sunumları için 150
- Kısaltma kullanımına izin verilmemektedir.

IX. Türkçe Adı: -

İngilizce Adı: Turkish Neurosurgery

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe (2016 yılı itibariyle İngilizce)
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı azami 250
- Özde kısaltma kullanımı asgari düzeyde tutulmalıdır.
- Özde referans kullanımına izin verilmemektedir.

X. Türkçe Adı: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Pediatrics

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Derleme makaleler için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı azami 300
- Özde kısaltma kullanımı asgari düzeyde tutulmalıdır.
- Özde referans kullanımına izin verilmemektedir.

XI. Türkçe Adı: -

İngilizce Adı: Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe (2010 yılı itibariyle İngilizce)
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Ana metinden ayrı tek başına anlaşılabilirlik
- Özde kısaltma kullanımı asgari düzeyde tutulmalıdır.
- Özde referans kullanımına izin verilmemektedir.

XII. Türkçe Adı: Mikrobiyoloji Bülteni

İngilizce Adı: Bulletin of Microbiology

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Sözcük sayısı: özgün araştırma makaleleri, olgu sunumları ve derleme makaleler için 300-350

XIII. Türkçe Adı: Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi

İngilizce Adı: Archives of the Turkish Society of Cardiology

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz

- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Sözcük sayısı azami 250
- Öz sayfasında çalışmanın başlığı da yer almalıdır.
- Özde kısaltma kullanımı asgari düzeyde tutulmalıdır.
- Özde referans kullanımına izin verilmemektedir.

XIV. Türkçe Adı: Türkiye Parazitoloji Dergisi

İngilizce Adı: Acta parasitologica Turcica

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Azami sözcük sayısı özgün araştırma makaleleri için 250, derleme makaleler için 250 ve olgu sunumları için 200

XV. Türkçe Adı: Türk Patoloji Dergisi

İngilizce Adı: Turkish Journal of Pathology

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe (2016 yılı itibariyle İngilizce)
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmış öz
- Özde kısaltma kullanımına izin verilmemektedir.
- Sözcük sayısı azami 250

XVI. Türkçe Adı: Tüberküloz ve Toraks

İngilizce Adı: Tuberculosis and Thorax

Öz Kriterleri:

- İngilizce-Türkçe
- Özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz
- Olgu sunumları için yapılandırılmamış öz
- Azami sözcük sayısı özgün araştırma makaleleri için 300, derleme makaleler için 300
- Özde kısaltma kullanımı asgari düzeyde tutulmalıdır.
- Özde referans kullanımına izin verilmemektedir.

3.4. Tıbbi Yayıncılıkta DOI Sistemi

Dijital Nesne Tanımlayıcı (DOI; Digital Object Identifier), elektronik ortamda bulunan yayımlanmış içerikleri numaralandırmak suretiyle kolay erişim sağlamak üzere uygulanan bir sistemdir. Bu hizmetin verildiği merkez Amerika Birleşik Devletleri olup, günümüzde birçok dergi DOI numarasını zorunlu kılmaktadır. DOI sistemi, yayımlanmış makalelerin referans kısmında yazılması yoluyla, yazarların atıf hesaplamasını da kolaylaştırmaktadır (Chandrakar, 2006: 445). Bununla birlikte, her DOI numarası benzersizdir ve dijital bir nesne hakkındaki bilgi, zaman ve mekan değişse de, değişmeyecektir.

DOI numarası ön ek ve son ek olmak üzere iki bölümden oluşur. Bu iki bölüm “/” işareti ile birbirinden ayrılır. Ön ekteki “10” sayısı, DOI numaralarının yayınevlerine ve kurumlara tahsis edilmesinden sorumlu olan Uluslararası DOI vakfını temsil eder. Tüm DOI numaralarında bu sayı yer alır. Bunu yayıncının kayıt numarası izler. Son ek olarak da, nesnenin kaydedicisi tarafından belirlenen ve eşsiz olması zorunlu bir sayı tayin edilir. 1998 yılında kurulan ve ilk faaliyetine 2000 yılında başlayan DOI vakfının verilerine göre, bugüne kadar yaklaşık 5000’den fazla kullanıcısı olup, 220 milyon DOI numarası sağlanmıştır (<https://www.doi.org/factsheets/DOIKeyFacts.html>).

DOI numarasının sağladığı en önemli avantaj, şüphesiz açık erişimdir. Açık erişim, bilimsel araştırma sonuçlarına kolayca erişmeye olanak sağlayarak, yapılan çalışmaların etkisini de artırmaktadır. DOI numarası sayesinde, bir araştırmacı çalışmasını elektronik ortamda tüm dünya ile paylaşabilir. Bu durum, yapılan çalışmaların başka çalışmaları tetikleme süresini de kısaltmakta ve daha kısa sürede daha fazla çalışma yapılmasını sağlamaktadır (Harnad and Brody, 2004).

Türkiye’de DOI numarası alınma oranı 2000 yılında %20’lerdeyken, 2015 yılında %45’lere çıkmıştır. Türkiye’de DOI sağlayıcısı Crossref vasıtasıyla Tübitak Ulakbim çatısı altında DergiPark’tır (<https://dergipark.org.tr/tr/>). Günümüzde PubMed veri tabanında yer alan 500.000’den fazla makalenin %84’ünün DOI numarası mevcuttur (<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>).

Bu tez çalışmasında yapılan olgu incelemesinde, açık erişimin çeviri özlere etkisi ve DOI numarasının atıf sayısı üzerinde etkili olup olmadığı hususu da değerlendirilecektir.

3.5. Değerlendirme

Bu bölümde, genel olarak akademik özlerin özellikleri ve işlevleri anlatılmıştır. Özetle, akademik özler ana makalenin kısaltılmış ve bütünden bağımsız olarak anlaşılabilir versiyonudur. Özlerin başlıca özellikleri, çeşitli uluslararası standartlar ile belirlenmiştir. İyi yazılmış bir özün, hem makalenin dergiden değerlendirme ve kabul alma aşamasında hem de sonrasında önemli bir işlevi olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra öz yazımında bir standardizasyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Sonraki yıllarda bu çabalar devam etmiş ve nihayetinde Uluslararası Tıp Dergileri Editörleri Kurulu (ICMJE) kılavuzunda tıbbi makalelerde yapılandırılmış öz kullanımı önerisine yer verilmiştir. İlerleyen dönemlerde özlerin standardizasyonuna ilişkin Alman Standartları Enstitüsü (DIN), Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO), Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (ANSI) ve Ulusal Bilgi Standartları Örgütü (NISO) gibi enstitüler tarafından da belirli ölçütler belirlenmiştir.

Tıbbi özlerde standardizasyonun önemi pek çok veri tabanı tarafından da anlaşılmış, tıp literatürünün öncüsü PubMed veri tabanında da tıbbi yayıncılığa ilişkin dergilere çeşitli koşullar getirilmiştir. Biyomedikal literatür olan dünyanın en geniş kapsamlı veri tabanı PubMed, aynı zamanda en sık başvuru alanıdır. Kütüphane ve arşivler, insanlık tarihinin başından beri önemli olmakla birlikte, günümüzde hekimler için elektronik ortamdaki en önemli bilgi kaynağı olarak PubMed, alandaki gelişmelerin hızlı bir şekilde takip edilmesine olanak vermektedir. PubMed veri tabanında, bu tez çalışmasında dikkate alınan son zaman noktası olan 2015 yılına kadar 16 tıp dergisi olduğu tespit edilmiştir. Bu dergilerin çoğunluğunda özler Türkçe ve İngilizce olarak istenmekte olup, bazı dergiler sonrada yalnızca İngilizce öz kullanımına doğru bir eğilim göstermiştir. Öz yönergelerini incelediğimizde, benzer ölçütler göze çarpmaktadır (örn. yapılandırılmış format, 200-300 sözcük sayısı, anahtar sözcük kullanımı, vb.). Özellikle, Türkçe tıp dergilerinin PubMed veri tabanına girdikten sonra standart bir biçim ve biçem izlemesi önemli bir tespittir.

Bu verilen bilgiler ışığında, çalışmanın 4. Bölümü'nde öz çevirilerinin, işlevsellik ve bilginin paylaşılabilirliği konusunda doğrudan ilişkisi olup olmadığı irdelenecek ve tıp alanından yola çıkarak, öz çevirilerinin bir metin türü olarak akademik yazın dizgesindeki işlevi araştırılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BÜTÜNCE VE YÖNTEM

4.1 Örneklem Seçimi ve Zaman Aralığı

Bu tez çalışmasında, 2000-2015 yılları arasında tıp literatürü veri tabanı PubMed’de yer alan Türk tıp dergilerinin en eski ve en yeni tarihli olanları olmak üzere, her dergiden elektronik ortamda ücretsiz olarak tam metnine ulaşılabilen en az iki örnek metin incelenmiştir. PubMed veri tabanında yer alan toplam 16 Türk tıp dergisinden biri (*KBB İhtisas Dergisi*), çalışmanın son zaman noktası olan 2015 yılında PubMed’ten çıkarıldığı için bu tez çalışmasına dahil edilmemiştir. Bununla birlikte, alan bilgisi tekrarıdan kaçınmak için, aynı uzmanlık alanında (Kardiyoloji Anabilim Dalı) yayın yapan iki dergiden yalnızca biri (*Anadolu Kardiyoloji Dergisi*) seçilmiştir. Ayrıca, PubMed veri tabanına ilk olarak 2011 yılında giren *Türk Nükleer Tıp Dergisi* ve *Türk Patoloji Dergisi* eski ve yeni tarihli karşılaştırmalı analize olanak vermediği için çalışmaya alınmamıştır. Bu bağlamda, toplam 12 dergiden 44 İngilizce ve Türkçe özgün araştırma ve derleme öz metinleri çalışmaya dahil edilmiştir.

Bir sonraki bölümde ardışık sırayla öz örneklerinin içerik ve şematik çözümlmelerine yer verilmektedir. İçerik çözümlmesinde tezin 3. Bölümü’nde detaylı olarak açıklanan işlevsellik değişkenleri incelenmiştir. Şematik çözümlleme bölümünde ise, İngilizce özlerin sözcük uzunluğu, cümle uzunluğu ve sözcük yoğunluğu grafikler ile verilmiştir. Sözcük ve cümle uzunlukları ve sözcük yoğunlukları çevrimiçi bir hesaplayıcı ile hesaplanmıştır (<https://www.analyzemywriting.com/>). Sözcük yoğunluğu, bir metnin sözcükbirimlerinin dil bilgisel yapı içerisindeki yoğunluğunu ölçmeye yarar ve bir metnin sözcükbirim yoğunluğunun yüksek olması, metnin taşıdığı bilgi miktarının da fazla olduğunu gösterir (Halliday ve Hasan, 1987). Şematik çözümlmede kullanılan bu grafiksel yöntemler, içerik çözümlmede çalışılan ve özlerin işlevselliğini değerlendirmede kullanılan Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü’nden elde edilen puanların bir sağlaması niteliğindedir. Bu tez çalışması metodolojik olarak nitel bir çalışma olsa da, kavramları anlama ve yorumlamada, günümüzün teknolojik olanaklarından faydalanılarak nicel bir analiz yapılmasının çalışmaya katkısı olabileceği düşünülmüştür.

4.2. Uygulama: İçerik Çözümlemesi ve Şematik Çözümleme

Öz Örneği #1

Şekil 6. Öz örneği #1.

<p>(Kaynak: Ağrı.2000;12(1):45-49/DOI: -)</p> <p>The comparison of the effects of bupivacaine+morphine and bupivacaine+clonidine in vertebral surgery</p> <p>In this study, for postoperative pain management of 40 patients who were operated for lumbal scoliosis, spondylolysis and spondylolysis, a catheter was placed into the epidural space during intraoperative period. By this way bupivacaine+morphine or bupivacaine+clonidine were administered and compared for analgesic, haemodynamic and side effects. In all patients premedication, induction and maintenance of anesthesia were similar. After awakening and neurologic examination, in group I, patients received bupivacaine % 0.125+morphine 2 mg; in group II; bupivacaine % 0.125+1 mcg/kg clonidine; in 10 ml volume of % 0.9 NaCl, via the catheter. Pain (NRS), haemodynamic, respiratory and side effects were noted at the beginning of the postoperative period (0. min.), 30. min. and 1., 2., 6., 12. and 24. hours respectively. 2 mg of morphine was applied from the catheter when needed and total morphine requirements were noted. Data were evaluated statistically; while NRS and haemodynamic results were lower in group II, respiratory values were equal. Analgesia time and side effects were higher in group I. In conclusion, as both combinations were effective and safe in postoperative pain management via an epidural catheter, bupivacaine + clonidine may be an alternative to morphine+bupivacaine</p> <p>Keywords: Postoperative analgesia, epidural catheter, bupivacaine, morphine, clonidine</p>
<p>Vertebra cerrahisinde intraoperatif uygulanan epidural kateter ile bupivakain+morfin ve bupivakain + klonidin uygulamasının karşılaştırılması</p> <p>Bu çalışmada, lomber skolyoz, spondilolistezis ve spondilolizis operasyonu geçiren toplam 40 hastada postoperatif analjezi amacıyla intraoperatif dönemde epidural aralığa kateter yerleştirilmiş ve kateterden uygulanan bupivakain+morfin ile, bupivakain+klonidin; analjezik etkinlik, hemodinamik ve yan etkiler açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Hastaların hepsinde premedikasyon, anestezi indüksiyon ve idamesi aynı olup, uyandırma ve nörolojik muayeneden sonra, kateterden I. gruba % 0.125 bupivakain+2 mg morfin; II. gruba % 0.125 bupivakain+1 mcg/kg klonidin, % 0.9 NaCl içinde, 10 ml volümde uygulanmıştır. Başlangıç (0.dak) ve 30. dak ile 1., 2., 6., 12. ve 24. saatlerde ağrı (NRS), hemodinamik ve solunumsal parametreler ile yan etkiler değerlendirilmiştir. Ek analjezik gerekince, kateterden 2 mg morfin uygulanmış ve toplam dozu kaydedilmiştir. İstatistiksel değerlendirmede; NRS ve hemodinamik veriler II. grupta daha düşük, solunumsal veriler farksız bulunmuştur. Analjezi süresi I. grupta daha uzun, yan etkiler de I. grupta daha yüksek bulunmuştur. Sonuçta, her iki kombinasyonun postoperatif analjezi amacıyla epidural yoldan uygulanmasının etkili ve güvenli olduğuna, böylece bupivakain+klonidin bupivakain+morfine bir alternatif olabileceğine karar verilmiştir.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Postoperatif analjezi, epidural kateter, bupivakain, morfin, klonidin</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 1. İngilizce öz incelemesi #1.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	200	
Kısaltma ve semboller	1	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	4	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	21.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	18	
Tekrarlar	10	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	9	
Fiil	9	
Etken	4	

Edilgen	5
Sıfat	13
Zarf	3
Belgisiz zamir	0
Kiplik	1
Zaman	7
Sayı, yüzde kullanımı	16
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	22
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 2. Türkçe öz incelemesi #1.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	172
Kısaltma ve semboller	1
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	4
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	21.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		20
Tekrarlar		10
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		7
Fiil		7
Etken		0
Edilgen		7
Sıfat		13
Zarf		3
Belgisiz zamir		0
Kiplik		1
Zaman		7
Sayı, yüzde kullanımı		19
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		22
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		0
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Birinci örnek, Türk Algoloji Derneği'nin resmî yayın organı olan *Ağrı* dergisinde 2000 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlerdir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 200, Türkçe özün ise 172 olup, birbirine benzerdir. Her iki özde de aynı kısaltma ve semboller kullanılmış olup, günümüzdeki dergi yönergelerinde kısaltmaların ilk geçtikleri yerde açılımlarının yazılması gerekliliği ilkesine uyulmadığı görülmektedir. Her iki özde de tek bir kısaltma (“NRS”) kullanılmış olup, açılımı verilmeden doğrudan “NRS” olarak belirtilmiştir. İlaç dozlarının belirtilmesinde ise, mcg, mg, kg, g gibi uluslararası standartlara uygun kısaltmalar kullanılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu; ancak, özlerin yapılandırılmamış formatta, düz yazı şeklinde yazıldığı görülmektedir. Bu durum, makalenin yayımlandığı 2000 yılında Türk dergilerinin birçoğunun özleri tıbbi yayın standartlarına ve uluslararası yönergelere uygun olarak hazırlanıyor oluşu ile açıklanabilir. Dergi yönergelerini incelediğimizde de, özgün araştırmalar için yapılandırılmış öz kullanılması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Bu durumda, incelenen öz dergi yönergelerine de ters düşmektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 21.1 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen bir diğer alt başlık da bağlaşıklık. Bir metnin bütün oluşturması ve okurun metni bir bütün olarak alımlaması için, tümcelerin ve sözcüklerin birbirleri arasındaki bağlantılar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, bağlaşıklık, okurun tümceler arasındaki bağlantıyı kurabilmesini sağlar. Bu sayede, okur anlamlı bir bütün olan metni, birbirinden bağımsız tümcelerden ayırt edebilir. Bu çalışmada bağlaşıklığı değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, nesneliliği değerlendirmek için ise özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil

kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce öзде 18 bağlacın, Türkçe öзде 20 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Hint-Avrupa dillerinden farklı olarak, Türkçede bağlaçların dilin hızlı bir şekilde kavranmasında önemli rolü vardır (Yalçın, 2002, s.128). İngilizceye kıyasla Türkçe öзде, önemli ölçüde olmasa da daha fazla sayıda bağlaç kullanımı bu gerekçe ile izah edilebilir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olma özelliğine sahip olup, konunun özü belirli bir çerçevede ve kalıplarda verildiğinden, sıklıkla tekrarlar da göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce öзде “*postoperative*”, “*haemodynamic*”, “*morphine*”, “*bupivacaine*”, “*analgesia*” gibi terimlerin; Türkçe öзде de benzer şekilde “*postoperatif*”, “*hemodinamik*”, “*morfin*”, “*bupivakain*”, “*analjezi*” ile karşılandığı görülmektedir. Her ne kadar özler yapılandırılmamış bir formatta yazılsa da, Amaç, Yöntem, Bulgular ve Sonuç kısımlarını kapsayacak şekilde yazıldığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, tekrarların olması kaçınılmazdır.

Tıbbi özlerde eş anlamlı sözcükler genellikle tercih edilmez. Bunun en önemli nedeni, tüm dillerde eş anlamlı sözcüklerin kesinlik (*precision*) düzeylerinin birbirinden farklı olmasıdır (Goodman ve Edwards, 2014). Örneğın, meme kanseri ile ilgili bir tıbbi metinde bazı yerlerde “*cancer*”, bazı yerlerde “*tumour*” ve bazı yerlerde “*neoplasm*” kullanılabilir. Ancak tüm kanserler habis (kötü huylu) iken, tümörler veya neoplaziler hem habis (kötü huylu) hem selim (iyi huylu) olabilir. Bu üç terimin dilimizdeki çağrışımı ise, birçokları için habis (kötü huylu) olmalarıdır. Çoğunlukla Grek-Latin dil çiftinden türetilen ve İngilizceden ödünçlenen tıp terimleri, doğası gereği, eş anlamlılığa uygun olmayıp, tıbbi metinlerde eş anlamlı sözcüklerin kullanımının araştırıldığı çalışmalarda, sıkça kullanılan terimlerin, düz okuyucu için karmaşık olsa da, erek kitle için daha anlaşılır olduğu belirtilmiştir (Leroy and Endicott). Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizininin kullanılması önerilmektedir.

İngilizce ve Türkçe özler cümle sayısı açısından incelendiğinde, İngilizce özü 9, Türkçe özü ise 7 cümle ile yazıldığı görülmektedir. İngilizce öзде 9 cümlenin 5’i edilgen çatıda, 4’ü etken çatıda kurulmuştur. Türkçe öзде ise, cümlelerin tümü edilgen

çatıda kurulmuştur. İngilizce dil bilgisinde etken (*active*) ve (*passive*) olarak ikiye ayrılan fiiller, Türkçede resmi/akademik dil kullanımında geçişliliğin yanı sıra, gizliliğinin bir anlatım biçimidir (Demircan, 2003: 103-104). Bilimsel söylem, diğer söylem türlerinden farklı olarak bir üstsöylem yapısına sahip olduğundan (Uzun Subaşı, 2006:133), edilgenler bu tür metinlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Geleneksel bakış açısıyla değerlendirildiğinde, edilgen yapılar, akademik yazılarda, bilim ideolojisinin beklentileri doğrultusunda, nesnelliği ve tarafsızlığı sağlar. Özellikle Fen Bilimleri alanında edilgen yapı ve kiplik belirteçlerine sıkça yer verilmektedir (Çakır, 2011). Yazar duruşunun metin içinde kodlanmasına ilişkin geleneksel ve modern iki yaklaşım mevcuttur. Geleneksel yaklaşıma göre, dış dünya olguları ön plana çıkarılmalı ve yazar kimliği örtükleştirilmelidir. Modern yaklaşıma göre ise, metin üretiminde etken yapılara daha fazla yer verilmeli ve metnin yapısına zarar vermeyecek şekilde yazar(lar)ın öznel kimliği açıkça kodlanmalıdır (Wanner, 2009: 155). Son yıllarda modern yaklaşım tıbbi özlere de yansımıştır; günümüzde artık etken yapılar daha sık kullanılmakta ve yazarlar kendilerini örtükleştirmeden “biz” öznesini daha fazla tercih etmektedir. İncelenen özün yayın yılının 20 yıl öncesine dayanması, Türkçe bilim dilinde geleneksel görüşün o yıllarda daha baskın olması ile izah edilebilir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlere sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, her iki metinde de belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Bilimsel metin konvansiyonlarına uygun olarak, kesinlikten kaçınılması ve yazara yüklenen sorumluluğun azaltılması için Sonuç (Conclusion) bölümlerinde kip kullanımına yer verilmiştir:

İngilizce öz:

“... *bupivacaine + clonidine may be an alternative to morphine + bupivacaine.*”

Türkçe öz:

“... *bupivakain + klonidinin, bupivakain + morfine bir alternatif olabileceğine...*”

Nesnelliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, İngilizce özde 7 zaman noktası ve 16 sayı/yüzde; Türkçe özde ise 7 zaman noktası ve 19 sayı/yüzde kullanılmış olup, birbirine benzerdir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlere bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler sıklıkla kullanılmaktadır.

Özler süreç düzeyinde incelendiğinde, bilimsel metin türü olan akademik yazıların bir bileşeni olarak ana metinden türetilmiş olma özelliğine sahip oldukları için, sıklıkla ana metnin söylemini takip eder. Bu bağlamda, özlere de ana metne paralel olarak Grek-Latin dil çiftinden türetilmiş terimlere sıklıkla yer verilir. Erete metinde, şu terimlerin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir:

postoperative = post- (sonrasında) + operative (Latin)

epidural = epi- (üstünde) + dura (omurilik zarı) (Grek)

intraoperative = intra- (içinde) + operative (Latin)

haemodynamic = haemo- (kan, kan ile ilgili) + dynamic (Grek)

analgesia = an- (olumsuzluk ön eki) + algesia (Grek)

Türkçede Grekçe-Latince dilleri üzerine kurulan ve İngilizceden ödünçleme yoluyla terim alınan bir tıp dili kullanıldığından ve metin türü olarak akademik makalelerde erete kitle açısından jargona aşinalık söz konusu olduğundan, kaynak metinde de bu terimler “*postoperatif*”, “*epidural*”, “*intraoperatif*”, “*hemodinamik*” ve “*analjezi*” olarak kullanılmıştır.

İncelenen her iki özde de, anahtar sözcüklerin eksiksiz verildiği görülmektedir; ancak makalenin yayımlandığı 2000 yılında MeSH terim dizinin kullanılıp kullanılmadığı bilinmemektedir.

Son olarak, özlere ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, bu makalenin herhangi bir atıf almadığı görülmektedir. Atıf almamasında makalenin yayımlandığı 2000’li yıllarda DOI numarasının henüz yaygınlaşmaması rol oynamış olabilir. Zira, aynı dergide 2015

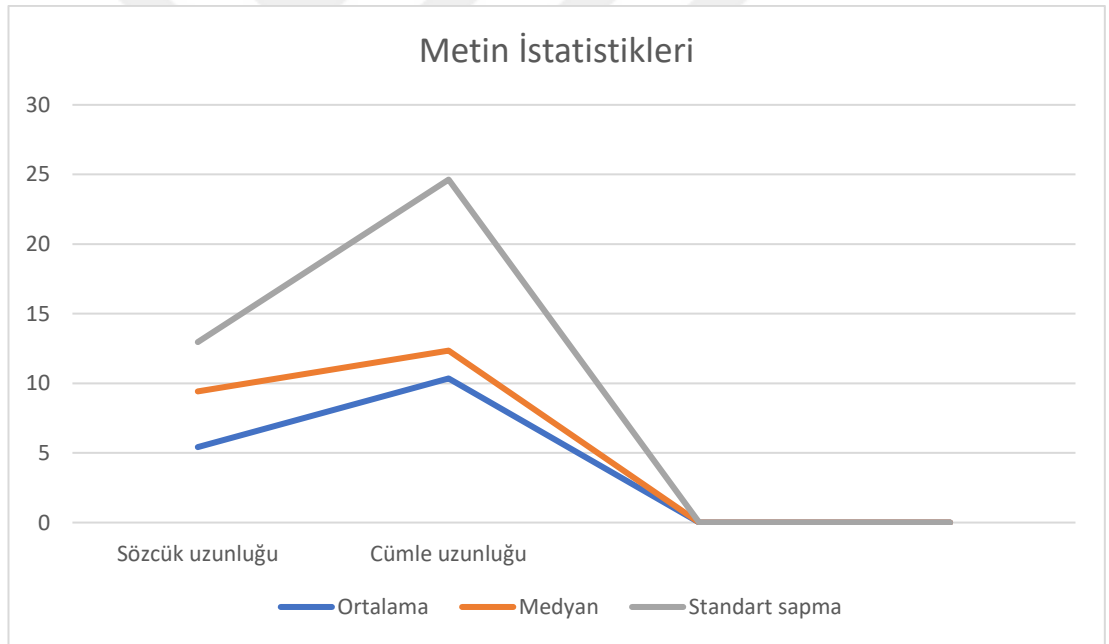
yılında yayımlanan bir sonraki öz incelemesinde, DOI numarasının atıf sayısına katkısı görülmektedir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen değişkenlerden biri olmasa da, yazım yanlışlarının ve hatalı noktalama işaretlerinin olması, dergilerde editöryal mekanizmaların o yıllarda titizlikle işlemediğinin ve bilimsel bilgi aktarımının yazım biçimin önüne geçtiğinin bir göstergesidir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

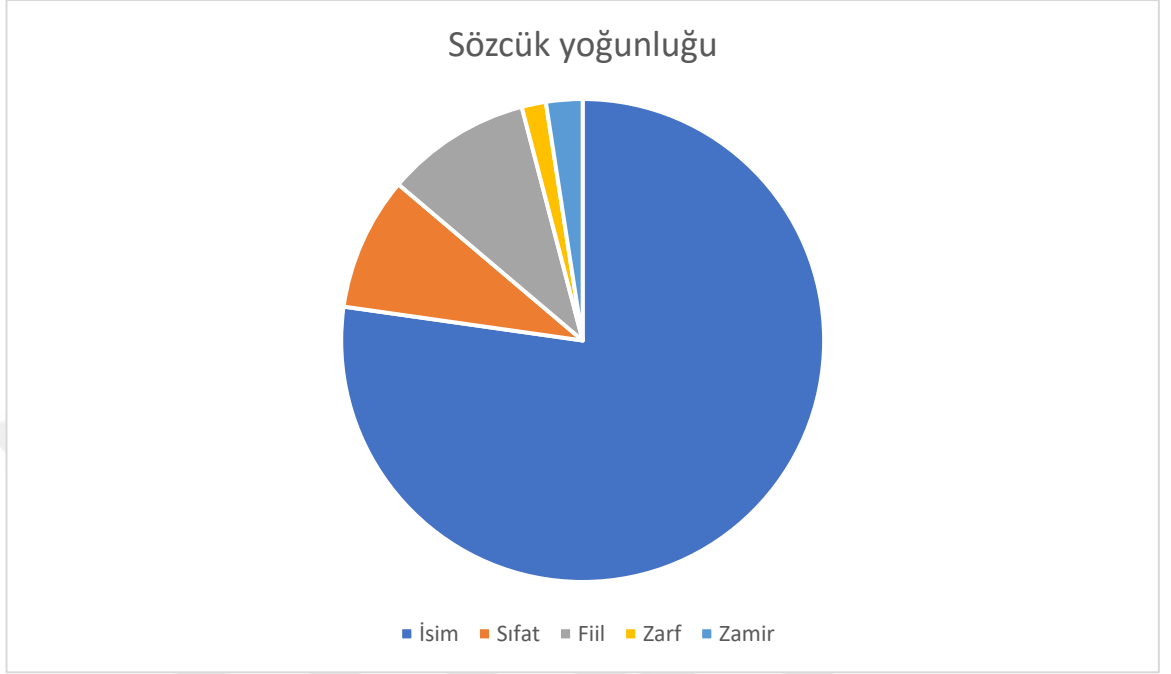
Şematik Çözümleme

Grafik 1. Metin istatistikleri #1.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.42, standart sapma değeri 3.55 olup, ortalama cümle uzunluğu 10.35, standart sapma değeri 12.28'dir.

Grafik 2. Sözcük yoğunluğu #1.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %57.14'tür. Grafığe göre, yoğunluğun %45.24'ünü isimler, %5.24'ünü sıfatlar, %5.71'ini fiiller, %0.95'ini zarflar ve %1.43'ünü zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #2

Şekil 7. Öz örneği #2.

<p>(Kaynak: Ağrı.2015;27(4):171-180/DOI: 10.5505/agri.2015.09609)</p> <p>Effects of Combined Epidural Analgesia with Total Intravenous Anesthesia on Risky Patients Underwent Major Abdominal Surgery</p> <p>Background and Objectives: The aim of this study is to investigate the effects of combined epidural analgesia with total intravenous anaesthesia and only total intravenous anaesthesia on the different clinical parameters.</p> <p>Methods: Sixty high risk patients undergoing a major abdominal surgical procedure were included in this prospective, double blind, randomized study. Induction of anaesthesia was performed with IV remifentanil 0.5µg/kg and propofol titrated to achieve bispectral index score between 40 and 50. After intubation; in Group E, 0.1% bupivacaine and 2 µg/mL fentanyl were administered by an infusion rate at 0.15 ml/kg/h via the epidural catheter and Group C received epidural normal saline as same infusion rate.</p> <p>Results: In group E, intraoperative MAP values were significantly lower than those in group C (p<0.05). Time of extubation, time of eye opening with audible waning and time of verbal response was significantly lower in group E than those in group C. Total anaesthetic drug consumption was significantly higher in group C than those in group E (p<0.05).</p> <p>Conclusions: Based on lower requirements for propofol and remifentanil as well as the favourable effects on clinical parameters; we conclude that bispectral index score guided combined epidural with total intravenous anaesthesia is superior to solely total intravenous anaesthesia in this type of surgery.</p> <p>Keywords: Epidural, Analgesia, Remifentanil, Bupivacaine, Fentanyl</p>
<p>Major Abdominal Cerrahi Uygulanan Yüksek Riskli Hastalarda Total İntravenöz Anestezi ile Kombine Epidural Analjezinin Etkileri</p> <p>Giriş: Bu çalışmanın amacı; farklı klinik parametreler üzerinde sadece total intravenöz anestezi ve total intravenöz anestezi ile kombine epidural analjezinin etkilerini araştırmaktır.</p> <p>Metod: Bu prospektif, çift kör, randomize çalışmaya major abdominal cerrahi geçirecek yüksek riskli 60 hasta dahil edildi. Anestezi indüksiyonu; IV remifentanil 0.5 mg/kg ve 40 ile 50 arasında bispectral index elde edilecek halde titre edilmiş propofol ile yapıldı. Entübasyon sonrası; Grup E için 0.1% bupivkain and 2 µg/ml fentanil infüzyon hızı 0.15 ml/kg/h olacak şekilde epidural kataterden başlandı. Grup C' ye ise aynı hızda serum salin infüzyonu başlandı.</p> <p>Sonuçlar: İntraoperatif ortalama arter basıncıları Grup E de Grup C'ye oranla düşük bulundu (p<0.05). Ekstübasyon süresi, göz açma ve sözel cevap süresi Grup E de Grup C'ye oranla düşük bulundu (p<0.05). Total anestezi ilaç tüketimi Grup C de Grup E'ye göre daha yüksek bulundu (p<0.05).</p> <p>Tartışma: Düşük doz remifentanil ve propofol kullanımının klinik parametreler üzerine olumlu etkilerine dayanarak; bispektral indeks klavuzluğunda kombine epidural analjezi ve total intravenöz anestezinin tek başına total intravenöz anesteziye oranla daha üstün olduğunu öne sürmekteyiz.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Epidural, Analjezi, Remifentanil, Bupivakain, Fenatanil</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 3. İngilizce öz incelemesi #2.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	226	
Kısaltma ve semboller	2	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	3	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	19.6	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	16	
Tekrarlar	10	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	9	
Fiil	9	
Etken	6	

Edilgen	3
Sıfat	41
Zarf	6
Belgisiz zamir	0
Kiplik	0
Zaman	0
Sayı, yüzde kullanımı	9
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	29
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	3
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 4. Türkçe öz incelemesi #2.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	185
Kısaltma ve semboller	1
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	3
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	19.6	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		12
Tekrarlar		9
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		9
Fiil		9
Etken		2
Edilgen		7
Sıfat		41
Zarf		5
Belgisiz zamir		0
Kiplik		0
Zaman		0
Sayı, yüzde kullanımı		10
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		29
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		3
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

İkinci örnek, yine *Ağrı* dergisinde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 226, Türkçe özün ise 185 olup, birbirine benzerdir. Her iki özde de aynı kısaltma ve semboller kullanılmış olup, günümüzdeki dergi yönergelerinde kısaltmaların ilk geçtikleri yerde açıklamalarının yazılması gerekliliği ilkesine uyulmadığı görülmektedir. Örneğin, İngilizce özde ortalama arter basıncı, açıklımı verilmeksizin “MAP” şeklinde kısaltılmış, ancak Türkçe özde yalnızca açıklımı yazılmıştır. Her iki özde de, ilaç dozlarının belirtilmesinde $\mu\text{g}/\text{kg}$ ve $\text{ml}/\text{kg}/\text{h}$ gibi uluslararası standartlara uygun kısaltmalar kullanılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu ve yapılandırılmış formatta yazıldığı görülmektedir. Aynı dergide bu durum, makalenin yayımlandığı 2000 yılında yayımlanan İngilizce-Türkçe öz örneklerinde, tam tersi bir durum söz konusudur. 2015 yılında yayımlanan örneklerde yapılandırılmış format kullanımı, tıbbi yayın standartlarına ve uluslararası yönergelere uygun olarak hazırlanıyor oluşu ile açıklanabilir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 19.6 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesneliliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 16 bağlacın, Türkçe özde 12 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 9 fiilin 6'sı etken, 3'ü edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 9 fiilin 2'si etken, 7'si edilgendir.

Bu farkın en önemli nedeni, son yıllarda İngilizce tıbbi/akademik yazım dilinde, yazar duruşunun metin içinde daha fazla kodlanmaya başlaması ve metnin yapısına zarar vermeyecek şekilde öznel kimliğin açıkça kodlanmasıdır. Ancak Türkçe tıbbi/akademik yazım dilinde, nesneliği korumak amacıyla edilgen yapılar halen sıkça kullanılmakta ve yazar kimliği örtükleştirilmektedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce öзде “*epidural*”, “*anaesthesia*”, “*abdominal*”, “*extubation*”, “*bupivacaine*” terimlerinin Türkçe öзде de benzer şekilde “*epidural*”, “*anestezi*”, “*abdominal*”, “*ektübasyon*”, “*bupivakain*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir. Her iki özün de Amaç, Yöntem, Bulgular ve Sonuç şeklinde yapılandırılmış formatta yazılması, özlerin bilgilendiriciliğini pekiştirir niteliktedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki öзде de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. Her iki öзде de, MeSH terimlerine uygun 5’er anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Ancak her iki öзде de bilimsel metin konvansiyonlarının aksine, kiplik kullanılmamıştır. Onun yerine, yazarların bu görüşlerin yalnızca kendilerine ait olduğunu belirten bir yapıda cümle kurulduğu dikkat çekmektedir:

“... we conclude that bispectral index score guided combined epidural with total intravenous anaesthesia is superior to solely total intravenous anaesthesia in this type of surgery.”

“... bispektral indeks klavuzluğunda kombine epidural analjezi ve total intravenöz anestezinin tek başına total intravenöz anesteziye oranla daha üstün olduğunu öne sürmekteyiz.”

Her iki öзде de, yazarların sorumluluğu üzerlerine alarak ve kendilerini örtükleştirmeyerek bir sonuç yazdığı görülmektedir.

Nesnelliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımını incelendiğinde, İngilizce özde 9, Türkçe özde 10 sayı ve yüzde kullanımını olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

Özler süreç düzeyinde incelendiğinde, bilimsel metin türü olan akademik yazıların bir bileşeni olarak ana metinden türetilmiş olma özelliğine sahip oldukları için, sıklıkla ana metnin söylemini takip eder. Bu bağlamda, özlerde de ana metne paralel olarak Grek-Latin dil çiftinden türetilmiş terimlere sıklıkla yer verilir. Erek metinde, şu terimlerin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir:

intraoperative = intra- (içinde) + operative (ameliyat) (Latin)

analgesia = an- (olumsuzluk ön eki) + algein (ağrı hissetmek) (Grek)

anaesthesia = an- (olumsuzluk ön eki) + aisthēsis (hissetmek) (Grek)

Türkçede Grekçe-Latince dilleri üzerine kurulan ve İngilizceden ödünçleme yoluyla terim alınan bir tıp dili kullanıldığından ve erek kitle normlarına göre işlevsel bir çeviri yaklaşımı izlendiğinden, kaynak metinde de bu terimler “*intraoperatif*”, “*analjezi*,” “*anestezi*” olarak kullanılmıştır.

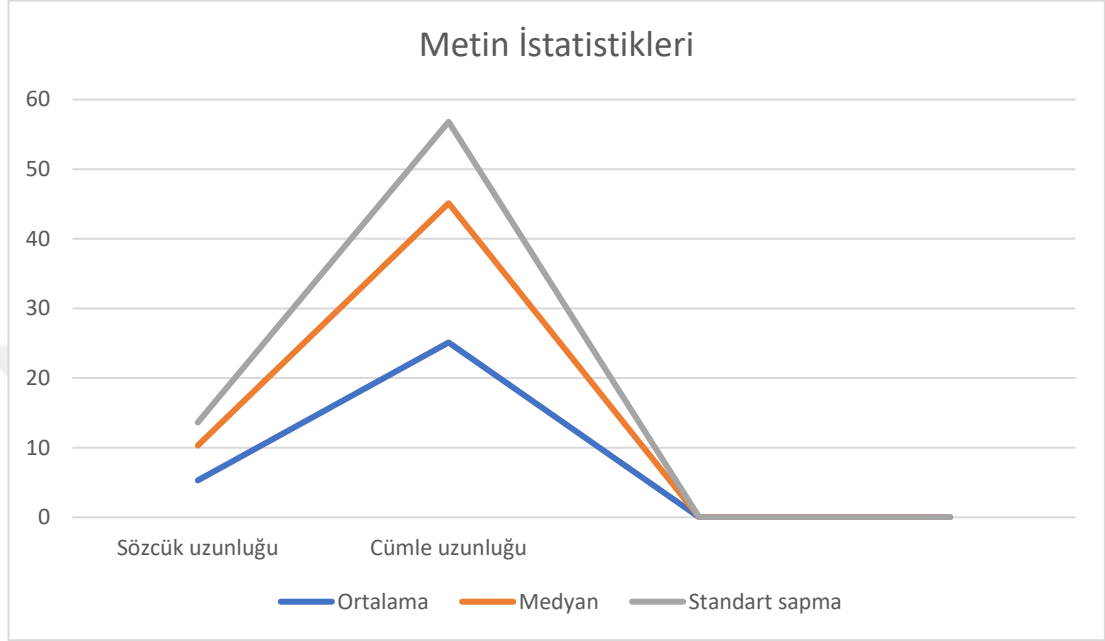
Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 3 olduğu görülmektedir. Makalenin atıf almasında makalenin yayımlandığı 2015 yılında DOI numarasının yaygınlaşması ve bu makalede de DOI numarasının mevcut olması etkili görünmektedir. İngilizce öz kullanımının da atıf sayısını artırdığı bilinmektedir (Lira ve ark., 2013: 28).

Çalışma kapsamında değerlendirilen değişkenlerden biri olmasa da, her iki özde de başlık yazımının büyük-küçük harf kuralına uygun olarak yazılması, editöryal süreçlerin daha titizlikle yapıldığını göstermektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

Şematik Çözümleme

Grafik 3. Metin istatistikleri #2.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.31, standart sapma değeri 3.32 olup, ortalama cümle uzunluğu 25.11, standart sapma değeri 11.7'dir.

Grafik 4. Sözcük yoğunluğu #2.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %66.1'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %41.95'ini isimler, %13.98'ini sıfatlar, %7.63'ünü fiiller, %2.54'ünü zarflar ve %0.42'sini zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #3

Şekil 8. Öz örneği #3.

<p>(Kaynak: <i>Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica</i>.2000;34:45-49/DOI:-) Treatment of posterior locked fracture dislocation of the shoulder with hemiarthroplasty Objectives: Functional results of hemiarthroplasty procedure in the treatment of patients with posterior locked fracture dislocation of the shoulder were evaluated. Methods: Five shoulders of four patients (3 men, 1 woman; mean age 62.25 years) who underwent hemiarthroplasty were evaluated. The mean length of time between the occurrence of trauma and surgery was 8.4 months (range 6-11 months). Evaluation of pain and function was made using visual analogue scale. Patients were also assessed by the Constant functional shoulder score. The mean follow-up was 30.8 months (18-48 months). Results: The mean preoperative and postoperative Constant functional shoulder scores were 21.2 and 78, respectively. Visual analogue scale scores showed significantly decreased pain and increased function. The mean external rotation of the shoulders increased from -9° to 8°. No postoperative infections developed. During follow-up, recurrent dislocation and prosthesis loosening were not observed. Conclusion: Hemiarthroplasty of the shoulder is a reliable technique in the treatment of posterior locked fracture dislocation of the shoulder in cases in which glenoid articular surface is not injured. Key words: Humeral fractures/surgery; joint prosthesis; pain measurement; range of motion, articular; shoulder dislocation/ surgery; shoulder fractures/surgery.</p>
<p>Gecikmiş posterior omuz kırıklı çıkığı tedavisinde parsiyel omuz protezi Amaç: Çalışmamızda gecikmiş omuz posterior kilitli çıkığı nedeniyle parsiyel omuz protezi uygulanan hastaların fonksiyonel sonuçları değerlendirildi. Çalışma planı: Parsiyel omuz protezi uygulanan dört hastanın (3 erkek, 1 kadın; ort. yaş 62.25) beş omzu değerlendirildi. Dislokasyonla cerrahi arası geçen ortalama süre 8.4 ay (6-11 ay) idi. Hastalarda ağrı, fonksiyon ve hareket genişliği ayrı ayrı değerlendirildi. Ağrı ve fonksiyon değerlendirmeleri görsel analog skala ile yapıldı. Olgular Constant fonksiyonel omuz skorlamasına göre değerlendirildi. Ortalama takip süresi 30.8 ay (18-48 ay) idi. Sonuçlar: Constant fonksiyonel omuz skoru ortalaması ameliyat öncesi 21.20 iken, ameliyat sonrası 78 puan olarak saptandı. Ağrıda görsel analog skalaya göre belirgin azalma ve fonksiyonda ise belirgin artma gözlemlendi. Eksternal rotasyon -9 dereceden 8 dereceye yükseldi. Ameliyat sonrası hiçbir olguda enfeksiyon gözlemlenmedi. Takip süresi içinde yeniden çıkık ve protez gevşemesi saptanmadı. Çıkarımlar: Glenoid eklem yüzeyinin zarar görmediği posterior kilitli omuz kırıklı çıkığının tedavisinde parsiyel omuz protezi omuz fonksiyonlarını belirgin şekilde arttırmaktadır. Anahtar sözcükler: Humeral kırıkları/cerrahi; eklem protezi; ağrı değerlendirmesi; hareket alanı, artiküler; omuz çıkığı/cerrahi; omuz kırıkları/cerrahi.</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 5. İngilizce öz incelemesi #3.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	180	
Kısaltma ve semboller	1	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	41.7	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgî tümceleri	8	
Tekrarlar	10	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	12	
Fiil	12	
Etken	7	

Edilgen	5
Sıfat	17
Zarf	4
Belgisiz zamir	0
Kiplik	0
Zaman	0
Sayı, yüzde kullanımı	13
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	12
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	6
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 6. Türkçe öz incelemesi #3.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	159
Kısaltma ve semboller	0
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	41.7	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		5
Tekrarlar		10
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		13
Fiil		13
Etken		4
Edilgen		9
Sıfat		11
Zarf		7
Belgisiz zamir		1
Kiplik		0
Zaman		0
Sayı, yüzde kullanımı		13
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		12
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		6
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Üçüncü örnek, 1962 yılından bu yana yayımlanan *Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica* dergisinde 2000 tarihli İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 180, Türkçe özün ise 159 olup, birbirine benzerdir. İngilizce öзде derecenin kısaltması olan “o” sembolü kullanılırken, Türkçe öзде “derece” olarak açık halde yazılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, özlere eski yayın tarihli olsa da, her iki öзде de başlık kullanımı olduğu ve yapılandırılmış formatta yazıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, her iki özün de tıbbi yayın standartlarına ve uluslararası yönergelere uygun olarak hazırlandığı söylenebilir.

Bu çalışmada özlere okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü’ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 41.7 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlere okunabilirliği “Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Ancak, incelenen diğer özlere kıyasla nispeten okunurluğunun daha kolay olması, özün ait olduğu çalışmanın tanımlayıcı özellikte olması ve derginin editöryal politikasının daha okunur bir metin üretme politikası izlemesi ile açıklanabilir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnellığı değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce öзде 8 bağlaçın, Türkçe öзде 5 bağlaçın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce öзде kullanılan toplam 12 fiilin 7’si etken, 5’i edilgen yapıdayken, Türkçe öзде kullanılan toplam 13 fiilin 4’ü etken, 9’u edilgendir. Bu farkın en önemli nedeni, son yıllarda İngilizce tıbbi/akademik yazım dilinde, yazar duruşunun metin içinde daha fazla kodlanmaya başlaması ve metnin yapısına zarar

vermeyecek şekilde öznel kimliğin açıkça kodlanmasıdır. Ancak Türkçe tıbbi/akademik yazım dilinde, nesnelliği korumak amacıyla edilgen yapılar halen sıkça kullanılmakta ve yazar kimliği örtükleştirilmektedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce öзде “*hemiarthroplasty*”, “*preoperative*”, “*postoperative*”, “*locked fracture dislocation*” gibi terimlerin sıklıkça tekrarlandığı görülmektedir. Ancak, Türkçe öзде bu terimlerin daha öz bir dil kullanımı ile metne yansıdığı dikkat çekmektedir. Örneğin, “*preoperative*” sözcüğü Türkçe öзде “*ameliyat öncesi*”, “*postoperative*” sözcüğü ise “*ameliyat sonrası*” şeklinde kullanılmaktadır. “*Hemiarthroplasty*” sözcüğü ise, “*parsiyel omuz protezi*” şeklinde açıklayıcı bir terim ile Türkçe öзде karşılanmıştır. Benzer şekilde, İngilizce öзде kullanılan “*fracture dislocation*”, “Türkçe öзде “*kırıklı çıkık*” olarak kullanılmaktadır. Bu durum, derginin editöryal politikası ile ilişkili olabilir. Bununla birlikte, her iki özün de Amaç, Yöntem, Bulgular ve Sonuç şeklinde yapılandırılmış formatta yazılması, özlerin bilgilendiriciliğini pekiştirir niteliktedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki öзде de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. Her iki öзде de, MeSH terimlerine uygun 7’şer anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Türkçe öзде belgisiz zamirlere yer verilmemiştir; ancak İngilizce öзде 1 belgisiz zamir kullanılmıştır. Her iki öзде de bilimsel metin konvansiyonlarının aksine, kiplik kullanılmamıştır. Onun yerine, geniş zamanda, kesin görüş/öneri niteliğinde sonuç cümleleri yazılmıştır:

“Hemiarthroplasty of the shoulder is a reliable technique in the treatment of posterior locked fracture dislocation of the shoulder in cases in which glenoid articular surface is not injured.”

“Glenoid eklem yüzeyinin zarar görmediği posterior kilitli omuz kırıklı çıkığının tedavisinde parsiyel omuz protezi omuz fonksiyonlarını belirgin şekilde arttırmaktadır.”

Nesnelliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, her iki özde de 13 sayı ve yüzde kullanımı ve 1 zaman noktası olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlere bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

Özler süreç düzeyinde incelendiğinde, bilimsel metin türü olan akademik yazıların bir bileşeni olarak ana metinden türetilmiş olma özelliğine sahip oldukları için, sıklıkla ana metnin söylemini takip eder. Bu bağlamda, özlere de ana metne paralel olarak Grek-Latin dil çiftinden türetilmiş ve İngilizceden ödünçlenen terimlere sıklıkla yer verilir. Erek metinde, şu terimlerin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir:

hemiarthroplasty = hemi- (yarım/yarısı) + arthro- (eklem) + -plasty (oluşum süreci) (Grek)

external = externus (dış/harici) (Latin)

infection = inficere (lekelenme/bulaş) (Latin)

humerus = (üst kol/omuz) (Latin)

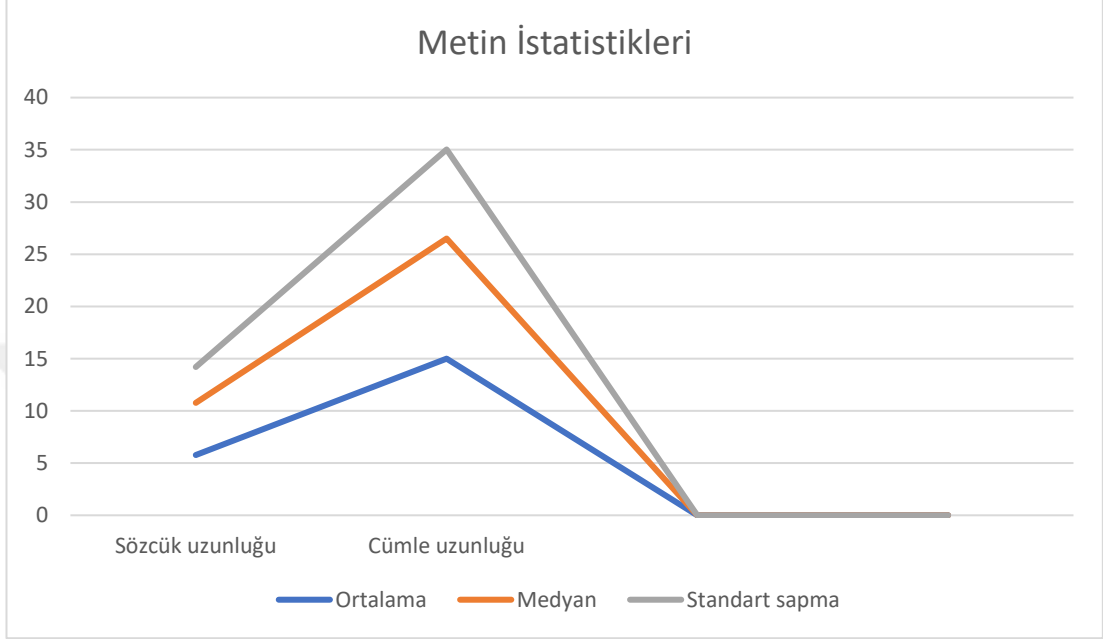
Türkçede Grekçe-Latince dilleri üzerine kurulan ve İngilizceden ödünçleme yoluyla terim alınan bir tıp dili kullanıldığından ve erek kitle normlarına göre işlevsel bir çeviri yaklaşımı izlendiğinden, kaynak metinde de bu terimler “eksternal”, “enfeksiyon”, “humeurs” olarak kullanılmıştır. Buradaki tek istisna, “*hemiarthroplasty*” sözcüğünün Türkçe özde “*parsiyel omuz protezi*” şeklinde açıklayıcı bir terim ile karşılanmasıdır. Bu durumun, derginin editöryal politikası ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 6 olduğu görülmektedir. Makalenin yayımlandığı 2000 yılında DOI numarasının yaygınlaşmış olmamasına ve bu makalede de DOI numarasının kullanılmamış olmasına rağmen, makalenin atıf alması özgün bilimsel içerik veya literatüre katkıda bulunan nitelik gibi başka faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

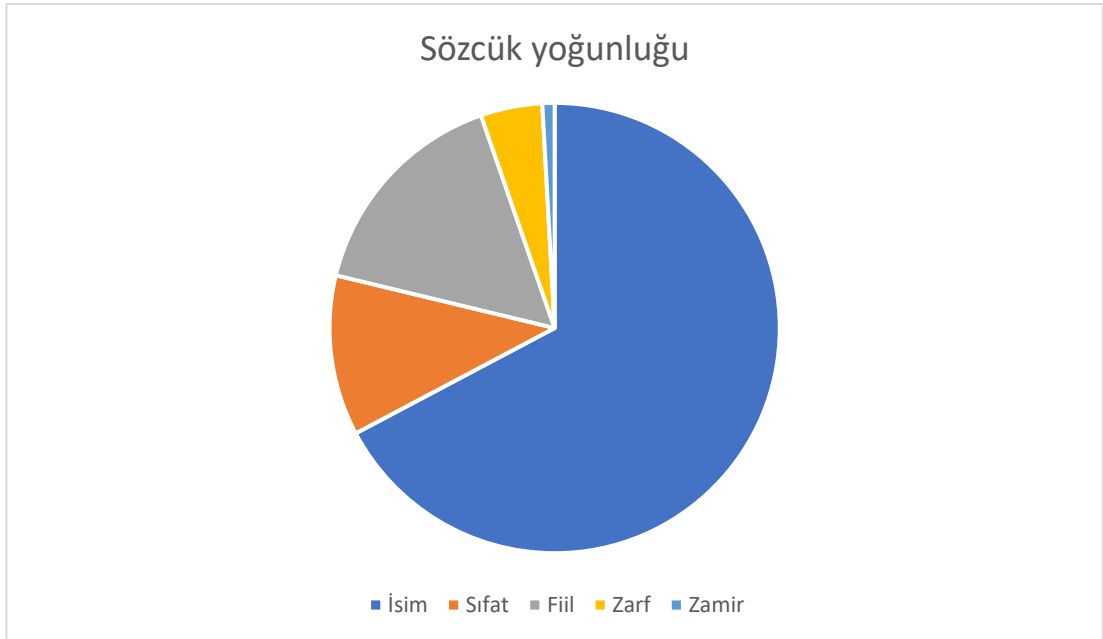
Şematik Çözümleme

Grafik 5. Metin istatistikleri #3.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.78, standart sapma değeri 3.42 olup, ortalama cümle uzunluğu 15, standart sapma değeri 8.53'tür.

Grafik 6. Sözcük yoğunluğu #3.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %60.87'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %41.3'ünü isimler, %7.07'sini sıfatlar, %9.78'ini fiiller, %2.72'sini zarflar ve %0.54'ünü zamirler oluşturmaktadır.

Dergi 2010 yılı itibariyle sadece İngilizce öz yayımlama kararı vermiş ve Türkçe özleri kaldırmıştır. Derginin 2015 tarihli makalelerinde Türkçe öz bulunmadığından, çalışmanın son değerlendirme noktası olan 2015 yılına ait özler karşılaştırmalı olarak incelenememiştir.

Öz Örneği #4

Şekil 9. Öz örneği #4.

<p>(Kaynak: Türkiye Parazitoloji Dergisi.2004;28(4):175-177/DOI:-) Malaria in Van: An Epidemiological Study In this study, the malaria cases detected by The Fight against Malaria Directorship, during 1998-2002, were investigated, retrospectively. A total of 53,403 blood smears were examined during this 5-year period and malaria was found in 188 (0.35%) cases of whom 110 (58.5%) were male and 78 (41.5%), female. Plasmodium vivax caused all of the cases and 78.1% of the positive cases were imported. Key words: Malaria, Plasmodium vivax, Van</p>
<p>Van ilinde sıtma: Epidemiyolojik bir çalışma Bu çalışmada Van İl Sağlık Müdürlüğü Sıtma Savaş birimince 1998-2002 yılları arasında saptanan sıtma olguları retrospektif olarak incelenmiştir. Beş yıllık periyot içerisinde 53403 kan örneği incelenmiş ve 110 (%58,5)'u erkek, 78 (%41,5)'i kadın olmak üzere toplam 188 (%0,35) kişide sıtma olgusu saptanmıştır. Pozitif olguların %78.1'ini dış kaynaklı olgular oluşturmaktadır ve olguların tamamının etkeni Plasmodium vivax'tır. Anahtar sözcükler: Sıtma, Plasmodium vivax, Van</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 7. İngilizce öz incelemesi #4.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	69	
Kısaltma ve semboller	0	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	63.7	Ölçünlü
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	6	
Tekrarlar	3	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	5	
Fiil	5	
Etken	1	

Edilgen	4
Sıfat	3
Zarf	1
Belgisiz zamir	0
Kiplik	0
Zaman	2
Sayı, yüzde kullanımı	11
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	4
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	9
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 8. Türkçe öz incelemesi #4.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	61
Kısaltma ve semboller	0
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	53.7	Oldukça zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		3
Tekrarlar		2
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		5
Fiil		5
Etken		2
Edilgen		3
Sıfat		3
Zarf		1
Belgisiz zamir		0
Kiplik		0
Zaman		2
Sayı, yüzde kullanımı		11
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		3
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		9
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Dördüncü örnek, 1978 yılından bu yana yayın hayatında olan *Türkiye Parazitoloji Dergisi*'nde 2004 yılında yayımlanmış İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 69, Türkçe özün ise 61 olup, birbirine benzerdir. Her iki özde de kısaltma ve semboller veya uluslararası ölçü birimleri kullanılmamıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu, ancak her ikisinin de yapılandırılmamış düz yazı formatında yazıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce özün Flesch puanı 63.7 puan ile "Ölçünlü", Türkçe özün Flesch puanı ise 53.7 puan ile "Oldukça zor" kategorisinde bulunmuştur. İki özün okuma zorluk derecesinin birbirinden farklı olması, Flesch ölçeği'nin Türkçe metinlerdeki limitasyonları ile ilişkili olabilir. Zira, her iki öz de tıbbi bir metnin parçasıdır. Bununla birlikte, her iki özün de son derece kısa yazılmış ve günlük yazı dilini içeren ifadelerden oluşması da, ölçek puanını etkilemiş olabilir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnellığı değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 6 bağlacın, Türkçe özde 3 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 5 fiilin 1'i etken, 4'ü edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 5 fiilin 2'si etken, 3'si edilgendir.

Tıbbi özlere bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde "epidemiological", "Plasmodium vivax" gibi terimler, Türkçe özde de "epidemiolojik" "Plasmodium vivax" şeklinde kullanılmıştır. Özlerin yapılandırılmamış formatta yazılması, çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu açısından yetersiz bilgi aktarımına neden olmuştur.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. Her iki özde de, MeSH terimlerine uygun 3'er anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlere sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Ancak her iki özde de bilimsel metin konvansiyonlarının aksine, çalışmadan elde edilen bulguların yorumlandığı bir sonuç cümlesi yer almamaktadır. Bu bağlamda, her iki öz de kendi içinde değerlendirildiğinde işlevsellik kriterlerini tam olarak karşılayamamaktadır.

Nesnelğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, İngilizce ve Türkçe özde 11 sayı ve yüzde kullanımı olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlere bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

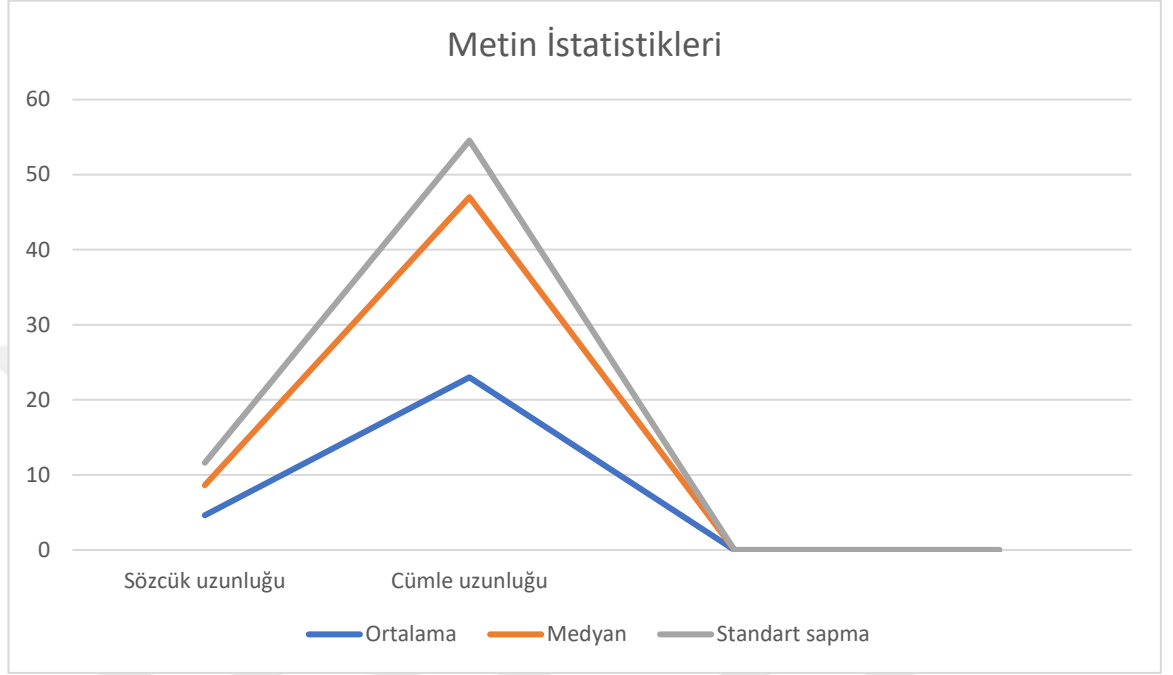
Özler süreç düzeyinde incelendiğinde, bilimsel metin türü olan akademik yazıların bir bileşeni olarak ana metinden türetilmiş olma özelliğine sahip oldukları için, sıklıkla ana metnin söylemini takip eder. Bu bağlamda, özlere de ana metne paralel olarak Grek-Latin dil çiftinden türetilmiş ve İngilizceden ödünçlenen terimlere sıklıkla yer verilir. Ere metinde yer alan “*epidemiological*” ve “*Plasmodium vivax*”, Türkçe özde de “*epidemiolojik*” ve “*Plasmodium vivax*” olarak geçmektedir.

Son olarak, özlere ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 9 olduğu görülmektedir. Makalenin yayımlandığı 2000 yılında DOI numarasının yaygınlaşmış olmamasına ve bu makalede de DOI numarasının kullanılmamış olmasına rağmen, makalenin atıf alması özgün bilimsel içerik veya literatüre katkıda bulunan nitelik gibi başka faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir. Bilhassa çalışmanın epidemiyolojik bir çalışma olması, atıf sayısına katkıda bulunmuş olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

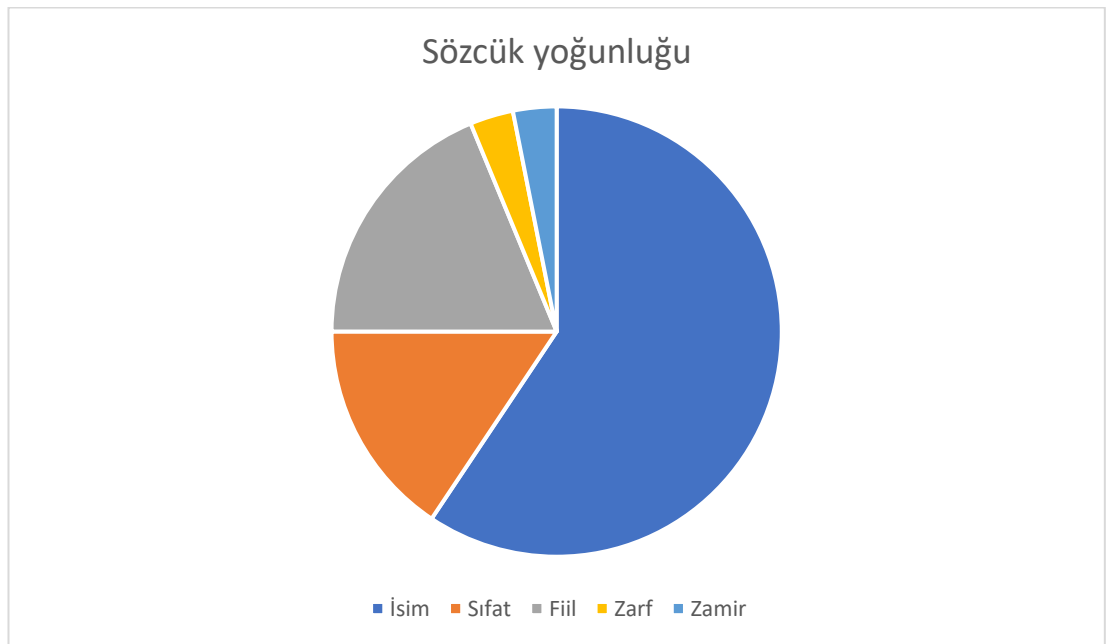
Şematik Çözümleme

Grafik 7. Metin istatistikleri #4.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 4,61, standart sapma değeri 3 olup, ortalama cümle uzunluğu 23, standart sapma değeri 7.55'tir.

Grafik 8. Sözcük yoğunluğu #4.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %41.89'dur. Grafiğe göre, yoğunluğun %25.68'ini isimler, %6.76'sını sıfatlar, %8.11'ini fiiller, %1.35'ini zarflar ve %1.35'ini zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #5

Şekil 10. Öz örneği #5.

(Kaynak: Türkiye Parazitoloji Dergisi.2015;39:1-4/DOI: 10.5152/tpd.2015.3722)

Evaluation of Malaria Cases that Were Detected in Kocaeli Province During 2008 Through 2013

Objective: Malaria is still a serious public health problem around the world and in our country. In this study, we examined the epidemiology of malaria cases retrospectively by using the surveillance data provided by the Malaria Control Unit of the Infectious Disease Division of Kocaeli Health Directorate, from the years of 2008 to 2013. Our aim was to compare our findings with the findings of the past studies and provide support to the future surveillance studies.

Methods: A total of 10008 periferic blood samples were examined in this surveillance based study. The cases were evaluated according to age groups, gender, month during which the infection was detected and the origin of district.

Results: The species of malaria parasites were detected in 27 samples of which 51.9 % (n=14) was Plasmodium vivax and 48.1% (n=13) was Plasmodium falciparum. Among 27 cases 77.8% (n=21) of the cases were male and 22.2% (n=6) were female. 96.3% of the cases were above the age of 15. All cases of Plasmodium vivax were consisted of the workers who came to Kocaeli from Southeastern Anatolia Region

Conclusion: Malaria cases detected in our region have displayed a relatively meaningful decrease in comparison to past. While Plasmodium vivax was dominating infecting agent in the past, in recent years Plasmodium falciparum appeared to be infecting nearly half of the cases. These cases were imported cases coming to Kocaeli from other countries. It is important to take the necessary precautions for timely diagnosis of imported cases and to prevent its spread in the area.

Keywords: Kocaeli, malaria, epidemiology

Kocaeli İlinde 2008-2013 Yılları Arasında Saptanan Sıtma Olgularının Değerlendirilmesi

Amaç: Sıtma dünyada ve ülkemizde halk sağlığı sorunu olmaya devam etmektedir. Bu çalışmada 2008-2013 yılları arasında Kocaeli Sağlık Müdürlüğü Sıtma Savaş Birimi'nce aktif ve pasif sürveyans çalışmaları ile saptanan sıtma olguları retrospektif olarak değerlendirilmiştir. Gelecek yıllarda sürdürülecek olan sürveyans çalışmalarına destek sağlanması ve sonuçların daha önceki yıllarla karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Yöntemler: Sürveyans çalışmalarıyla toplam 10008 periferik kan örneği incelenmiştir. Bu olgular yaşa, cinsiyete, enfeksiyonun tespit edildiği aya, ilçelere ve köken aldığı yerlere göre irdelenmiştir.

Bulgular: Sıtma açısından 27 örnek pozitif olarak değerlendirilmiştir. Bunların 14'ünde (%51,9) etken Plasmodium vivax (P. vivax), 13'ünde (%48,1) ise Plasmodium falciparum (P. falciparum) olarak saptanmıştır. Olguların 21'i (%77,8) erkek, 6'sı (%22,2) ise kadındı. Saptanan olguların %96,3'ü 15 yaş üzeriydi. P. vivax saptanan olguların tamamını Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden sanayi ve tarım alanında çalışmak üzere Kocaeli'ye gelen kişiler oluşturmaktaydı.

Sonuç: İlimizde saptanan sıtma olguları, daha önceki yıllara göre anlamlı şekilde azalmıştır. Aynı zamanda geçmiş yıllarda etken ağırlıklı olarak P. vivax, iken son yıllarda P. falciparum'un olguların yarısını oluşturduğu bunlardan tamamının yurt dışı kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu yönde gerekli önlemlerin alınması uygun olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kocaeli, sıtma, epidemiyoloji

İçerik Çözümlemesi

Tablo 9. İngilizce öz incelemesi #5.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	268	
Kısaltma ve semboller	0	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	44.6	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	13	
Tekrarlar	13	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	13	
Fiil	13	
Etken	9	

Edilgen	4
Sıfat	8
Zarf	5
Belgisiz zamir	0
Kiplik	0
Zaman	1
Sayı, yüzde kullanımı	12
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	9
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	11
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 10. Türkçe öz incelemesi #5.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	182
Kısaltma ve semboller	2
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	44.6	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		12
Tekrarlar		10
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		13
Fiil		13
Etken		6
Edilgen		7
Sıfat		8
Zarf		5
Belgisiz zamir		0
Kiplik		0
Zaman		1
Sayı, yüzde kullanımı		12
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		7
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		11
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

Beşinci örnek, yine *Türkiye Parazitoloji Dergisi*'nde 2015 yılında yayımlanmış İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 268, Türkçe özün ise 182 olup, birbirinden farklılık göstermektedir. Özler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, bu farklılığın nedeninin İngilizce özde kullanılmayan, ancak Türkçe özde kullanılan kısaltmalar olduğu görülmektedir. İngilizce özde sıkça tekrar edilen "*Plasmodium vivax*" ve "*Plasmodium falciparum*" terimleri, Türkçe özde "*P. vivax*" ve "*P. falciparum*" şeklinde kısaltma olarak geçmektedir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu ve yapılandırılmış formatta yazıldığı görülmektedir. Aynı dergide 2004 yılında yayımlanan bir önceki örnekte, yapılandırılmış metin geleneğine uyulmadığı ve buna bağlı olarak çalışmanın amaç, yöntem, bulgular ve sonuç kısmının eksik olduğu dikkate çarpmaktadır. Ancak 2015 yılına gelindiğinde, derginin editöryal politikalarının uluslararası güncel konvansiyonlara uygun metin hazırlanması yönünde olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 44.6 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği "Zor" kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 13 bağlacın, Türkçe özde 12 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 13 fiilin 9'u etken, 4'ü

edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 13 fiilin 6'sı etken, 7'si edilgendir. Genel olarak, İngilizce özde yazar duruşu metin içinde daha fazla ön plana çıkmıştır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde “epidemiology”, “surveillance”, “Plasmodium falciparum”, “Plasmodium vivax” terimlerinin Türkçe özde de “epidemioloji”, “sürveyans”, “P. falciparum”, “P. vivax” ile karşılandığı görülmektedir. Her iki özün de Amaç, Yöntem, Bulgular ve Sonuç şeklinde yapılandırılmış formatta yazılması, özlerin bilgilendiriciliğini pekiştirir niteliktedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. Her iki özde de, MeSH terimlerine uygun 3'er anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Ancak her iki özde de bilimsel metin konvansiyonlarının aksine, kiplik kullanılmamıştır. Sonuç bölümünde her iki metinde de bulgu tekrarları yapılmıştır. Bunun nedeni, ana makalenin epidemiyolojik bir sürveyans çalışması olması olabilir; zira bu tasarıma sahip çalışmalarda mevcut veriler retrospektif olarak taranır ve ulaşılan sonuçlar doğrudan aktarılır. İngilizce özde sonuç kısmı şu şekilde verilmektedir:

“Malaria cases detected in our region have displayed a relatively meaningful decrease in comparison to past. While Plasmodium vivax was dominating infecting agent in the past, in recent years Plasmodium falciparum appeared to be infecting nearly half of the cases. These cases were imported cases coming to Kocaeli from other countries. It is important to take the necessary precautions for timely diagnosis of imported cases and to prevent its spread in the area.”

Türkçe özde ise, şu şekilde verilmektedir:

“İlimizde saptanan sıtma olguları, daha önceki yıllara göre anlamlı şekilde azalmıştır. Aynı zamanda geçmiş yıllarda etken ağırlıklı olarak P. vivax, iken son yıllarda P. falciparum'un olguların yarısını oluşturduğu bunlarından tamamının

yurt dışı kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu yönde gerekli önlemlerin alınmasının uygun olacaktır.”

Görüldüğü üzere, yazar sonuç kısmında bulgu tekrarı yapmış ve son olarak gerekli önlemlerin alınmasına ilişkin bir öneride bulunmuştur. Her iki öz, bu bağlamda birbirleriyle tutarlıdır.

Nesneliliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, İngilizce ve Türkçe özde 12 sayı ve yüzde kullanımı olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

Özler süreç düzeyinde incelendiğinde, bilimsel metin türü olan akademik yazıların bir bileşeni olarak ana metinden türetilmiş olma özelliğine sahip oldukları için, sıklıkla ana metnin söylemini takip eder. Bu bağlamda, özlerde de ana metne paralel olarak Grek-Latin dil çiftinden türetilmiş terimlere sıklıkla yer verilir. Erek metinde, şu terimlerin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir:

parasite = para- (yanından/üzerinden) + sitos (yemek) (Grek)

epidemiology = epidēmia (bir hastalığın görülme sıklığı) + -logia (çalışma alanı) (Grek)

peripheral = peri- (etrafında) + pherein (getirmek/taşımak) (Grek)

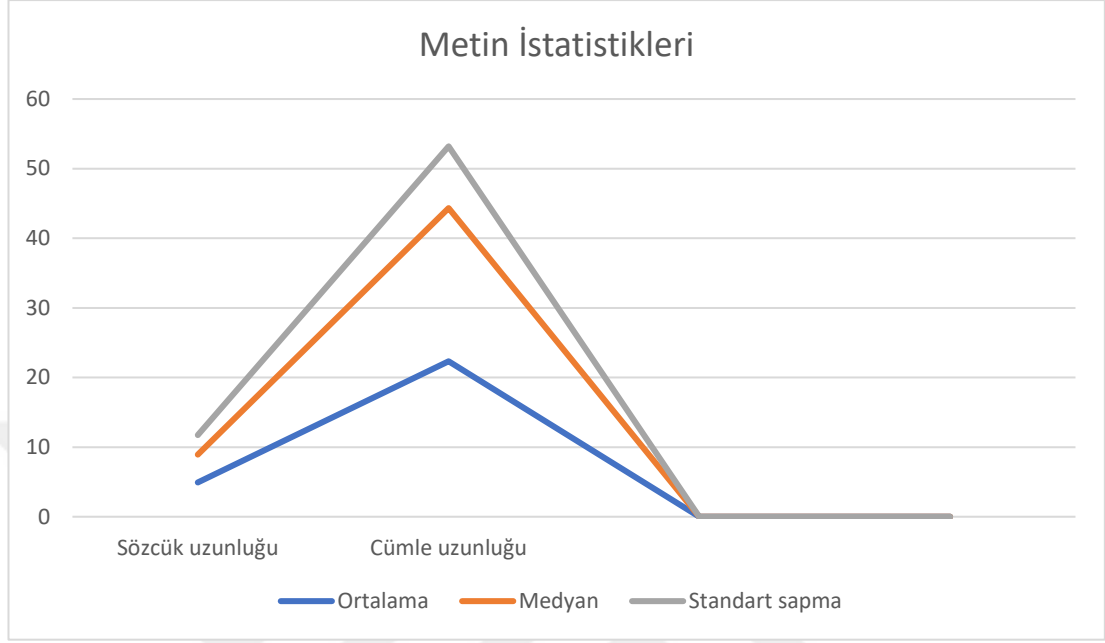
Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 11 olduğu görülmektedir. Makalenin atıf almasında makalenin yayımlandığı 2015 yılında DOI numarasının yaygınlaşması ve bu makalede de DOI numarasının mevcut olması etkili görünmektedir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen değişkenlerden biri olmasa da, her iki özde de başlık yazımının büyük-küçük harf kuralına uygun olarak yazılması, editöryal süreçlerin daha titizlikle yapıldığını göstermektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

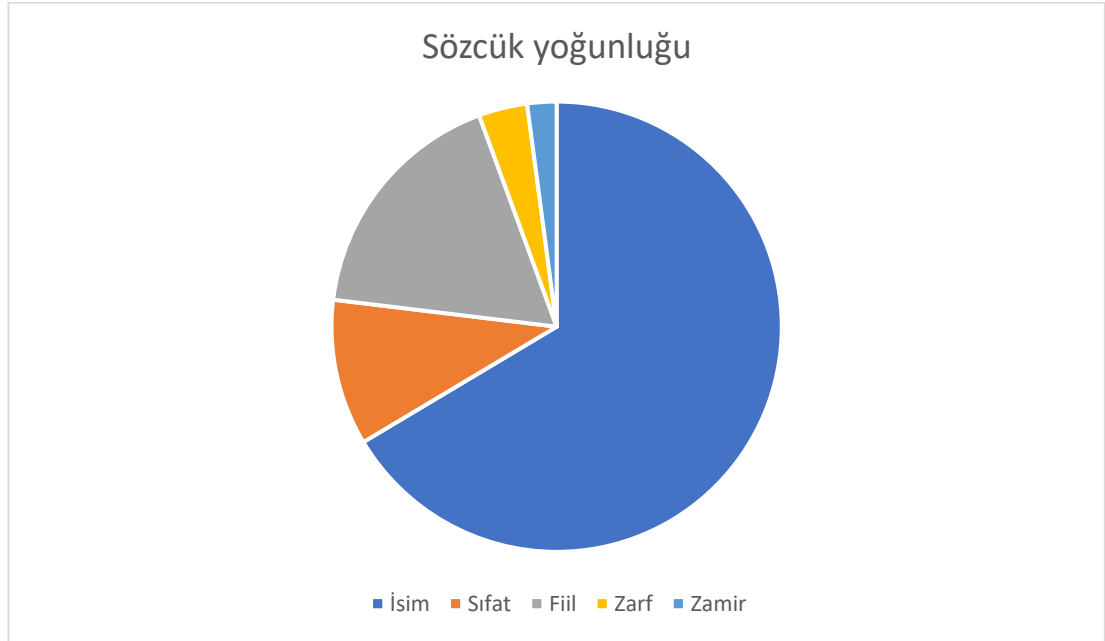
Şematik Çözümleme

Grafik 9. Metin İstatistikleri #5.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 4.91, standart sapma değeri 2.83 olup, ortalama cümle uzunluğu 22.33, standart sapma değeri 8.87'dir.

Grafik 10. Sözcük yoğunluğu #5.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %50.72'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %34.42'sini isimler, %5.43'ünü sıfatlar, %9.06'sını fiiller, %1.81'ini zarflar ve %1.09'unu zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #6

Şekil 11. Öz örneği #6.

(Kaynak: *Anatolian Journal of Cardiology*.2001;1(1):5-9/DOI:-)

The Relation of Coronary Artery Disease with Doppler Flow Velocity and Resistance Index in Cases Without Significant Carotid Artery Stenosis

Objective: Atherosclerosis causes functional vasomotor changes as well as atheromatous carotid plaques and luminal stenosis resulting in mechanical effect. The relation between functional vasomotor changes in carotid arteries and extent of coronary artery disease is unknown. In our study, the probable relationship between carotid arterial flow velocities and resistance indexes (RI) with the extent of coronary artery disease (CAD) in patients who do not have significant carotid luminal stenosis was evaluated.

Methods: One hundred and fourteen patients (74 males, mean age 53±10 years, range 33-72 years) were studied. All patients underwent color Doppler sonography before coronary angiography. Peak systolic flow velocity, end-diastolic flow velocity and resistance index (RI) of right and left common carotid and internal carotid arteries were measured by color Doppler sonographic technique. Doppler parameters were correlated with the extent of CAD and left ventricular ejection fraction.

Results: Patients were classified on the basis of presence of significant CAD and the number of affected coronary arteries. Thirty-three patients did not have (normal group) and 81 patients had significant coronary arterial stenosis (22 patients with one-vessel disease, 27 with two-vessel disease and 32 patients with three-vessel disease). Flow velocities were the highest in normal group but the lowest in CAD patients, especially when 3 coronary arteries were affected. Correlation analysis demonstrated negative relationship of age, ejection fraction and number of affected coronary arteries with end-diastolic flow velocity, but positive and significant correlation with RI value.

Conclusion: Our study is the first on this object. The results suggest that presence and extent of CAD changes flow velocities and RI values of common and internal carotid arteries. However, further investigations are required before these parameters can be applied as diagnostic criteria.

Anlamli Karotid Arter Darlığı Olmayan Olgularda Doppler Akım Hızları ve Rezistans İndekslerinin Koroner Arter Hastalığı İle İlişkisi

Amaç: Bu çalışmada anlamli karotid arter darlığı olmayan olgularda karotid arter akım hızları ve rezistans indeksleri (RI) ile koroner arter hastalığı (KAH) arasındaki olası ilişki araştırılmıştır.

Yöntem: Çalışma KAH ön tanısı ile koroner anjiyografi yapılan 74'ü erkek olan 114 olgu (yaş ortalaması 53±10, yaş aralığı 33-72) üzerinde yapıldı. Anjiyografi öncesi sağ, sol ana karotid arterler (sağ-sol CCA) ve sağ, sol internal karotid arterler (sağ-sol ICA) akım hızları ve RI Doppler ultrasonografi (US) ile ölçüldü. Olgular KAH varlığı ve hastalıklı koroner arter sayısına göre gruplandırılarak Doppler parametreleri ve ejeksiyon fraksiyonu (EF) yönünden karşılaştırıldı.

Bulgular: Otuz üç olguda koroner arterlerde daralma saptanmazken (normal grup), 81 olguda anlamli koroner arter darlığı saptandı (22 olguda bir arterde, 27 olguda iki arterde ve 32 olguda üç koroner arterde). Akım hızları Kah olan grupta anlamli olarak daha düşük, RI ise daha yüksek bulundu. Akım hızları normal grupta;ta en yüksek 3 damar hastalığı (DH) olan grupta en düşük,ü RI ise normal grupta en düşük iken 3 DH olan grupta en yüksekti. Korelasyon analizinde yaş, EF ve hastalıklı damar sayısı ile özellikle minimal akım hızları arasında ters, RI değerleri arasında doğru ve anlamli korelasyon saptandı.

Sonuç: Bu çalışma bu konu ile ilgili ilk çalışma olup elde edilen bulgular; KAH varlığı ve aterosklerozun yaygınlığının Doppler US ile ölçülen CCA, ICA akım hızları ve RI değerlerini değiştirdiğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Koroner arter hastalığı, karotid arter, Doppler

İçerik Çözümlemesi

Tablo 11. İngilizce öz incelemesi #6.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	301	
Kısaltma ve semboller	8	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	1	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	13.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	35	
Tekrarlar	101	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	14	
Fiil	14	
Etken	7	

Edilgen	7	
Sıfat	36	
Zarf	5	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	1	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	14	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	32	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	2	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 12. Türkçe öz incelemesi #6.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	235	
Kısaltma ve semboller	19	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	1	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	13.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		22
Tekrarlar		55
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		9
Fiil		9
Etken		2
Edilgen		7
Sıfat		18
Zarf		1
Belgisiz zamir		0
Kiplik		1
Zaman		0
Sayı, yüzde kullanımı		16
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		30
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		2
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Altıncı örnek, *Anatolian Journal of Cardiology* dergisinde 2001 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 301, Türkçe özün ise 235'tir. Farklılığın başlıca nedeni, çalışmanın amaç kısmında verilen bilgilerin tutarsız olmasıdır. Şöyle ki, Türkçe özde doğrudan çalışmanın amacı anlatılırken, İngilizce özde amaçtan önce detaylı bir arka plan bilgisi de verilmektedir:

“Bu çalışmada anlamlı karotid arter darlığı olmayan olgularda karotid arter akım hızları ve rezistans indeksleri (RI) ile koroner arter hastalığı (KAH) arasındaki olası ilişki araştırılmıştır.”

“Atherosclerosis causes functional vasomotor changes as well as atheromatous carotid plaques and luminal stenosis resulting in mechanical effect. The relation between functional vasomotor changes in carotid arteries and extent of coronary artery disease is unknown. In our study, the probable relationship between carotid arterial flow velocities and resistance indexes (RI) with the extent of coronary artery disease (CAD) in patients who do not have significant carotid luminal stenosis was evaluated.”

Burada editöryal süreçte yapılan kontrolün titizlikle yürütülmediği görülmektedir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu ve 2001 yılında yayımlanmasına rağmen, yapılandırılmış formatta yazıldığı görülmektedir. Bu da bize, derginin o yıllarda dahi uluslararası yönergelere göre öz hazırladığını göstermektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 13.1 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnellığı değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar,

özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce öзде 35 bağlacın, Türkçe öзде 22 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce öзде kullanılan toplam 14 fiilin 7'si etken, 7'si edilgen yapıdayken, Türkçe öзде kullanılan toplam 9 fiilin 2'si etken, 7'si edilgendir. Bu durum, Türkçe öзде nesneliliği ön plana çıkarmak amacıyla yazarın kendini örtüklettiği mevcut konvansiyonlar ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce öзде “*carotid*”, “*coronary artery disease*”, “*stenosis*”, “*angiography*”, “*end-diastolic flow velocity*” gibi terimlerin Türkçe öзде “*karotid*”, “*koroner arter hastalığı*”, “*darlık*”, “*anjyografi*”, “*akım hızı*” şeklinde kullanılmıştır. Burada dikkati çeken, “*stenoz*” terimi için Türkçe öзде “*darlık*” ve “*end-diastolic flow velocity*” terimi için “*diyastol sonu akım hızı*” yerine yalnızca “*akım hızı*” teriminin kullanılmış olmasıdır. Ayrıca, Türkçe tıp dilinde “*karotis*” olarak kullanılan “*carotid*” terimi, özün bütününde “*karotid*” olarak hatalı kullanılmıştır. Yine İngilizce öзде geçen “*left ventricular ejection fraction*” terimi, Türkçe öзде yalnızca “*ejeksiyon fraksiyonu*” ve “*EF*” kısaltması ile verilmiştir. Benzer şekilde İngilizce öзде verilen “*Doppler sonography*” terimi, Türkçe öзде “*Doppler ultrasonografi*” olarak verilmiş ve ardından tüm makalede “*Doppler USG*” olarak kullanılmıştır. Ancak bu kısaltmaya İngilizce çeviride rastlanamamıştır. Bu bulgular bize, makalenin yayımlandığı yılda derginin editöryal süreçlerindeki aksaklıkları göstermektedir. Zira, Türkçe özlerin ve İngilizce çevirilerinin editöryal gözle okunduğu ve düzeltildiği bir yayıncılık ortamında, bu hataların en aza indirgenmesi mümkündür.

Bununla birlikte, her iki özün de Amaç, Yöntem, Bulgular ve Sonuç şeklinde yapılandırılmış formatta yazılması, özlerin bilgilendiriciliğini pekiştirir niteliktedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki öзде de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. Bu makalenin Türkçe özünde 3 anahtar sözcük kullanılırken, İngilizce özünde anahtar sözcükler verilmemiştir. Makalenin tam metninde de anahtar

sözcükler yer almamaktadır. Bu da, yine editöryal süreçlerdeki özensizliği göstermektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının farklı düzeylerde olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, yukarıda örneklendiği üzere, çalışmanın amaç kısmında İngilizce özde detaylı bir arka plan bilgisi verilmesi ve sözcük sayısı açısından daha uzun olmasıdır. Yine benzer şekilde, her iki özde de belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Sonuç bölümünü incelediğimizde, kiplik kullanılsa da, sonucun olasılıklar dahilinde yazıldığı, ancak her iki özde de farklı olduğu görülmektedir:

“...The results suggest that presence and extent of CAD changes flow velocities and RI values of common and internal carotid arteries. However, further investigations are required before these parameters can be applied as diagnostic criteria.”

“... elde edilen bulgular; KAH varlığı ve aterosklerozun yaygınlığının Doppler US ile ölçülen CCA, ICA akım hızları ve RI değerlerini değiştirdiğini düşündürmektedir.”

Bu örnekte görüldüğü üzere, amaç kısmında olduğu gibi, sonuç bölümünde de, Türkçe ve İngilizce özler arasında farklılıklar mevcuttur. Bu da, bizlere makalenin yayımlandığı yılda derginin editöryal kontrol mekanizmasının sağlıklı işlemediğini göstermektedir.

Nesnelğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, İngilizce özde 14, Türkçe özde 16 sayı ve yüzde kullanımı olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

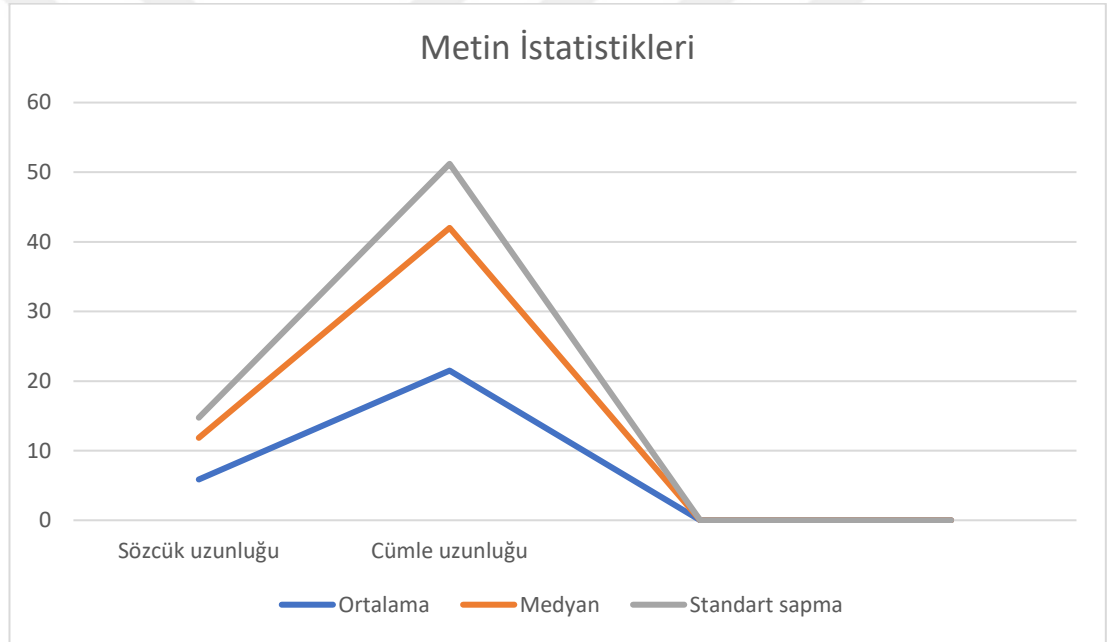
Süreç düzeyinde incelendiğinde, Türkçe ve İngilizce özün alana ait terminolojiyi kullandığı görülmektedir. Bununla birlikte, dergide özler iki dilli istendiği için, yönergede yabancı yazarlara yönelik Türkçe öz çevirisinin yayıncı tarafından yapılabileceği belirtilmektedir. Bu da, editöryal süreçte çeviri eşdeğerliğine önem verildiğini bizlere göstermektedir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 2 olduğu görülmektedir. Makalenin yayımlandığı tarihte DOI numarasının verilmemesi atıf sayısının az olmasını açıklayabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

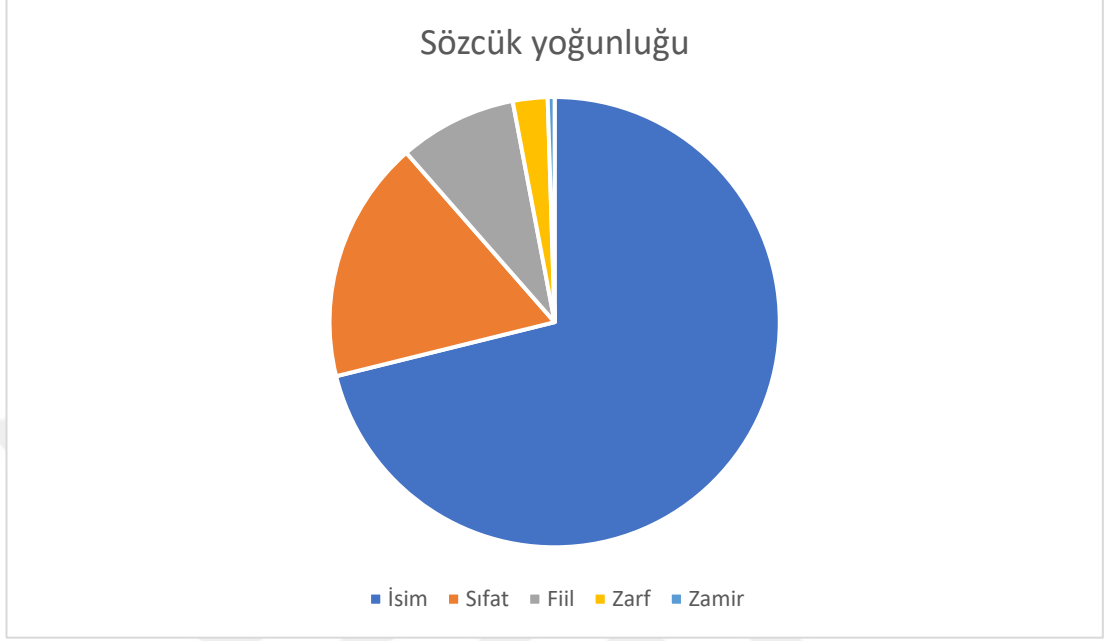
Şematik Çözümleme

Grafik 11. Metin istatistikleri #6.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.86, standart sapma değeri 2.9 olup, ortalama cümle uzunluğu 21.5, standart sapma değeri 9.2'dir.

Grafik 12. Sözcük yoğunluğu #6.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %66.23'tür. Grafiğe göre, yoğunluğun %47.35'ini isimler, %11.59'unu sıfatlar, %5.63'ünü fiiller, %1.66'sını zarflar ve %0.33'ünü zamirler oluşturmaktadır. Türkçe ve İngilizce özde sıfat kullanımı açısından görülen farklılık, çalışmanın amaç kısmında İngilizce özde detaylı bir arka plan bilgisinin verilmesinden ve sözcük sayısı açısından İngilizce özün daha uzun olmasından kaynaklanmaktadır.

Öz Örneği #7

Şekil 12. Öz örneği #7.

(Kaynak: *Anatolian Journal of Cardiology*.2015;15(1):13-17/DOI: 10.5152/akd.2014.5131)

The association between the neutrophil/lymphocyte ratio and functional capacity in patients with idiopathic dilated cardiomyopathy

Objective: The neutrophil/lymphocyte ratio (NLR) is an inexpensive, readily available and reliable inflammatory marker, which has a predictor value in different cardiovascular disorders. Functional capacity is one of the most important prognostic factors in patients with heart failure, which is usually stated as metabolic equivalents (MET). The goal of the study was to investigate the relationship between the NLR and functional capacity (FC) in patients with idiopathic dilated cardiomyopathy (IDC).

Methods: Treadmill test according to modified-Bruce protocol was performed in 37 patients with IDC (mean age 46.7±11.7 years, 81.1% male) to assess their functional capacity. Baseline clinical and echocardiographic variables were obtained. Hematological and biochemical parameters were measured using standard techniques.

Results: The patients were divided into low (<5 MET, n=18) and high (>5 MET, n=19) FC groups according to their functional status in the exercise test. The 2 groups were similar regarding age, gender and the presence of hypertension and diabetes mellitus. There was no significant difference between groups regarding echocardiographic parameters such as left ventricular ejection fraction and diameters. However, the NLR was significantly higher in low FC group compared to high FC group (3.62±2.24 vs. 2.24±0.67, p=0.002; respectively). There were significant negative correlations between the NLR, MET and left ventricular ejection fraction (r=-0.405, p=0.013 and r=-0.028, p=0.028; respectively). Diastolic dysfunction was present in all the patients with low functional capacity. A cut-off point of 2.26 for the NLR had 83% sensitivity and 69% specificity in predicting poor FC. After multivariate analysis, only the NLR remained significant predictor of poor functional status.

Conclusion: We detected a significant association between the NLR and low FC, both of which has predictive and prognostic value in patients with heart failure. Functional capacity may depend on diastolic function rather than left ventricular ejection fraction in patients with IDC.

Keywords: idiopathic dilated cardiomyopathy, neutrophil/lymphocyte ratio, heart failure, functional capacity

İdiyopatik dilate kardiyomiyopati hastalarında nötrofil/lenfosit oranı ile fonksiyonel kapasite arasındaki ilişki

Amaç: Nötrofil/lenfosit oranı (NLO) kolay ulaşılabilir ve güvenilir bir enflamatuvar belirteç olarak değişik kardiyovasküler hastalıklarda prediktif ve prognostik değere sahiptir. Genellikle metabolik ekivalan olarak (MET) ifade edilen fonksiyonel kapasite kalp yetersizliğinde önemli bir prognostik faktördür. Bu çalışmada amacımız idiyopatik dilate kardiyomiyopati (IDK) hastalarında NLO ile fonksiyonel kapasite arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntemler: Çalışmaya dahil edilen ortalama yaşları 46,7±11,7 yıl olan, %81,1'i erkek, normal sinüs ritimindeki 37 IDK hastasına, modifiye Bruce yöntemine göre egzersiz testi uygulandı. Bazal klinik ve ekokardiyografik parametreler kaydedildi. Tüm hastalarda standart yöntemler uygulanarak hematolojik ve biyokimyasal parametreler çalışıldı.

Bulgular: Egzersiz testi sonucunda ölçülen metabolik ekivalan (MET) değerlerine göre hastalar <5 MET (n=18) ve >5 MET (n=19) olarak iki gruba ayrıldı. Gruplar yaş, cinsiyet, diyabet ve hipertansiyon varlığı açısından benzerdi. Gruplar arasında sol ventrikül ejeksiyon fraksiyonu, sol ventrikül çapları gibi ekokardiyografik parametreler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktu. Hematolojik parametrelerden NLO, >5 MET grubuna göre <5 MET grubunda istatistiksel anlamlı olarak daha yüksekti (3,62±2,24'e karşı 2,24±0,67; p=0,002). NLO ile MET ve sol ventrikül ejeksiyon fraksiyonu arasında negatif korelasyon saptandı (sırasıyla; r=-0,405, p=0,013 ve r=-0,361, p=0,028). Düşük fonksiyonel kapasite grubundaki bütün hastalarda diyastolik disfonksiyon mevcuttu. Nötrofil lenfosit oranı için 2,26 kestirim değeri düşük fonksiyonel kapasiteyi %83 duyarlılık ve %69 özgüllük ile öngördü. Çok değişkenli analiz sonrası sadece NLO düşük fonksiyonel kapasitenin belirgin bir öngördürücüsü olarak kaldı.

Sonuç: Çalışmamızda kalp yetersizliğinde prediktif değerleri olan NLO ve fonksiyonel kapasite arasında önemli bir ilişki saptadık. İdiyopatik dilate kardiyomiyopati hastalarında fonksiyonel kapasite sol ventrikül ejeksiyon fraksiyonundan daha çok diyastolik fonksiyonlara bağlı olabilir.

Anahtar Kelimeler: idiyopatik dilate kardiyomiyopati, nötrofil/lenfosit oranı, kalp yetersizliği, fonksiyonel kapasite

İçerik Çözümlemesi

Tablo 13. İngilizce öz incelemesi #7.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	311	
Kısaltma ve semboller	19	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	4	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	24.4	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	31	
Tekrarlar	72	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	16	
Fiil	16	
Etken	12	

Edilgen	4
Sıfat	24
Zarf	1
Belgisiz zamir	1
Kiplik	1
Zaman	0
Sayı, yüzde kullanımı	18
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	24
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	30
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 14. Türkçe öz incelemesi #7.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	260
Kısaltma ve semboller	14
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	7
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	24.4	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		15
Tekrarlar		68
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		16
Fiil		16
Etken		11
Edilgen		5
Sıfat		24
Zarf		1
Belgisiz zamir		1
Kiplik		1
Zaman		0
Sayı, yüzde kullanımı		18
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		24
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		30
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

Yedinci örnek, *Anatolian Journal of Cardiology* dergisinde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 311, Türkçe özün ise 260'tır. Özler sözcük sayısı açısından karşılaştırıldığında, farklılığın nedeni sözcük temelinde olup, İngilizce ve Türkçe özlere arasında herhangi bir cümle atlama söz konusu değildir. Her iki özde de, literatüre uygun şekilde kısaltmalar kullanıldığı görülmektedir. İngilizce özde literatüre uygun şekilde "NLR", "MET", "IDC" gibi kısaltmalar kullanılırken, Türkçe özde bu kısaltmalar "NLO", "MET", "IDK" şeklinde kullanılmıştır. Nötrofil/lenfosit oranının kısaltması İngilizcede NLR olup, Türkçede hem NLR hem de NLO olarak kullanılabilir. Metabolik eşdeğer için İngilizcede kullanılan MET kısaltması, Türkçede de aynı şekildedir; ancak Türkçe özde MET'in açılımı için metabolik ekivalan terimi tercih edilmiştir. Son olarak idiyopatik dilate kardiyomyopatinin kısaltması olan IDC, Türkçe özde IDK şeklinde hatalı kullanılmıştır. Öyle ki, tıp otoriteleri Türkçede karşılığı olan kısaltma ve terimlerin kullanılmasını önerse de, bu durumda idiyopatik dilate kardiyomyopati sözcüğünün baş harfi "-i" (idiyopatik) olduğu için ya "İDK" ya da orijinaline sadık kalınarak "IDC" şeklinde kısaltılmalıdır. Benzer şekilde, nötrofil/lenfosit oranı, Türkçe özde bir yerde "*nötrofil/lenfosit oranı*" olarak, bir başka yerde "*nötrofil lenfosit oranı*" olarak geçmektedir. Bir başka örnek de, İngilizce özde "*functional capacity*" sözcüğünün bazı yerlerde "FC" kısaltması ile verilmesi, bazı yerlerde açılımı ile kullanılmasıdır. Bu bulgular, özlere kontrol edilmesi gereken editöryal süreçte bir aksaklık olduğuna dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, her iki öz örneğinde de uluslararası standartlara uygun ölçü birimleri kullanılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu ve yapılandırılmış formatta yazıldığı görülmektedir. Bu da, derginin 2015 yılında da uluslararası tıbbi yayın standartlarına ve yönergelere uygun bir politika izlediğini göstermektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 24.4 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 31 bağlacın, Türkçe özde 15 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 16 fiilin 12'si etken, 4'ü edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 16 fiilin 11'i etken, 5'i edilgendir. Her iki özde de, son yıllarda yazarların ön plana çıktığı ve metin içinde daha fazla kodlanmaya başladığı görünürlük politikasına uyulduğu dikkat çekmektedir. Aynı dergide 2001 yılında yayımlanan makalede, edilgen fiillerin daha fazla kullanıldığı görülürken, 2015 yılına gelindiğinde, yazar duruşunun ön plana çıktığı göze çarpmaktadır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde “*neutrophil/lymphocyte ratio*”, “*predictive*”, “*prognostic*”, “*echocardiographic*”, “*left ventricular ejection fraction*”, “*diastolic dysfunction*”, “*idiopathic dilated cardiomyopathy*” terimlerinin Türkçe özde benzer şekilde “*nötrofil/lenfosit oranı*”, “*prediktif*”, “*prognostik*”, “*ekokardiyografik*”, “*sol ventrikül ejeksiyon fraksiyonu*”, “*diyastolik disfonksiyon*”, “*idiyopatik dilate kardiyomiyopati*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir. Her iki özün de Amaç, Yöntem, Bulgular ve Sonuç şeklinde yapılandırılmış formatta yazılması, özlerin bilgilendiriciliğini pekiştirir niteliktedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. Her iki özde de, MeSH terimlerine uygun 4'er anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğerk değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görölmektedir. Yine, iki özde de sadece 1 belgisiz zamir kullanılmıştır (“*all the patients*” / “*bütün hastalar*”). Benzer şekilde, özlerde bilimsel metin konvansiyonlarına uygun olarak kiplik kullanılmıştır:

“...*Functional capacity may depend on diastolic function rather than left ventricular ejection fraction in patients with IDC.*”

“...*İdiyopatik dilate kardiyomiyopati hastalarında fonksiyonel kapasite sol ventrikül ejeksiyon fraksiyonundan daha çok diyastolik fonksiyonlara bağlı olabilir.*”

Nesnelliğin bir diğerk değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, İngilizce ve Türkçe özde 18 sayı ve yüzde kullanımı olduğu görölmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

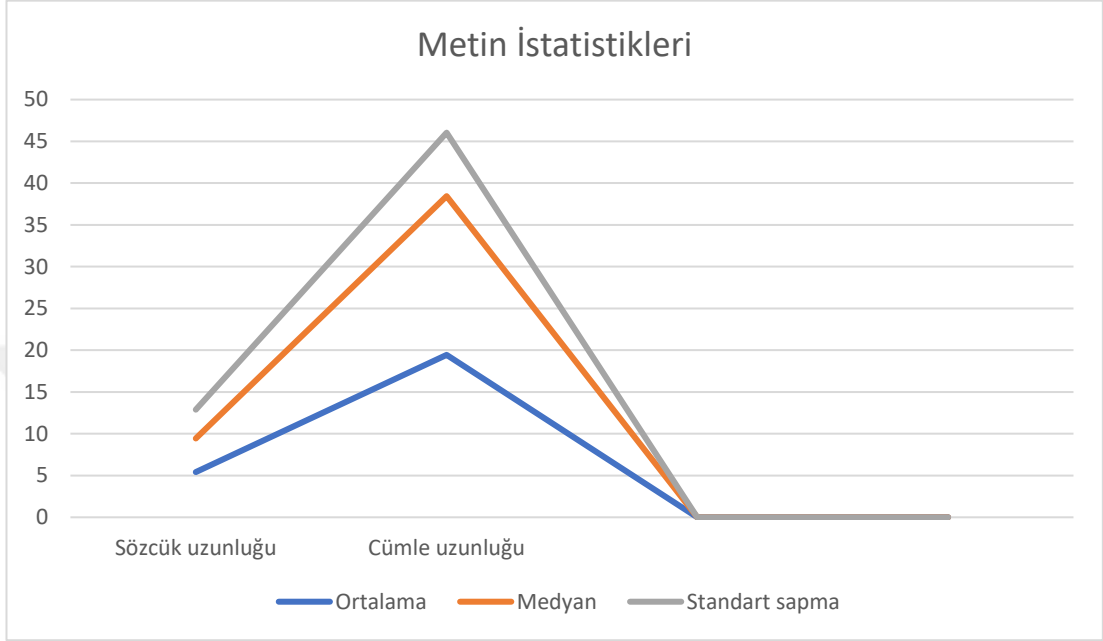
Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 30 olduğu görölmektedir. Makalenin atıf almasında makalenin yayımlandığı 2015 yılında DOI numarasının yaygınlaşması ve bu makalede de DOI numarasının mevcut olması etkili görünmektedir. Ayrıca, İngilizce çeviri özün uluslararası formatta yazılmış olması ve Amaç, Yöntem, Bulgular, Sonuç bölümlerinin eksiksiz olması uluslararası erişimde atıf sayısına katkıda bulunmuş olabilir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen değişkenlerden biri olmasa da, her iki özde de başlık yazımının büyük-küçük harf kuralına uygun olarak yazılması ve yazım hatalarının olmaması editöryal süreçlerin daha titizlikle yapıldığını göstermektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

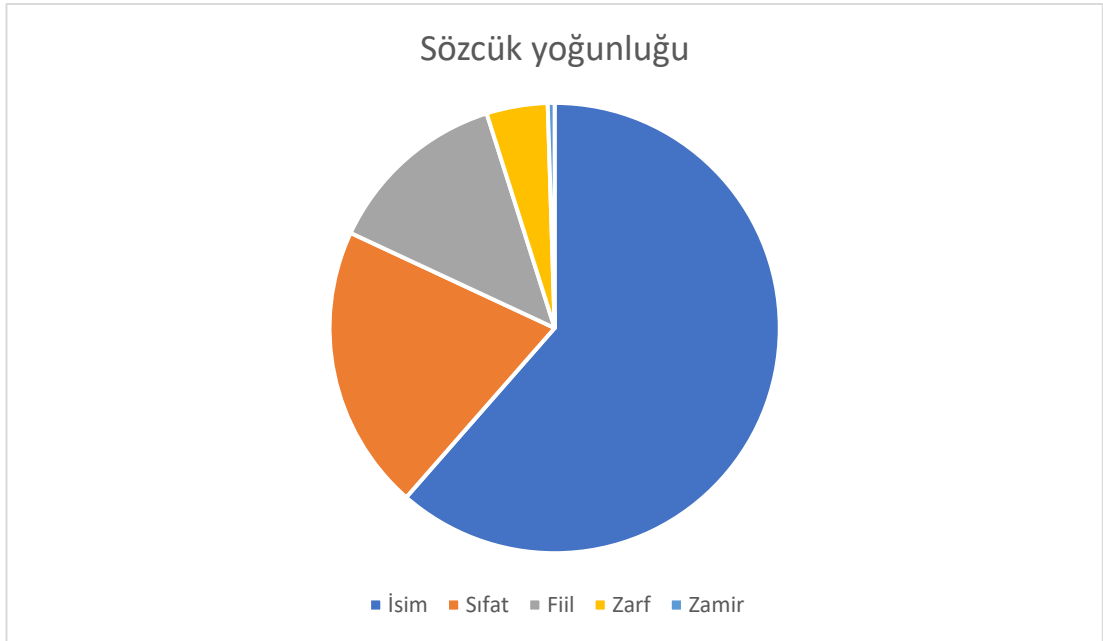
Şematik Çözümleme

Grafik 13. Metin istatistikleri #7.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.42, standart sapma değeri 3.47 olup, ortalama cümle uzunluğu 19.44, standart sapma değeri 7.6'dır.

Grafik 14. Sözcük yoğunluğu #7.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %60.71'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %37.5'ini isimler, %12.5'ini sıfatlar, %8.04'ünü fiiller, %2.68'ini zarflar ve %0.3'ünü zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #8

Şekil 13. Öz örneği #8.

(Kaynak: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi.2002;45:222-225/DOI: -)

Cerebrospinal fluid ascorbic acid levels in newborn infants with hypoxic ischemic encephalopathy

The aim of this study was to analyze the relationship between ascorbic acid concentrations in cerebrospinal fluid (CSF) and severity of hypoxic-ischemic encephalopathy (HIE) in newborn infants. Infants at or above 37 weeks of gestation were classified to have mild, moderate or severe HIE according to Sarnat and Sarnat. Three groups of neonates were studied: 8 patients had mild (group I), 8 patients had moderate (group II) and 9 patients had severe (group III) HIE. CSF samples obtained between 24 and 72 hours of life were immediately frozen at -70° C till the time of measurement. CSF ascorbic acid concentrations were measured with high performance liquid chromatographic (HPLC) method. The CSF ascorbic acid concentrations in groups I, II and III were 43.08 ± 17.15 mg/L, 70.28 ± 42.66 mg/L, and 77.10 ± 43.79 mg/L, respectively. The CSF ascorbic acid levels were not statistically different in the three groups (p>0.05). The results of this study indicate that the CSF ascorbic acid level is not an accurate tool for assessing the severity of neurological insult after perinatal asphyxia.

Key words: hypoxic-ischemic encephalopathy, ascorbic acid, cerebrospinal fluid.

Hipoksik iskemik ensefalopatili yenidoğan bebeklerde beyin-omurilik sıvısı askorbik asit düzeyleri

Yenidoğan bebeklerde hipoksik-iskemik ensefalopatinin (HIE) patogenezinde serbest oksijen radikallerinin rolü olduğu gösterilmiş ve antioksidan maddelerin tedavideki etkinlikleri tartışılmaktadır. Askorbik asit önemli bir antioksidan maddedir. Serbest radikal tutucu etkisi vardır, hipoksi ve değişik nörolojik hastalıklarda beyin-omurilik sıvısında (BOS) arttığı gösterilmiştir. Bu çalışmada yenidoğan servisine yatan aşfiktik bebeklerde BOS askorbik asit seviyelerini çalışarak hastalığın klinik ve laboratuvar bulguları ve prognozla ilişkisini araştırmayı amaçladık. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Yenidoğan Yoğun Bakım ünitesinde HIE tanısı ile izlenen 25 (sekizi grade I, sekizi grade II, dokuzu grade III) bebeğin beyin-omurilik sıvısı askorbik asit düzeyleri çalışıldı. BOS askorbik asit düzeyleri grade I, II, III aşfiktik bebeklerde sırasıyla 43.08 ± 17.15 mg/L, 70.28 ± 42.66 mg/L, 77.10 ± 43.79 mg/L olarak bulundu. Hafif aşfiktik (grade I) vakalarda diğerlerine göre daha düşük BOS askorbik asit düzeyleri olmasına rağmen her üç grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamadı (p>0.05). Sonuç olarak; HIE'nin şiddetinin değerlendirilmesinde BOS askorbik asit düzeylerinin yönlendirici olup olmadığını söylemek için daha fazla sayıda vaka ile çalışma gerekli olacağı kanısına varıldı.

Anahtar Kelimeler: hipoksik iskemik ensefalopati, askorbik asit, BOS, yenidoğan.

İçerik Çözümlemesi

Tablo 15. İngilizce öz incelemesi #8.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	188	
Kısaltma ve semboller	11	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	3	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	50	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	11	
Tekrarlar	43	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	9	
Fiil	9	
Etken	5	

Edilgen	4	
Sıfat	16	
Zarf	3	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	3	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	13	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 16. Türkçe öz incelemesi #8.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	175	
Kısaltma ve semboller	10	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	3	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	50	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	8	
Tekrarlar	35	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	8	
Fiil	8	
Etken	2	
Edilgen	6	
Sıfat	16	
Zarf	3	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	3	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	13	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Sekizinci örnek, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 'nde 2002 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formülleridir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 188, Türkçe özün ise 175 olup, birbirine benzerdir. Her iki özde de aynı kısaltma ve semboller kullanılmış olup, günümüzdeki dergi yönergelerinde kısaltmaların ilk geçtikleri yerde açıklımalarının yazılması gerekliliği ilkesine uyulmadığı görülmektedir. Tek istisna, İngilizce özde tek bir yerde kullanılan “*high performance liquid chromatographic*” sözcüğünün kısaltması ile (“*HPLC*”) birlikte verilmesidir. İngilizce özde çalışmanın yönteminin anlatıldığı kısımda şu cümle geçmektedir:

“... *CSF samples obtained between 24 and 72 hours of life were immediately frozen at -70° C till the time of measurement. CSF ascorbic acid concentrations were measured with high performance liquid chromatographic (HPLC) method.*”

Ancak bu cümle, Türkçe özde yer almamaktadır. İngilizce özde yöntemin daha detaylı anlatılmış olması, özün Türkçe özden bağımsız olarak literatüre uygun olarak yazıldığını göstermektedir; ancak çeviri bağlamında değerlendirildiğinde, editöryal mekanizmalardaki aksaklığı göstermektedir.

Bununla birlikte, hem İngilizce hem de Türkçe özlere literatüre uygun kısaltmalar kullanılmıştır. İngilizce özde “*cerebrospinal fluid*” “*CFS*” şeklinde ve “*hypoxic-ischemic encephalopathy*” “*HIE*” şeklinde kısaltılmış olup, Türkçe özde de literatüre uygun bir şekilde “*beyin-omurilik sıvısı*” “*BOS*” ve “*hipoksik-iskemik ensefalopati*” “*HIE*” olarak kısaltılmıştır. Ancak, Türkçe özde bir kere “*HIE*” olarak kullanılan kısaltma, metnin devamında “*HİE*” olarak kullanılmış ve dil birliği sağlanamamıştır. Metinde uluslararası ölçü birimi olarak “*mg/L*” kullanılmıştır.

İngilizce özün yöntem bölümünde verilen önemli bir bilgi, yine Türkçe özde bulunamamıştır:

“*Infants at or above 37 weeks of gestation were classified to have mild, moderate or severe HIE according to Sarnat and Sarnat.*”

İngilizce özde gradlamanın Sarnat ve Sarnat sınıflama sistemine göre yapıldığı belirtilirken, Türkçe özde bu şu şekilde yazılmıştır:

“Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Yenidoğan Yoğun Bakım ünitesinde HİE tanısı ile izlenen 25 (sekizi grade I, sekizi grade II, dokuzu grade III) bebeğin beyin-omurilik sıvısı askorbik asit düzeyleri çalışıldı.”

İngilizce özde verilen gradlama sistemi ve yenidoğanların gebelik haftası, bir çalışma için kritik bilgilerdir. Bunun farkında olunarak, İngilizce öze bu ilaveler yapılmıştır. Ancak aynı ihtimam Türkçe öze gösterilmemiştir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ancak, özler yapılandırılmamış bir formatta yazılmıştır. Makalenin yapılandırılmış formatın henüz sıkça benimsenmediği bir dönemde yayımlanması, bunun bir nedeni olabilir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü’ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 44.7 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 11 bağlacın, Türkçe özde 8 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 9 fiilin 5’i etken, 4’ü edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 8 fiilin 2’si etken, 6’sı edilgendir. Bu da, Türkçe bilimsel dil konvansiyonlarına uygun olarak, yazarın kendini örtükleştirerek özü yazdığını göstermektedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde “*hypoxic ischemic encephalopathy*”, “*cerebrospinal fluid*”, “*ascorbic acid*”, “*antioxidant*” terimlerinin Türkçe özde benzer şekilde “*hipoksik*

iskemik ensefalopati”, “*beyin-omurilik sıvısı*”, “*askorbik asit*”, “*antioksidan*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce özde MeSH terimlerine uygun 3, Türkçe özde 4 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir. Bu bulgu, editöryal süreçlerde yaşanan aksaklığı göstermektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Özlerin sonuç bölümünde bilimsel metin konvansiyonlarına uygun kipliklerin kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca, her iki özün sonuç kısmının birbirinden farklı yazıldığı dikkat çekmektedir. İngilizce özde sonuç bölümü şu şekildedir:

“The results of this study indicate that the CSF ascorbic acid level is not an accurate tool for assessing the severity of neurological insult after perinatal asphyxia.”

Türkçe özde ise sonuç bölümü şu şekilde yazılmıştır:

“Sonuç olarak; HİE'nin şiddetinin değerlendirilmesinde BOS askorbik asit düzeylerinin yönlendirici olup olmadığını söylemek için daha fazla sayıda vaka ile çalışma gerekli olacağı kanısına varıldı.”

İngilizce özde sonuç bölümünün literatüre uygun şekilde “... *the results of this study indicate that ...*” şeklinde yazıldığını, ancak Türkçe özde anlatılmak istenen aynı olsa da, farklı bir yol izlendiği ve başka çalışma önerisinde bulunulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, İngilizce özdeki sonuç cümlesi literatür ile uyumlu işlevsel bir çeviri olsa da, iki farklı cümlenin olması, editöryal mekanizmalarda aksaklık olduğunu göstermektedir.

Nesnelliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, her iki özde de 3'er sayı ve yüzde kullanımı olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü

olarak, tıbbi özlere bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

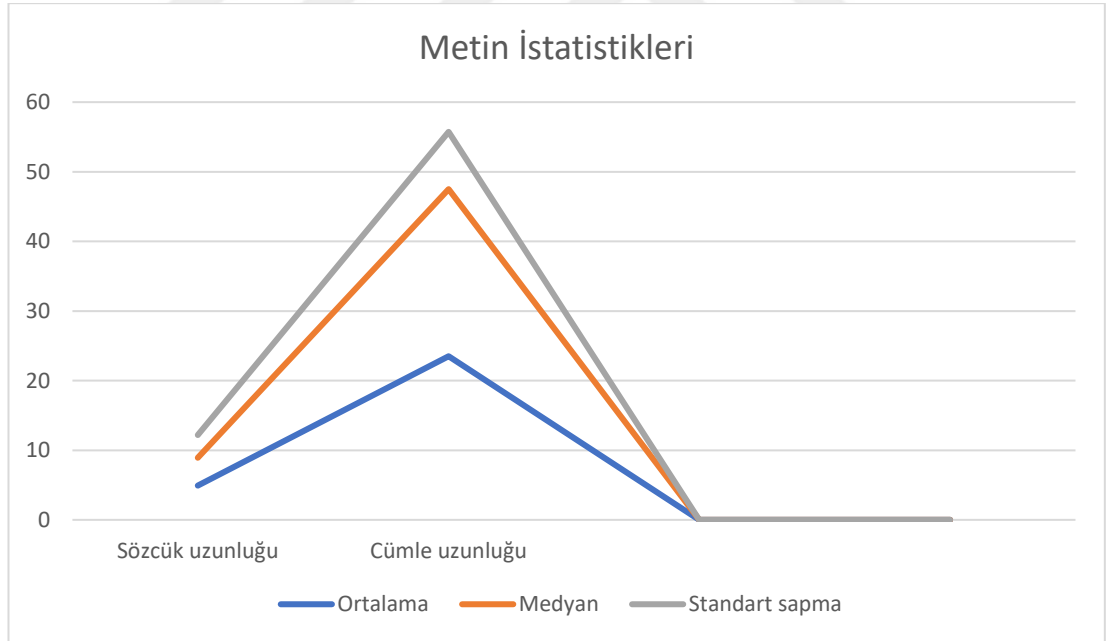
Her iki özde de terminoloji ve uzmanlık alanı terimleri kullanılmaktadır.

Son olarak, özlere ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 0 olduğu görülmektedir. Makalenin atıf almamasında makalenin yayımlandığı 2002 yılında DOI numarasının yaygınlaşmaması ve yapılandırılmış bir öz formatının kullanılmamış olması söz konusu olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

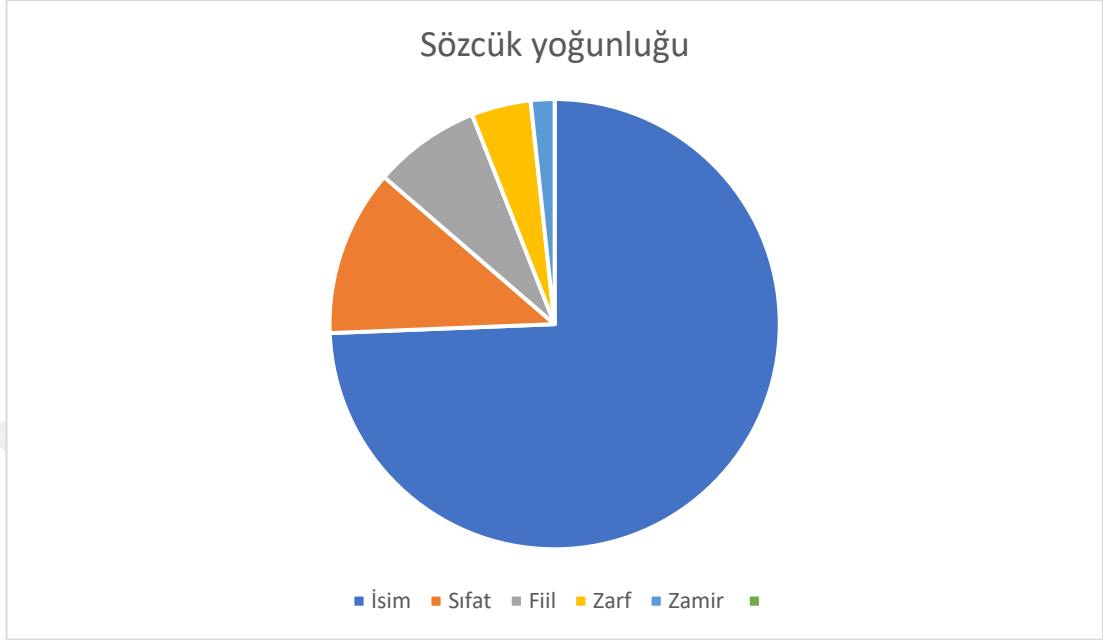
Şematik Çözümleme

Grafik 15. Metin istatistikleri #8.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 4.9, standart sapma değeri 3.3 olup, ortalama cümle uzunluğu 23.5, standart sapma değeri 8.23'tür.

Grafik 16. Sözcük yoğunluğu #8.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %58.67'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %44.39'unu isimler, %7.14'ünü sıfatlar, %4.59'unu fiiller, %2.55'ini zarflar ve %1.02'sini zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #9

Şekil 14. Öz örneği #9.

<p>(Kaynak: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi.2015;58:140-151/DOI:-) Demographic and clinical characteristics and bone-mineral metabolism of pediatric cerebral palsy patients</p> <p>The aim of the study is to evaluate clinic and demographic properties, detect bone mineral metabolism problems and raise awareness of these problems of cerebral palsy (CP) patients who are followed up in Çukurova University Pediatric Neurology Department. 102 patients aged 2-18 years who are regularly followed up in Çukurova University Pediatric Neurology Department, between January 2014-January 2015 are involved in this study. Demographic characteristics, etiologies, clinic and laboratory findings and associated problems of these patients are evaluated. Mean age of patients were 96.83 ± 53.54 months (24-207 months), male/female ratio was 1,2. 23.5% of the percents were born term and 50% patients' birth weight was above 2500 gr. Spastic Quadriplegia was the most frequent type (38.2%). Most frequent etiologic factor was natal factors (56.9%). In detailed etiologic evaluation, asphyxia (49%) and low birth weight (28.4%) were most seen. Most frequent cerebral MRI abnormality was periventricular leukomalacia (25%). Other accompanying problems were mental retardation 88.2%, speech problems (72.5%), malnutrition (67.6%), epilepsy (46.4%), visual problems (28.4%). Levels of osteocalcin, IGF-1, IGFBP-3 and PTH were better in patients who were on regular physiotherapy ($p < 0.05$). Serum 25(OH)D3 levels were correlated with sun exposure ($p > 0.05$). Enough and correct sun exposure and regular, dynamic physiotherapy may improve bone health. Regular follow-up of neuromotor development in patients with complicated birth and perinatal asphyxia may prevent delayed diagnosis and treatment.</p> <p>Key words: cerebral palsy, asphyxia, bone mineral metabolism disorder.</p>
<p>Serebral palsili hastaların klinik bulguları ve kemik mineral metabolizmalarının değerlendirilmesi</p> <p>Bu çalışmada, Çukurova Üniversitesi Çocuk Nöroloji Polikliniği'nde izlenen serebral palsili hastaların klinik ve demografik özelliklerinin belirlenmesi, bu hastalarda kemik mineral metabolizması bozukluklarının saptanması ve bu sorunlara farkındalığın yaratılması amaçlanmıştır. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Nöroloji Polikliniği'nde Ocak 2014 - Ocak 2015 tarihleri arasında, serebral palsy tanılı hastaları izlenen, takipleri düzenli yapılan 2-18 yaş arası toplam 102 hasta çalışmaya dahil edildi. Çalışmaya dahil edilen olguların demografik bilgileri, etiyolojileri, klinik ve laboratuvar bulguları, eşlik eden problemleri kaydedildi. Hastaların ortalama yaş değeri 96.83 ± 53.54 ay (24-207 ay) olup, erkek/kız oranı 1.2 idi. Olguların %23.5'i zamanında doğmuş ve %50'nin doğum ağırlığı 2500 gr.'ın üzerindeydi. En sık (%38.2) kuadriplejik tipte olgu saptandı ve etiyolojide en sık natal faktörler (%56.9) rol alıyordu. Ayrıntılı etiyolojik değerlendirmede; asfiksi (%49) ve DDA (%28.4) en sık faktörler olarak belirlendi. En sık beyin MRG anomaliği PVL (%25) olarak saptandı. Mental retardasyon %88.2, konuşma problemleri %72.5, malnütrisyon %67.6, görme problemleri %28.4, epilepsi %46.4 oranla en sık eşlik eden problemlerdi. Düzenli fizik tedavi alan hastaların osteokalsin, IGF1, IGFBP3 ve PTH düzeylerinin diğer hastalara göre anlamlı olarak daha iyi olduğu görüldü ($p < 0.05$). D vitamini düzeyleri ile güneş ışığı maruziyeti, arasında anlamlı ilişki saptanmadı ($p > 0.05$). Güneş ışığından doğru yararlanma ve düzenli dinamik fizyoterapinin kemik sağlığı üzerinde daha etkili olduğu görülmüştür. Zor doğum ve perinatal asfiksi öyküsü olan bebeklerin nöromotor gelişimlerinin düzenli olarak takip edilmesi tanı ve tedavideki gecikmeleri engelleyebilir.</p> <p>Anahtar Kelimeler: serebral palsy, asfiksi, kemik mineral bozukluğu.</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 17. İngilizce öz incelemesi #9.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	237	
Kısaltma ve semboller	6	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	1	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	28.6	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	16	
Tekrarlar	36	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	13	
Fiil	13	
Etken	9	

Edilgen	4	
Sıfat	20	
Zarf	2	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	2	
Zaman	2	
Sayı, yüzde kullanımı	37	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	22	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	1	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 18. Türkçe öz incelemesi #9.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	235	
Kısaltma ve semboller	7	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	1	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	28.6	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		18
Tekrarlar		36
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		13
Fiil		13
Etken		4
Edilgen		9
Sıfat		20
Zarf		2
Belgisiz zamir		0
Kiplik		1
Zaman		2
Sayı, yüzde kullanımı		37
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		22
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		0
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Dokuzuncu örnek, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 'nde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formülleridir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 237, Türkçe özün ise 235 olup, birbirine benzerdir. Her iki özde de birçok yerde aynı kısaltma ve semboller kullanılmış olmakla birlikte, kısaltmalar ve açılımlarında standardizasyon görülmemektedir. Örneğin, İngilizce özde “*cerebral palsy*” ilk geçtiği yerde önce açılımı ile birlikte verilmiş ve ardından “*CP*” olarak kısaltılmıştır. Ancak özün devamında bu kısaltma kullanılmamıştır. Benzer şekilde, İngilizce özde açılımı verilmeden “*MRF*”, “*IGF-I*”, “*IGFBP-3*”, “*PTH*”, “*25(OH)D3*” kısaltmaları kullanılmıştır. Türkçe özü incelediğimizde de, açılımı verilmeden “*DDA*”, “*MRG*”, “*PVL*”, “*IGF-I*”, “*IGFBP-3*”, “*PTH*”, “*25(OH)D3*” kısaltmaları görülmektedir. Bu bulgular, editöryal sürecin titizlikle yürütülmediğini bizlere göstermektedir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ancak, özlere yayın yılı 2015 olmasına rağmen, yapılandırılmamış bir formatta yazılmıştır. Bunun nedeni, dergi yönergesinde yer aldığı üzere, derginin tüm makale türleri için yapılandırılmamış format kullanmasıdır.

Bu çalışmada özlere okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 28.6 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlere okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnellığı değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 16 bağlaçın, Türkçe özde 18 bağlaçın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 13 fiilin 9'u etken, 4'ü

edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 13 fiilin 4'ü etken, 9'u edilgendir. Bu da, Türkçe bilimsel dil konvansiyonlarına uygun olarak, yazarın kendini örtükleştirerek özü yazdığını göstermektedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde “*cerebral palsy*”, “*neurology*”, “*spastic quadriplegia*”, “*periventricular leukomalacia*”, “*epilepsy*”, “*osteocalcin*” terimlerinin Türkçe özde benzer şekilde “*serebral palsi*”, “*nöroloji*”, “*spastik kuadripleji*”, “*epilepsy*”, “*osteokalsin*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir. Buradaki tek istisna, İngilizce özde kullanılan “*periventricular leukomalacia*” teriminin, Türkçe özde doğrudan “*PVL*” şeklinde kısaltma ile verilmesidir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 3 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Özlerin sonuç bölümünde bilimsel metin konvansiyonlarına uygun olarak kiplik kullanılmıştır. Ancak her iki özün sonuç kısmının birbirinden farklı yazıldığı dikkat çekmektedir. İngilizce özde sonuç bölümü şu şekildedir:

“...Enough and correct sun exposure and regular, dynamic physiotherapy may improve bone health. Regular follow-up of neuromotor development in patients with complicated birth and perinatal asphyxia may prevent delayed diagnosis and treatment.”

İngilizce özde kiplik kullanımı, Türkçe özün birinci cümlesinde yansıtılmamıştır:

“...Güneş ışığından doğru yararlanma ve düzenli dinamik fizyoterapinin kemik sağlığı üzerinde daha etkili olduğu görülmüştür. Zor doğum ve perinatal asfiksi öyküsü olan bebeklerin nöromotor gelişimlerinin düzenli olarak takip edilmesi tanı ve tedavideki gecikmeleri engelleyebilir.”

Tıbbi yazım konvansiyonlarına uygun olarak erek metinde kesin bir ifadeden kaçınılmasına rağmen, kaynak metinde bu ifade “*görülmüştür*” fiili ile

somutlaştırılmıştır. Ancak her iki özün son cümleleri, kiplik kullanımını yansıtmaktadır.

Nesnelliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımını incelendiğinde, her iki özde de yoğun bir şekilde sayı ve yüzde kullanımını olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlere bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

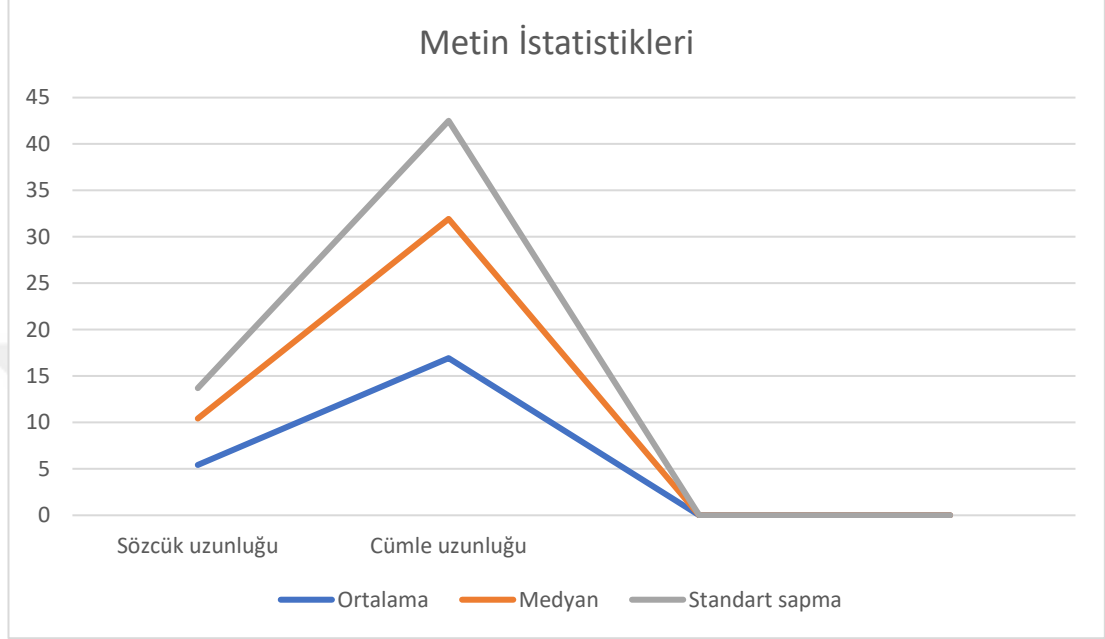
Her iki özde de terminoloji ve uzmanlık alanı terimleri kullanılmaktadır.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 1 olduğu görülmektedir. Makalenin atıf almamasında makalenin yayımlandığı 2015 yılında halen DOI numarasının kullanılmamış olması ve yapılandırılmış bir öz formatının kullanılmamış olması söz konusu olabilir. Bununla birlikte, dikkat çeken en önemli özellik, İngilizce özde tıbbi metin konvansiyonlarına uygun olan “-di’li geçmiş zaman”lı fiil kipinin kullanılmamış olmasıdır. Çalışmada geniş zaman ve geçmiş zamanın karışık olarak kullanılması, metnin erek dilde alımlanmasını güçleştirmektedir. Tıbbi metin oluşturmada özlerin her zaman geçmiş zaman (*simple past tense*) ile yazıldığı bilinen bir kuraldır. Türkçe özde bu kurala uyulurken, İngilizce öz titizlikle oluşturulmamıştır. Benzer şekilde, hem Türkçe hem de İngilizce özde yapılan yazım hataları mevcuttur. Örneğin, İngilizce özde olguların %23.5’inden söz edilirken, “23.5% of the percents” gibi bir ifade karşımıza çıkmaktadır. Bu ve benzeri hususlarda, editöryal mekanizmaların önemi bir kere daha göze çarpmaktadır.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

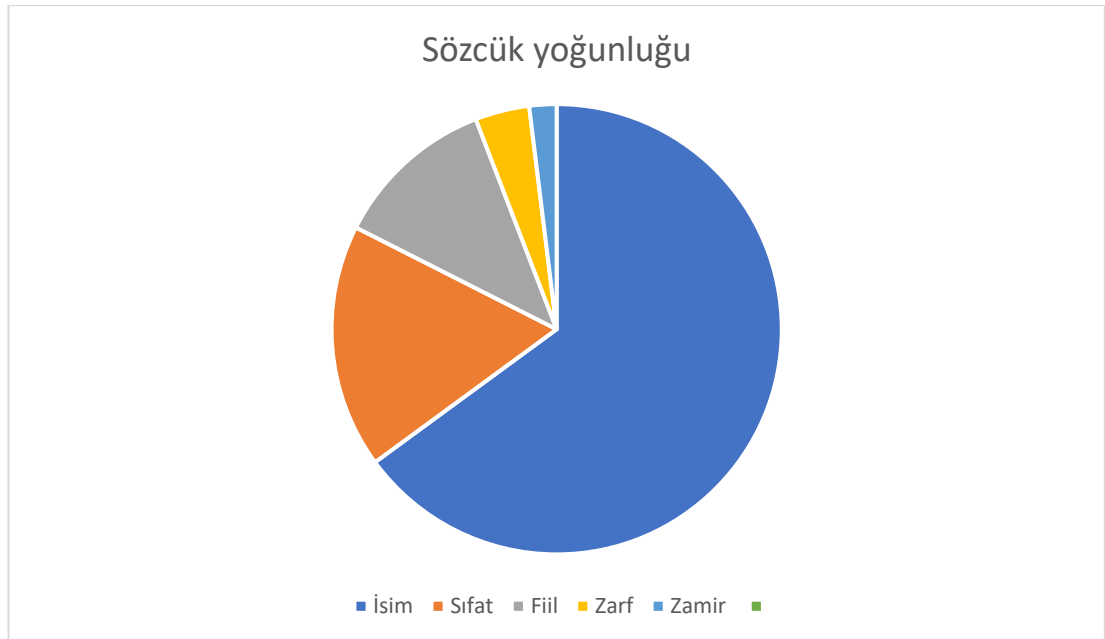
Şematik Çözümleme

Grafik 17. Metin istatistikleri #9.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.43, standart sapma değeri 3.26 olup, ortalama cümle uzunluğu 16.93, standart sapma değeri 10.57'dir.

Grafik 18. Sözcük yoğunluğu #9.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %59.68'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %39.53'ünü isimler, %10.67'sini sıfatlar, %7.11'ini fiiller, %2.37'sini zarflar ve %1.19'unu zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #10

Şekil 15. Öz örneği #10.

(Kaynak: Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi Dergisi.2000;11(1):1-5/DOI:-)

Early Results of LCD Total Knee Arthroplasty in Gonarthrosis

Purpose: The aim of the study is to evaluate the early results of LCS total knee replacement in the treatment of gonarthrosis.

Patients and Methods: Between January 1994-January 1996, seventy-four knees of sixty-two patients who had been suffering from gonarthrosis were operated in Trauma Surgery Department of Offenbach City Hospital. Average age seventy-one and 43 patients were female and 19 of them male. Average follow-up period was twenty-six months (10-37). Patellar component was used for all patients.

Results: The evaluation of the patients was performed by using the "Knee Society Score" criterias. The results were as follows: 44 patients (%59.4) excellent, 21 patients (%28.3) good, 4 patients (%5.4) fair, and 5 patients (%6.7) bad.

Conclusion: Total knee arthroplasty is a good option for the treatment of the patients with knee problems that cannot be managed by other treatment options.

Keywords: Gonarthrosis, total knee arthroplasty.

Gonartrozda LCS Total Diz Artroplastisi: Erken Sonuçlar

Amaç: Gonartrozlarda LCS total diz artroplastisi uygulamalarının erken sonuçlarını değerlendirmektir.

Hastalar ve Yöntem: Ocak 1994 – Ocak 1996 tarihleri arasında Wolfgang Goethe Üniversitesi – Offenbach Şehir Hastanesi Travma Cerrahisi Kliniğinde gonartroz tanısı ile 62 hastanın 74 dizine LCS diz artroplastisi uygulanmıştır. Ortalama yaşın 71 olduğu serimizde hastaların 43'ü kadın 19'u erkektir. Ortalama takip süresi 26 aydır (10-37). Olguların hepsinde patellar komponent kullanılmıştır.

Bulgular: Hastaların değerlendirilmesi Knee Society kriterlerine göre yapılmıştır. 44 hastada (%59.4) mükemmel, 21 hastada (%28.3) iyi, 4 hastada (%5.4) orta, 5 olguda (%6.7) kötü sonuç saptanmıştır.

Sonuç: Total diz artroplastisi ileri yaşta diğer tedavi seçenekleri ile sonuç alınamayan hastalarda iyi bir tedavi yöntemidir.

Anahtar Kelimeler: Gonartroz, total diz artroplastisi.

İçerik Çözümlemesi

Tablo 19. İngilizce öz incelemesi #10.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	148	
Kısaltma ve semboller	2	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	52.9	Oldukça zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	7	
Tekrarlar	36	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	7	
Fiil	7	
Etken	4	

Edilgen	3
Sıfat	14
Zarf	0
Belgisiz zamir	0
Kiplik	0
Zaman	1
Sayı, yüzde kullanımı	14
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	6
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	1
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 20. Türkçe öz incelemesi #10.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	110
Kısaltma ve semboller	3
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	52.9	Oldukça zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		4
Tekrarlar		25
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		8
Fiil		8
Etken		4
Edilgen		4
Sıfat		13
Zarf		0
Belgisiz zamir		0
Kiplik		0
Zaman		1
Sayı, yüzde kullanımı		18
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		6
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		1
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Onuncu örnek, 1990 yılında yayın hayatına başlayan *Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi* dergisinde 2000 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlerdir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 148, Türkçe özün ise 110'dur. Her iki özde de "LCS" adlı total diz artroplasti sistemi kısaltma olarak kullanılmıştır. Ancak İngilizce öz başlığında bu kısaltma "LCD" olarak kalmıştır. Bu bağlamda, İngilizce ve Türkçe öz başlıkları aynı değildir.

Bununla birlikte, hem İngilizce hem de Türkçe özlerde çalışmanın yapıldığı tarih aralığı ay ve yıl şeklinde belirtilmiştir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu ve özlerin yapılandırılmış bir formatta yazıldığı görülmektedir. Makalenin yapılandırılmış formatın henüz sıkça benimsenmediği bir dönemde, editöryal politikanın bilimsel yayın konvansiyonlarını takip etmesi bu bağlamda önemlidir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 52.9 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği "Oldukça zor" kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 7 bağlacın, Türkçe özde 4 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 7 fiilin 4'ü etken, 3'ü edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 8 fiilin 4'ü etken, 4'ü edilgendir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde "*total knee replacement*", "*gonarthrosis*", "*arthroplasty*"

terimlerinin Türkçe özde benzer şekilde “*total diz artroplastisi*”, “*gonaartroz*” ve “*artroplastî*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 2 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Özlerin sonuç bölümünde bilimsel metin konvansiyonlarının aksine, kipliklerin kullanılmadığı görülmektedir. İngilizce özde sonuç bölümü şu şekildedir:

“...*Total knee arthroplasty is a good option for the treatment of the patients with knee problems that cannot be managed by other treatment options.*”

“...*Total diz artroplastisi ileri yaşta diğer tedavi seçenekleri ile sonuç alınamayan hastalarda iyi bir tedavi yöntemidir.*”

Her iki özde de sonuç bölümü kesin bir ifade ile yazılmıştır. Bunun en önemli nedeni, artroplastinin makalenin yayımlandığı yıllarda ön plana çıkmış olması ve iyi bir tedavi seçeneği olarak literatürde yerini almış olması olabilir.

Nesnelğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, her iki özde de yüksek oranda sayı ve yüzde kullanımı olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak Türkçe özde daha fazla sayı/yüzde kullanımının nedeni, İngilizce özde bazı rakamların yazı ile verilmiş olması, ancak Türkçe özde bunların da rakam ile ifade edilmesidir. Tıbbi yayıncılıkta genel bir kural olarak, 0 ila 9 arasındaki rakamlar yazı ile ifade edilirken, 10 ve üzeri rakamlar sayı ile gösterilir. Makalenin yayımlandığı o yıllarda derginin bu tür bir editöryal politika izlemiyor oluşu bu tutarsızlıkta rol oynamış olabilir.

Her iki özde de terminoloji ve uzmanlık alanı terimleri kullanılmaktadır.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 1 olduğu görülmektedir. Makalenin

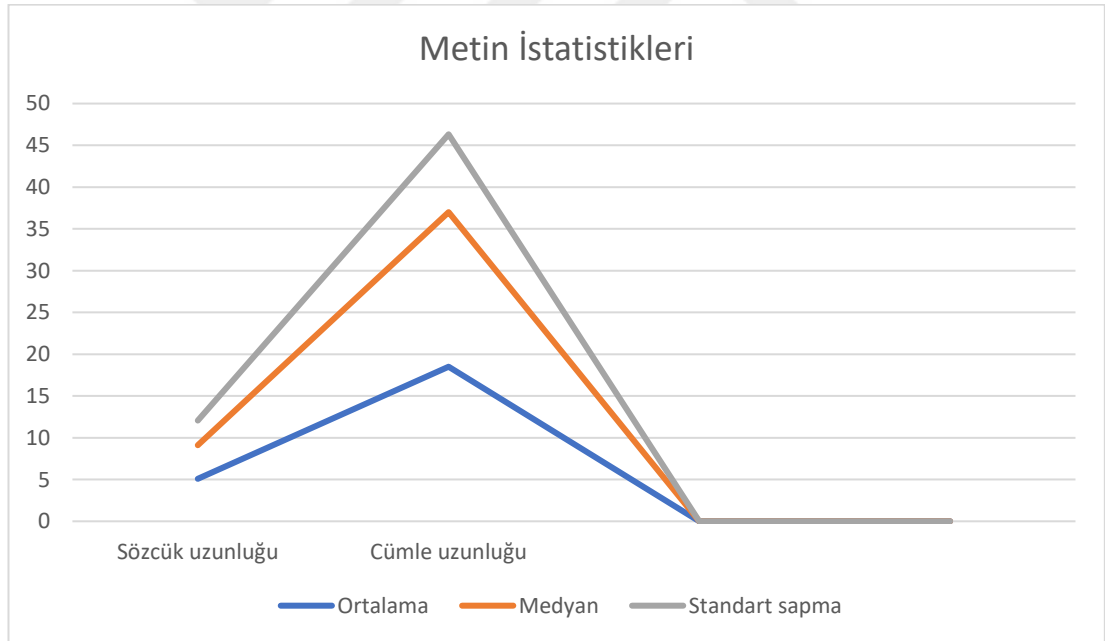
atıf almamasında makalenin yayımlandığı 2000 yılında DOI numarasının yaygınlaşmaması ve makalenin DOI numarasının olmaması rol oynamış olabilir.

Bununla birlikte, bu tezde incelenen bir değişken olmamakla birlikte, İngilizce öзде “*criteria*” yerine “ *criterias*” şeklinde bir yazım yanlışı göze çarpmaktadır. Makalelerin yayımlanmadan önce İngilizce dil kontrolünden geçirilmesi ve bu tür minör hataların o süreçte düzeltilmesi, makalenin sonraki yıllarda da görünürlüğünü olumsuz etkilememesi adına önemlidir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

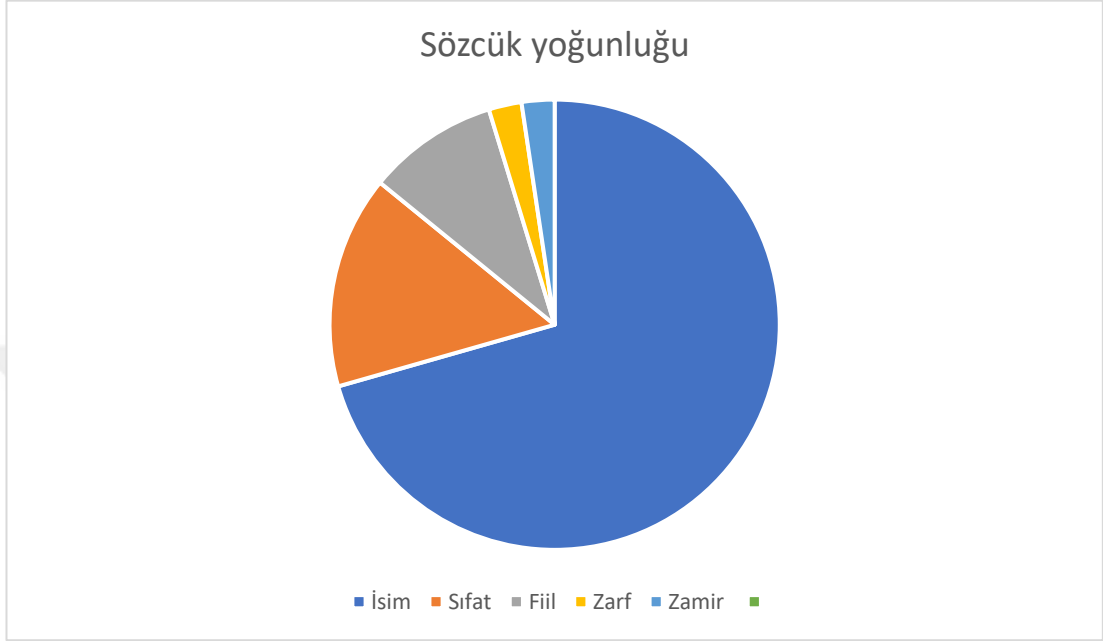
Şematik Çözümleme

Grafik 19. Metin istatistikleri #10.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.09, standart sapma değeri 2.97 olup, ortalama cümle uzunluğu 18.5, standart sapma değeri 9.32’dir.

Grafik 20. Sözcük yoğunluğu #10.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %54.61'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %39.47'sini isimler, %8.55'ini sıfatlar, %5.26'sını fiiller, %1.32'sini zarflar ve %1.32'sini zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #11

Şekil 16. Öz örneği #11.

(Kaynak: Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi Dergisi.2015;26(3):151-157 / DOI: 10.5606/ehc.2015.31)

Flexion type supracondylar humerus fractures: 12 year experience of a pediatric orthopedics clinic

Objectives: This study aims to review flexion type supracondylar humerus fractures in children and treatment options.

Patients and methods: Forty-seven patients (26 males, 21 females; mean age 8.6±3.2 years; range 4 to 15 years) who admitted to and were hospitalized in a pediatric orthopedics clinic between January 2002 and January 2014 due to flexion type supracondylar humerus fracture were included in this retrospective study. Fractures were classified according to Wilkins modification of Gartland system. Closed reduction and percutaneous pinning (CRPP) were administered in all patients with type 2 and 3 fractures. An overhead traction or open reduction was applied when closed reduction could not be achieved with three manipulations. Patients were evaluated clinically and radiologically. The results were graded according to Flynn criteria.

Results: Four patients with type 1 fracture were treated conservatively. Of the remaining patients, we were able to perform CRPP successfully in 36 (83.7%). While six patients (14%) were treated with open reduction and internal fixation, one patient (2.1%) was treated with overhead traction. The results were excellent or good in 44 patients (93.7%).

Conclusion: Compared with extension type fractures, these fractures are seen in older children and are rarer. One should be prepared to perform open reduction especially for type 3 fractures. In our study, results of patients with type 3 fractures treated with CRPP were superior.

Keywords: Children; closed reduction and percutaneous pinning; flexion type; supracondylar humeral fracture

Fleksiyon tipi suprakondiler humerus kırıkları: Bir çocuk ortopedi kliniğinin 12 yıllık deneyimi

Amaç: Bu çalışmada çocuklarda fleksiyon tipi suprakondiler humerus kırıkları ve tedavi seçenekleri irdelendi.

Hastalar ve yöntemler: Ocak 2002 - Ocak 2014 tarihleri arasında bir çocuk ortopedi kliniğine başvuran ve fleksiyon tipi suprakondiler humerus kırığı nedeniyle hastaneye yatırılan 47 hasta (26 erkek, 21 kız; ort. yaş 8.6±3.2 yıl; dağılım 4-15 yıl) bu retrospektif çalışmaya dahil edildi. Kırıklar Gartland sisteminin Wilkins uyarlamasına göre sınıflandırıldı. Tip 2 ve 3 kırığı olan hastaların hepsinde kapalı redüksiyon ve perkütan tespit (KRPT) uygulandı. Üç manipülasyon ile kapalı redüksiyonun başarısız olduğu durumda baş üzeri traksiyon veya açık redüksiyon uygulandı. Hastalar klinik ve radyolojik olarak değerlendirildi. Sonuçlar Flynn kriterlerine göre derecelendirildi.

Bulgular: Tip 1 kırığı olan dört hasta konservatif olarak tedavi edildi. Geri kalan hastaların 36'sında (%83.7) KRPT başarıyla uygulandı. Altı hasta (%14) açık redüksiyon ve içten tespit ile tedavi edilirken bir hasta (%2.1) baş üzeri traksiyon ile tedavi edildi. Kırk dört hastada (%93.7) sonuçlar mükemmel veya iyi idi.

Sonuç: Ekstansiyon tipi kırıklar ile karşılaştırıldıklarında, bu kırıklar daha büyük yaşlı çocuklarda görülmektedir ve daha nadirdir. Özellikle tip 3 kırıklar için açık redüksiyon uygulamaya hazır olunmalıdır. Çalışmamızda KRPT ile tedavi edilen tip 3 kırıklı hastaların sonuçları daha iyi idi.

Anahtar sözcükler: Çocuklar; kapalı redüksiyon ve perkütan telleme; fleksiyon tipi; suprakondiler humerus kırığı.

İçerik Çözümlemesi

Tablo 21. İngilizce öz incelemesi #11.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	234	
Kısaltma ve semboller	3	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	42.4	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	12	
Tekrarlar	49	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	14	
Fiil	14	
Etken	4	

Edilgen	10
Sıfat	19
Zarf	6
Belgisiz zamir	0
Kiplik	0
Zaman	6
Sayı, yüzde kullanımı	15
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	22
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	11
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 22. Türkçe öz incelemesi #11.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	201
Kısaltma ve semboller	3
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	42.4	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		14
Tekrarlar		50
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		14
Fiil		14
Etken		4
Edilgen		10
Sıfat		19
Zarf		6
Belgisiz zamir		0
Kiplik		0
Zaman		6
Sayı, yüzde kullanımı		14
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		22
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		11
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

On birinci örnek, *Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi* dergisinde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlendir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 234, Türkçe özün ise 201'dir. Her iki özde de tek bir kısaltma kullanılmış olup, İngilizce özde “*closed reduction and percutaneous pinning*” “*CRPP*” ile ifade edilmiş, Türkçe özde “*kapalı redüksiyon ve perkütan tespit*” “*KRPT*” ile ifade edilmiştir. Her iki özde de, tıbbi makale konvansiyonlarına uygun olarak kısaltmalar ilk geçtikleri yerde açıklımları ile birlikte verilmiştir. Bununla birlikte, hem İngilizce hem de Türkçe özlere çalışmanın yapıldığı tarih aralığı ay ve yıl şeklinde belirtilmiştir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu ve özlere yapılandırılmış bir formatta yazıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada özlere okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 42.4 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlere okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesneliği değerlendirmek için bağlaşıklar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 12 bağlaşıcın, Türkçe özde 14 bağlaşıcın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, her iki özde de toplam 14 fiilin 4'ü etken, 10'u edilgen yapıdadır. Etken çatı kullanımı ve yazarın metin içinde kodlanmasına ilişkin yaklaşımların son beş yıl içinde ön plana çıktığı düşünülürse, 2015 yılı için edilgen çatı kullanımı kabul edilebilir bir yaklaşımdır.

Tıbbi özlere bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde “*flexion type*”, “*supracondylar humerus fracture*”, “*closed*

reduction”, “*percutaneous pinning*”, “*traction*”, “*extension type fracture*” terimlerinin Türkçe öзде benzer şekilde “*fleksiyon tipi*”, “*suprakondiler humerus kırığı*”, “*kapalı redüksiyon*”, “*perkütan tespit*”, “*traksiyon*”, “*ekstansiyon tipi kırık*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki öзде de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe öзде MeSH terimlerine uygun 4 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir. Ancak burada dikkat çeken husus, yazarın İngilizce öзде “*percutaneous pinning*” terimi için “*perkütan tespit*” demesi, ancak MeSH terimlerine uygun olarak Türkçe öзде “*perkütan telleme*” terimini kullanmış olmasıdır. Benzer şekilde, İngilizce öзде “*supracondylar humerus fracture*” olarak dil bilgisi açısından hatalı yazılan terim, MeSH terimlerine göre düzeltilmiş ve “*supracondylar humeral fracture*” olarak verilmiştir. Bu nüanslar Türkçe ve çeviri öзде anlam kaybına neden olmamakla birlikte, yazarın ve/veya derginin makalenin atıf almasında MeSH terimlerinin öneminin bilincinde olduğunu bizlere göstermektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Özlerin sonuç bölümünde bilimsel metin konvansiyonlarının aksine, kipliklerin kullanılmadığı ve yazarın hem bulgu tekrarı yaptığı hem de bir öneride bulunduğu görülmektedir. İngilizce öзде sonuç bölümü şu şekildedir:

“...Compared with extension type fractures, these fractures are seen in older children and are rarer. One should be prepared to perform open reduction especially for type 3 fractures. In our study, results of patients with type 3 fractures treated with CRPP were superior.”

Benzer şekilde, Türkçe özün sonuç bölümü şu şekildedir:

“...Ekstansiyon tipi kırıklar ile karşılaştırıldıklarında, bu kırıklar daha büyük yaşlı çocuklarda görülmektedir ve daha nadirdir. Özellikle tip 3 kırıklar için açık redüksiyon uygulamaya hazır olunmalıdır. Çalışmamızda KRPT ile tedavi edilen tip 3 kırıklı hastaların sonuçları daha iyi idi.”

Nesnelliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, her iki özde de yüksek oranda sayı ve yüzde kullanımı olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

Her iki özde de terminoloji ve uzmanlık alanı terimleri kullanılmaktadır. Metinde sıklıkla kullanılan bazı Grek-Latin kökenli terimler şu şekildedir:

supracondylar = supra- (üstünde/üzerinde) (Latin) + kondylos (kemiğin ucundaki yumru) (Grek)

humerus = humerus (pazu kemiği) (Latin)

percutaneous = per cutem (cilt yoluyla) (Latin) + -aneous (ait) (İngilizce)

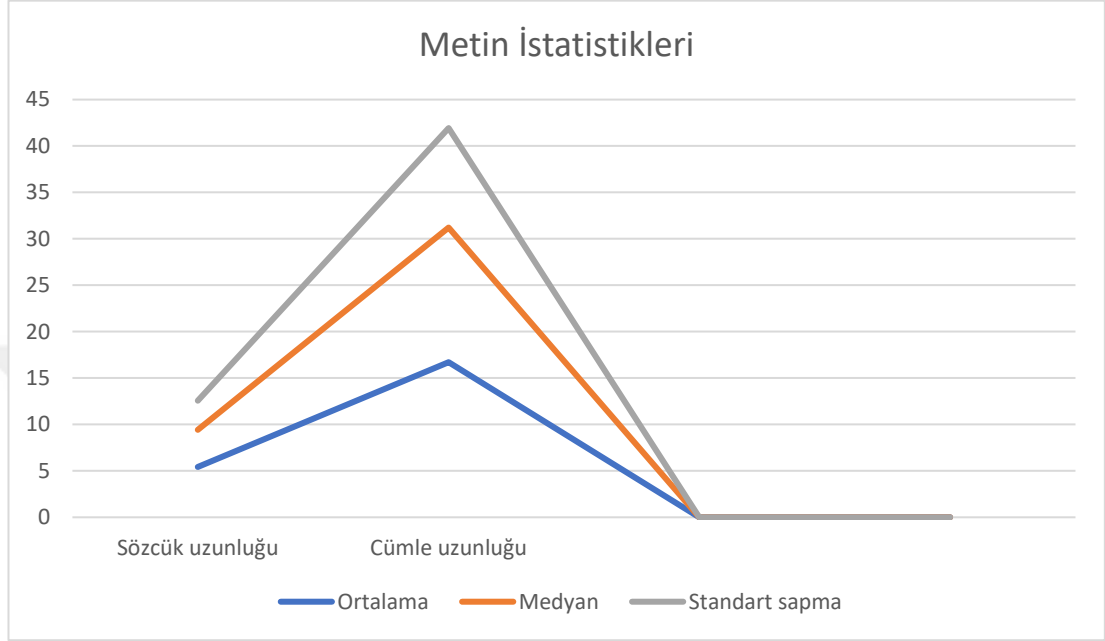
Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 11 olduğu görülmektedir. Makalenin atıf almasında yayın yılının 2015 olması ve yapılandırılmış formatta hazırlanması ve DOI numarasının olması rol oynamış olabilir.

Aynı dergide 2000 yılında yayımlanan öz ile karşılaştırıldığında, editöryal açıdan daha titiz bir öz ve çeviri öz oluşturulduğu görülmektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

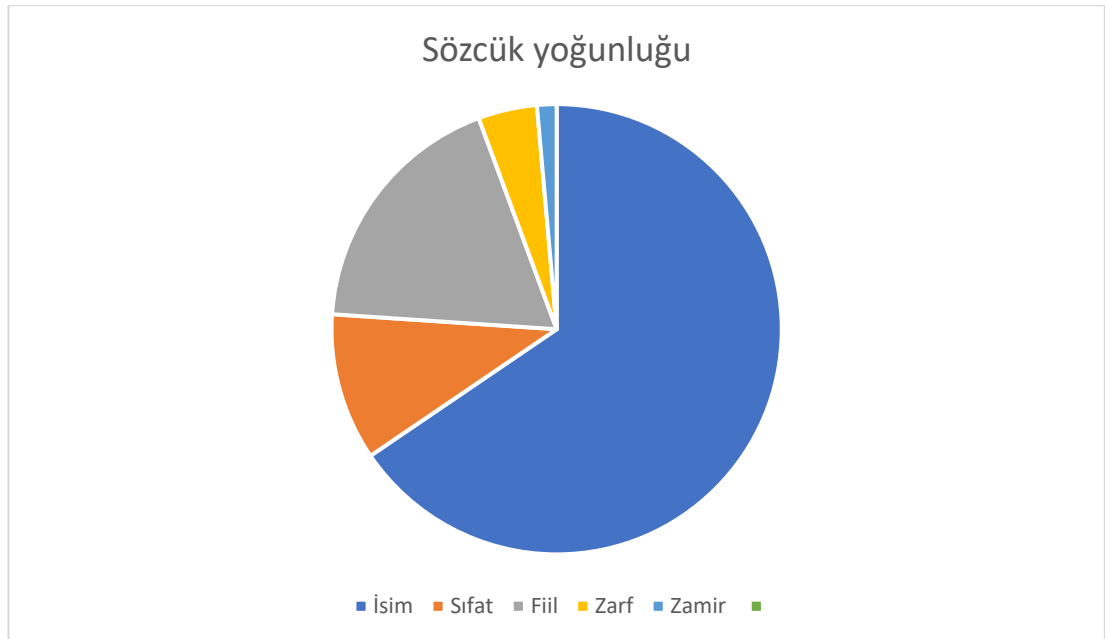
Şematik Çözümleme

Grafik 21. Metin istatistikleri #11.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.43, standart sapma değeri 3.14 olup, ortalama cümle uzunluğu 16.71, standart sapma değeri 10.72'dir.

Grafik 22. Sözcük yoğunluğu #11.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %58.33'tür. Grafiğe göre, yoğunluğun %38.75'ini isimler, %6.25'ini sıfatlar, %10.83'ünü fiiller, %2.5'ini zarflar ve %0.83'ünü zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #12

Şekil 17. Öz örneği #12.

<p>(Kaynak: Mikrobiyoloji Bülteni.2000,34:119-135/DOI-)</p> <p>Molecular Cloning</p> <p>The most notable innovations in molecular biological research is the discovery of cloning methods. At the same time, molecular cloning techniques have been the source for the development and production of these tools. In this review, the historical development of cloning vectors and their features are described.</p>
<p>Moleküler Klonlama</p> <p>Moleküler biyolojik araştırmaların yaygınlaşmasını sağlayan en önemli gelişme moleküler klonlama yöntemlerinin tanımlanması olmuştur. Aynı zamanda moleküler klonlama bu araştırmalarda kullanılan araçların geliştirilmesini ve üretimini de sağlamıştır. Bu derlemede moleküler klonlama vektörlerinin tarihsel gelişimi ve özellikleri ele alınmıştır.</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 23. İngilizce öz incelemesi #12.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	49	
Kısaltma ve semboller	0	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√

Anahtar Sözcükler		√
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	34.3	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	3	
Tekrarlar	7	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	3	
Fiil	3	
Etken	2	
Edilgen	1	
Sıfat	6	
Zarf	1	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	0	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	4	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 24. Türkçe öz incelemesi #12.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	39	
Kısaltma ve semboller	0	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler		√
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	34.3	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	3	
Tekrarlar	8	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	3	
Fiil	3	
Etken	2	
Edilgen	1	

Sıfat	6	
Zarf	1	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	0	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	4	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

On ikinci örnek, *Bulletin of Microbiology* dergisinde 2000 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 49, Türkçe özün ise 39'dur. Her iki özde de herhangi bir kısaltma kullanılmamıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu ve özlerin yapılandırılmamış bir formatta yazıldığı görülmektedir. Diğer dergilerden farklı olarak, incelenen derginin yönergesinde, özler İngilizce ve Türkçe istenmektedir; ancak PubMed veri tabanında derginin hem İngilizce, hem Türkçe hem de Fransızca özler kullandığı belirtilmektedir. Oysa, dergi yönergesinde makale dilinin İngilizce ve Türkçe olarak belirtildiği görülmektedir. Dergi arşivi incelendiğinde de, Fransızca öze rastlanamamıştır.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 34.3 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Ancak, özün çok kısa olması ve düz yazıdan oluşması, her ne kadar çalışma konusu uzmanlık gerektiren bir alanda (moleküler klonlama) olsa da, okunurluk düzeyini artırmış olabilir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklık ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe öзде 3 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, her iki öзде 3 cümleden oluşmakta ve bu cümlelerde kullanılan fiil çatılarının 2'sinin etken, 1'inin edilgen yapıda olduğu görülmektedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce öзде “*molecular*” ve “*cloning*” terimleri, Türkçe öзде “*moleküler*” ve “*klonlama*” terimleri ile karşılanmakta ve sıkça tekrar edilmektedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki öзде de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. Ancak, her iki öзде de anahtar sözcük kullanılmamıştır. Dergi arşivinden özlerin tam metnine ulaşarak, makalede anahtar sözcük kullanılmadığı teyit edilmiştir. Bu durum, makalenin yayımlandığı yılda editöryal süreçlerin titizlikle yapılmadığının bir göstergesidir.

Nesnelğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, her iki öзде de sayı ve yüzde kullanımı olmadığı görülmektedir. Bu özler derleme bir makale türüne ait olduğu için, nispeten bilgilendirici ve tanımlayıcı bir metin oluşturulmaya çalışıldığı dikkat çekmektedir.

Her iki öзде de terminoloji ve uzmanlık alanı terimleri kullanılmaktadır.

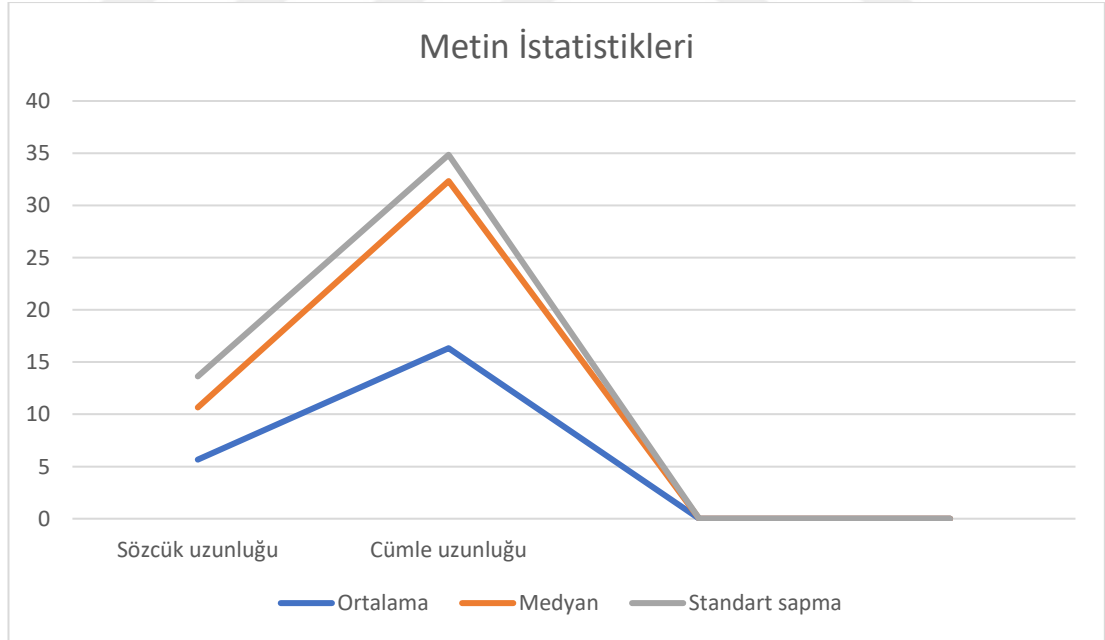
Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 0 olduğu görülmektedir. Makalenin atıf almamasında makalenin yayımlandığı 2000 yılında DOI numarasının yaygınlaşmaması ve makalenin DOI numarasının olmaması rol oynamış olabilir. Bununla birlikte, özlerin uluslararası tıbbi metin konvansiyonlarına göre hazırlanmadığı, yapılandırılmış bir format kullanılmadığı ve anahtar sözcüklere yer verilmediği düşünüldüğünde, atıf sayısını olumsuz etkilemiş olabilir.

Bununla birlikte, İngilizce özde tekil-çoğul yardımcı fiil kullanımında hata olması, editöryal süreçteki aksaklıkları göstermektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

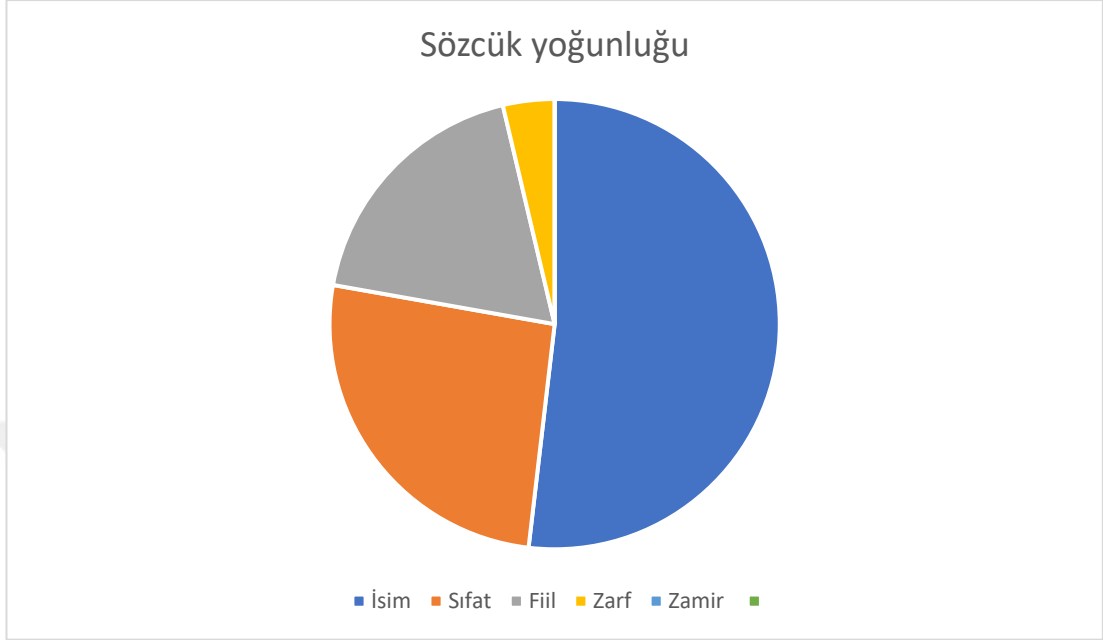
Şematik Çözümleme

Grafik 23. Metin istatistikleri #12.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.67, standart sapma değeri 2.97 olup, ortalama cümle uzunluğu 16.33, standart sapma değeri 2.52'dir.

Grafik 24. Sözcük yoğunluğu #12.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %55.1'tir. Grafiğe göre, yoğunluğun %28.57'sini isimler, %14.29'unu sıfatlar, %10.2'sini fiiller, %2.04'ünü zarflar ve %0'ını zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #13

Şekil 18. Öz örneği #13.

(Kaynak: Mikrobiyoloji Bülteni.2015;49(4):475-483/DOI: 10.5578/mb.10204)
Comparison of Tigecycline and Vancomycin Activities in an In Vitro Biofilm Model Generated with Methicillin-Resistant *Staphylococcus aureus*

Today, the most common cause of bloodstream infections, which led to high mortality, prolonged hospitalization and increased costs are the intravenous catheters. Among the microorganisms associated with catheter infections, staphylococci took the first place and because of their biofilm-forming properties they cause serious problems in treatment and management of the patients. Although the drug of choice in the treatment of methicillin-resistant *Staphylococcus aureus* (MRSA) infection is vancomycin, its effect on the bacterial biofilm is known to be low. Tigecycline, newly used in our country is a well tolerated glycycline antibiotic. In this study, we aimed to compare the efficacy of tigecycline and vancomycin in an in vitro MRSA biofilm model. The study consisted of 10 MRSA strains, which were detected as causative agents of catheter-related infections in our hospital. The methicillin resistance of the strains were performed by disk diffusion test with oxacillin (1 µg) disks and the biofilm forming capacity of the strains was evaluated using the Congo red agar method. The silicone disks with created biofilm layer were exposed to tigecycline (2 mg/ml) and vancomycin (2 mg/ml) for 24 hours and for 5 days 4-hours per day in a model of antibiotic lock therapy. The present study showed that, after incubating the silicon discs in antibiotic solution for 24 hours, colony forming unit counts of MRSA decreased from 10⁵ cfu/ml to 510 cfu/ml in the tigecycline group and from 10⁵ cfu/ml to 3.800 cfu/ml in the vancomycin group and remained the same in the control (10⁵ cfu/ml) group (p< 0.001). In the antibiotic lock therapy model, incubation with antibiotics for 4 hours per day, yielded that the average growth was 1.800 cfu/ml in the tigecycline group and 8.700 cfu/ml in the vancomycin group, which was statistically significant (p< 0.001). No growth was detected in the tigecycline group (0 cfu/ml) while in vancomycin group number of colonies in second, third and fourth days were 2.000, 260, 80 cfu/ml, respectively, no growth was seen in the fifth day. From the first day until the fourth day tigecycline was statistically more effective than vancomycin (p< 0.001, p< 0.001, p< 0.001, p= 0.013, according to days respectively). As a result, it was determined that tigecycline showed a higher effect on MRSA biofilm layer created on silicon discs and the results suggested that tigecycline might be a good alternative in the treatment of catheter infections.

Keywords: Tigecycline; vancomycin; *Staphylococcus aureus*; biofilm; MRSA; in vitro.

Tigesiklin ve Vankomisin Etkinliklerinin Metisiline Dirençli *Staphylococcus aureus* ile Oluşturulan İn Vitro Biyofilm Modelinde Karşılaştırılması

Günümüzde yüksek mortalite, uzun süreli hastanede yatış ve artan maliyete yol açan kan dolaşımı enfeksiyonlarının en sık sebebi damar içi kateterlerdir. Kateter ile ilişkili enfeksiyon etkenleri arasında stafilkoklar ilk sırayı almakta ve biyofilm oluşturma özellikleri nedeniyle hastaların tedavisi ve yönetiminde ciddi sorunlara yol açmaktadırlar. Vankomisin, metisiline dirençli *Staphylococcus aureus* (MRSA) enfeksiyonlarının tedavisinde seçilecek ilaç olmasına karşın, bakteriyel biyofilm tabakasına etkisinin az olduğu bilinmektedir. Ülkemizde yeni kullanıma giren tigesiklin ise, geniş spektrumlu, iyi tolere edilebilen bir glisilsiklin antibiyotiktir. Bu çalışmada, bir in vitro MRSA biyofilm modelinde, tigesiklin ve vankomisin etkinliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada, hastanemizde kateter enfeksiyonu etkeni olarak izole edilen 10 MRSA suşu kullanılmıştır. Suşların metisin direnci oksasilin diski (1 µg) kullanılarak disk difüzyon yöntemi ile; biyofilm yapma özellikleri ise Kongo kırmızılı agar yöntemiyle araştırılmıştır. Silikon diskler üzerinde oluşturulan biyofilm tabakası 24 saat ve antibiyotik kilit tedavisi modelinde beş gün boyunca günlük dört saat, tigesiklin (2 mg/ml) ve vankomisine (2 mg/ml) maruz bırakılmıştır. Çalışmamızda, silikon disklerin antibiyotik ile 24 saatlik inkübasyonu sonucu; koloni sayısı, tigesiklin grubunda 10⁵ cfu/ml'den ortalama 510 cfu/ml'ye ve vankomisin grubunda ortalama 3.800 cfu/ml'ye düşmüş, kontrol grubunda ise aynı (10⁵ cfu/ml) kalmıştır (p< 0.001). Antibiyotik kilit tedavi modelinde, günlük dört saat antibiyotikle inkübasyon sonrası; birinci günde tigesiklin grubunun ortalaması 1.800 cfu/ml, vankomisin grubunun ortalaması ise 8.700 cfu/ml olarak bulunmuş; iki grup arasında anlamlı fark saptanmıştır (p< 0.001). Tigesiklin grubunda ikinci günden itibaren hiç üreme saptanmamış (0 cfu/ml); buna karşın vankomisin grubunda koloni sayısı ikinci, üçüncü ve dördüncü günler sırasıyla 2000, 260, 80 cfu/ml olarak izlenmiş, ancak beşinci günde üremenin olmadığı görülmüştür. Buna göre ilk günden itibaren dördüncü güne kadar tigesiklinin vankomisinden istatistiksel olarak daha etkili olduğu saptanmıştır (günlere göre sırasıyla; p< 0.001, p< 0.001, p< 0.001, p= 0.013). Sonuç olarak, silikon disklerde oluşturduğumuz biyofilm tabakasına tigesiklinin daha yüksek etki gösterdiği bulunmuş ve bu bulgular, kateter enfeksiyonlarının tedavisinde tigesiklinin iyi bir alternatif olabileceğini düşündürmüştür.

Anahtar sözcükler: Tigesiklin; vankomisin; *Staphylococcus aureus*; biyofilm; MRSA; in vitro.

İçerik Çözümlemesi

Tablo 25. İngilizce öz incelemesi #13.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	409	
Kısaltma ve semboller	5	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	12	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	42.1	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	18	
Tekrarlar	65	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	13	
Fiil	13	
Etken	9	

Edilgen	4
Sıfat	16
Zarf	8
Belgisiz zamir	0
Kiplik	1
Zaman	13
Sayı, yüzde kullanımı	24
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	28
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	1
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 26. Türkçe öz incelemesi #13.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	320
Kısaltma ve semboller	3
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	12
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	42.1	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	15	
Tekrarlar	48	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	13	
Fiil	13	
Etken	5	
Edilgen	8	
Sıfat	16	
Zarf	8	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	1	
Zaman	13	
Sayı, yüzde kullanımı	24	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	28	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	1	
Değişken	Var	Var
DOI No.	√	√

On üçüncü örnek, *Bulletin of Microbiology* dergisinde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlendir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 409, Türkçe özün ise 320'dir. Her iki özde de makalenin ana konusu olan “*metisiline dirençli Staphylococcus aureus*” için literatüre uygun olarak “*MRSA*” kısaltması kullanılmıştır. Bununla birlikte, her iki özde de sıklıkla ulusal ve uluslararası ölçü birimleri kullanılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ancak makale yayın yılı 2015 yılı olmasına karşın, özlendir yapılandırılmamış formatta yazılmıştır. Halbuki güncel dergi yönergesinde özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış format önerilmektedir. Bu bağlamda, bu özün dergi yönergesine uygun hazırlanmadığını söylemek doğru olacaktır. Ayrıca, dergi yönergesinde özlendir için azami sözcük sayısı 350 olarak belirlenmiştir. İngilizce özün sözcük sayısının 409 olması, bu yönerge kuralı ile de bağdaşmamaktadır. Bu da, bizlere editöryal süreçte aksaklıklar olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada özlendirin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 42.1 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlendirin okunabilirliği “Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnellığı değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 18 bağlacın, Türkçe özde 15 bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 13 fiilin 9'u etken, 4'ü edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 13 fiilin 5'i etken, 8'i edilgendir.

Türkçe özde nesneliliği muhafaza edici, yazarın kendini örtüklediği yapı sürdürülmektedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen İngilizce özde “*tigecycline*”, “*vancomycin*”, “*biofilm*”, “*strain*”, “*catheter*”, “*infection*” terimlerinin Türkçe özde benzer şekilde “*tigesiklin*”, “*vankomisin*”, “*biyofilm*”, “*suş*”, “*kateter*”, “*enfeksiyon*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 6 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer değişken olarak İngilizce ve Türkçe özlerde sıfat ve zarf kullanımının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Özlerin sonuç cümlelerinde çalışma sonuçları yorumlanırken kiplik kullanılmıştır. İngilizce özde sonuç bölümü şu şekildedir:

“...tigecycline might be a good alternative in the treatment of catheter infections.”

Benzer şekilde, Türkçe özün sonuç bölümü şu şekilde yazılmıştır:

“...kateter enfeksiyonlarının tedavisinde tigesiklinin iyi bir alternatif olabileceğini düşündürmüştür.”

Nesneliliğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, her iki özde de yüksek oranda sayı ve yüzde kullanımı olduğu görülmektedir. Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler çeviride sıklıkla kullanılmaktadır.

Her iki özde de terminoloji ve uzmanlık alanı terimleri kullanılmaktadır.

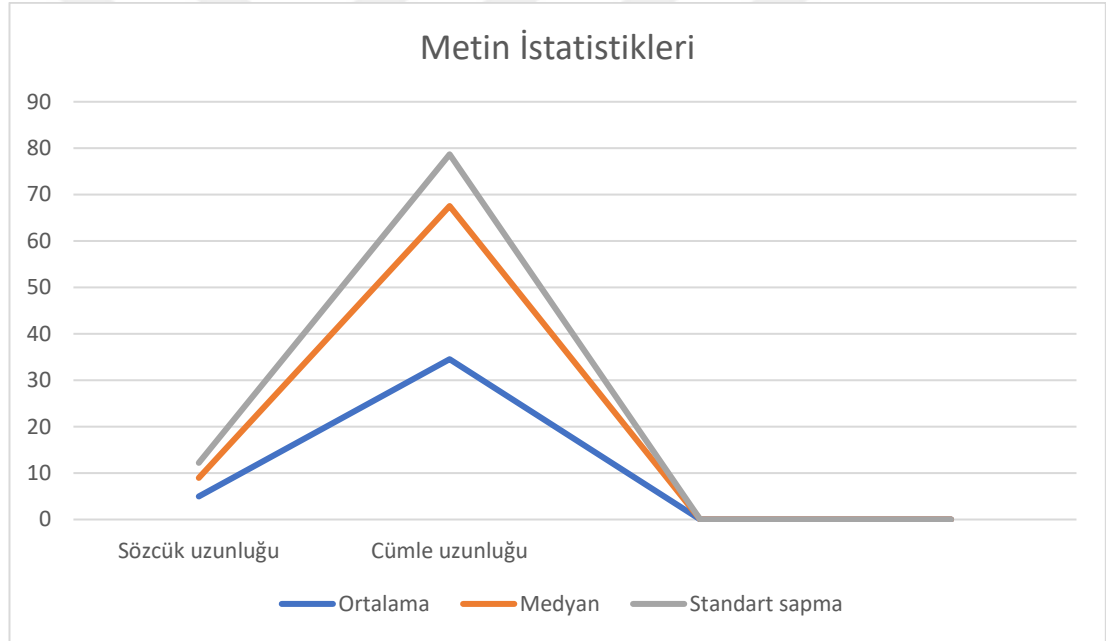
Bununla birlikte, bu tezde incelenen bir değişken olmamakla birlikte, hem İngilizce hem de Türkçe özde çok sayıda noktalama ve yazım yanlışı olması, editöryal süreçlerin sağlıklı işlemediğinin bir göstergesidir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 1 olduğu görülmektedir. DOI numarası olmasına rağmen, makalenin atıf almamasında İngilizce özün yapılandırılmamış formatta yazılması ve editöryal açıdan kontrol edilmeden yayımlanması etkili olmuş olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

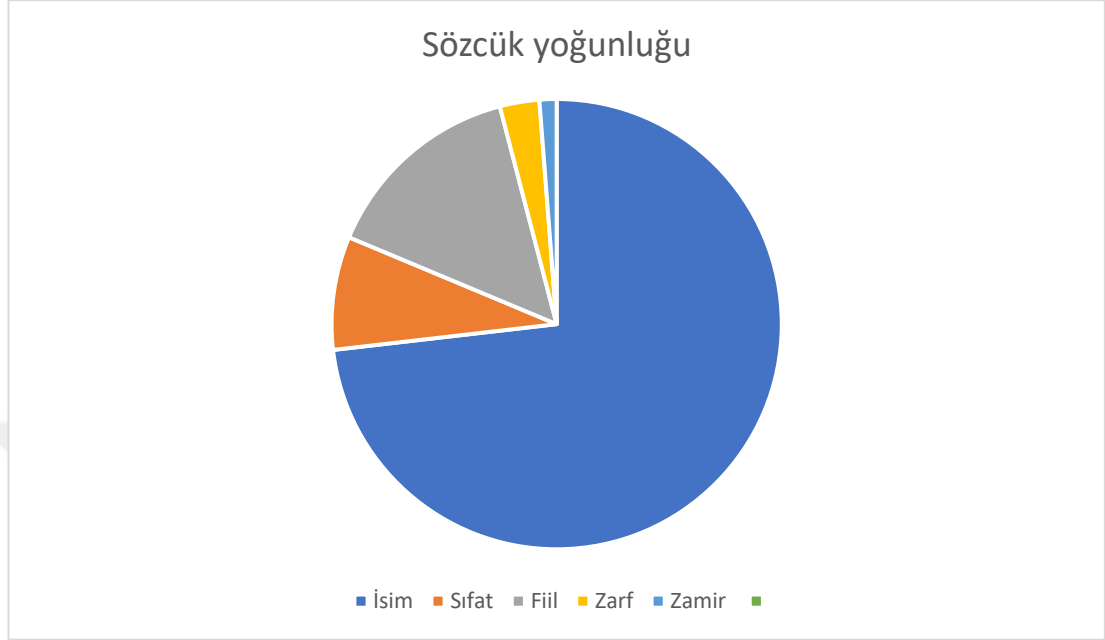
Şematik Çözümleme

Grafik 25. Metin istatistikleri #13.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 4.94, standart sapma değeri 3.24 olup, ortalama cümle uzunluğu 34.54, standart sapma değeri 11.14'tür.

Grafik 26. Sözcük yoğunluğu #13.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %56.38'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %41.76'sını isimler, %4.64'ünü sıfatlar, %8.35'ini fiiller, %1.62'sini zarflar ve %0.7'sini zamirler oluşturmaktadır.

Öz Örneği #14

Şekil 19. Öz örneği #14.

(Kaynak: Türk Nöroşirürji Dergisi.2000;10:1-13/DOI:-)

Hypothermia in Neuronal Protection

During the last decade it has been repeatedly demonstrated that mild to moderate hypothermia (30-34°C) reduces neurological injury in animal models of focal or global ischemia, and of traumatic injury. This has led to renewed interest in the application of hypothermia for managing head injury, stroke, cardiac arrest and for undertaking aneurysm surgery. In this article, we review the relevant literature and presented our experience with cases of intracerebral hemorrhage treated under hypothermia.

Keywords: Aneurysm surgery, hypothermia, intracerebral hemorrhage, neuronal protection

Nöronal Korunmada Hipotermi

Son 10 yıl içinde hafif ve orta derecede hipotermiminin (30-34°C) fokal veya global iskemii ile ilgili deneysel çalışmalarda ve aynı zamanda travmatik beyin hasarı modellerinde nörolojik harabiyeti azalttığına ait yayınlar mevcuttur. Bu sonuçlar hipotermiminin kafa travmaları, serebrovasküler olaylar, kardiyak arrest ve anevrizma cerrahisi esnasında kullanılmasını gündeme getirmiştir. Bu yayında hipotermi ile ilgili literatür taranmış ve hipotermi altında tedavi ettiğimiz intraserebral kanamalı hastaların sonuçları verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Anevrizma cerrahisi, hipotermi, intraserebral kanamalar, nöronal korunma

İçerik Çözümlemesi

Tablo 27. İngilizce öz incelemesi #14.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	77	
Kısaltma ve semboller	1	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	15	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	5	
Tekrarlar	7	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	3	
Fiil	3	
Etken	2	

Edilgen	1	
Sıfat	12	
Zarf	1	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	1	
Sayı, yüzde kullanımı	2	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	13	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 28. Türkçe öz incelemesi #14.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	67	
Kısaltma ve semboller	1	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	15	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	5	
Tekrarlar	6	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	3	
Fiil	3	
Etken	2	
Edilgen	1	
Sıfat	12	
Zarf	0	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	1	
Sayı, yüzde kullanımı	2	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	13	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

On dördüncü örnek, *Turkish Neurosurgery* dergisinde 2000 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 77, Türkçe özün ise 67'dir. Her iki özde de kısaltma veya uluslararası ölçü birimleri kullanılmamıştır. Sembol olarak, derece için “°” sembolü kullanılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ancak makale yapılandırılmamış formatta hazırlanmıştır. Dergi yönergesinde özgün araştırma makaleleri için yapılandırılmış öz formatı istenmektedir; ancak derleme makaleler için bir ölçüt belirtilmemiştir. Bu öz örnekleri, bir derleme makaleye ait olduğundan, makalenin yayımlandığı 2000 yılında derginin belirli bir ölçüt izlemiyor olması muhtemeldir. Dil ve metin süreçleri açısından incelendiğinde, editöryal süreçte titizlik gösterildiği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 15 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Çok Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Bu öz örneğinin çok kısa bir metin olmasına rağmen kategorisinin “Çok zor” olarak bulunması, metnin terim kullanımı açısından zenginliğini göstermektedir. Öyle ki, İngilizce özün sözcük sayısı 77 olmasına rağmen, tekrar edilen terimler hariç, 13 terim kullanılmıştır. Bu durum, Flesch ölçeğinde metnin okunurluk kategorisinin ileri seviyede çıkmasını açıklar niteliktedir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklık ve nesnellik değerlendirme için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. Her iki özde de 5 bağlaç ve 12 sıfat kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce

ve Türkçe özde kullanılan toplam 3 fiilin 2'si etken, 1'i edilgen yapıdadır. Belgisiz zamirlere yer verilmemiştir. Farklı olarak, İngilizce özde “*repeatedly*” olarak kullanılan zarf, Türkçe özde kullanılmamıştır. Bu cümlenin yapısını incelediğimizde, İngilizceye anlam çevirisinin yapıldığını görebiliriz:

“During the last decade it has been repeatedly demonstrated that mild to moderate hypothermia (30-34°C) reduces neurological injury in animal models of focal or global ischemia, and of traumatic injury.”

Türkçe özde bu cümle şu şekilde geçmektedir:

“Son 10 yıl içinde hafif ve orta derecede hipoterminin (30-34°C) fokal veya global iskemi ile ilgili deneysel çalışmalarda ve aynı zamanda travmatik beyin hasarı modellerinde nörolojik harabiyeti azalttığına ait yayınlar mevcuttur.”

Türkçe özde belirtilen “...ait yayınlar mevcuttur” ifadesi, İngilizce özde edilgen çatı kullanılarak ve birden fazla yayın olduğuna dikkat çekmek için “*repeatedly*” zarfı kullanılarak karşılanmıştır. Anlam olarak bir kayıp olmamakla birlikte, bu örnek İngilizce özde Türkçe özden farklı olarak zarf kullanımını izah eder niteliktedir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri terim açısından son derece zengin olup, İngilizce özde “*hypothermia*”, “*neuronal*”, “*neurological*”, “*ischemia*”, “*aneurysm*”, “*intracerebral hemorrhage*” terimlerinin Türkçe özde benzer şekilde “*hipotermi*”, “*nöronal*”, “*nörolojik*”, “*iskemi*”, “*anevrizma*”, “*intraserebral kanama*” terimleri ile karşılandığı görülmektedir. Farklı bir terim tercihi olarak, Türkçede “*serebrovasküler olay*”, İngilizce özde doğrudan “*stroke*” olarak çevrilmiştir. Bu durum şu şekilde izah edilebilir: makalenin yayımlandığı yılda “*stroke*” terimi için Türkçede “*serebrovasküler olay*” veya “*inme*” terimi kullanılırken, günümüz Türkçe tıp dilinde bu terim “*strok*” olarak yerini almıştır. Her ne kadar terimlerin değişmez doğası olduğu öne sürülse de, bu durum bizlere, terimin ödünçlenerek erek repertuvara alındığı dillerde, karşılıklarının zaman içerisinde değişebileceğini göstermektedir. Terimsel düzlemde görülen değişikliğin bir nedeni de, uluslararası camiadaki otoritelerin tanı ve tedavi kılavuzlarını sıklıkla güncellemesidir. Günümüzde serebrovasküler olay dendiğinde akla ilk olarak halk dilinde bilindiği şekliyle “*inme*” gelse de, tanımsal

sınıflandırmalarda bu terim artık inme çeşitlerinin toplandığı bir üst başlık olarak kullanılmaktadır. Bu da, Türkçe terimde değişikliğe neden olmuş ve doğrudan transliterasyonu yapılarak kullanılmaya başlanmış olabilir.

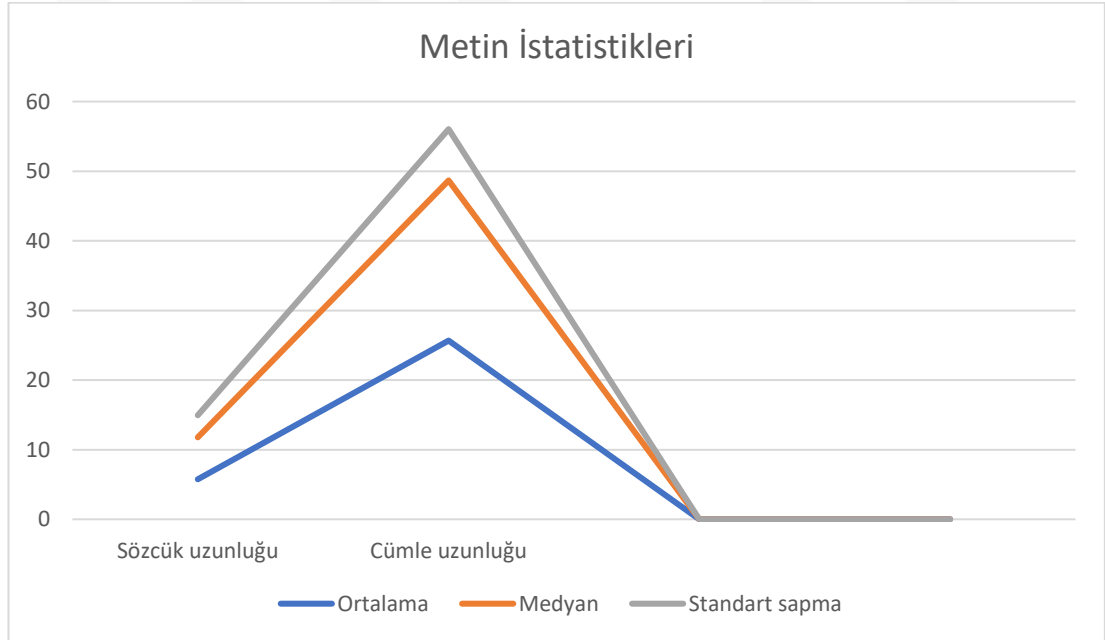
Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 4 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, atıf sayısının 0 olduğu görülmektedir. DOI numarasının olmaması makalenin atıf alamamasında rol oynamış olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

Şematik Çözümleme

Grafik 27. Metin istatistikleri #14.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.76, standart sapma değeri 3.18 olup, ortalama cümle uzunluğu 25.67, standart sapma değeri 7.37'dir.

Grafik 28. Sözcük yoğunluğu #14.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %56.97'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %34.62'sini isimler, %12.82'sini sıfatlar, %10.26'sını fiiller, %1.28'ini zarflar ve %2.56'sını zamirler oluşturmaktadır.

Öz örneği #15

Şekil 20. Öz örneği #15.

(Kaynak: *Türk Nöroşirürji Dergisi*.2015;25(6):883-887/DOI:10.5137/1019-5149.JTN.10495-14.2)

Endoscopic Endonasal Transsphenoidal Pituitary Surgery: Experience of 80 Cases

Aim: Surgical approaches to the pituitary have undergone numerous refinements over the last 100 years. The fully endoscopic transsphenoidal approach has gained widespread use all around the world. We report the results of a consecutive series of patients who underwent pituitary surgery using a pure endoscopic endonasal approach and the results of the evaluation of the efficacy and safety of this procedure.

Material and Methods: We retrospectively reviewed the hospital database of 80 consecutive pituitary adenomas that were resected with the purely endoscopic endonasal transsphenoidal technique.

Results: The preoperative clinical condition of the patients, hormone profile, visual field, computed tomography and magnetic resonance imaging findings, and the Hardy-Vezina and Knosp scores were evaluated and revealed the importance of the parameters for surgery. Surgical technique, postoperative clinical condition of the patients, hormone profile, complications and follow-up period were reviewed. **Conclusion:** Endonasal endoscopic pituitary surgery is a safe and effective surgical technique.

Keywords: Endonasal surgery, Endoscopic surgery, Pituitary gland, Transsphenoidal hypophysectomy

Endoskopik Endonazal Transsfenoidal Hipofiz Cerrahisi: 80 Olguluk Deneyim

AMAÇ: Hipofiz bezine uygulanan cerrahi tekniklerde son yüzyıl içinde çeşitli yenilikler geliştirilmiştir. Tamamen endoskopik transsfenoidal girişim tüm dünyada yaygın kullanım alanı bulmuştur. Çalışmanın amacı, ardışık hastalarda sadece endoskopik olarak uygulanan hipofiz cerrahisinin etkinliğini ve güvenilirliğini araştırmaktır.

YÖNTEM ve GEREÇLER: Retrospektif olarak sadece endoskopik endonazal transsfenoidal cerrahi uygulanan 80 ardışık hipofiz adenomlu hasta, hastane veri tabanı kullanılarak incelendi.

BULGULAR: Hastaların preoperatif klinik durumu, hormon profili, görme alanı, bilgisayarlı tomografi ve manyetik rezonans görüntüleme bulguları, Hardy-Vezina ve Knosp skorları değerlendirilerek cerrahideki önemleri tartışıldı. Uygulanan cerrahi teknik, hastaların postoperatif klinik durumu, hormon profili, komplikasyonlar ve takip süreci değerlendirildi.

SONUÇ: Endoskopik hipofiz cerrahisinin güvenli ve etkin bir tedavi yöntemi olduğu kanaatine varıldı.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Endonazal cerrahi, Endoskopik cerrahi, Hipofiz cerrahisi, Transsfenoidal hipofizektomi

İçerik Çözümlemesi

Tablo 29. İngilizce öz incelemesi #15.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	159	
Kısaltma ve semboller	0	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	19.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	11	
Tekrarlar	43	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	7	
Fiil	7	
Etken	5	

Edilgen	2
Sıfat	18
Zarf	3
Belgisiz zamir	1
Kiplik	0
Zaman	0
Sayı, yüzde kullanımı	0
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	17
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	2
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 30. Türkçe öz incelemesi #15.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	116
Kısaltma ve semboller	0
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	19.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	6	
Tekrarlar	28	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	7	
Fiil	7	
Etken	3	
Edilgen	4	
Sıfat	15	
Zarf	3	
Belgisiz zamir	1	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	0	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	17	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	2	
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

On beşinci örnek, *Turkish Neurosurgery* dergisinde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 159, Türkçe özün ise 116'dır. Buradaki fark, çalışmanın amaç bölümünde İngilizce özde olup, Türkçe özde olmayan açıklamadır. İngilizce özde çalışmanın amacı detaylı olarak verilmiştir:

“...We report the results of a consecutive series of patients who underwent pituitary surgery using a pure endoscopic endonasal approach and the results of the evaluation of the efficacy and safety of this procedure.”

Türkçe özde ise amaç cümlesi aşağıdaki şekilde yazılmıştır:

“...Çalışmanın amacı, ardışık hastalarda sadece endoskopik olarak uygulanan hipofiz cerrahisinin etkinliğini ve güvenilirliğini araştırmaktır.”

Buradan anlaşılacağı üzere, çeviride herhangi bir anlam kaybı olmamakla birlikte, çalışmanın amacı Türkçe özde sadeleştirilerek verilmiştir. Sözcük sayısı arasında farkı yaratan durumun kaynağı budur.

Bununla birlikte, her iki özde de herhangi bir kısaltma veya sembol ve uluslararası ölçü birimleri kullanılmamıştır. Dergi yönergesine göre özlere asgari düzeyde kısaltma kullanımına izin verilmektedir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ayrıca, makale dergi yönergesi ve uluslararası öz kriterlerine uygun olarak yapılandırılmış formatta hazırlanmıştır. 2000 yılında aynı dergide yayımlanan öz örneğine kıyasla (Öz Örneği #14), 2015 yılında özlere uluslararası tıbbi yazım konvansiyonlarına daha uygun bir şekilde hazırlandığını söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, içerik analizi yapıldığında, yapılandırılmış formatın doğru bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir. Öyle ki, her iki özün “*Bulgular*” bölümünde çalışmanın bulgularından ziyade, yöntem ve gereç bilgisi verilmeye devam edilmiştir. Oysa bu bölümde, araştırmacıların çalışmaya ilişkin elde ettikleri birincil ve ikincil bulguları

yazmaları beklenir. Bu bağlamda, öz kuralları çerçevesinde editöryal sürecin titizlikle yürütülmediği açıkça görülmektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 19.1 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Çok Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Bu öz örneği de terim kullanımından son derece zengin bir metindir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce öзде 11 bağlaç, Türkçe öзде 6 bağlaç kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce öзде kullanılan toplam 7 fiilin 5'i etken, 2'si edilgen yapıdayken, Türkçe öзде kullanılan toplam 7 fiilin 3'ü etken, 4'ü edilgen yapıdadır. Her iki öзде de yalnızca 1 belgisiz zamir ve benzer sayıda sıfat ve bağlaç kullanılmıştır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri terim açısından son derece zengin olup, İngilizce öзде “*endoscopic*”, “*endonasal*”, “*pituitary*”, “*transsphenoidal*” terimlerinin Türkçe öзде benzer şekilde “*endoskopik*”, “*endonazal*”, “*hipofiz*”, “*transsfenoidal*” ile karşılandığı görülmektedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki öзде de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe öзде MeSH terimlerine uygun 4 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Makalenin sonuç bölümünde ise, kiplik kullanımı yerine yapılan yöntemin etkili ve güvenli olduğuna ilişkin bir cümle yazılmıştır. Burada her ne kadar araştırmacının çıkarımı doğru olsa da, okur açısından değerlendirildiğinde, çalışmanın “Bulgular”

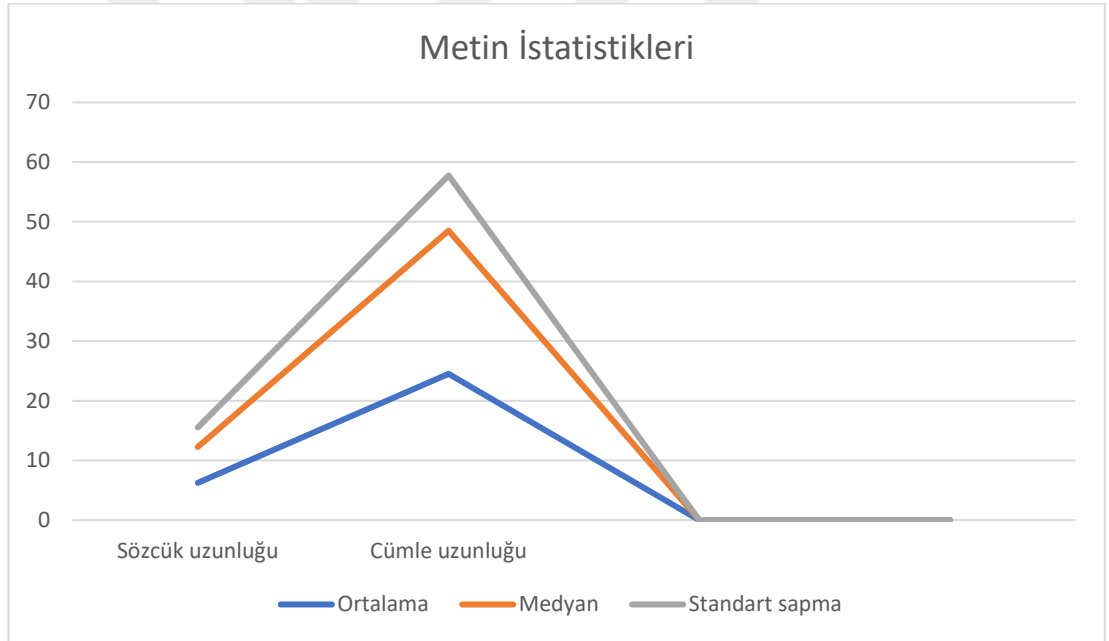
bölümünde elde edilen bulguların verilmeyişi, bu sonucun güvenilirliğini tartışmaya açmaktadır. Zira, bulgular bir çalışmanın sonucunun da sağlamasıdır.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarası olmasına rağmen, atıf sayısının 2 olduğu görülmektedir. Makalenin öz ölçütlerine uygun bir formatta yazılmaması ve okuru eksik bilgilendirmesi atıf sayısını olumsuz etkilemiş olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

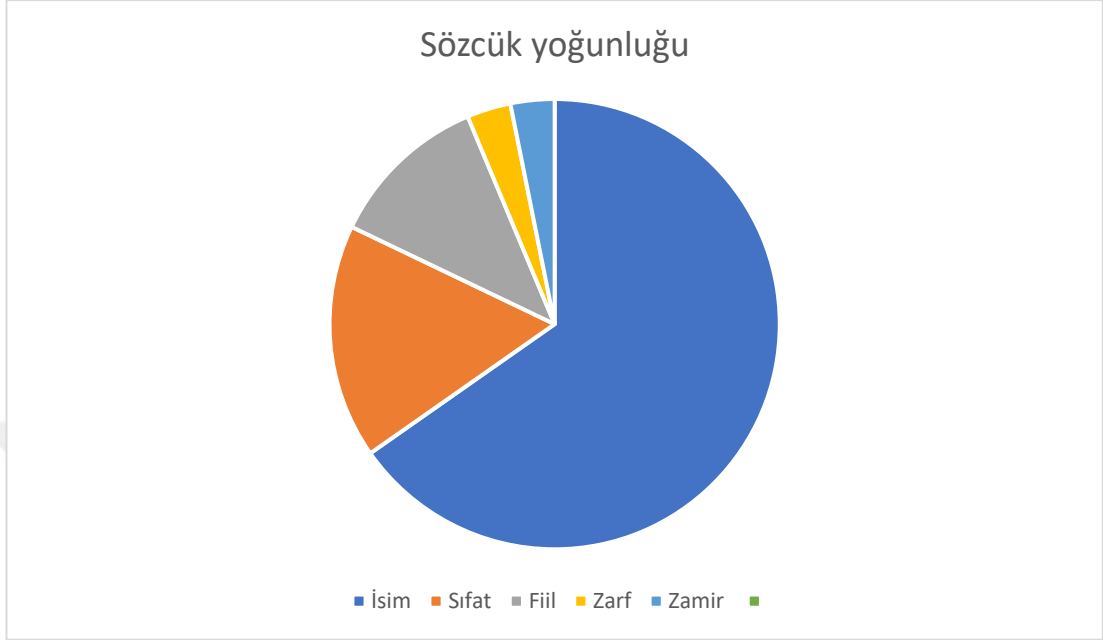
Şematik Çözümleme

Grafik 29. Metin istatistikleri #15.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 6.24, standart sapma değeri 3.3 olup, ortalama cümle uzunluğu 24.5, standart sapma değeri 9.25'tir.

Grafik 30. Sözcük yoğunluğu #15.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %62.59'dur. Grafığe göre, yoğunluğun %42.18'ini isimler, %10.88'ini sıfatlar, %7.48'ini fiiller, %2.04'ünü zarflar ve %2.04'ünü zamirler oluşturmaktadır.

Öz örneği #16

Şekil 21. Öz örneği #16.

<p>(Kaynak: Turkish Journal of Gastroenterology.2001;12(4):274-280/DOI:-) Gallbladder motility in patients with chronic idiopathic slow transit constipation Background/aims: It has been reported that other gastrointestinal organs than the colon may be involved in slow transit constipation. In this study, gallbladder motility in slow transit constipation was investigated. Methods: Thirty seven patients (30 female, seven male, mean age 48 years) with chronic idiopathic constipation (?2 defecations/week for >2 years) were included in the study and colon transit scintigraphy was performed. Slow transit constipation was defined as total colonic transit time >72 hours. Gallbladder motility was scintigraphically analyzed with standard liquid diet (normal gallbladder ejection fraction >40%). Results: Slow transit constipation was observed in 24 of 37 (64.8%) patients. Colonic transit time was 144 hours in two (5.4%) patients. There were no patients with a transit time of 121-144 hours. Segmental slowing was observed at the right colon in one (4.1%), left colon in three (12.5%), pancolonik region in three (12.5%), rectosigmoid in four (16.7%) and left colon with rectosigmoid in 13 (54.2%) of the 24 patients. Gallbladder dysmotility was observed in eight of 18 (44.4%) patients with slow transit constipation. Mean gallbladder ejection fraction was 41.6±13.6% (16.3-67.0%). Delaying of colonic transit time and slowing of segmental gut transit were not quantitatively related with decreased gallbladder ejection fraction. Conclusion: Slow transit constipation may be associated with impaired function of other gastrointestinal organs. Approximately half of patients with slow transit constipation also have gallbladder dysmotility. Slow transit constipation may not be a purely colonic pathology, but may be a component of a generalized gastrointestinal motility disorder involving several organs. Key words: Chronic idiopathic slow transit constipation, colon transit scintigraphy, gallbladder motility</p>
<p>Kronik idiyopatik yavaş transitli konstipasyonlu hastalarda safra kesesi motilitesi Amaç: Yavaş transitli konstipasyonda diğer gastrointestinal organlarda da fonksiyon bozuklukları olabildiği sınırlı sayıda çalışmaları bildirilmştir. Bu çalışmada yavaş transitli konstipasyonlularda safra kesesi motilitesini araştırdık. Yöntem: 37 kronik idiyopatik konstipasyonlu hasta (30K, 7E, ortalama yaşları 48 yıl, dışkılama sıklığı ?2/hafta ve >2 yıl) çalışmaya alındı. Hastalara radyonüklid kolon transit sintigrafisi uygulandı. Kolon transit süresi >72 saat olanlar yavaş transitli konstipasyonlu olarak kabul edildiler. Yavaş transitli konstipasyonlularda standart sıvı gıda ile kolesintigrafik olarak safra kesesi motilitesi (normal safra kesesi ejeksiyon fraksiyonu >%40) araştırıldı. Bulgular: Yavaş transitli konstipasyon 37 hastadan 24'ünde (%64.8) saptandı. Kolon transit süresi 13 hastada (%35.1) 144 saat idi. 121-144 saat arasında hiç hasta yoktu (%0). Yavaş transitli konstipasyonlu 24 hastanın segmental kolon transit yavaşlaması incelendiğinde sağ kolon tutulumu 1 (%4.1), sol kolon 3 (%12.5), pankolonik 3 (%12.5), rektosigmoid 4 (%16.7) ve sol kolon ile rektosigmoid 13 hastada (%54.2) gözlemlendi. 18 yavaş transitli konstipasyonludan 8'inde (%44.4) safra kesesi dismotilitesi saptandı. Ortalama safra kesesi ejeksiyon fraksiyonları %41.6±13.6 (%16.3-67.0) idi. Kolon transit süresinin uzaması ve kolonda segmental yavaşlama ile safra kesesi ejeksiyon fraksiyonu düşüklüğü arasında kantitatif ilişki ve korelasyon saptanmadı. Sonuç: Yavaş transitli konstipasyon diğer gastrointestinal organların fonksiyon bozuklukları ile birlikte olabilir. Yavaş transitli konstipasyonluların yaklaşık yarısında safra kesesi dismotilitesi saptanmaktadır. Kronik idiyopatik yavaş transitli konstipasyon çoğu zaman sadece kolonun bir patolojisi olmayıp gastrointestinal sistemin birden fazla organını tutabilen yaygın bir motilite bozukluğunun komponenti olabilmektedir. Anahtar kelimeler: Kronik idiyopatik yavaş transitli konstipasyon, kolon transit sintigrafisi, safra kesesi motilitesi.</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 31. İngilizce öz incelemesi #16.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	259	
Kısaltma ve semboller	0	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	40.7	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	5	
Tekrarlar	72	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	15	
Fiil	15	
Etken	7	

Edilgen	8
Sıfat	35
Zarf	4
Belgisiz zamir	0
Kiplik	3
Zaman	7
Sayı, yüzde kullanımı	25
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	21
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 32. Türkçe öz incelemesi #16.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	232
Kısaltma ve semboller	0
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	40.7	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	8	
Tekrarlar	65	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	15	
Fiil	15	
Etken	6	
Edilgen	9	
Sıfat	32	
Zarf	2	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	3	
Zaman	7	
Sayı, yüzde kullanımı	33	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	21	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	0	
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

On altıncı örnek, *Turkish Journal of Gastroenterology* dergisinde 2001 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özdür. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 259, Türkçe özün ise 232 olup, birbirine benzerdir. Bununla birlikte, her iki özde de herhangi bir kısaltma veya sembol ve uluslararası ölçü birimleri kullanılmamıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ayrıca, makale 2001 yılında yayımlanmış olmasına rağmen, uluslararası öz kriterlerine uygun olarak yapılandırılmış formatta hazırlanmıştır. Dergi yönergesini de incelediğimizde, azami sözcük sınırı 250 olacak şekilde, yapılandırılmış formatta öz istendiği görülmektedir. İçerik analizi yapıldığında, özün amaç bölümünde çalışmanın amacı, yöntem bölümünde yöntemi, bulgular bölümünde bulguları ve sonuç bölümünde sonuç ve yorumları yer almaktadır. Makale yayın yılı eski tarihli olsa da, hem İngilizce hem de Türkçe özün belirli ölçütler gözetilerek hazırlandığı görülmektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 40.7 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği "Zor" kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Bu öz örneği de terim kullanımından son derece zengin bir metindir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce özde 5, Türkçe özde 8 bağlaç kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 15 fiilin 7'si etken, 8'si edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 15 fiilin 6'sı etken, 9'u edilgen yapıdadır. Her iki özde de

belgisiz zamir kullanılmamıştır. Sıfat kullanımları benzerdir. Ancak zarf kullanımları arasında farklılık tespit edilmiştir. Bunun nedeni, İngilizce özde zarf olarak verilen sözcüklerin, Türkçe özde sıfatlaştırılarak kullanılmasıdır. Örneğin:

“Delaying of colonic transit time and slowing of segmental gut transit were not quantitatively related with decreased gallbladder ejection fraction.”

“Kolon transit süresinin uzaması ve kolonda segmental yavaşlama ile safra kesesi ejeksiyon fraksiyonu düşüklüğü arasında kantitatif ilişki ve korelasyon saptanmadı.”

İngilizce özde zarf olarak kullanılan “*quantitatively*” sözcüğü, Türkçe özde “*kantitatif ilişki*” olarak sıfat yapısında kullanılmıştır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri terim açısından son derece zengin olup, İngilizce özde “*constipation*”, “*colon*”, “*motility*”, “*dysmotility*”, “*gastrointestinal*”, “*ejection fraction*”, “*rectosigmoid*” terimlerinin Türkçe özde benzer şekilde “*konstipasyon*”, “*idiopatik*”, “*motilite*”, “*dismotilite*”, “*gastrointestinal*”, “*ejeksiyon fraksiyonu*”, “*rektosigmoid*” ile karşılandığı görülmektedir.

İki özdeki sayı kullanım oranları açısından görülen farkın nedeni ise, İngilizce özde 0-9 arasındaki rakamların yazı ile yazılması, ancak Türkçe özde bu kurala uyulmaksızın rakam ile verilmesidir. Bu da bizlere yayın öncesinde editöryal mekanizmanın gözden kaçırdığı bir durum olduğunu göstermektedir.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 3 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Makalenin hem amaç bölümünde hem de sonuç bölümünde kiplik kullanımı göze çarpmaktadır:

“...other gastrointestinal organs than the colon may be involved in slow transit constipation.”

“Yavaş transitli konstipasyonda diğer gastrointestinal organlarda da fonksiyon bozuklukları olabildiği...”

“Slow transit constipation may be associated with impaired function of other gastrointestinal organs.”

“Yavaş transitli konstipasyon diğer gastrointestinal organların fonksiyon bozuklukları ile birlikte olabilir.”

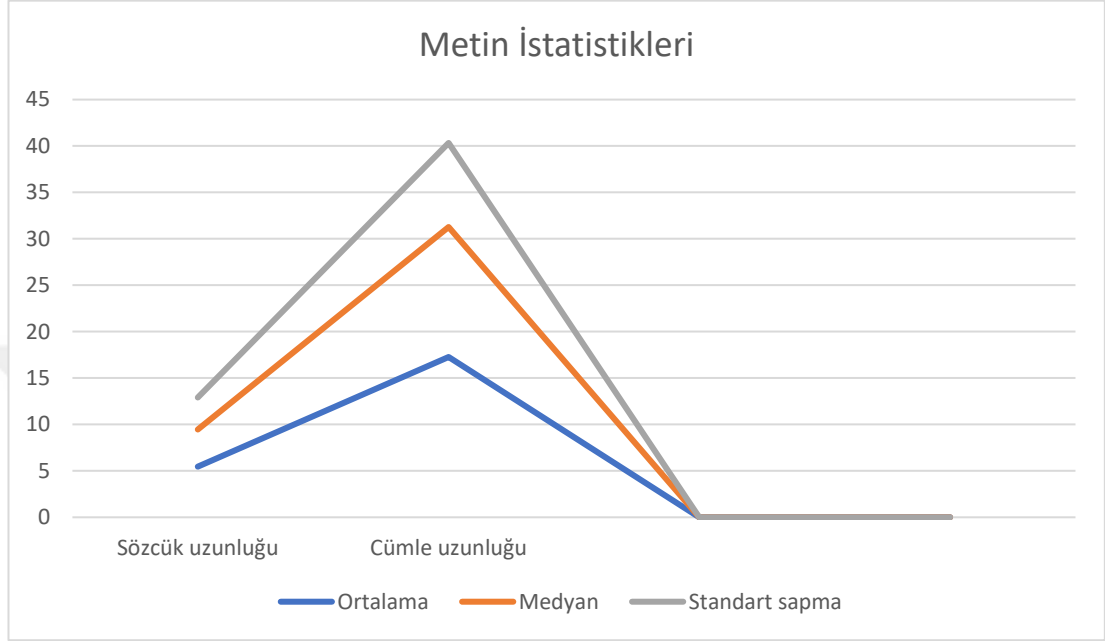
Tıbbi söyleme uygun olarak, kesin yargıdan kaçınılmış ve kiplik ile olasılıklar öne çıkarılmıştır.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarasının olmadığı ve atıf sayısının 0 olduğu görülmektedir. Makale yayın yılı eski tarihli olsa da, makalenin genel olarak güncel uluslararası tıbbi öz konvansiyonlarına uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. PubMed veri tabanından dergi künyesi incelendiğinde, derginin 2003 yılında PubMed veri tabanına giriş yaptığı tespit edilmiştir. Özenli öz yazımının, PubMed süreci ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür; zira, PubMed başvurusu sırasında geriye dönük yayınlar incelendiğinden, başvurudan birkaç sayı (yıl) önce derginin belirli ölçütleri yakalaması beklenir. Özün titizlikle hazırlanması, derginin başvuru sürecinden birkaç yıl önce PubMed öz hazırlık süreçlerini karşılamaya çalıştığı şeklinde yorumlanabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

Şematik Çözümleme

Grafik 31. Metin istatistikleri #16.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.45, standart sapma değeri 3.46 olup, ortalama cümle uzunluğu 17.27, standart sapma değeri 9.06'dır.

Grafik 32. Sözcük yoğunluğu #16.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %59.85'tir. Grafığe göre, yoğunluğun %37.96'sını isimler, %10.95'ini sıfatlar, %8.39'unu fiiller, %2.55'ini zarflar ve %0.36'sını zamirler oluşturmaktadır.

Dergi 2014 yılı itibariyle sadece İngilizce öz yayımlama kararı vermiş ve Türkçe özleri kaldırmıştır. Derginin 2015 tarihli makalelerinde Türkçe öz bulunmadığından, çalışmanın son değerlendirme noktası olan 2015 yılına ait özler karşılaştırmalı olarak incelenememiştir.

Öz örneği #17

Şekil 22. Öz örneği #17.

<p>(Kaynak: Türk Psikiyatri Dergisi.2000;11(1):17-22/DOI:-) Family Functioning and Self-Esteem as Predictors of Presence and Severity of Anorexia Nervosa</p> <p>Objective: The aim of this study is to compare the relative effectiveness of two etiologic theories related with anorexia nervosa (AN), family systems (Minuchin) and low self-esteem (Silverstone) in predicting the diagnose and severity of AN.</p> <p>Method: Fourteen anorexic female patients and 19 female college student controls, comparable in age and education years completed Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES), Family Assessment Device (FAD), Eating Attitudes Test (EAT) and SCL-90-R. Seven variables of FAD associated with Minuchin's family system theory and one (self-esteem subscale of RSES) related to Silverstone's theoretical position on AN were contrasted in terms of their relative effectiveness in predicting both presence or absence and severity of the disorder.</p> <p>Results: Two variables in FAD and self-esteem subscale of RSES were significantly different between patients and controls. Anorexic patients had lower self-esteem than controls and more pathologic functioning on affective involvement and general functions subscales of FAD. Multiple regression analysis that employed seven subscales of FAD and self-esteem as predictors of total scores of EAT resulted in a significant effect for the self-esteem variable. Multiple regression analyses was employed the same independent variables as predictors of general symptom index of SCL-90-R and the self-esteem was the best predictor. Correct classification rate was 75,8% in discriminant analyses and the only variable included in discriminant function was the self-esteem.</p> <p>Conclusion: The best predictor of these measures in discriminant function analyses and multiple regression was the self-esteem subscale of RSES. These results support that low self-esteem theory is more predictive than family system theory.</p> <p>Key Words: anorexia nervosa, self-esteem, family functioning</p>
<p>Anoreksiya Nervozada Belirti Şiddetini Yordayıcı Olarak Aile İşlevselliği ve Benlik Saygısı Amaç: Bu çalışmanın anoreksiya nervozada (AN) nedenini açıklamaya yönelik kuramlar içinde aile işlevselliğindeki bozulma (Minuchin) ve düşük benlik saygısı (Silverstone) kuramlarının AN tanısı ve belirti şiddetini ne kadar yordadıklarını karşılaştırmayı amaçladık.</p> <p>Yöntem: Yaş ve eğitim yılı açısından eşitlenmiş 19 lise ve üniversite öğrencisi kadın ve 14 anorektik kadın Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), Yeme Tutum Testi (YTT), Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R) ve Aile Değerlendirme Ölçeği'ni (ADÖ) doldurdu. Regresyon analizinde bağımsız değişken olarak yedi ADÖ altölçeği ve RBSÖ'nin benlik saygısı altölçeği alındı ve bağımlı değişken olarak sırasıyla YTT ve SCL-90-R genel belirti düzeyi alınıp yordama gücü karşılaştırıldı. Diskriminant analizinde de aynı bağımsız değişkenlerin tanıyı yordama oranları belirlendi.</p> <p>Bulgular: ADÖ'deki iki değişken ve RBSÖ'nin benlik saygısı alt ölçeği gruplar arasında anlamlı farklılık gösterdi. Anorektik hastalarda düşük benlik saygısı, ailede üyelerin birbirlerine olan ilgisi ve genel işlevlerde problemler saptandı. Aynı bağımsız değişkenlerle SCL-90-R genel belirti düzeyi ve YTT'nin çoklu regresyon analizinde benlik saygısı en iyi yordayan değişkendi. Diskriminant analizinde %75,8 doğru sınıflandırıldı ve fonksiyona giren tek değişken benlik saygısı idi.</p> <p>Sonuç: Anorektik hastaların benlik saygısı kontrollerinkinden anlamlı derecede düşüktü ve düşük benlik saygısı anorektik belirtilerin şiddetini ve tanıyı yordama gücü aile değişkenlerinden daha yüksekti. Çalışmamızın sonuçları düşük benlik saygısı kuramının aile sistem kuramına göre daha güçlü bir yordayıcı olduğu yönündedir.</p> <p>Anahtar Kelimeler: anoreksiya nervozada, benlik saygısı, aile işlevselliği</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 33. İngilizce öz incelemesi #17.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	263	
Kısaltma ve semboller	14	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	16.9	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	19	
Tekrarlar	62	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	10	
Fiil	10	
Etken	8	

Edilgen	2	
Sıfat	33	
Zarf	2	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	1	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	11	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	5	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 34. Türkçe öz incelemesi #17.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	218	
Kısaltma ve semboller	13	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	16.9	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	16	
Tekrarlar	60	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	10	
Fiil	10	
Etken	7	
Edilgen	3	
Sıfat	33	
Zarf	2	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	1	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	6	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	5	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

On yedinci örnek, *Türk Psikiyatri Dergisi*'nde 2000 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlerdir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 263, Türkçe özün ise 218 olup, birbirine benzerdir. Bununla birlikte, her iki özde de sıklıkla kısaltma kullanılmıştır. Burada dikkat çekici olan, çalışmada kullanılan ölçeklerin İngilizce olarak literatürdeki kısaltmalarının Türkçede Türkçeleştirilerek kullanılmasıdır (örn. *Rosenberg Self-Esteem Scale/Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği* için İngilizce özde *RSES*, Türkçe özde *RBSÖ* kısaltması kullanılmıştır). Burada şu hususu vurgulamak yanlış olmayacaktır: Türkçede en fazla tıp dilini Türkçeleştirme girişimlerinde bulunan uzmanlık alanlarından biri psikiyatridir. Tıp terimlerini Türkçeleştirme çalışmaları Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmakla birlikte, en belirgin çalışmalardan biri 2000 yılında Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından başlatılan Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü çalışmalarına tıp alanındaki akademisyenlerin ve dil uzmanlarının katıldığı çalıştaydır. Bu çalıştayda Tıp Terimleri Sözlüğü de hayata geçirilmiştir. Psikiyatri alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu uzmanlık alanında ciddi girişimlerin olduğu görülmektedir. 1980 yılında Mithat Enç tarafından *Ruh Bilim Terimleri Sözlüğü*, 1999 yılında Oğuz Arkonaç tarafından *Açıklamalı Psikiyatri Sözlüğü*, 1993 yılında Orhan Hançerlioğlu tarafından *Ruhbilim Sözlüğü*, 2003 yılında Süheyla Ünal tarafından *Psikiyatri Terimleri Sözlüğü*, 2013 yılında Işık Görker tarafından *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Terimleri* ve 2015 yılında Ertuğrul Köroğlu tarafından *Psikiyatri Sözlüğü* adlı çalışmalar yayımlanmıştır. Bu çalışmalarda Türkçeleştirme çalışmaları açıkça görülmekle birlikte, bazı terimlerin değiştirilmeden korunduğu da gözlenmektedir. Örneğin, “*disfaji*”, “*akroestezi*”, “*akatizi*”, “*anhedoni*” gibi terimler, psikiyatri eğitiminde kullanıldığı biçimiyle aktarılmıştır. Türkçeleştirme çabalarına karşın, konu uzmanlarının diline yerleşmiş birçok yabancı kökenli terim aynen kullanılmaktadır. Bu bağlamda, Türkçe özde kullanılan ölçekler Türkçe psikiyatri terimleri arasında yerini almış, yerleşik terimlerdir. Yazarların Türkçe kısaltmaları tercih etmelerinin nedeni bu olabilir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ayrıca, makale 2000 yılında yayımlanmış olmasına rağmen, uluslararası öz kriterlerine uygun olarak yapılandırılmış formatta hazırlanmıştır. Dergi yönergesini de incelediğimizde, azami sözcük sınırı 250 olacak şekilde, yapılandırılmış formatta öz istendiği görülmektedir. İçerik analizi yapıldığında, özün amaç bölümünde çalışmanın amacı, yöntem bölümünde yöntemi, bulgular bölümünde bulguları ve sonuç bölümünde sonuç ve yorumları yer almaktadır. Makale yayın yılı eski tarihli olsa da, hem İngilizce hem de Türkçe özün belirli ölçütler gözetilerek hazırlandığı görülmektedir. Bununla birlikte, Türkçe özün Yöntem bölümündeki bir cümle, İngilizce özde verilmemiştir. Bu durum, editöryal süreçteki aksaklıklar ile izah edilebilir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 16.9 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Ancak burada okunurluğu zorlaştıran faktörlerden birinin de, sıklıkla kısaltma kullanımı olduğu söylenebilir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe özde benzer sayıda bağlaç ve tekrarlı sözcükler kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 10 fiilin 8'i etken, 2'si edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 10 fiilin 7'si etken, 3'ü edilgen yapıdadır. Türkçe özde de yazar(lar)ın kendini örtükletmeden metin içinde kodladığı görülmektedir. Her iki özde de belgisiz zamir kullanılmamıştır. Sıfat ve zarf kullanımları benzer orandadır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri terim açısından da zengindir. Ancak, Türkçe özde Türkçe psikiyatri terimleri arasına yerleşmiş bazı sözcükler tercih edilmiştir. Örneğin, İngilizce özde “*predictor*” terimi, Türkçe özde “*yordayıcı*” / “*yordayan*” olarak geçmektedir. Bu terim, günümüz tıbbi makale dilinde “*prediktör*” veya “*öngördürücü*” olarak kullanılmaktadır. Ancak psikiyatri alanında halen “*yordayıcı*” olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bunun nedeni, terimin “*yordayıcı*” olarak psikiyatri alanı uzmanları arasında yerleşik hale gelmiş olması olabilir.

Bir başka dikkat çeken terim de “*discriminant analysis*” terimidir. Bu terim istatistiksel analizde kullanılan bir yöntemi tarifler ve daha önce yapılan Türkçeleştirme çalışmalarında “*ayırma analizi*” olarak verildiği göz önüne alındığında, bu makalede transliterasyonu yapılarak “*diskriminant analizi*” olarak kullanılmıştır. Web tabanlı araştırma yöntemi ile kontrol edildiğinde, bu terimin psikiyatri makalelerinde genellikle “*ayırma (diskriminant) analizi*” şeklinde hem Türkçe, parantez içinde de İngilizce terim ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ödünçlenerek erek dil repertuarına alınan her terim, o repertuarın sahipleri tarafından her zaman benimsenmez. Bu nedenle, bazı terimlerin bu şekilde orijinaleri ile birlikte verilmesi, tıbbi metinlerde karşılaşılan bir durumdur.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 3 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

Bu örnekte, özlerin sonuç bölümlerinin birbirinden farklı yazıldığı görülmektedir. İngilizce özde sonuç bölümü şu şekilde verilmiştir:

“The best predictor of these measures in discriminant function analyses and multiple regression was the self-esteem subscale of RSES. These results support that low self-esteem theory is more predictive than family system theory.”

Türkçe özde ise, sonuç bölümü şu şekilde verilmiştir:

“Anorektik hastaların benlik saygısı kontrollerinkinden anlamlı derecede düşüktü ve düşük benlik saygısı anorektik belirtilerin şiddetini ve tanıyı yordama gücü

aile değişkenlerinden daha yüksekti. Çalışmamızın sonuçları düşük benlik saygısı kuramının aile sistem kuramına göre daha güçlü bir yordayıcı olduğu yönündedir.”

Burada dikkat çeken, Türkçe özde ayrıntılı olarak verilen bulgu tekrarı, İngilizce özde sadeleştirilerek verilmiştir. İki dilli yazılan özlere cümlelerin birbiriyle uyum göstermesi aranan bir koşuldur. Bu örnekte, editöryal sürecin titizlikle yürütülmediği görülmektedir.

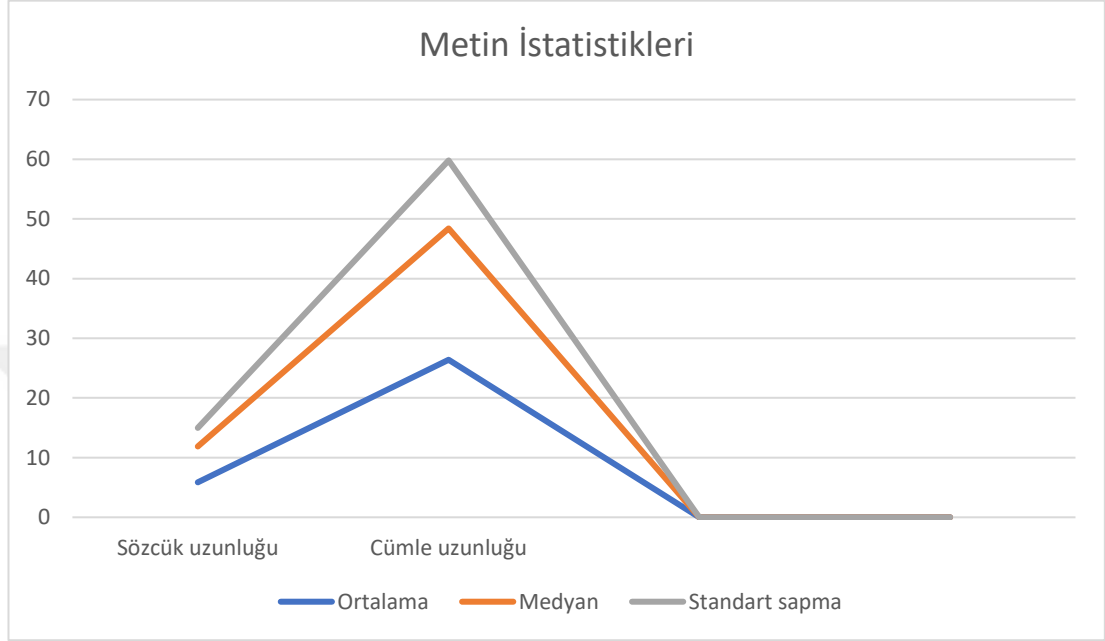
Buna ilaveten, sonuç bölümünde kiplik kullanılmamış olsa da, İngilizce özde “*support*” fiili ile Türkçe özde “*...olduğu yönündedir.*” ifadesi ile yazarlar kesin bir yargıdan kaçınmıştır.

Son olarak, özlere ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarasının olmamasına rağmen, 5 atıf aldığı görülmektedir. Makale yayın yılı eski tarihli olsa da, makalenin genel olarak güncel uluslararası tıbbi öz konvansiyonlarına uygun olarak yapılandırılmış formatta hazırlanması, özün görünürlüğünü artırmış olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

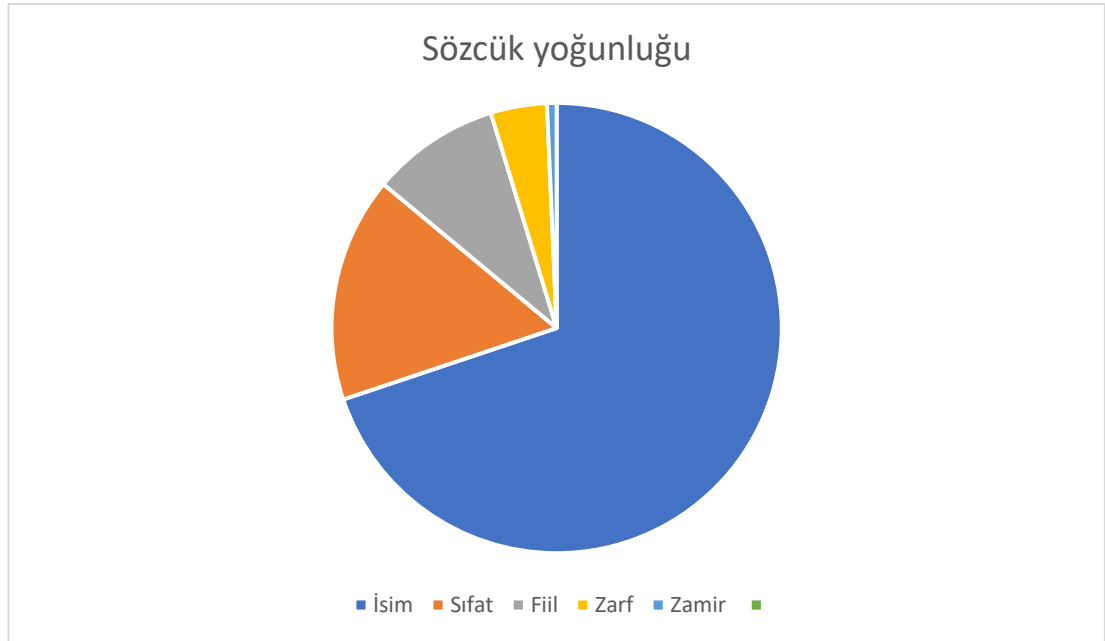
Şematik Çözümleme

Grafik 33. Metin istatistikleri #17.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.86, standart sapma değeri 3.12 olup, ortalama cümle uzunluğu 26.4, standart sapma değeri 11.4'tür.

Grafik 34. Sözcük yoğunluğu #17.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %64.91'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %45.66'sını isimler, %10.57'sini sıfatlar, %6.04'ünü fiiller, %2.64'ünü zarflar ve %0.45'ini zamirler oluşturmaktadır.

Öz örneği #18

Şekil 23. Öz örneği #18.

<p>(Kaynak: Türk Psikiyatri Dergisi.2015;26(4):229-235/DOI:10.5080/u11182) The Relationship of Deficit Syndrome with Clinical Symptoms, Summer Births and Heritability in Patients with Schizophrenia Aim: The aim of this study was to compare deficit schizophrenia patients with non-deficit schizophrenia patients for negative and positive symptom scores, rate of summer births, and rate of familial history of psychosis. Method: 110 patients with schizophrenia diagnosed via Structured Clinical Interview for DSM-IV (SCID-I) aged between 18-65 were included in the study. All the patients were evaluated using the Scale for the Assessment of Negative Symptoms (SANS), Scale for the Assessment of Positive Symptoms (SAPS), and The Schedule for the Deficit Syndrome (SDS), and sociodemographic information was obtained. Results: The deficit syndrome group had higher negative and positive scores compared to the non-deficit group. The rate of summer births were higher in the deficit group. Although the rate of positive family history for psychosis was higher in deficit group compared with the non-deficit group, the difference did not achieve statistical significance. Conclusion: Our results that depict higher severity of negative and positive symptom scores and higher rate of summer births with deficit schizophrenia, provides more evidence that deficit and non-deficit schizophrenia are different subtypes having different pathophysiologies. But statistically nonsignificant difference of positive familial history between two groups suggests that the thesis of deficit schizophrenia may be related to genetic factors more than environmental factors needs to be investigated further. Key Words: Schizophrenia, deficit syndrome, seasons, family</p>
<p>Şizofreni Tanılı Hastalarda Eksiklik Sendromu ile Klinik Belirtiler, Yaz Doğumları ve Ailesellik Arasındaki İlişki Amaç: Bu çalışmada, eksiklik sendromu olan ve eksiklik sendromu olmayan şizofreni tanılı hastaların, negatif ve pozitif belirtilerin şiddeti, yaz doğumu ve akrabalarında psikoz görülme sıklığı yönünden karşılaştırılması amaçlanmıştır. Yöntem: Çalışmaya DSM-IV için yapılandırılmış klinik görüşme (SCID-I) ile şizofreni tanısı konan, 18-65 yaş grubundan 110 hasta alınmış, tüm hastalara Negatif Belirtileri Değerlendirme Ölçeği (NBDÖ), Pozitif Belirtileri Değerlendirme Ölçeği (PBDÖ), Eksiklik Sendromu Çizelgesi (EŞÇ) uygulanmış ve sosyodemografik bilgiler alınmıştır. Bulgular: Eksiklik sendromu olan grupta, negatif ve pozitif belirtilerin şiddetiyle birlikte, yaz doğumlarının oranı eksiklik sendromu olmayan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek bulundu. Ailede psikoz öyküsü, eksiklik sendromu olan grupta eksiklik sendromu olmayan gruba göre yüksek olmakla birlikte, aradaki fark istatistik anlamlılık düzeyinde değildi. Sonuç: Eksiklik sendromu olan grupta klinik belirtilerin daha şiddetli ve yaz doğumlarının daha fazla olduğu yönündeki bulgularımız, bu iki grubun farklı patofizyolojileri olan iki ayrı şizofreni türü olduğuna dair ek kanıt sağlamaktadır. Ancak, ailede psikoz öyküsünün iki grup arasında istatistik anlamlılık düzeyinde farklılık göstermemesi, eksiklik sendromu olan grubun çevresel etmenlerden çok genetik etmenlerle ilişkili olduğu iddiasının daha fazla araştırılmaya ihtiyacı olduğunu düşündürmektedir. Anahtar Kelimeler: Şizofreni, eksiklik sendromu, mevsimler, aile</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 35. İngilizce öz incelemesi #18.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	228	
Kısaltma ve semboller	5	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	12.5	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	10	
Tekrarlar	71	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	8	
Fiil	8	
Etken	6	

Edilgen	2
Sıfat	21
Zarf	3
Belgisiz zamir	1
Kiplik	1
Zaman	0
Sayı, yüzde kullanımı	3
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE	
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	14
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)	7
Değişken	Var
DOI No.	√

Tablo 36. Türkçe öz incelemesi #18.

1. METİN DÜZEYİNDE	
Türetilmiş özellik	
Değişken	Sayı
Toplam sözcük sayısı	188
Kısaltma ve semboller	5
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0
Bilgilendiricilik	
Değişken	Var
Başlık	√
Amaç	√
Yöntem	√
Bulgular	√

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	12.5	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken		Sayı
Bağlaçlar / İlgili tümceleri		8
Tekrarlar		71
Eş anlamlılar		0
Nesnellik		
Değişken		Sayı
Özne		6
Fiil		6
Etken		3
Edilgen		3
Sıfat		21
Zarf		2
Belgisiz zamir		1
Kiplik		0
Zaman		0
Sayı, yüzde kullanımı		3
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon		14
Uzmanlık alanı bilgisi		Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.
Atıf sayısı (GoogleScholar)		7
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

On sekizinci örnek, *Türk Psikiyatri Dergisi*'nde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 228, Türkçe özün ise 188 olup, Türkçe özde cümlelerin birbirine bağlanarak, daha uzun yapıda verildiği görülmektedir. İngilizce özde ise, cümleler bölümlenerek kısa cümleler şeklinde verilmiştir. Bu da, sözcük sayısı arasında görülen farkı izah etmektedir. Aynı dergide yayımlanan 17. öz örneğinde olduğu üzere, kullanılan ölçeklerin İngilizce olarak literatürdeki kısaltmaları Türkçede Türkçeleştirilerek kullanılmıştır (örn. *Scale for the Assessment of Negative Symptoms/Negatif Belirtileri Değerlendirme Ölçeği* için İngilizce özde SANS, Türkçe özde NBDÖ kısaltması kullanılmıştır. Benzer şekilde, *Schedule for the Deficit Syndrome/Eksiklik Sendromu Çizelgesi* İngilizce özde SDS, Türkçe özde ESÇ olarak kısaltılmıştır). Ancak, tüm dünyada evrensel olarak kabul gören *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders/Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı* için Türkçe özde de, İngilizce özde olduğu üzere, DSM kısaltması kullanılmıştır. Bu örnek bizlere tıbbi özlere her daim erek okura göre inşa edildiğini ve bir işlevi olduğunu göstermektedir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Özler, uluslararası ölçütlere uygun olarak yapılandırılmış formatta hazırlanmıştır. Dergi yönergesini de incelediğimizde, azami sözcük sınırı 250 olacak şekilde, yapılandırılmış formatta öz istendiği görülmektedir. İçerik analizi yapıldığında, özün amaç bölümünde çalışmanın amacı, yöntem bölümünde yöntemi, bulgular bölümünde bulguları ve sonuç bölümünde sonuç ve yorumları yer almaktadır. Makale yayın yılı eski tarihli olsa da, hem İngilizce hem de Türkçe özün belirli ölçütler gözetilerek hazırlandığı görülmektedir.

Bu çalışmada özlere okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 12.5 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlere okunabilirliği "Çok zor" kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Ancak

burada okunurluğu zorlaştıran faktörlerden birinin de, kısaltma kullanımı olduğu söylenebilir.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe özde benzer sayıda bağlaç ve tekrarlı sözcükler kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 8 fiilin 6'sı etken, 2'si edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 6 fiilin 3'ü etken, 3'ü edilgen yapıdadır. İngilizce ve Türkçe özün fiil sayılarının birbirinden farklı olması, Türkçe özde cümlelerin birleştirilerek, İngilizce özde cümlelerin bölümlenerek yazılmasıdır. Her iki özde de 1 belgisiz zamir kullanılmıştır. Sıfat ve zarf kullanımları benzer orandadır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri terim açısından da zengindir. İngilizce özde en sık kullanılan terimler “*deficit syndrome*”, “*schizophrenia*”, “*psychosis*”, “*pathophysiology*” iken, Türkçe özde bu terimler “*eksiklik sendromu*”, “*şizofreni*”, “*psikoz*”, “*patofizyoloji*” ile karşılanmıştır. Ancak, burada dikkat çeken, Türkçe özde “*ailesellik*” olarak kullanılan terimin İngilizce özde “*heritability*” olarak tercih edilmesidir. Tıp literatüründe ailesellik ve kalıtsallık kavramları aynı anlamı taşımamaktadır. Ailesellik (*familial*), aile fertleri arasında, akrabalık ilişkisi olmayan bireylere kıyasla daha fazla benzerlik olması kavramıdır. Bu tür bir ilişkide akrabalar arasında hem biyolojik ilişkinin derecesi hem de ortak çevresel yaşam koşulları önem taşır. Oysa, kalıtsallık daha spesifik bir terim olup, ailesel benzerliğin derecesini ölçen ve çevresel faktörlerin yanı sıra, genetik faktörleri de kapsayan, spesifik bir grup içerisindeki varyans yüzdesidir (Rice ve Borecki, 2001: 35). Bu durumda, İngilizce özde ailesellik kavramı için kullanılan kalıtsallık (*heritability*) terimi doğru görünmemektedir. Özün yöntem bilgisinden edinilen bilgiler ışığında, çalışmada ölçek kullanımı dışında herhangi bir genetik faktörün incelenmemesi veya genetik çalışma yapılmaması da, bu görüşü desteklemektedir. Bununla birlikte, özün sonuç bölümünde de, yazarlar hasta grupları

arasında aile öyküsü açısından istatistiksel düzeyde anlamlı bir fark göremediklerini belirtmiş ve eksiklik sendromlu şizofreni hastalarında çevresel ve ailesel faktörlerden ziyade, genetik faktörlerin araştırılması gerektiği sonucuna varmıştır. Terim düzleminde yapılan bu analiz bize çeviri sürecinde alan bilgisinin önemini vurgulamaktadır.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 4 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

İngilizce özün sonuç bölümü kiplik kullanılarak yazılmış, ancak Türkçe özün sonuç bölümü kiplik kullanılmadan kesin bir ifade ile yazılmıştır:

“...deficit schizophrenia may be related to genetic factors more than environmental factors needs to be investigated further.”

“...eksiklik sendromu olan grubun çevresel etmenlerden çok genetik etmenlerle ilişkili olduğu...”

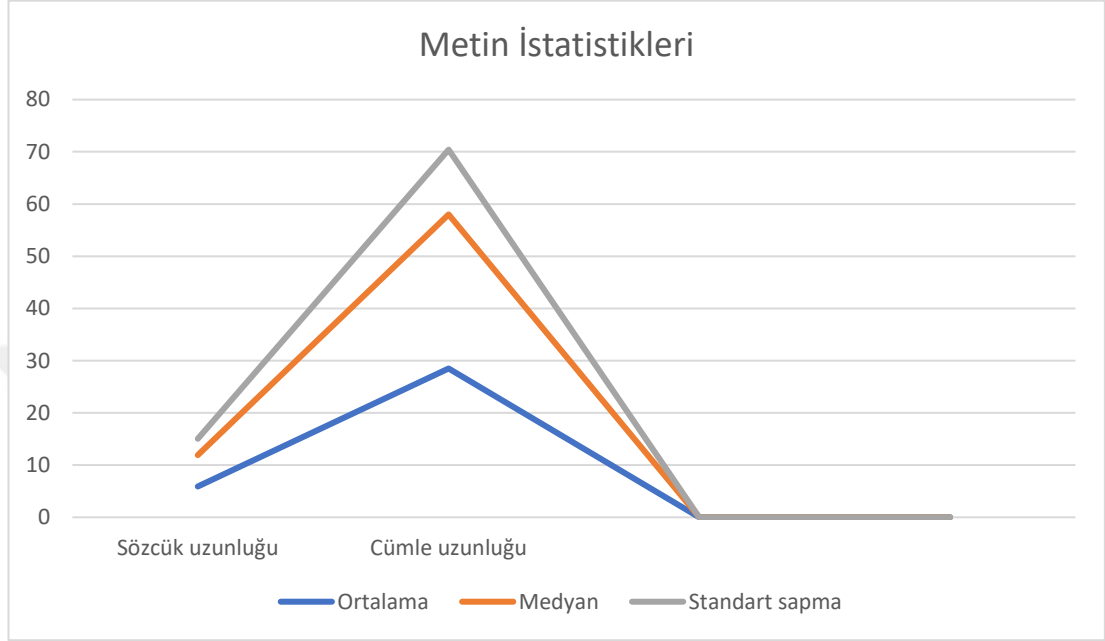
Tıbbi yazım konvansiyonlarına uygun olanın İngilizce öz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır; zira, burada belirtilen esasen yazarın bir hipotezidir ve bu tür bir ihtimal olabileceğinin altını çizmek istemiştir. Oysa Türkçe özde “*genetik etmenlerle ilişkili olduğu*” ifadesi, son derece kesin bir ifadedir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarasının olduğu ve atıf sayısının 7 olduğu görülmektedir. Makalenin genel olarak güncel uluslararası tıbbi öz konvansiyonlarına uygun olarak yapılandırılmış formatta hazırlanması ve okunaklı bir dil ile çevirisinin yapılması, özün görünürlüğünü artırmış olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

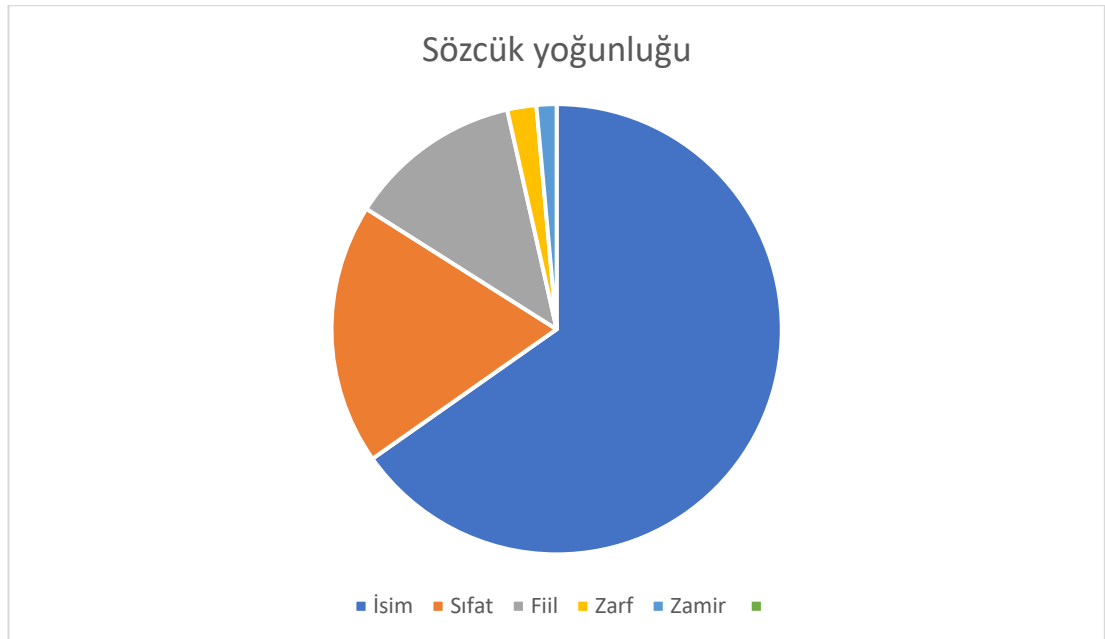
Şematik Çözümleme

Grafik 35. Metin istatistikleri #18.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.92, standart sapma değeri 3.14 olup, ortalama cümle uzunluğu 28.5, standart sapma değeri 12.41'dir.

Grafik 36. Sözcük yoğunluğu #18.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %62.28'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %41.23'ünü isimler, %11.84'ünü sıfatlar, %7.89'unu fiiller, %1.32'sini zarflar ve %0.91'ini zamirler oluşturmaktadır.

Öz örneği #19

Şekil 24. Öz örneği #19.

<p>(Kaynak: Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi.2000;6(1):24-27/DOI:)</p> <p>Systemic spread of intraabdominal infection via transdiaphragmatic lymphatics: Evaluation with serum endotoxin and cytokine level in rats</p> <p>Systemic spread intraabdominal infection is a common life-threatening condition in surgical practice. In the present study we investigated the role of lymphatic system in the occurrence of septic response during experimental peritonitis. The study was carried out on 30 rats equally separated into three groups. Group 1, sham laparotomy. Group 2, peritonitis was induced with cecal puncture. Group 3, a sheet of synthetic material was placed on the abdominal surface of the diaphragm in order to occlude lymphatic openings by a fibrous reaction. After six weeks peritonitis was created as in previous group. Samples were collected six hours after caecal puncture for: histopatological examination, microbiological analysis of peritoneal fluid and blood, and measurements of plasma endotoxin and serum tumor necrosis factor (TNF) levels. Bacterial peritonitis was present in all 20 animals of groups 2 and 3. Results of blood cultures were positive in 7/10 rats of group 2 and in 2/10 rats of group 3 (p=0.035). Mean plasma endotoxin levels were 8.3 and 1.8 EU/ml, and mean serum TNF levels 432 and 129 pg/ml in groups 2 and 3 respectively (p<0.001). The occlusion of lymphatic openings on the abdominal surface of the diaphragm has significantly reduced the intensity of septic response during experimental peritonitis. We concluded that bacteria and endotoxin have promptly disseminated from the peritoneal cavity through lymphatic channels, and induced severe septic response in the early period of intraabdominal infection. The lymphatic system has a major role in systemic spread of intraabdominal infection.</p> <p>Keywords: Peritonitis, diaphragmatic lymphatics, bacteremia, endotoxemia, TNF</p>
<p>Karınici infeksiyonun diyafragma lenfatikleri yoluyla sistemik yayılımı: Ratlarda serum endotoksin ve sitokin seviyeleriyle değerlendirme</p> <p>Karınici infeksiyonun sistemik yayılımı, cerrahi pratiğinde sık görülen ve hayatı tehdit eden bir durumdur. Bu çalışmada, deneysel peritonit esnasındaki septik cevap oluşumunda lenfatik sistemin rolünü araştırdık. Çalışma eşit olarak üç gruba ayrılan 30 rat üzerinde gerçekleştirildi. Grup1, "sham" laparotomi. Grup 2, çekum delinmesiyle peritonit oluşturuldu. Grup 3, lenfatik ağzlarını fibrotik reaksiyonla tıkanak için bir tabaka sentetik materyal diyafragmanın abdominal yüzeyine yerleştirildi. Altı hafta sonra önceki gruptaki gibi peritonit oluşturuldu. Çekum delinmesinden altı saat sonra, histopatolojik inceleme, periton sıvısı ve kanın mikrobiyolojik analizi, ve plasma endotoksin ve serum tümör nekroz faktörü (TNF) ölçümleri için örnekler toplandı. Bakteriyel peritonit grup 2 ve 3'teki tüm 20 sıçanda mevcuttu. Kan kültür sonuçları 2. gruptaki 7,3. gruptaki 2 sıçanda pozitif idi (p=0.035). Sırasıyla grup 2 ve 3'teki plasma endotoksin seviyeleri 8.3 ve 1.8 EU/ml (p < 0.001), serum TNF seviyeleri 432 ve 129 pg/ml (p<0.001) ölçüldü. Diyafragma abdominal yüzeyindeki lenfatik ağzlarının tıkanması, deneysel peritonit esnasındaki septik cevap şiddetini anlamlı olarak düşürdü. Sonuç olarak, bakteriler ve endotoksin periton boşluğundan organizmaya lenfatik kanallarla hızla yayılmakta, ve karınici infeksiyonun erken döneminde ciddi septik cevabı uyandırmaktadır. Karınici infeksiyonun sistemik yayılımında lenfatik sistemin majör rolü vardır.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Peritonit, diyafragma lenfatikleri, bakteriyemi, endotoksemi, TNF</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 37. İngilizce öz incelemesi #19.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	264	
Kısaltma ve semboller	2	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	2	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	29.6	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgî tümceleri	13	
Tekrarlar	55	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	14	
Fiil	14	
Etken	9	

Edilgen	5	
Sıfat	40	
Zarf	4	
Belgisiz zamir	1	
Kiplik	0	
Zaman	2	
Sayı, yüzde kullanımı	21	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	32	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	3	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 38. Türkçe öz incelemesi #19.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	201	
Kısaltma ve semboller	2	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	2	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	29.6	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	9	
Tekrarlar	50	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	14	
Fiil	14	
Etken	8	
Edilgen	6	
Sıfat	40	
Zarf	4	
Belgisiz zamir	1	
Kiplik	0	
Zaman	2	
Sayı, yüzde kullanımı	21	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	32	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	3	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

On dokuzuncu örnek, *Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi*'nde 2000 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özdür. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 264, Türkçe özün ise 201'dir. İngilizce özde Türkçe özden farklı bir cümle yazılmadığı, bu farkın İngilizcede yoğun olarak kullanılan edat sayısından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Her iki özde de yalnızca “*tumor necrosis factor/tümör nekroz faktörü*” “*TNF*” kısaltması ile verilmiştir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki özde de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ancak özler yapılandırılmamış formatta yazılmıştır. Dergi yönergesinde belirtildiği üzere, özgün araştırma makaleleri için azami sözcük sayısı 200 olacak şekilde yapılandırılmış öz istenmektedir. Ancak makalenin eski tarihli olması nedeniyle, o dönemde herhangi bir yönerge ölçütü olup olmadığı bilinmemektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 29.6 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe özde benzer sayıda bağlaç ve tekrarlı sözcükler kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 14 fiilin 9'u etken, 5'i edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 14 fiilin 8'i etken, 6'sı edilgen yapıdadır. Her iki özde de 1 belgisiz zamir kullanılmıştır. Sıfat ve zarf kullanımları

benzer orandadır. Deneysel bir çalışma olduğu ve laboratuvar ölçümleri yapıldığı için, her iki özde de sıklıkla sayı ve ölçü birimleri kullanılmıştır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri, deneysel bir hayvan modeli çalışmasına ait olup, terim açısından son derece zengindir. İngilizce özde en sık kullanılan terimler “*intraabdominal infection*”, “*diaphragmatic lymphatics*”, “*cytokine*”, “*endotoxin*”, “*peritonitis*” iken, Türkçe özde bu terimler “*karınıçi enfeksiyon*”, “*diyafragma lenfatikleri*”, “*sitokin*”, “*endotoksin*”, “*peritonit*” ile karşılanmıştır.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 5 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir. Ancak, MeSH terim dizininde kısaltma kullanımına yer yoktur ve genel bir kural olarak anahtar sözcüklerde kısaltma kullanımı önerilmez. Bu öz örneklerinde tümör nekroz faktörünün kısaltması anahtar sözcüklerde “*TNF*” olarak bırakılmıştır. Bununla birlikte, hem Türkçe hem de İngilizce özde öne çıkan yazım ve noktalama yanlışları ve dil bilgisi hataları, makalenin yayımlandığı yılda editöryal süreçlerin titizlikle yapılmadığını bizlere göstermektedir.

Özlerin sonuç bölümünde kiplik yerine kesin bir ifade kullanılmıştır:

“...*The lymphatic system has a major role in systemic spread of intraabdominal infection.*”

“...*Karınıçi enfeksiyonun sistemik yayılımında lenfatik sistemin majör rolü vardır.*”

Deneysel bir çalışmayı anlatan bu özde, esasen bilinen bir bilgi laboratuvar ortamında teyit edilmiştir. Bu nedenle, yazarların kesin bir sonuç cümlesi yazması şaşırtıcı olmamaktadır.

Süreç düzeyinde incelendiğinde, Türkçe ve İngilizce özün alana ait terminolojiyi kullandığı görülmektedir. Bununla birlikte, dergide özler iki dilli istendiği için, yönergede yabancı yazarlara yönelik Türkçe öz çevirisinin yayıncı tarafından

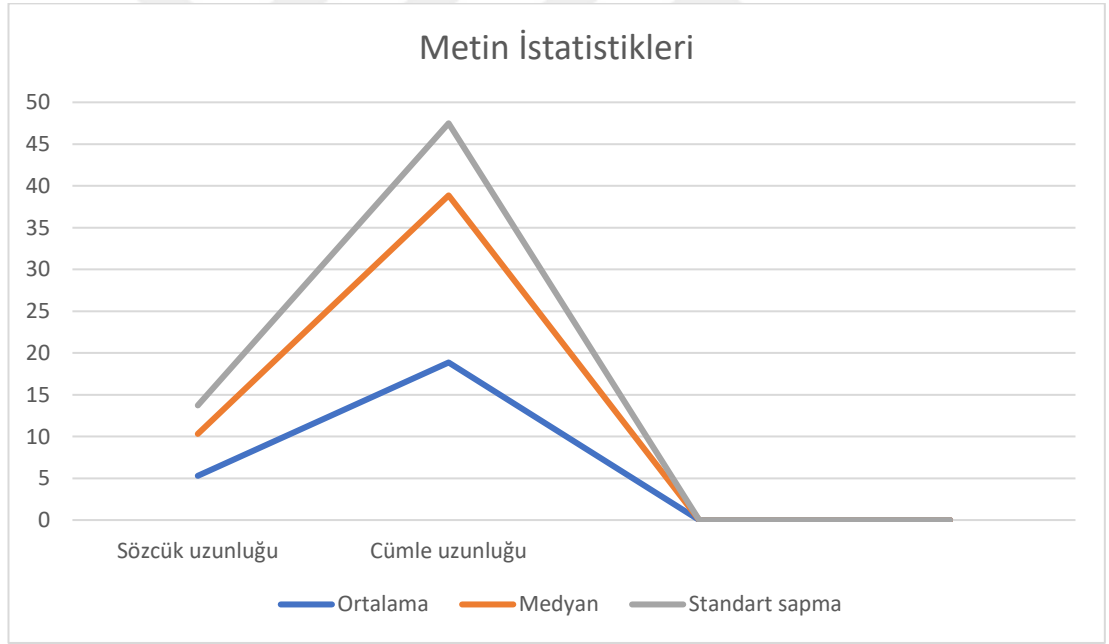
yapılabileceği belirtilmektedir. Bu da, editöryal süreçte çeviri eşdeğerliğine önem verildiğini bizlere göstermektedir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarasının olmadığı ve atıf sayısının 3 olduğu görülmektedir. İngilizce özün yapılandırılmamış formatta ve özensiz yazılması ve DOI numarasının olmaması atıf sayısındaki düşüklüğü izah edebilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

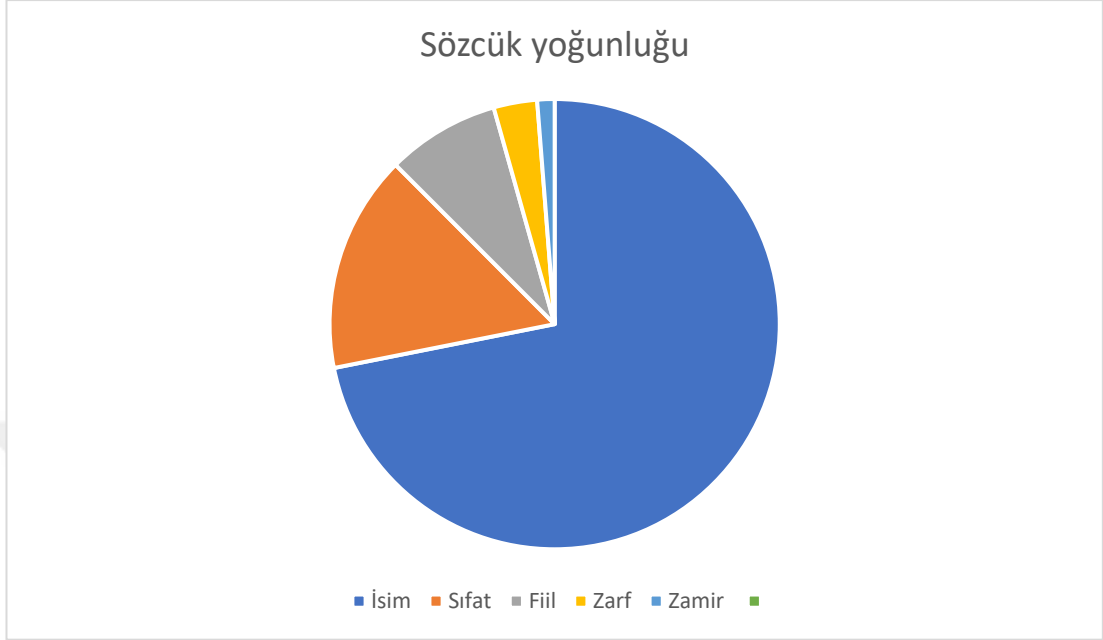
Şematik Çözümleme

Grafik 37. Metin istatistikleri #19.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.31, standart sapma değeri 3.43 olup, ortalama cümle uzunluğu 18.86, standart sapma değeri 8.63'tür.

Grafik 38. Sözcük yoğunluğu #19.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %57.88'dir. Grafiğe göre, yoğunluğun %42.12'sini isimler, %9.16'sını sıfatlar, %4.76'sını fiiller, %1.83'ünü zarflar ve %0.73'ünü zamirler oluşturmaktadır.

Öz örneği #20

Şekil 25. Öz örneği #20.

(Kaynak: Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi.2015;21(6):432-439/DOI:-10.5505/tjtes.2015.83093)

Diversity of the definition of stable vital sign in trauma patients: results of a nationwide survey

Background: Hemodynamic stability (HS) based on vital sign (VS) is thought to be the most useful criteria for successful nonoperative management (NOM) of blunt spleen injury (BSI). However, a consistent definition of HS has not been established. We wanted to evaluate the definition of HS through conducting a nationwide survey and find the factors affecting diversity.

Methods: The questionnaire regarding the definition of HS was sent to the department of trauma surgery and emergency medicine of level I trauma center between October 2012 and November 2012. Data was compared using analysis of variance, t-test, χ^2 test and logistic regression.

Results: Among five hundred and sixty-three doctors, 507 responded (90%). Forty-eight responses were incomplete, and hence, 459 (81.5%) responses were analyzed. There was a significant diversity in the definition of HS on the subject of type of blood pressure (BP), cut off value of hypotension, measuring technique of BP, duration of hypotension, whether or not using heart rate (HR) as a determinant of HS, cut off value of hypotension when the patient has comorbidity or when the patient is a pediatric patient. 91.5% replied that they were confused defining HS and felt the need to have more objective determinants. Nevertheless, 90% of the responders were not using laboratory test to define HS.

Conclusion: Many trauma doctors are using only VS to define HS. This is why there is a confusion regarding how to define which patient is hemodynamically stable. More objective determinants such as base deficit or lactate can be useful adjuncts.

Keywords: Blunt spleen injury, definition; diversity; hemodynamic instability; survey

Travma hastalarında stabil yaşamsal bulgunun tanımındaki farklılık: Ulusal çaplı bir taramanın sonuçları

Amaç: Yaşamsal bulgulara (YB) dayalı hemodinamik stabilitenin (HS) künt dalak travmasının (KDT) başarılı cerrahi dışı tedavisinde (CDT) en yararlı kriter olduğu düşünülmüdü. Ancak HS'nin tutarlı bir tanımı tespit edilememiştir. Ulusal çapta bir taramayla HS tanımını değerlendirmeyi ve bu farklılığı yaratan faktörleri saptamayı istedik.

Gereç ve Yöntem: Ekim 2012 ile Kasım 2012 arasında birinci seviyede bir travma merkezinin travma ve acil cerrahi bölümüne HS tanımını içeren bir anket gönderildi. Varyans analizi, t-testi, χ^2 testi ve lojistik regresyon analiziyle veriler karşılaştırıldı.

Bulgular: 563 doktorun 507'si (%90) yanıt vermişti. Kırk sekizinin yanıtları eksikti ve 459 (%81.5) yanıt incelendi. Kan basıncı (KB), hipotansiyonun kestirim değeri, KB'yi ölçüm tekniği, hipotansiyonun süresi, HS'nin belirleyicisi olarak kalp hızının (KH) kullanılıp kullanılmadığı, hastada komorbidite varlığına veya çocuk hasta olduğuna göre HS tanımlarında anlamlı farklılık mevcuttu. Doktorların %91.5'i HS'yi tanımlamada kafalarının karışık olduğu ve daha somut belirleyicilere gerek duydukları yanıtını verdi. Her halde yanıt verenlerin %90'ı HS'yi tanımlamak için laboratuvar testlerinden yararlanmamaktaydı.

Tartışma: Birçok travmatoloji uzmanı HS'yi tanımlamak için yalnızca YB'yi kullanmaktadır. İşte bu nedenle hangi hastanın hemodinamik açıdan stabil olduğunu tanımlamada karmaşa yaşanmaktadır. Baz eksikliği veya laktat tayini gibi daha somut belirleyiciler daha yararlı ek bilgiler sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Farklılık, hemodinamik instabilite; künt dalak travması; tanım; tarama

İçerik Çözümlemesi

Tablo 39. İngilizce öz incelemesi #20.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	267	
Kısaltma ve semboller	15	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	38.2	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	15	
Tekrarlar	42	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	11	
Fiil	11	

Etken	8	
Edilgen	3	
Sıfat	21	
Zarf	3	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	1	
Zaman	2	
Sayı, yüzde kullanımı	8	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	10	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	3	
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

Tablo 40. Türkçe öz incelemesi #20.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	201	
Kısaltma ve semboller	15	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	

Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	38.2	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceler	10	
Tekrarlar	40	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	12	
Fiil	12	
Etken	7	
Edilgen	5	
Sıfat	21	
Zarf	3	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	1	
Zaman	2	
Sayı, yüzde kullanımı	9	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	10	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	3	
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

Yirminci örnek, *Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi*'nde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formülleridir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 267, Türkçe özün ise 201'dir ve dergi yönergesinde belirtilen azami sözcük sayısının üzerindedir. İngilizce ve Türkçe öзде çok sayıda kısaltma kullanılmıştır. Bu kısaltmaların bir kısmı Türkçe öзде İngilizce literatüre uygun şekilde kullanılırken, bir kısmı Türkçeleştirilerek yazılmıştır. Örneğin, “*vital signs/yaşamsal bulgular*” İngilizce öзде “*VS*” şeklinde kısaltılırken, Türkçe öзде “*YB*” olarak kısaltılmıştır. Benzer şekilde “*nonoperative management/cerrahi dışı tedavi*” İngilizce öзде “*NOM*”, Türkçe öзде “*CDT*” olarak kısaltılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki öзде de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Aynı dergide 2000 yılında yayımlanan öz örneğine kıyasla, bu özlere dergi yönergesi ve uluslararası konvansiyonlara uygun olacak şekilde yapılandırılmış format kullanılmıştır. Bu da, 2015 yılına gelindiğinde derginin editöryal süreçlerinin daha titizlikle çalıştığını göstermektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 38.2 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe öзде benzer sayıda bağlaç ve tekrarlı sözcükler kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce öзде kullanılan toplam 11 fiilin 8'i etken, 3'ü edilgen yapıdayken, Türkçe öзде kullanılan toplam 12 fiilin 7'si etken, 5'i edilgen

yapıdadır. Her iki özde de belgisiz zamir kullanılmamıştır. Sıfat ve zarf kullanımları benzer orandadır. Anket çalışması olduğundan, sayı ve yüzdelerden faydalanılmıştır.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri, terim kullanımı açısından da zengindir. İngilizce özde kullanılan “*hemodynamic stability*”, “*vital sign*”, “*blunt spleen injury*”, “*comorbidity*” terimleri Türkçe özde “hemodinamik stabilite”, “yaşamsal bulgular”, “künt dalak travması”, “komorbidite” ile karşılanmıştır.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 5 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir. Ancak, terimler İngilizce ve Türkçe özde farklı sıralarda verilmiştir.

Çalışmanın sonucunda yazarlar kiplik kullanarak, ileride yapılacak çalışmalar için bir hipotez öne sürmüştür. İngilizce özün sonuç cümlesi şu şekildedir:

“...More objective determinants such as base deficit or lactate can be useful adjuncts.”

Türkçe özün sonuç cümlesi şu şekildedir:

“...Baz eksikliği veya laktat tayini gibi daha somut belirleyiciler daha yararlı ek bilgiler sağlayabilir.”

Her iki özde de, bilimsel konvansiyonlara uygun olacak şekilde, olasılıklar dahilinde bir sonuç cümlesi yazıldığı görülmektedir.

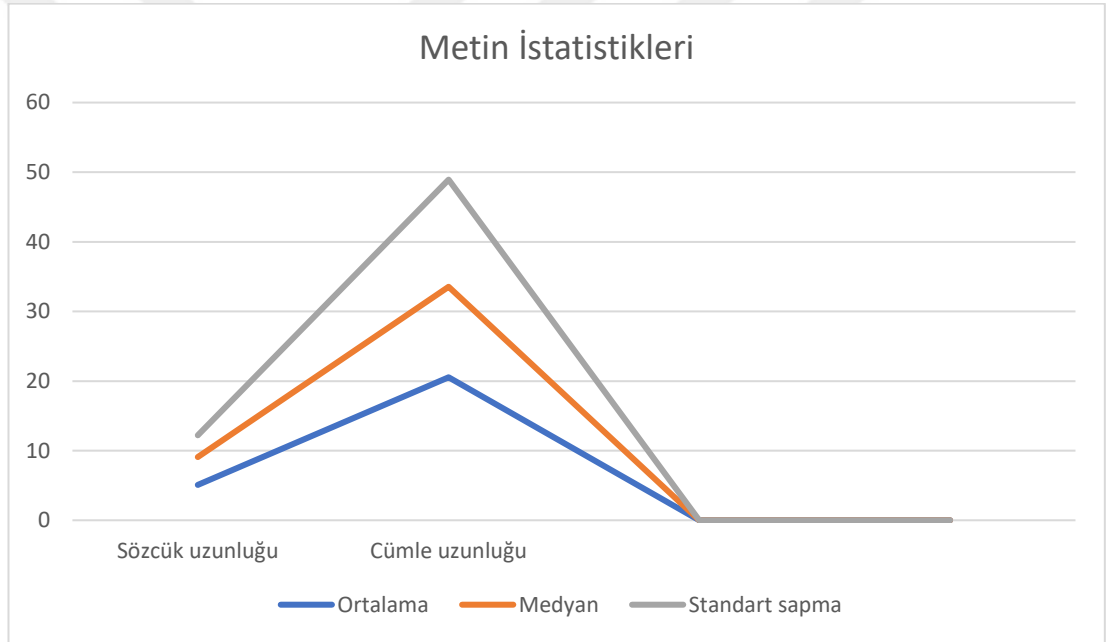
Bununla birlikte, her ne kadar dergi yönergesinde yabancı yazarlara yönelik Türkçe öz çevirisinin yayıncı tarafından yapılabileceği belirtilse de, İngilizce öz çevirileri için bu tür bir ifade yönergede yer almamaktadır. Dil bilgisi ve metin geleneği açısından incelendiğinde, İngilizce özün son derece uygunsuz ve özensiz yazıldığı görülmektedir. Tıbbi metin söylemi çerçevesinde kullanılmayacak çok sayıda bağlaç, fiil ve sıfatın kullanılması ve yazım hataları, derginin editöryal mekanizmalarındaki aksaklığa işaret etmektedir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarasının olmadığı ve atıf sayısının 3 olduğu görülmektedir. İngilizce özün yapılandırılmış formatta yazılması ve DOI numarasının olması makalenin görünürlüğünü artırmış olabilir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

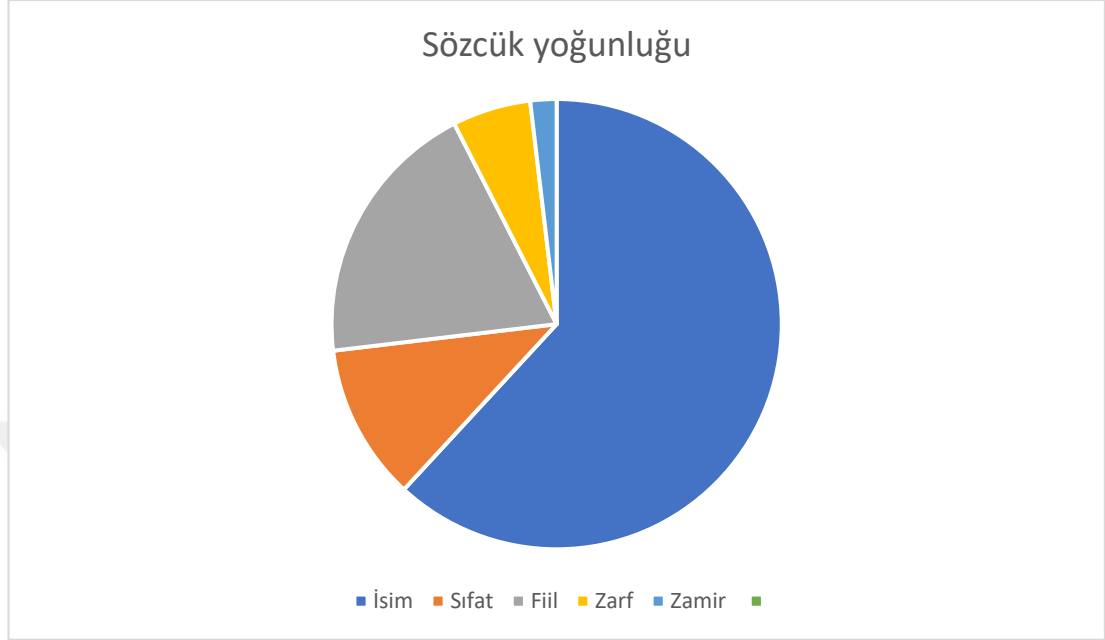
Şematik Çözümleme

Grafik 39. Metin istatistikleri #20.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.1, standart sapma değeri 3.11 olup, ortalama cümle uzunluğu 20.54, standart sapma değeri 15.39'dur.

Grafik 40. Sözcük yoğunluğu #20.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %58.36'dır. Grafiğe göre, yoğunluğun %36.8'ini isimler, %6.69'unu sıfatlar, %11.52'sini fiiller, %3.35'ini zarflar ve %1.12'sini zamirler oluşturmaktadır.

Öz örneği #21

Şekil 26. Öz örneği #21.

(Kaynak: Tüberküloz ve Toraks Dergisi.2000;48(1):47-51/DOI:-)

Interobserver Variability of Interpretation of Chest Roentgenograms

Interobserver variability of pulmonary radiographic findings has been evaluated in many studies. Aim of this study is to evaluate the effect of education and experience on radiographic observation. Study population consisted of 100 ambulatory patients and their postero-anterior chest roentgenograms were evaluated by three reader (assistant, specialist, professor). Radiographic assesment of reader III was golden standart. Agreement rates were calculated. Kappa statistics was used. Reader II had higher agreement rate and kappa values than reader I with the expectation of position and hilus evaluation. This study showed the importance of education and experience.

Key Words: Radiographic interpretation, agreement rate.

Radyografi Yorumunda Gözlemciler Arası Farklılık

Radyografi yorumunda okuyucular arasındaki farklılık birçok çalışmada vurgulanmıştır. Bu çalışmanın amacı radyografi yorumunda eğitim ve deneyimin etkilerini değerlendirmektir. Kliniğimizde ayaktan izlenen 100 hastanın postero-anterior (PA) akciğer grafileri 3 farklı okuyucu tarafından değerlendirildi (asistan, uzman, profesör). Profesör olan üçüncü okuyucu altın standart olarak kabul edildi. Görüş birliği hızları değerlendirildi ve kappa istatistik kullanıldı. Uzman olan ikinci okuyucu pozisyon ve hilusun değerlendirilmesi dışında asistan okuyucuya göre daha yüksek görüş birliği hızına sahip bulundu. Bu çalışma radyografi yorumunda eğitim ve deneyimin önemini vurgulamış oldu.

Anahtar Kelimeler: Radyografi yorumu, görüş birliği hızı.

İçerik Çözümlemesi

Tablo 41. İngilizce öz incelemesi #21.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	101	
Kısaltma ve semboller	0	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√
Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	13.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	5	
Tekrarlar	15	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	7	
Fiil	7	
Etken	3	

Edilgen	4	
Sıfat	9	
Zarf	0	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	4	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	7	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	2	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Tablo 42. Türkçe öz incelemesi #21.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	86	
Kısaltma ve semboller	1	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç		√
Yöntem		√
Bulgular		√

Sonuç		√
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	13.1	Çok zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	4	
Tekrarlar	13	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	6	
Fiil	6	
Etken	2	
Edilgen	4	
Sıfat	9	
Zarf	0	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	0	
Sayı, yüzde kullanımı	2	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	7	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	2	
Değişken	Var	Yok
DOI No.		√

Yirmi birinci örnek, yayın hayatına 1953 yılında başlayan *Tüberküloz ve Toraks* dergisinde 2000 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlendir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 101, Türkçe özün ise 86'dır. İngilizce öзде kısaltma kullanılmazken, Türkçe öзде “*postero-anterior*” terimi için “*PA*” kısaltması kullanılmıştır.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki öзде de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ancak özlendir yapılandırılmamış formatta yayımlanmıştır. Derginin 2003 yılında PubMed veri tabanında indekslenmesi ile birlikte, özlendirde yapılandırılmış format zorunlu kılınmıştır; ancak öncesine ait bu tür bir koşula rastlanmamıştır. Bu öz örnekleri, yapılandırılmamış formatta yazılsa da, çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu eksiksiz olarak anlatılmıştır. Buna karşın, özlendirde tespit edilen yazım hataları ve dil bilgisi hataları, makalenin yayımlandığı yılda editöryal süreçlerin titizlikle işlemediğini göstermektedir.

Bu çalışmada özlendirin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 13.1 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlendirin okunabilirliği “Çok zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur. Özün kısa yazılmasına rağmen, uzmanlık alanı terimleri ve bilgisi gerektirmesi, metnin kategorisini anlamaya yardımcıdır.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnellığı değerlendirmek için bağlaşıklar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe öзде benzer sayıda bağlaşı ve tekrarlı sözcükler kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce öзде kullanılan toplam 7 fiilin 3'ü etken, 4'ü edilgen yapıdayken, Türkçe öзде kullanılan toplam 6 fiilin 2'si etken, 4'ü edilgen

yapıdadır. Her iki öзде de belgisiz zamir ve zarf kullanılmamıştır. Sıfat kullanımları benzer orandadır. İngilizce öзде sayı ve yüzde kullanımı 4, Türkçe öзде 2'dir.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri, terim kullanımı açısından da zengindir. İngilizce öзде kullanılan “*roentgenogram*”, “*postero-anterior*”, “*kappa statistics*” terimleri Türkçe öзде “*radyografî*”, “*postero-anterior*”, “*Kappa istatistik*” ile karşılanmıştır.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki öзде de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe öзде MeSH terimlerine uygun 2 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir.

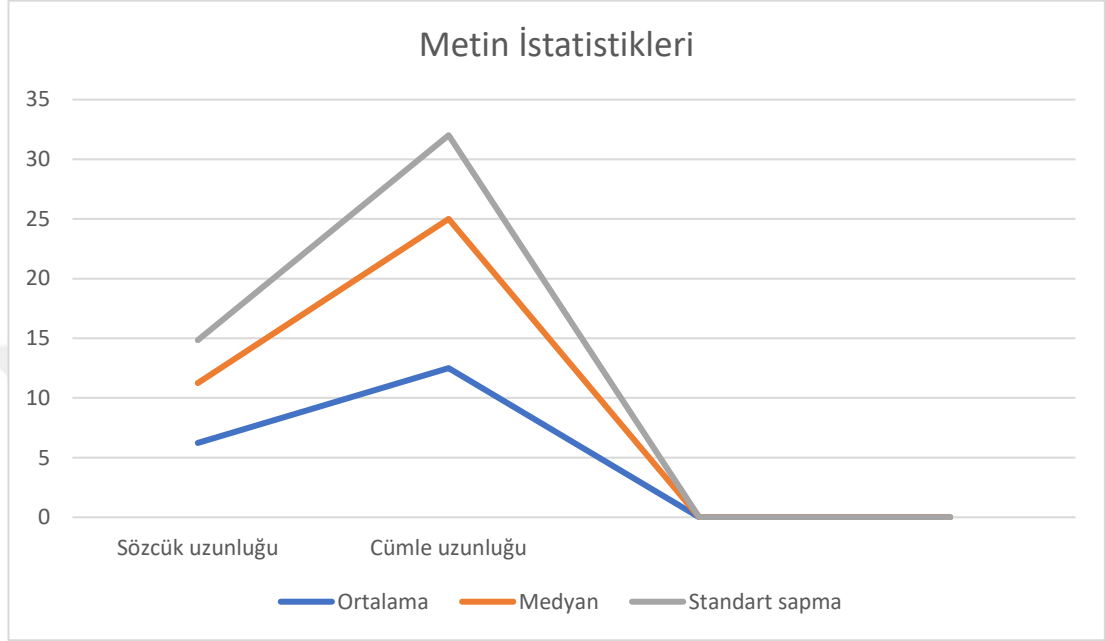
Çalışmanın sonuç bölümünde kiplik kullanılmamış; çalışmadan elde edilen sonuçların doğrudan önemi yazılmıştır.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarasının olmadığı ve atıf sayısının 2 olduğu görülmektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

Şematik Çözümleme

Grafik 41. Metin istatistikleri #21.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 6.24, standart sapma değeri 3.61 olup, ortalama cümle uzunluğu 12.5, standart sapma değeri 7.01'dir.

Grafik 42. Sözcük yoğunluğu #21.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %64'tür. Grafiğe göre, yoğunluğun %52'sini isimler, %5'ini sıfatlar, %7'sini fiiller, %0'ını zarflar ve %1'ini zamirler oluşturmaktadır.

Öz örneği #22

Şekil 27. Öz örneği #22.

<p>(Kaynak: <i>Tüberküloz ve Toraks Dergisi</i>.2015;63(1):13-21/DOI:10.5578/tt.8562)</p> <p>Misdiagnosis of pulmonary embolism and causes</p> <p>Introduction: Pulmonary thromboembolism (PTE) is not only one of the prevalent diseases with a high mortality risk but also has a high ratio of delayed diagnosis and misdiagnosis. In this study, it was aimed to determine the demographical characteristics, risk factors, clinical and laboratory findings of the patients that were diagnosed as PTE at their first hospital visit and of the PE patients who were misdiagnosed at their first admission. We aimed to investigate the factors which can lead to misdiagnosis of PE, and to determine the ways to avoid misdiagnosis.</p> <p>Materials and Methods: One hundred PTE patients who were admitted to University Hospital between the dates January 2007-December 2011 were included in the study. Clinical and laboratory findings of these patients were evaluated. Among these patients, 26 were misdiagnosed at their first admission but diagnosed accurately (as PTE) in our hospital and 74 were diagnosed accurately. Two groups were compared with respect to various data of the patients' clinical and demographical characteristics.</p> <p>Results: Between the two groups, there was no difference in terms of physical examination and laboratory findings. The patients with the symptoms onset was over a week ago had a higher misdiagnosis rate ($p=0.002$). The patients with no risk of PTE had a higher misdiagnosis rate ($p=0.017$). Misdiagnosis rate of the patients with cardiac diseases was lower ($p=0.033$). According to Geneva risk score, we observed that the misdiagnosis risk was reduced in the patients with higher clinical probability ($p=0.011$).</p> <p>Conclusion: In conclusion, misdiagnosis rate was found to be statistically significant in the patients with low score according to the Geneva risk classification, and whose pre-diagnosis period lasted for more than a week and with no risk factors of PTE or cardiac diseases. We are in the opinion that considering these parameters will help to reduce in misdiagnosis of pulmonary embolism cases.</p> <p>Key words: Clinic probability, misdiagnosis, PTE, risk factor</p>
<p>Pulmoner embolide yanlış tanı ve sebepleri</p> <p>Giriş: Pulmoner tromboembolide (PTE) zamanında doğru tanı konularak erken tedavinin başlanması hayati öneme sahiptir. Tanı ve tedavi gecikmesi mortaliteyi önemli oranda artıran en önemli nedenler olarak bilinmektedir. Bu nedenle bu çalışmada yanlış tanı alan ve sonrasında PTE tanısı konulan hastaların demografik ve klinik verilerinin incelenmesi, yanlış tanı almayı etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.</p> <p>Materyal ve Metod: Göğüs hastalıkları kliniğine Ocak 2007-Ocak 2012 tarihleri arasında pulmoner emboli tanısı ile acil servisten yatış verilen 100 PTE olgusunun dosyası retrospektif olarak değerlendirildi. İlk başvuruda PTE dışında tanı alanlar yanlış tanı alan grup (YTAG, n=26), PTE tanısı alanlar doğru tanı alan grup (DTAG, n=74) olarak sınıflandırıldı. Olguların demografik özellikleri, risk faktörleri, klinik ve laboratuvar bulguları incelendi. Sonuçlar uygun istatistiksel yöntemlerle değerlendirildi.</p> <p>Bulgular: İki grup arasında fizik muayene ve laboratuvar bulguları açısından anlamlı bir fark bulunmadı. Tanı alma süresi bir haftadan fazla olan olgularda yanlış tanı oranı fazla bulundu ($p=0.002$). PTE'ye ait herhangi bir risk faktörü olmayan olgularda yanlış tanı oranı fazla bulundu ($p=0.017$). Kalp hastalığı olan olgularda ise yanlış tanı oranı daha az bulundu ($p=0.033$). Bu olguları Geneva risk sınıflamasına göre değerlendirdiğimizde, klinik olasılık arttıkça yanlış tanının azaldığı gözlemlendi ($p=0.011$).</p> <p>Sonuç: Geneva risk sınıflamasına göre düşük risk sınıfında olanlarda, şikayetlerin başlama süresi bir haftadan fazla olanlarda, PTE'ye ait herhangi bir risk faktörü ve kalp hastalığı olmayan olgularda yanlış tanı oranı anlamlı olarak fazla bulundu. Bu parametrelere dikkat edilmesinin PTE'de yanlış tanıları azaltabileceği düşünüldü.</p> <p>Anahtar kelimeler: Klinik olasılık, PTE, risk faktörü, yanlış tanı</p>

İçerik Çözümlemesi

Tablo 43. İngilizce öz incelemesi #22.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	314	
Kısaltma ve semboller	8	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	
Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	34.1	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	21	
Tekrarlar	52	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	14	
Fiil	14	
Etken	8	

Edilgen	6	
Sıfat	25	
Zarf	3	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	2	
Sayı, yüzde kullanımı	8	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	17	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	1	
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

Tablo 44. Türkçe öz incelemesi #22.

1. METİN DÜZEYİNDE		
Türetilmiş özellik		
Değişken	Sayı	
Toplam sözcük sayısı	241	
Kısaltma ve semboller	10	
Ulusal-uluslararası ölçü birimleri/formüller	0	
Bilgilendiricilik		
Değişken	Var	Yok
Başlık	√	
Amaç	√	
Yöntem	√	
Bulgular	√	

Sonuç	√	
Anahtar Sözcükler	√	
Okunabilirlik		
Flesch formülü	Puan	Yorum
	34.1	Zor
Bağlaşıklık		
Değişken	Sayı	
Bağlaçlar / İlgili tümceleri	14	
Tekrarlar	43	
Eş anlamlılar	0	
Nesnellik		
Değişken	Sayı	
Özne	14	
Fiil	14	
Etken	1	
Edilgen	13	
Sıfat	25	
Zarf	1	
Belgisiz zamir	0	
Kiplik	0	
Zaman	2	
Sayı, yüzde kullanımı	9	
2. SÜREÇ DÜZEYİNDE		
Terminoloji (Grek-Latin ön ekler, son ekler, kökler) ve standardizasyon	15	
Uzmanlık alanı bilgisi	Alana özgü terminolojiye yer verilmiştir.	
Atıf sayısı (GoogleScholar)	1	
Değişken	Var	Yok
DOI No.	√	

Yirmi ikinci örnek, *Tüberküloz ve Toraks* dergisinde 2015 yılında yayımlanan İngilizce ve Türkçe özlere aittir. Metin düzeyinde incelendiğinde, özün ana makaleden türetilmiş olma özelliğinin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltma ve semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, İngilizce özün toplam sözcük sayısı 314, Türkçe özün ise 241'dir. Sözcük sayısında görülen farklılığın nedeni incelendiğinde, İngilizce öze çalışmanın amacının editöryal süreçte hata yapılarak mükerrer yazıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, dergi yönergesinde özgün araştırma makalelerinin özlere için azami sözcük sınırı 300 olarak belirtilmiştir; bu bağlamda, İngilizce özün editöryal kontrolden geçmediği görülmektedir. Buna ek olarak, dergi yönergesinde özlere kısaltma kullanımının asgari düzeyde tutulması gerektiği açıkça belirtilse de, her iki öze de çeşitli kısaltmalar kullanılmıştır. Ancak, Türkçe metinde bu kısaltmalar tutarlı bir şekilde kullanılırken, İngilizce öze aynı özen gösterilmemiştir. Örneğin, İngilizce öze “*pulmonary thromboembolism*” “*PTE*” olarak kısaltılmış, ardından kimi yerde “*PTE*”, kimi yerde “*PE*” (*pulmonary embolism*) olarak kullanılmıştır. Ayrıca, İngilizce öze “*PE*” kısaltmasının ilk geçtiği yerde açılımı verilmemiştir. Burada editöryal süreçte dil birliğini sağlamak için yeterince titizlik gösterilmediği açıkça görülmektedir.

Buna ek olarak, Türkçe öze, İngilizce öze kullanılmayan iki kısaltma kullanılmıştır. Yanlış tanı alan grup için “*YTAG*”, doğru tanı alan grup için “*DTAG*” şeklinde Türkçe tıbbi kısaltmalarda yeri olmayan kısaltmalar tercih edilmiştir.

Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her iki öze de başlık kullanımı olduğu görülmektedir. Ayrıca, özlere yapılandırılmış formatta hazırlanmıştır. Derginin güncel yönergesinde, özgün araştırma makalelerinde yapılandırılmış öz zorunludur. Bu bağlamda, aynı dergide yayımlanan bir önceki öz örneğine kıyasla (Öz örneği #21), 2015 yılında yayımlanan özlere uluslararası konvansiyonlara uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu eksiksiz olarak anlatılmıştır. Buna karşın, özlere tespit edilen yazım hataları, mükerrer ifadeler ve dil bilgisi hataları, editöryal süreçlerde aksaklık olduğunu düşündürmektedir.

Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, İngilizce ve Türkçe özün Flesch puanı 34.1 olarak bulunmuştur. Puan tablosuna göre, özlerin okunabilirliği “Zor” kategorisindedir. Tıbbi metin geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada incelenen alt başlıklar bağlaşıklık ve nesnelliktir. Bu çalışmada bağlaşıklığı ve nesnelliği değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar, özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe özde benzer sayıda bağlaç ve tekrarlı sözcükler kullanılmıştır. Fiil kullanımı açısından incelendiğinde, İngilizce özde kullanılan toplam 14 fiilin 8'i etken, 6'sı edilgen yapıdayken, Türkçe özde kullanılan toplam 14 fiilin yalnızca 1'i etken, 13'ü edilgen yapıdadır. Türkçe öz nesneliğin ön plana çıkarıldığı, İngilizce öz ise ağırlıklı olarak yazarın metin içinde kodlandığı metinlerdir. Zarf ve sıfat kullanımları benzer düzeydedir. İngilizce özde sayı ve yüzde kullanımı 8, Türkçe özde 9'dur.

Tıbbi özler bilgilendirici metin türü olduğu için, tekrarlar sıkça göze çarpmaktadır. İncelenen öz örnekleri, terim kullanımı açısından da zengindir. İngilizce özde kullanılan “*pulmonary thromboembolism*”, “*pulmonary embolism*”, “*misdiagnosis*”, “*mortality*” terimleri Türkçe özde “*pulmoner tromboemboli*”, “*pulmoner emboli*”, “*yanlış tanı*”, “*mortalite*” ile karşılanmıştır.

Eş anlamlı sözcük kullanımı açısından incelediğinde, iki özde de eş anlamlıların kullanılmadığı görülmektedir. Günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizini kullanılmaktadır. İngilizce ve Türkçe özde MeSH terimlerine uygun 4 anahtar sözcüğün kullanıldığı görülmektedir. Ancak, hatalı bir şekilde “*PTE*” kısaltması MeSH terimi olarak yazılmıştır. Oysa, MeSH terim dizininde dizinde mevcut olmayan kısaltmaların kullanılmaması tavsiye edilir.

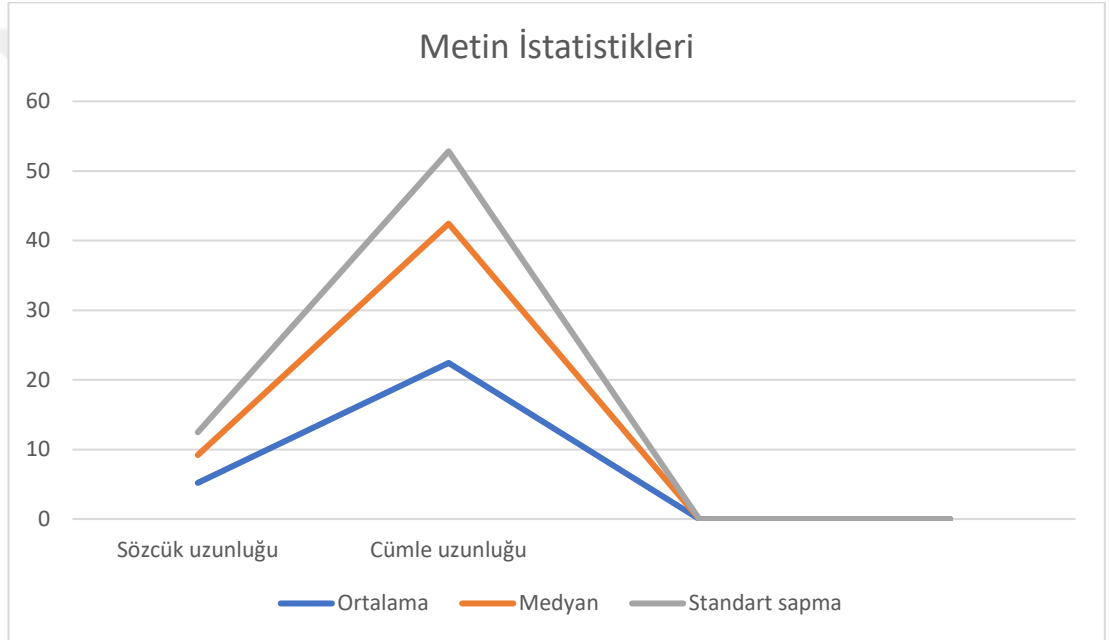
Çalışmanın sonuç bölümünde kiplik kullanılmamış; çalışmadan elde edilen sonuçların önemi yazılmış ve öneride bulunulmuştur.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden atıf sayısı incelendiğinde, DOI numarasının olmadığı ve atıf sayısının 1 olduğu görülmektedir.

İncelenen İngilizce ve Türkçe öz örneklerinin çalışma kapsamında araştırılan değişkenlere göre şematik analizleri aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

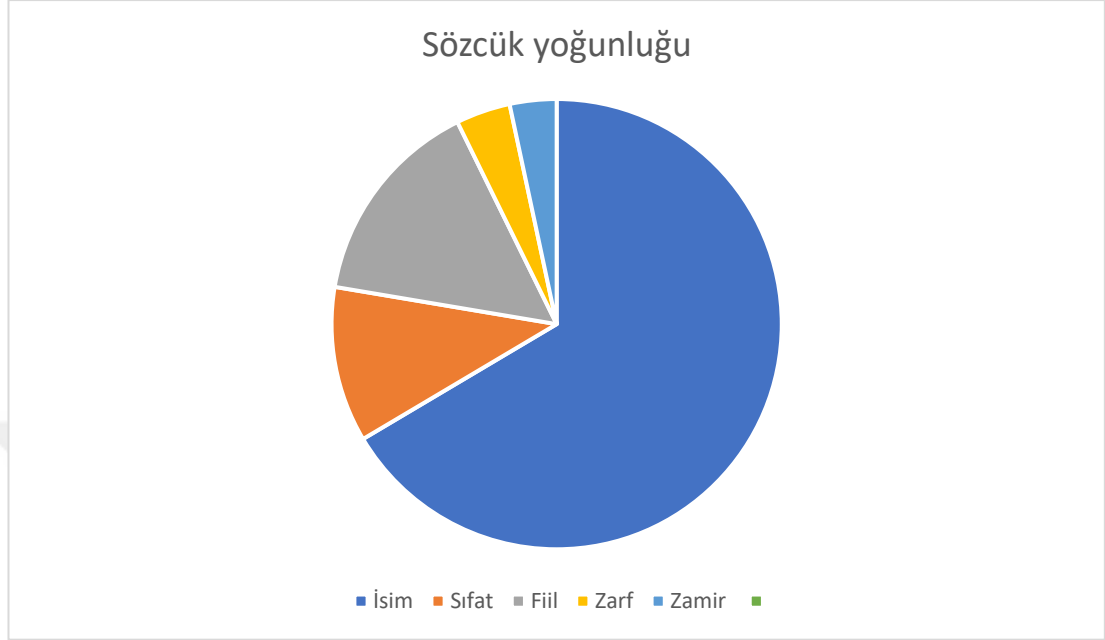
Şematik Çözümleme

Grafik 43. Metin istatistikleri #22.

Grafikte gösterildiği üzere, bu öz örneklerinin ortalama sözcük uzunluğu 5.21, standart sapma değeri 3.25 olup, ortalama cümle uzunluğu 22.5, standart sapma değeri 10.4'tür.

Grafik 44. Sözcük yoğunluğu #22.

Bu öz örneklerinde sözcük yoğunluğu ortalama %54.4'tür. Grafiğe göre, yoğunluğun %37.42'sini isimler, %6.29'unu sıfatlar, %8.49'unu fiiller, %2.2'sini zarflar ve %1.89'unu zamirler oluşturmaktadır.

4.3. Değerlendirme

Bu tez çalışmasında, öz çevirilerinin bilginin paylaşılabilirliği konusunda doğrudan ilişkisi olup olmadığı irdelenmiş ve tıp alanından yola çıkılarak, öz çevirilerinin bir metin türü olarak akademik yazın dizgesindeki işlevi araştırılmıştır. Bu bağlamda, 2000-2015 yılları arasında tıp literatürü veri tabanı PubMed'de yer alan 12 Türk tıp dergisinin en eski ve en yeni tarihli olanları olmak üzere, elektronik ortamda ücretsiz olarak tam metnine ulaşılabilen özgün araştırma ve derleme öz metinleri (22 İngilizce ve 22 Türkçe öz) incelenmiştir. Özler, disiplinlerötesi çalışmasında Salevsky'nin kullandığı metin ve süreç inceleme değişkenlerinden yararlanılarak irdelenmiştir. Bu bağlamda, metin düzeyinde özün türetilmiş özelliği, bilgilendiriciliği, okunabilirliği, bağlaşıklığı ve nesnelligi; süreç düzeyinde ise çeviride uzmanlık alanı bilgisi ve terminoloji-standardizasyon incelenmiştir. Metin ve süreç düzeyinde yapılan içerik analizinin ardından, şematik çözümlemelere de yer verilmiş, çeviri özlerin sözcük uzunluğu, cümle uzunluğu ve sözcük yoğunluğu grafikler ile gösterilmiştir. Şematik

çözümlemede kullanılan bu grafiksel yöntemler, içerik çözümlemede çalışılan ve özlerin işlevselliğini değerlendirmede kullanılan okunabilirlik puanlarının da bir sağlaması niteliğindedir.

İncelenen değişkenlere ilişkin bulgular aşağıda detaylı olarak sunulmaktadır.

Metin düzeyinde incelenen birinci değişken, özlerin türetilmiş olma özelliğidir. Bu özelliğin başlıca belirleyicileri özün toplam sözcük sayısı, kısaltmalar, semboller ve ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Bu bağlamda, özlerin toplam sözcük sayısı 200-300 arasında olup, genellikle İngilizce ve Türkçe özlere benzerdir. Ancak özellikle, 2000’li yılların başında yayımlanan özlere dergi yönergelerine uyum görünmemektedir. Bu durum, 2000’li yılların başında Türk tıp dergilerinin birçoğunun özleri tıbbi yayın standartlarına ve uluslararası yönergelere uygun olarak hazırlanıyor oluşu ile açıklanabilir. Bir diğer alt değişken olarak özlere sıklıkla kısaltma ve sembollerin kullanıldığı görülmüştür. Kısaltma ve semboller, genellikle İngilizce ve Türkçe özlere literatüre uygun şekilde verilmektedir. Buradaki tek istisna, psikiyatri alanına ait özlere aittir. Hem eski tarihli hem de yeni tarihli psikiyatri alanına ait özlere, kısaltmaların İngilizcede literatüre uygun şekilde verildiği görülürken, Türkçede Türkçe kısaltmaları ile verildiği dikkat çekmiştir. Örneğin, *Rosenberg Self-Esteem Scale/Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği* için İngilizce özde *RSES*, Türkçe özde *RBSÖ* kısaltması kullanılmıştır. Ancak burada şunu belirtmek gerekir: Türkçede en fazla tıp dilini Türkçeleştirme girişimlerinde bulunan uzmanlık alanlarından biri psikiyatridir. Her terimin Türkçe karşılığı bulunmamakla birlikte, özellikle psikiyatri alanında kullanılan ölçek adları Türkçe tıp dilinde de yerleşik kısaltmalardır. Bu nedenle, bu alanın uzmanları karşılık gelen Türkçe kısaltmaları rahatlıkla kullanabilmektedir. Bunun yanı sıra, kısaltmalar genellikle ilk geçtikleri yerde açılımları ile birlikte verilmiştir; ancak, bilhassa eski tarihli özlere bu kuralın çok da gözetildiği söylenemez. Türetilmiş olma özelliğinin bir alt değişkeni de, ulusal ve uluslararası ölçü birimleri ve formüllerdir. Hem İngilizce hem de Türkçe tıbbi özlere, uluslararası standartlara uygun ölçü birimleri sıklıkla kullanılmaktadır (örn. ilaç dozları için mcg, mg, kg, g, vb.).

Metin düzeyinde incelenen ikinci değişken, özlerin bilgilendiriciliğidir. Özlerin bilgilendiriciliği, başlık, yapılandırılmış öz ve anahtar sözcük kullanımı ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, hem eski hem yeni tarihli İngilizce ve Türkçe özlerin tümünde başlık olduğu görölmüştür. Başlık çevirisi genellikle sözcüğü sözcüğüne çeviridir. Bunun nedeni, uluslararası indekslerde başlıkların sözcüğü sözcüğüne çevrilmesi önerilmektedir. Özler biçim açısından değerlendirildiğinde, hayli değişkenlik göstermektedir. Özellikle eski tarihli özlerin, uluslararası tıbbi öz yazım konvansiyonlarının aksine, yapılandırılmamış formatta, düz yazı şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir. Ancak, yeni tarihli öz örneklerinde, sıklıkla ilgili dergi yönergesi ve uluslararası standartlar uyarınca, yapılandırılmış format tercih edilmiştir. Yapılandırılmış format, okurlara çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonucu hakkında gerekli bilgilerin kısaca aktarılmasını kolaylaştıran bir yazı biçimidir. Bu nedenle, günümüzde birçok dergi tıbbi öz yazımında bu formatı tercih etmektedir. Burada editöryal süreçlerin kontrol mekanizması da önemli rol oynamaktadır. Eski tarihli özlerde muhtemelen editöryal süreçlerin titizlikle yürütölmemesi, yazarların istenen biçimde öz yazması konusunda uyarılmaması söz konusu olabilir. Zira günümüzde özellikle PubMed gibi önemli veri tabanlarında indekslenen dergiler, bu konuda titiz bir süreç yönetmekte ve özlerin standart bir formatta hazırlanması konusunda yazarları uyarmaktadır.

Bununla birlikte, özün formatından bağımsız olarak, özlerin çoğunluğunda çalışmanın amacı ve yöntemi belirtilmiş; ancak bazı özlerin yöntem bölümleri içerik bakımından hem İngilizce hem de Türkçe özlerde eksik yazılmıştır. Bazı eski tarihli örneklerde de, İngilizce metinde verilen yöntem bilgilerine kaynak metinde yer verilmemiştir. İngilizce özlerde bu ilavelerin içerik ve erek kitle için önemi fark edilmiştir; ancak aynı ihtimam Türkçe özlere gösterilmemiştir.

Örneklerin birçoğunda bulgular İngilizce ve Türkçe özler için benzer şekilde ve benzer ifadeler ile verilmiştir. Ancak özlerin sonuç bölümleri farklılık göstermektedir. Bilhassa eski tarihli özlerde, sonuç bölümlerinde çalışmanın sonucu ve yorumuna yer verilmeksizin, bulgu tekrarları yapıldığı görölmektedir. Oysa tıbbi yazım geleneklerine göre, sonuç bölümünde bulgu tekrarından kaçınılmalı ve yalnızca çalışmadan elde edilen bulguların kısa bir sonucu yorumlanarak yazılmalıdır. Bu

bağlamda, kaynak metinlerde yapılan bu hata, çeviri metinlerde de kendini göstermiştir. Bu noktada yine editöryal mekanizmasının önemi göze çarpmaktadır. İdeal olan, editöryal kontrol süreçlerinde bu tür içerik hatalarının hem kaynak metinde hem de erek metinde düzeltilmesidir.

Bilgilendiricilik değişkenin son alt değişkeni, özlerde anahtar sözcük kullanımınıdır. Örnekleri incelediğimizde, genellikle 4 ila 5 anahtar sözcük kullanıldığı görülmektedir. Anahtar sözcükler, çoğunlukla özlerde geçen sözcüklerden oluşmaktadır ve MeSH terim dizinde yer almaktadır. Ancak, özellikle eski tarihli birkaç özde kısaltma kullanıldığı tespit edilmiştir. MeSH terim dizininde ve dergi yönergelerinde anahtar sözcük olarak kısaltma kullanılması genellikle önerilmez. Bir istisna olarak da, eski tarihli bir özde (Öz Örneği #12), anahtar sözcüklerin hem İngilizce hem de Türkçe özde kullanılmadığı saptanmıştır. Dergi arşivinden özlerin tam metnine ulaşarak, makalede anahtar sözcük kullanılmadığı teyit edilmiştir. Bu durum, makalenin yayımlandığı yılda editöryal süreçlerin titizlikle yapılmadığının bir kanıtıdır.

Metin düzeyinde incelenen üçüncü değişken, özlerin okunabilirlik düzeyleridir. Bu çalışmada özlerin okunabilirliği Flesch Okuma Kolaylığı Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanmıştır. Buna göre, özlerin Flesch puanı genellikle birbirine benzer ve “Zor” ve “Çok zor” kategorisinde bulunmuştur. Tıbbi özler, uzmanlık metinleri olduğu ve kendilerine özgü dil kodları kullandığı için, metin ve dil geleneklerine göre, bu beklenen bir sonuçtur.

Metin düzeyinde okunabilirliğin alt değişkenlerinden biri, bağlaşıklık. Bir metnin bütün oluşturması ve okurun metni bir bütün olarak alımlaması için, tümcelerin ve sözcüklerin birbirleri arasındaki bağlantılar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, bağlaşıklık, okurun tümceler arasındaki bağlantıyı kurabilmesini sağlar. Bu sayede, okur anlamlı bir bütün olan metni, birbirinden bağımsız tümcelerden ayırt edebilir. Bu çalışmada bağlaşıklığı değerlendirmek için bağlaçlar, ilgi cümleleri, tekrarlar ve eş anlamlılar incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, İngilizce ve Türkçe özlerde benzer olmakla birlikte, Türkçe özlerde sayısal olarak kimi zaman daha fazla bağlaç/ilgi cümlecisi kullanıldığını söylemek mümkündür. Hint-Avrupa dillerinden

farklı olarak, Türkçede bağlaçların dilin hızlı bir şekilde kavranmasında önemli bir rolü olduğu için, İngilizceye kıyasla Türkçe özlere, önemli düzeyde olmasa da, daha fazla sayıda bağlaç kullanımı bu gerekçe ile izah edilebilir. Bunun yanı sıra, tıbbi özlere bilgilendirici metin türü olma özelliğine sahip oldukları ve konunun özü belirli bir çerçevede ve kalıplarda verildiği için, sıklıkla tekrarlar göze çarpmaktadır. Tekrarlar, yoğunlukla terim düzleminde. Örneğin, ameliyat sonrası bir değişkenin incelendiği bir öze, sıklıkla “*postoperative*” teriminin tekrarlanması olağandır.

Tıbbi özlere uzmanlık alanı metinleri olduğu için ve her terimin kesinlik (*precision*) düzeyi farklı olduğu için, genellikle eş anlamlı sözcükler tercih edilmez. Bu bilgi doğrultusunda, incelenen özlere de eş anlamlı sözcüklere rastlanılmamıştır. Grek-Latin dil çiftinden türetilen ve İngilizceden ödünçlenen tıp terimleri, doğası gereği, eş anlamlılığa uygun değildir ve günümüzde eş anlamlı tıp terimleri için MeSH terim dizininin kullanılması önerilmektedir.

Metin düzeyinde okunabilirliğin alt değişkenlerinden bir diğeri de, nesnelliktir. Tıbbi özlere, belirli bir kurguya sahip, kendine özgü biçimsel ölçütler taşıyan bilimsel bir metin türüdür. Bu nedenle, bir özün dil kullanımını incelemek, nesnellüğün özelliklerini belirlemeye ve izah etmeye yardımcı olur. Bu çalışmada tıbbi özlere nesnellüğü değerlendirmek için özne ve fiil kullanımı, etken ve edilgen fiil kullanımı, sıfatlar, zarflar, belgisiz zamirler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliğini ifade eden kip kullanımları, tarih ve zaman ve sayı ve yüzde kullanımı incelenmiştir. Bilimsel söylem, diğere söylem türlerinden farklı olarak, bir üstsöylem yapısına sahip olduğundan, özellikle eski tarihli İngilizce ve Türkçe özlere edilgen çatının ve sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. İlerleyen dönemlerde İngilizce fiil tercihi edilgenden etkene doğru bir eğilim gösterirken, Türkçede ağırlıklı olarak edilgen çatı kullanımı devam etmiştir. Bunun başlıca nedeni, akademik Türkçe metin üretiminde yazar(lar), kendilerini örtükleştirerek nesnellik yaratma gayreti içindedir. Bu örtükleşme, son 20 yıla kadar İngilizce akademik metin üretiminde de baskın bir özellik iken, son yıllarda yazarın kendini metin içine kodladığı ve “görünür” olmayı tercih ettiği bir yazım biçimi belirginlik kazanmıştır. Öz örneklerini incelediğimizde, bilhassa 2010 yılından sonra yazılan özlere çevirisinde etken çatının ve birinci çoğul şahıs zamirlerinin çok daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Edilgen çatı ve üçüncü tekil/çoğul şahıs

zamirlerinin kullanımı, yazarı bir yandan örtükleştirirken, diğer yandan metnin konusunu ve içeriğini ön plana çıkarır (Korkmaz, 1992: 51). Bu sayede, metindeki ifadelerin inandırıcılığı pekiştirilmeye çalışılır. Bununla birlikte, son yıllarda, özellikle İngilizcede bilimsel metin üreticileri kendini ortaya koymaya yönelik bir yazar duruşu sergilemektedir. Türkçe bilimsel yazı dilinde ise, nesneliği korumak amacıyla edilgen yapılar halen sıkça kullanılmakta ve yazar kimliği örtükleştirilmeye devam etmektedir.

Nesneliğin bir alt değişkeni olarak öz örneklerinde sıfat ve zarf kullanımı incelenmiştir. Sıfatlar ve zarflar dilde çok geniş bir kullanım alanına sahiptirler ve dilin önemli öğeleridir. İngilizce ve Türkçe özlere genellikle benzer oranda sıfat ve zarf kullanımı olduğu saptanmıştır ve yıllara göre değişkenlik göstermemektedir. Benzer şekilde, hem İngilizce hem Türkçe özlere belgisiz zamirlere çok ender yer verilmiştir. Belgisiz zamirler, birden fazla ismin yerini tutan ya da hedefi bulanıklaştıran zamirlerdir. Halbuki, bilimsel metin üretiminde spesifik dil yapıları kullanmak nesnellik ve netlik açısından önem taşır. Bu nedenle, kullanımları sınırlıdır.

Bir diğer alt değişken olarak kiplik kullanımları incelendiğinde, diğer bilimsel metin türlerinde olduğu gibi, tıbbi metin üretiminde de kiplik kullanımı günümüzde önem taşır. Kiplikler, anlamın yoğunluk değeri açısından olasılık veya gerekliliği ifade eden dil bilgisel örüntü yapılarıdır. Üstsöylem öğelerinden olan kaçınma (*hedging*) stratejisi olarak kiplikler belirsizliği, şüpheyi ve açık fikirliliği yansıtarak, bilimsel söylemde önemli bir rol oynar. Kaçınma stratejilerinin bir işlevi de, metindeki ifadeleri yumuşatarak, yazar için koruyucu ifadeler oluşturmaktır (Ayata Şenöz, 2014: 42). Bilimsel söylemde kiplik kullanımının bir diğer işlevi ise, iletişim sürecinde yazar ve alıcı arasındaki etkileşime açıklık getirmeye yarayan kişilerarası üstişlevi sağlamaktır (Halliday, 1994). Kiplik dizgesi de, bu kişilerarası ilişkileri temsil etmeye yarar. Tıbbi özlere, bir bilimsel çalışmanın parçası olduğu için, bilimsel metin geleneği uyarınca, kesinlikten kaçınılması olağandır. Bu metinlerde kiplikler vasıtasıyla kaçınmaların sıklıkla kullanılmasının bir nedeni de, insan hayatına ilişkin sonuçların kesin ve iddialı bir şekilde verilmemesi gerektiğidir. Tıbbi metinlerde genellikle tıbbi metinlerin Giriş, Tartışma ve Sonuç bölümlerinde sıklıkla kullanılır (Antić, 2009: 58).

İncelenen özlerde, kiplik kullanımı ve kiplik yerine geçebilecek kaçınınsamalı fiiller (örn. *seem, suggest, indicate*, vb.) vasıtasıyla kaçınımların oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, hem İngilizce hem Türkçe özler tıbbi yazım konvansiyonları ile paralellik göstermektedir.

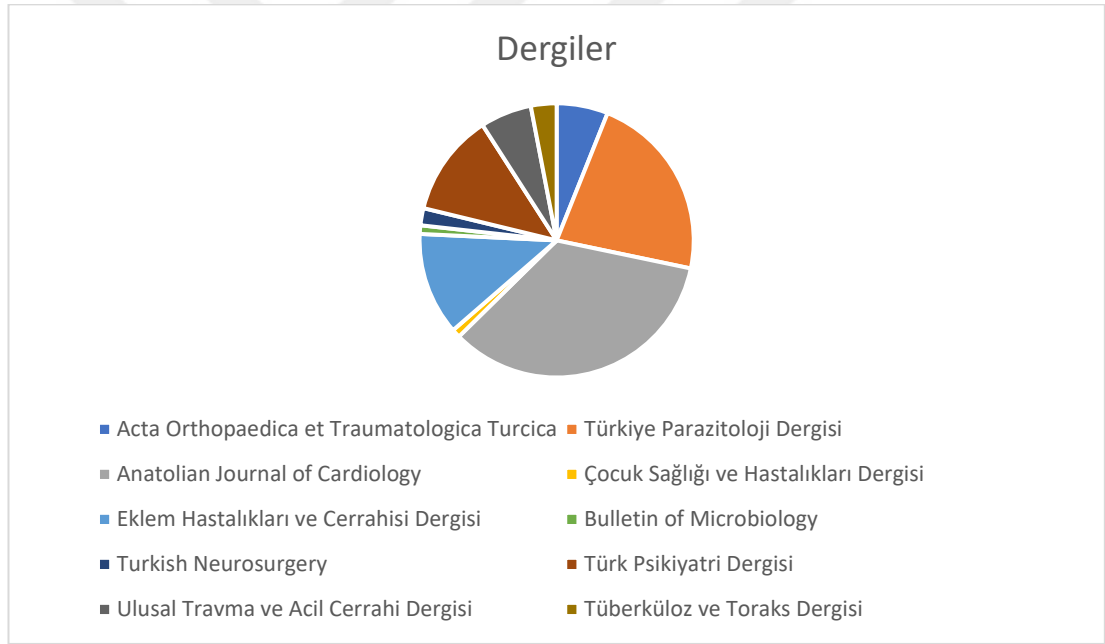
Nesnelğin bir diğer değişkeni olan zaman ve sayı/yüzde kullanımı incelendiğinde, hem eski hem de yeni tarihli İngilizce ve Türkçe özlerde sayı ve yüzde kullanımının sık olduğu ve özellikle ölçüm/değerlendirme noktaları için zaman aralığı verildiği görülmektedir (örn. 6. hafta, 24. saat, 12. ay, vb.). Bilimsel metin türü olarak, tıbbi özlerde bilginin aktarımına önem verildiğinden, şematik ve rakamsal veriler sıklıkla kullanılmaktadır. Sayı ve yüzde kullanımı, nicel çalışma doğasına sahip tıbbi araştırmacılar için vazgeçilmez bir araçtır. Bununla birlikte, yeni tarihli özlerde çalışmanın yapıldığı tarih aralığının verilmesine dikkat edilirken, eski tarihli özlerde bu zaman aralığı verilmemiştir. Günümüzde, bir araştırma sonucunun geçerli olarak kabul edilebilmesi için, çalışmanın yapıldığı tarih de önem taşımaktadır. Bu bağlamda, tıbbi yayıncılıkta editöryal süreçlerin titizlikle yürütülmesi gerekmektedir.

Tıbbi özler süreç düzeyinde incelendiğinde, birinci değişken olarak terminoloji ve standardizasyon gözetilmiştir. Tıp terminolojisi, tıp alanının uzmanları için ortak dildir ve alanın uzmanları arasında üst düzey ve etkin bir iletişim sağlar. İncelenen özlerin tümü tıp alanında yayımlanmış ve erek kitlesi yine alanın uzmanları olan özgün araştırma ve derleme makalelere aittir. Bu nedenle, yüksek düzeyde terim kullanımı söz konusudur. Türkçeden İngilizceye yapılan çeviri metinlerde de, bu terminoloji korunmuş; diğer bir deyişle, çevirinin amacı erek kitleye göre belirlendiği için, erek kitle için bir metin üretilmiştir. Bu da, çeviri eyleminin ve sonucunun işlevsel olduğunu bizlere göstermektedir.

Süreç düzeyinde incelenen bir diğer değişken de, uzmanlık alanı bilgisidir. Yapılan çeviriler cümle temelinde karşılaştırıldığında, yapısal olarak farklı çeviriler ile karşılaşılsa da, anlamın korunduğu görülmüştür. Tıbbi metin üretiminde, yazar erek okurun o konuda bilgiye sahip olduğu ön koşulu ile hareket eder. O nedenle, özlerde arka plan veya alan bilgisine fazla yer verilmez. Spesifik bir konuda, spesifik bir metin üretimi söz konusudur. İncelenen özlerde, bilhassa çeviri metinlerin okunabilirlik

puanlarının “Zor” veya “Çok Zor” kategorisinde olması, hem terim hem uzmanlık alanı bilgisi açısından işlevsel bir çeviri yapıldığını bizlere göstermektedir.

Son olarak, özlerin ve dolayısıyla ana makalelerin GoogleScholar arama motoru üzerinden DOI numarası ve atıf sayısı incelenmiştir. Özellikle eski tarihli makalelerin DOI numarasının olmadığı görülmektedir. 2010-2015 yılları arasında yayımlanan makalelere ise, uluslararası standartlar takip edilerek, DOI numaraları verilmiştir. DOI numarasının, makalenin atıf sayısına olumlu katkısı açıkça görülmektedir. Öz çevirilerinin atıf sayıları üzerindeki etkisini incelediğimizde ise, çarpıcı bir sonuç ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu sonuçlar, aşağıdaki grafikte şematik olarak sunulmaktadır.

Grafik 45. Atıf sayısına göre dergi dağılımları.

İngilizce çeviri başlık ve özler ile GoogleScholar üzerinden yapılan taramada, *Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica* dergisinde 2000 yılında yayımlanan makale 2’si ulusal ve 4’ü uluslararası olmak üzere 6 atıf; *Türkiye Parazitoloji Dergisi*’nde 2004 yılında yayımlanan makale tümü ulusal olmak üzere 10 atıf; yine aynı dergide 2015 yılında yayımlanan makale 11’i ulusal ve 1’i uluslararası olmak üzere 12 atıf; *Anatolian Journal of Cardiology* dergisinde 2001 yılında yayımlanan makale 1’i ulusal ve 1’i uluslararası olmak üzere 2 atıf; yine aynı dergide 2015 yılında yayımlanan makale 12’si ulusal ve 15’i uluslararası olmak üzere 27 atıf; , *Çocuk Sağlığı ve*

Hastalıkları Dergisi'nde 2015 yılında yayımlanan makale 1 ulusal atıf; *Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi* dergisinde 2000 yılında yayımlanan makale 1 ulusal atıf; yine aynı dergide 2015 yılında yayımlanan makale 3'ü ulusal ve 8'i uluslararası olmak üzere 11 atıf; *Bulletin of Microbiology* dergisinde 2015 yılında yayımlanan makale 1 uluslararası atıf; *Turkish Neurosurgery* dergisinde 2015 yılında yayımlanan makale 2 uluslararası atıf; *Türk Psikiyatri Dergisi*'nde 2000 yılında yayımlanan makale 2'si ulusal ve 3'ü uluslararası olmak üzere 5 atıf; yine aynı dergide 2015 yılında yayımlanan makale 3'ü ulusal ve 4'ü uluslararası olmak üzere 7 atıf; *Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi*'nde 2000 yılında yayımlanan makale 3 ulusal atıf; yine aynı dergide 2015 yılında yayımlanan makale 3 uluslararası atıf; *Tüberküloz ve Toraks* dergisinde 2000 yılında yayımlanan makale 2 uluslararası atıf; yine aynı dergide 2015 yılında yayımlanan makale 1 uluslararası atıf almıştır.

Bununla birlikte, bir makalenin atıf sayısını salt İngilizce çeviri özün işlevselliği ile ilişkilendirmek makalenin yazar(lar)ına haksızlık olacaktır. Bir makalenin atıf almasında çok çeşitli etmenler rol oynar. Yakın zamanda yapılan bir araştırmada bu faktörler üç ana grupta toplanmıştır (Tahamtan ve ark., 2016: 1195)

- (i) *Makale ile ilgili etmenler:* çalışmanın kalitesi, orijinalliği, literatüre katkısı, araştırma konusu, başlığı, öz formatı, çalışma tasarımı, bulguları ve sonuçları, tablo ve şekil kullanımı, kullanılan referanslar, makalenin uzunluğu, sayfa sayısı, makalenin güncelliği, görünürlüğü ve erişilebilirliği
- (ii) *Dergi ile ilgili etmenler:* derginin etki faktörü, derginin dili, derginin kapsamı, yayın türü (elektronik veya basım)
- (iii) *Yazar(lar) ile ilgili etmenler:* yazar sayısı, yazarın alandaki tanınırlığı, yazarın akademik unvanı, yazarın kendine atıf yapması, ulusal ve uluslararası yazarlar ile iş birliği, yazarın ülkesi, cinsiyeti, yaşı, ırkı, yazarın üretkenliği, organizasyon becerileri ve finansman desteği.

Bu sınıflandırma sonunda, bir makalenin atıf sayısını etkileyen en önemli etmenlerin çalışmanın kalitesi, derginin etki faktörü, yazar sayısı, özün görünürlüğü ve yazarın ulusal ve uluslararası yazarlar ile iş birliği yapması olduğu öne sürülmüştür (Tahamtan ve ark., 2016: 1195).

Bu sonuçlara göre değerlendirildiğinde, bu tezde incelenen ve atıf alan çeviri özlerin 9'unun 2015 yılına ait olduğu görülmektedir. Yeni tarihli özlerde yapılandırılmış formatın hayli yüksek oranda uygulandığı, çeviride hem biçimin hem de biçimin korunarak işlevsel metinler üretildiği ve editöryal süreçlerin o yıllarda, eskiye kıyasla, çok daha titiz yapılarak, özlerin uluslararası standartlara göre hazırlanmaya çalışıldığı bulguları ile paralel olarak, erek kitle odaklı üretilen çeviri özlerin makalelerin görünürlüğünü, buna bağlı olarak okunurluğunu ve atıf sayısını artırdığını öne sürmek yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, tıbbi özler tıp alanındaki yeniliklerin ve bilginin paylaşırlılığında önemli bir araçtır. Bu tez çalışmasında, tıbbi öz çevirisinin metin ve süreç ekseninde işlevsellik ölçütlerini karşıladığı ve özellikle 2010 yılından sonra PubMed veri tabanında kayıtlı olan birçok Türk tıp dergisinin yönergesini uluslararası standartlara göre güncellediği ve editöryal süreçleri daha titizlikle yürüttüğü tespit edilmiştir.

SONUÇ

Günümüzde disiplinlerin kendine ait araştırma yöntemleri yerini giderek disiplinlerarası, hatta disiplinlerötesi araştırmalara bırakmaktadır. Yöntemsel açıdan disiplinlerarası araştırma ile çeşitli şekillerde ilişki kurulabilir. Disiplinlerarası araştırmada farklı disiplin yöntemleri söz konusu disipline aktarılır. Bu sayede bir sorunun farklı boyutları irdelenebilir ve Çeviribilim alanında yapılan çalışmanın kuramsal çerçevesine katkıda bulunabilir. Bununla birlikte, disiplinlerarasılık özne ve nesne arasındaki bağlantılar açısından ele alındığında, farklı alandaki bilginin disiplinin tabanındaki kuramsal bilgiye nesnel etkisinin söz konusu olduğu görülecektir. Örneğin, tıp alanında yapılan bir çeviri sorunsalının Çeviribilim çalışmasına aktarılması, tıp alanındaki sorundan ziyade, Çeviribilimin kuramsal tabanına katkıda bulunur. Bu katkı, dolaylı yoldan “insan” ögesine de temas eder (Yazıcı, 2011: 163-164).

Disiplinlerarası çalışmaların ortak paydası bilgidir. Bilginin toplumsal işlevi, bir başka deyişle bilgiye insan odaklı yaklaşım, yapılan çalışmaların disiplin sınırlarını aşarak disiplinlerötesi bir amaca hizmet etmesini sağlar (Yazıcı, 2011:164). 1980’li yılların sonundan itibaren Çeviribilim; göstergebilim, dilbilim, sosyoloji ve karşılaştırmalı edebiyat gibi bilim dalları ile girdiği yakın temas sonrasında, disiplinlerarası bir bilim dalı olarak adlandırılmaya başlamıştır (Snell-Hornby, 1988). Çeviri doğası gereği sınırlar ile ilgilenen bir eylemdir ve Çeviribilim de sosyal bilimler içerisinde farklı disiplinlerin sınırlarını sorgulayan ve farklı disiplinlerin Çeviribilimin kuramsal tabanına nasıl katkı sağlayacağını araştıran bir bilim dalıdır. Bununla birlikte, sosyal bilimler alanında disiplinlerarası çalışma yapmanın birtakım zorlukları vardır. Bunların başında, iki farklı disiplin arasında kimi zaman bağlantı kurulmasında karşılaşılan güçlükler gelir. Ayrıca, yapılan çalışmanın mantıksal tutarlılığı veya amacı kesin çizgilerle belirlenememiş olabilir (Benson, 1982: 38). Çalışma sağlam bir bilimsel zemine oturtulmuş olsa dahi, araştırmacı disiplinler arasında kaybolabilir ve bulguları doğru bir şekilde yorumlamayabilir. Bu tez çalışmasında, ikincil ilişki kurulan tıp alanı ile iş birliği yapılırken, araştırma sorularının oluşturulmasında ve

bulguların yorumlanmasında Çeviribilimin kuramsal tabanından güç alınmasına ve iki disiplinin sınırlarının korunmasına özel ihtimam gösterilmiştir.

Bu çalışmanın araştırma nesnesi tıp biliminden alınmıştır. Tıp bilimi; araştırmaların, yeni buluşların bilgi ve deneyimin hızlı ve doğru bir biçimde paylaşılmasının elzem olduğu bilim dallarının başında gelmektedir. Bilginin yayılmasında ve paylaşılmasında en önemli araçlardan biri de, süreli yayınlardır. Bu bağlamda, tıp dergilerinin başlıca işlevi bilimin kayda geçirilmesi ve bilimsel iletişimi sağlamasıdır. Bu görüşe hizmet etmek için, uzun yıllar içinde süreli yayınlar yapan dergiler ortaya çıkmıştır (Bahşişoğlu, 2014:202). Günümüz dünyasında tıp alanında baş döndürücü hızda gelişmeler yaşanmaktadır. İngilizcenin tıp alanındaki egemenliği, bu alanda yapılan yayınların büyük bir çoğunluğunun İngilizce yapılması, bu alanda çalışan ve öğrenim gören kişilerin İngilizceye hâkim olmaları ve kullanmalarını zorunlu kılmaktadır (Bıçak ve ark., 2005: 45).

Her alanda olduğu üzere, özellikle tıp alanında bilgi yalnızca erek kültüre değil, aynı zamanda evrensel amaçlara da hizmet eder. Günümüzde İngilizce, tıp dilinin “*lingua franca*”sıdır ve tıp alanının tümevarımlı bir disiplin olması özlerin metin geleneği ölçütlerinin tüm dünyada benimsenmesini kolaylaştırmıştır (Yazıcı, 2011:94). Ülkemizde de, akademik yükseltme kriterleri uyarınca artan yayın ihtiyacını karşılamak üzere son yıllarda dergi sayısı da artmıştır. Uluslararası veri tabanlarında indekslenen dergilerde yayın yapma zorunluluğu, çeviriye duyulan ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Tıp dergilerinde metnin hem bilimsel içerik, hem de dil öğeleri açısından değerlendirilmesinde hakemler ve editörler de önemli rol oynar. Hakem denetimi ve editörlük, makalenin uluslararası standartlara da uygunluğunun değerlendirilmesi açısından mühimdir.

Tıp literatürü veri tabanı olan PubMed’e girmiş olan Türk tıp dergilerinin özleri incelendiğinde, 2000’li yılların başında herhangi bir standardizasyonun olmadığı göze çarpmaktadır. İlerleyen yıllarda ise, özler belirli standartlar ve kriterler doğrultusunda, giderek birörnek şekilde hazırlanmaktadır. Bu standardizasyonun sağlanmasında, 1993 yılında Uluslararası Tıbbi Dergi Editörler Kurulu’nun (ICJME) “*Biyomedikal Dergilere Gönderilen Makalelerde Bulunması Gerekli Standartlar: Biyomedikal*

Yayınların Yazımı ve Değerlendirilmesi” adlı, yapılandırılmış öz yazımına ilişkin çalışması önemli bir rol oynamıştır. Kurul’un tanımına göre, özler; uzunluğu ve yapısal formatı dergiden dergiye değişebilmekle birlikte, çalışma içeriğini ve çalışmanın dayandığı zemini aktarmalı ve çalışmanın amaçlarını, temel işlemleri, ana bulguları ve ana sonuçları belirtmelidir (Şimşek ve ark., 2008: 160). Bu öneriler doğrultusunda, Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletlerinde birçok dergi, özlerin daha bilgilendirici olmasına özen göstermiştir (Nakayama, 2005: 238). İngilizce dışında yazılan yapılandırılmış özlerin ise, bilhassa 1990’lı yılların sonundan itibaren yaygınlaşmaya başladığı söylenebilir (Nakayama, 2003: 7-10). İlerleyen dönemlerde yapılandırılmış özlerin daha yaygın olarak kullanılması, hem yazarların ve okurların, hem de editörlerin standart ve bilgi içerikli özlerin kıymetli olduğunu kavradıklarının da bir göstergesidir. Çeviri aracılığıyla, ana dili İngilizce olmayan yazarların tıbbi makalelerinin de indeksli dergilerde yayına dönüşmesi kolaylaşmaktadır.

Tıp alanında yapılan çevirilerde başlıca sorunlar metin türü ve alt türü bilgisi ve sözcük ve terim düzeyinde karşılaşılan sorunlardır. Bununla birlikte, kaynakların güvenilirliklerinin bilinmesi çeviride bilginin doğru aktarılması açısından son derece önemli rol oynar (Yazıcı, 2011:91). Bu konuda atıf sayısı, bilgi aktarımında dolaylı olarak çevirmenin profesyonel titizliğine işaret eder (aktaran Yazıcı, 2011:91). Burada şu soruyu sormak yanlış olmayacaktır: Tıp çevirisini hekimler mi profesyonel çevirmenler mi yapmalıdır? Bu, uzun yıllardır tüm dünyada üzerine tartışılan bir konudur. 1990’lı yıllardan önce bu soruya genel olarak tıp eğitimi alan ve alanın sahibi olan “hekimler” şeklinde yanıt verilirken, özellikle Çeviribilim anabilim dallarının kurulması ve Çeviribilim araştırmalarının hız kazanması ile paradigma değişikliği olmuştur. Makro düzeyde bakıldığında, bir tıp metnini o alanın kuramsal ve uygulamalı arka plan bilgisine sahip bir hekimin çevirmesinin avantajları vardır. Ancak bu avantajlar, metin çözümlenmesi ve dil değişikliklerine ilişkin bilgi sahibi olmadıkları için kimi zaman dezavantaja dönüşmektedir. Ülkemizde Çeviribilim (eski adıyla Mütercim-Tercümanlık) bölümlerinin açılması ve sayısının giderek artmasıyla birlikte, akademik ve uygulamalı eğitim-öğretim programlarında nitelikli çevirmenler yetiştirilmektedir. Bu bölümler, kuram ve uygulama bilgisinin harmanlanması ile uzman çevirmenler yetiştirmek üzere kurulmuştur. Bu bölümlerde uygulanan müfredat

içeriğine göre, öğrencilere özel alan çevirisi dersleri de verilmektedir. Akademik çeviri eğitimi alan öğrenciler, her özel alanın kendine ait alan bilgisine bütünüyle hâkim olmasa da, eğitimi sırasında kazandığı çeviri edinci, kişiye uzmanlaşmak istediği alanda daha hızlı ve doğru bir yaklaşım ile yol kat etmesini sağlar. Çeviri eğitimi alan bir çevirmen işlevsel çeviri kararları alabilen, kendi sınırlarının ayrımını yapabilen bir uzmandır. Bu uzmanlığı sağlamada, çeviri edinci ön koşuldur. Çeviri edinci, geniş bir kavram olmakla birlikte, genel olarak çevirmenin kaynak ve erek kültürde bir kültür donanımı olması, Çeviribilime yönelik kuramsal bilgileri içselleştirmiş olması ve çeviri kuramlarını kullanarak karar verebilmesi, araştırma yöntemlerini doğru bir şekilde kullanabilmesi ve işlevsel bir çeviri ürünü ortaya koyabilmesidir (Eruz, 2008: 226-227). Özellikle özel alan konusunda (tıp, hukuk, vb.) eğitim almış bir çevirmen, bu alandaki metinlere de daha aşina olduğu için hızlı bir şekilde metin çözümlemesi yapabilir ve işlevsel bir çeviri üretebilir. Çeviri kuramlarının buradaki rolü çok önemlidir. Kuram bilgisi çevirmene farkındalık kazandırır ve çeviriyi amaç, erek kitle, dil ve kültür bağlamında yapmasını sağlar. Bununla birlikte, kuram bilgisine sahip bir çevirmen işlevsel çeviri kararlarını gerekçelendirebilir (Eruz, 2008: 227).

Tıbbi yayıncılık alanında bilhassa 1995-1996 yıllarında kazanılan ivme (Onat, 1997: 227), erek odaklı ve belirli bir *skopos* çerçevesinde yapılan çeviri ihtiyacının karşılanması gerekliliğini doğurmuştur. Bununla birlikte, hekimlerin gerek ilgili tıp alanında çeviri yapabilecek düzeyde alan bilgisine sahip bir çevirmen bulamayacağı endişesi, gerek akademik çeviri eğitimi almış çevirmenlerin önceki yıllarda sayıca az olması ve bu eğitimi almamış kişiler tarafından yapılan çeviriler ile ilgili hekimlerin olumsuz deneyimler yaşamaları, bu meslek grubunun çevirilerini bir başka meslek grubuna *emanet etmelerine* karşı direnç geliştirmesine yol açmıştır (Çetintaş Sönmez, 2011: 60). Son yıllarda nicelik ve nitelik olarak sayısı artan Çeviribilim bölümlerinde özel alan çevirisi olarak Tıp Çevirisi derslerinin okutulması, çevirmen adaylarının alan ile tanışmasını sağlaması açısından umut vericidir. Eğitimin bir parçası olarak öğrencilere kazandırılmaya çalışılan çeviri edinci, çevirmenlerin meslek yaşamlarında karşılaşılabilecekleri çeviri sorunlarını daha kolay aşabilmelerini sağlar. Ancak bir çevirmenin özel bir alanın tüm bilgisine sahip olması beklenemez (Yazıcı, 2018: 15). Yine de, karşılaştıkları sorunları çözmeye kazandıkları çeviri ve aktarım edinci ve

kuram bilgisi onlara yol gösterici olacaktır. Bununla birlikte, ülkemizdeki üniversitelerde her bilim dalı için teknik yazım dersleri yeterince verilmediği için, çeviri öğrencilerine tıbbi çevirinin öğretilmesi daha da güçleşebilmektedir. Zira, öğrencilerin hem alan bilgisi hem de teknik yazım bilgisi olmayabilir (Yazıcı, 2017: 115). Tüm bu zorluklara karşın, hem kuramsal hem de uygulamayı içeren yapıcı bir öğretim stratejisi ile tıbbi çevirinin bilimsel zemini öğrencilere öğretilmektedir.

Ülkemizin akademik yükseltme ve atama kriterleri uyarınca, son yıllarda tıp çevirisi alanında iki yönlü talebin öne çıktığı görülmektedir: uluslararası dergilerde yayımlanmak üzere Türkçeden İngilizceye çeviri ve ana dili İngilizce olmayan yazar(lar) tarafından yazılan İngilizce metnin uluslararası yayın kriterlerine göre optimizasyonu (Yazıcı, 2018: 15). Editöryal sürecin bir parçası olarak optimizasyon işlemi sırasında, dilin üstdilsel işlevi kullanılarak, metin üst bakış penceresinden değerlendirilir; diğer bir deyişle, çevirmen uzmanlık alanı penceresinden bakarak, inceleme nesnesi ile arasına mesafe koyar. Bu sayede, metnin anlaşılabilirliğini ve paylaşırlılığını en üst düzeye çıkararak, optimize etmeyi amaçlar (Yazıcı, 2018: 17). Küreselleşmenin etkisiyle son yıllarda teknolojik gelişmeler çeviri alanında da kendini göstermektedir. Bilhassa makine çevirilerine başvuran kişi sayısı her geçen gün artmakta ve birçok çeviri firması, çevirinin yanı sıra, post-editing (*sonradan düzenleme*) hizmeti vermeye başlamıştır. Makine çevirisinin piyasa analizlerine göre, 2022 yılında yaklaşık 1 milyar dolarlık bir iş kolu haline geleceği tahmin edilmektedir (Munteanu, 2016: 20). Makine çevirisinin yaygın olduğu böylesi bir dönemde, metinlerin, bilhassa özel alan çevirilerinin optimize edilmesi adeta zaruri hale gelmiştir. Optimizasyon veya post-editing işlemleri, hem yazılan makalelerin işlevini artırır, hem de ülkemizde üretilen bilginin tanınırlığına katkıda bulunur (Yazıcı, 2018: 24). Bu konuda da yine akademik çeviri eğitimi almış profesyonel çevirmenlere görev düşmektedir. Ülkemizde henüz mevcut olmamakla birlikte, yurt dışında profesyonel çevirmenlere tıbbi editörlük süreçlerini belirli standartlar doğrultusunda uygulamaları için eğitim veren ve kılavuz oluşturan çeşitli kuruluşlar vardır. Avrupa Tıbbi Yazarlar Derneği (European Medical Writers Association, EMWA) ve Amerika Tıbbi Yazarlar Derneği (American Medical Writers Association, AMWA) bu derneklerin önde gelenleridir. Bu dernekler, akademik çeviri eğitimi almış ve profesyonel çevirmenler

için tıbbi çeviri, editörlük ve yazarlık kılavuzları yayımlamakta ve çevirmenlerin, editörlerin ve yazarların tıbbi yayıncılık alanındaki güncel eğilimleri takip etmesine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda yayına yönelik artan akademik tıbbi çeviri ihtiyacını karşılamak amacıyla, ana dili İngilizce olmayan ülkelerde hekimler ve çevirmenlerden oluşan ekipler oluşturulmakta ve çeviri ve yayın süreci iş birliği çerçevesinde yapılmaktadır. Bu girişimler çevirinin halihazırda disiplinlerarası bir eylem olduğunu kanıtlamakta ve küreselleşen dünya koşullarında çevirmene de görünürlük kazandırmaktadır.

Sonuç olarak, Türkçeden İngilizceye yapılan tıbbi öz çevirilerinin işlevsellik ve bilginin paylaşırlığı konusunda doğrudan ilişkisinin araştırıldığı ve öz çevirilerinin bir metin türü olarak akademik yazın dizgesindeki işlevinin sorgulandığı bu tez çalışmasında, Türkçeden İngilizceye yapılan öz çevirilerinin işlevsel olduğu, ancak özellikle 2010 yılından sonra hem kaynak hem de çeviri özlerin uluslararası standartlara göre güncellendiği ve editöryal mekanizmaların daha etkin çalıştığı tespit edilmiştir. Erek dilde kabul edilebilir ve işlevsel bir çevirinin, makalenin atıf sayısı üzerine dolaylı etkisi de görülmektedir.

Tıp çevirisi, akademik çeviri eğitimi almış profesyonel çevirmenler için kendilerini geliştirmek adına onlara yaşam boyu öğrenme olanağı veren, verimli bir alandır. Hekimler ve çevirmenlerin iş birliğinin günden güne arttığı çağımızda, ülkemizde mevcut olan Çeviribilim Anabilim Dallarında, özellikle çeviri kuramları derslerini alan öğrenciler için özel alan çevirisi olarak Tıp Çevirisi derslerinin müfredata eklenmesi; öğrencilerin bu alanı tanıması, metin türüne aşinalık kazanması ve erek kitlenin ve işlevsel çevirinin anlamını kavraması açısından son derece faydalı olacaktır. Bu tez çalışmasının, tıp bilimi ile ikincil düzeyde ilişki kurularak Çeviribilim alanına katkı sunacak başka çalışmalara ışık tutacağı kanısındayım.

KAYNAKÇA

- Açıklalın, Işıl: “A Linguistic Analysis of Turkish Medical Language and Doctor-Patient Communication”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1995.
- Alspach, Grif, Joann: “Writing for Publication 101: Why the Abstract Is So Important”, **Critical Care Nurse**, Vol. 37, No. 4, 2017, pp. 12-15.
- ANSI/NISO Z39.14: **National Information Standards Organization: Guidelines for Abstracts**, ANSI/NISO Z.39.14, 2015.
- Antić, Zorica: “Some Implications for Teaching Scientific Medical Writing”, **Acta Facultatis Medicae Naissensis**, Vol. 26, No. 1, 2009, pp. 55-60.
- Arroyo Márquez, Cristina: “Interview with Henry Fischbach”, **Panace**, Madrid, Tremedica, Vol. 8, No. 25, 2007, pp. 69-76.
- Ateşman, Ender: “Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi”, Ankara, **Ankara Üniversitesi Tömer Dil Dergisi**, Sayı 58, 1997, s. 171-174.
- Ayata, Şenöz, Canan: **Bilimsel Metin Üretimi**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2014.

Ayık, Fatih Mehmet, Şişli, Emrah, Dereli, Münevver, Atay, Yüksel: “Pediatric cardiovascular surgery or congenital cardiac surgery”, **Turkish Journal of Thoracic and Cardiovascular Surgery**, Vol. 24, No. 2, İstanbul, 2016, pp. 408-409.

Bahadoran, Zahra, Mirmiran, Parvin, Kashfi, Khosrow, Ghasemi Asghar: “The Principles of Biomedical Scientific Writing: Abstract and Keywords”, **International Journal of Endocrinology and Metabolism**, Vol. 18, No. 1, 2020, pp. e100159.

Bahşıoğlu, Kübra, Hatice: “Tıp ve Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık ve Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumları”, **Bilgi Dünyası**, Cilt 15, Sayı 1, 2014, s. 202-2016.

Banay, George, L: “An Introduction to Medical Terminology I. Greek and Latin Derivations”, **Bulletin of the Medical Library Association**, Chicago: Medical Library Association, Vol. 36, No. 1, 1948, 1-27.

Barthes, Roland: **The Pleasure of the Text**, (translated by Richard Miller and Richard Howard), New York, Hill and Wang, 1998.

Benson, Thomas, C.: “Five Arguments Against Interdisciplinary Studies”, **Issues in Integrative Studies** 1, 1982, pp. 38-48.

- Bıçak, Uğur, Yakıncı, Cengiz, Aslan, Mehmet: “İngilizce’nin Etkisiyle Tıp Dilinde Yapılan Hatalar”, **Tıp Eğitimi Dünyası**, Cilt 19, Sayı 19, 2005, s. 41-45.
- Bishop, David, Osborn, Laura, K.: “Translation Frequency as a Guide to the Selection of Soviet Biomedical Serials”, **Bulletin of the Medical Library Association**, Vol. 52, No. 3, 1964, pp. 557-567.
- Bishop, David: “English Translations of Biomedical Journal Literature: Availability and Control”, **Bulletin of the Medical Library Association**, Vol. 61, No. 1, 1973, pp. 24-28.
- Bondi, Marina: “Polyphony in Academic Discourse: A Cultural Perspective on Historical Discourse”, in **Cross-Linguistic and Cross-Cultural Perspectives on Academic Discourse**, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 2009, pp. 83-108.
- Bodur, Said: “Bölümlenmiş ve Bölümlenmemiş Makale Özlerinin Karşılaştırılması”, **Genel Tıp Dergisi**, Cilt 13, Sayı 3, 2003, s. 123-126.
- Bulut, Alev: **Çeviride Dil ve Metin**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2002.
- Busch-Lauer, I. A.: “Abstracts in German Medical Journals: A Linguistic Analysis”, **Information Processing and Management**, Vol. 31, No. 5, 1995, pp. 769-776.

- Byrne, Jody: **Technical Translation: Usability Strategies for Translating Technical Documentation**, Dordrecht, Springer, 2006.
- Bahşışoğlu, Kübra, Hatice: “Tıp ve Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık ve Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumları”, **Bilgi Dünyası**, Cilt 15, Sayı 1, 2014, s. 202-2016.
- Cals, Jochen, W., L., Kotz, Daniel: “Effective Writing and Publishing Scientific Papers, Part II: Title and Abstract”, **Journal of Clinical Epidemiology**, Vol. 66, No. 6, 2013, pp. 585.
- Cankur Şimşek, Nedim: “Tıp Eğitiminde Dil: I Önemi, Gelişmesi ve Geleceği” **Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Bursa, Cilt 28, Sayı 1, 2002, 29-32.
- Chalmers, Alan, F.: **What is This Thing Called Science?**, Milton Keynes, Open University Press, 1982.
- Chandrakar, Rajesh: “Digital Object Identifier System: An Overview”, **The Electronic Library**, Vol. 24, No. 4, 2006, pp. 445-452.
- Çakır, Hamide: “Türkçe ve İngilizce Bilimsel Makale Özetlerinde Bilgiyi Kurgulama ve Yazar Kimliğini Kodlama Biçimleri”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011.

- Çetinkaya, Gökhan: “Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 2010.
- Çetintaş, Sönmez, Esra: “Tıp Metinlerinin Çevirisine İlişkin Yaklaşımlar ve Beklentiler: Bir Olgu Çalışması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Okan Üniversitesi, 2011.
- Day, Robert, A.: “How to Write and Publish Scientific Papers”, **Memórias do Instituto Oswaldo Cruz**, Vol. 40, No. 1, 1998, pp. 423-425.
- Değirmenci, Koray: “Sosyal Bilimlerde Disiplinlerarasılığı ve Disiplinler Ayrımları Yeniden Düşünmek”, **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Antalya, Sayı 15, 2011, s. 72-80.
- Demircan, Ömer: **Türk Dilinde Çatı: Türkçede 'Ettirgen' ile Öge Ekleme, 'Gizil' ile Öge-Dışlama İşlemleri ve Aralarındaki İlişkiler**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2003.
- Demirhan Erdemir, Ayşegül: **Lectures on Medical History and Medical Ethics**, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 1995.
- DIN 1426: “Inhaltsangaben von Dokumenten: Kurzreferate, Literaturberichte” in **Publikationen und**

Dokumentationen 2. eds. Deutsches Institut für Normung. Berlin Beuth, 1988, pp. 2-15.

Dorsey, Ray, E., Jarjoura, David, Rutecki, Gregory, W.: “Influence of controllable lifestyle on recent trends in specialty choice by US medical students”, **JAMA**, Vol. 290, No. 9, 2003, pp. 1173-1178.

Duman, Hasan: “Başlangıcından Karınca’ya Kadar Türk Basın Tarihine Kısa bir Bakış”, **Türk Kütüphaneciliği**, Cilt 9, Sayı 1, 1995, s. 21-35.

Engel, Gert, Picht, Heribert: “New Professional Profiles in Knowledge Engineering and Knowledge Transfer”, **Terminology and Knowledge Engineering**, Vol. 1, 1990, pp. 47-61.

Erten, Asalet: **Tıp Terminolojisi ve Tıp Metinleri Çevirisi**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2003.

Ertl, N.: “A New Way of Documenting Scientific Data from Medical Publications”, **Karget Gazette**, Vol. 20, No. 27, 1969, pp. 1-3.

Eruz, Sakine: **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Rektörlük Yayınları, Sayı: 4248, 2000.

Eruz, Sakine: **Akademik Çeviri Eğitimi**, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2008.

- Fischbach, Henry: “Some Anatomical and Physiological Aspects of Medical Translation”, **META**, 1986, Vol. 31, No. 1, pp. 16-21.
- Fisher, William, E.: “Abstract Writing”, **Journal of Surgical Research**, Vol. 128, No. 2, 2005, pp. 162-164.
- Flesch, Rudolph: “A New Readability Yardstick”, **Journal of Applied Psychology**, Vol: 32, No. 3, 1948, pp. 221-233.
- Frandsen, Faber, Tove,
Eriksen, Brandt, Mette,
Hammer, Grøne, Mortan,
David, Christensen, Buck,
Janne: “PubMed Coverage Varied Across Specialties and Over Time: A Large-Scale Study of Included Studies in Cochrane Reviews”, **Journal of Clinical Epidemiology**, Vol. 112, 2019, pp. 59-66.
- Frînculescu, Iulia Cristina: “The Physiology of English as a Lingua Franca in Medicine”, **Fiziologia – Physiology**, Vol. 19, No. 2, 2009, pp. 4-6.
- Goodman, Neville, W.,
Edwards, Martin, B.: **Medical Writing: A Prescription for Clarity**, 4th ed., Cambridge, Cambridge University Press, 2014.
- Groves, Trish, Abbasi,
Kamran: “Screening Research Papers by Reading Abstracts”, **BMJ**, Vol. 329, No. 7464, 2004, pp. 470-471.
- Gürçağlar, Tahir, Şehnaz: **Çevirinin Abc'si**, İstanbul, Say Yayıncılık, 2011.
- Gürel, Emet, Alaçam Akşit,
Ceren Aslı: “Antik Dönem Tıp Anlayışı Üzerine Bir İnceleme: Sağlık Tanrısı Askleipos” in **Contemporary**

- Debates**, London, Ijopec Publication, 2018a, s. 103-119.
- Halliday, Kirkwood,
Alexander, Michael, Hasan,
Ruqaiya: **Cohesion in English**, London, Longman, 1976.
- Halliday, Kirkwood,
Alexander, Michael, Hasan,
Ruqaiya: **Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective**, Oxford, Oxford University Press, 1987.
- Halliday, Kirkwood,
Alexander, Michael: **An Introduction to Functional Grammar**, London, Hodder Arnold, 1994.
- Harbourt, Anna, M., Knecht,
Lou, S., Humphreys, Betsy,
L.: “Structured Abstracts in MEDLINE, 1989-1991”, **Bulletin of the Medical Library Association**, Vol. 83, No. 2, 1995, pp. 190-195.
- Harnad, Stevan, Brody, Tim: “Comparing the Impact of Open Access (OA) vs. Non-OA Articles in the Same Journals”, **D-Lib Magazine**, Vol. 10, No. 6, 2004.
- Hatipoğlu, Tahir, Ekinci,
Sabahat: **Tıbbi Terminoloji**, Ankara, Şahin Matbaası, 2002.
- Hayland, Ken: **Academic Discourse**, London, Continuum, 2009.
- Haynes, Brian, R., Mulrow,
Cynthia, D., Huth, Edward,
J., Altman, Douglas, G.,
Gardner, Martin, J.: “More Informative Abstracts Revisited”, **Annals of Internal Medicine**, No. 113, 1990, pp. 69-76.

- Herman, Mark: “Technical Translation Style: clarity, concision, correctness” in Sue Ellen Wright and Leland D. Wright (Eds.) **Scientific and Technical Translation, American Translation Association Scholarly Monograph Series**, Volume VI, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing, 1993, pp. 11-20.
- Hermans, Theo: **Translation in Systems: Descriptive and System-Oriented Approaches Explained**, Manchester, St. Jerome Publishing, 1999.
- Hermans, Theo: “Translation, irritation and resonance”, in M. Wolf & A. Fukari (Eds.), **Constructing a Sociology of Translation**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2007, pp. 57-75.
- Holmes, James, S.: **Translated Papers on Literary Translation and Translation Studies**, Amsterdam, Rodopi, 1988.
- Holz-Mänttari, Justa: **Translatorisches Handeln: Theorie und Methode**, Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia, 1984.
- Howlett, Bernadette, Rogor, Ellen, Shelton, Gabiola, Teresa: **Evidence-Based Practice for Health Professionals**, Burlington, MA, Jones & Bartlett Publishers, 2020.

- Huth, Edward, J.: “Structured Abstracts for Papers Reporting Clinical Trials”, **Annals of Internal Medicine**, Vol. 106, No. 4, 1987, pp. 626-627.
- International Committee of Medical Journal Editors: “Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals”, **JAMA**, Vol. 269, No. 17, 1993, pp. 2282-2286.
- ISO 214: **Documentation-Abstracts for Publications and Documentation**, Geneva: International Organization for Standardization, 1976.
- İzgi, Cumhur, Mustafa, Çoban, Mustafa: “Tıpta Uzmanlık Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Değişimi”. **Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi**, Mersin, Cilt 4, Sayı 1, 2014, s. 26-37.
- Kalaycıoğlu, Bakan, Dilara: “Changes in Physicians’ Specialization Preferences from 1987 to 2017”, **Tıp Eğitimi Dünyası**, Antalya, Cilt 19, Sayı 59, 2020, s. 157-170.
- Katharina, Reiss: **Texttyp und Übersetzungsmethode: Der operative Text**, Heidelberg, Scriptor Verlag, 1976.
- Kazancıgil, Aykut, Solok, Vural: “Türk Tıp Dergileri ve Süreli Yayınları Üzerine Analitik Bir İnceleme (1849-1981)”, **Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, 1981, s. 373-382.

- Klein, Thompson, Julie: “A Conceptual Vocabulary of Interdisciplinary Science”, **Practicing Interdisciplinarity**, Toronto, University of Toronto Press, 2000.
- Korkmaz, Zeynep: **Gramer** Terimleri Sözlüğü, İstanbul, TDK Yayınları, 1992.
- Kronick, David, A.: **A History of Scientific and Technical Periodicals: The Origins and Development of the Scientific and Technical Press**, New Jersey, Scarecrow Press, 1976.
- Kulkarni, Hermant: “Structured Abstracts: Still More”, **Annals of Internal Medicine**, Vol. 124, No. 7, 1996, pp. 695-696.
- Kurultay, Turgay: “Neler Olmazsa Çeviri Eğitimi Olmaz? Türkiye’de Çeviri Eğitimi Nereden Nereye”, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1997, s. 23-31.
- Leroy, Gondy, Endicott, James: “Combining NLP with Evidence-Based Methods to Find Text Metrics Related to Perceived and Actual Text Difficulty”, Conference Proceeding, **2nd ACM SIGHIT International Health Informatics Symposium**, Miami, 2012.
- Lira, Rodrigo Pessoa
Cavalcanti, Vieira, Rafael
Marsicano Cezar, Gonçalves,
Fauze Abdulmassih, Ferreira,
Maria Carolina Alves,
Maziero, Diana, Passos,
- “Influence of English Language in the Number of Citations of Articles Published in Brazilian Journals of Ophthalmology”, **Arquivos Brasileiros de Oftalmologia**, Vol. 76, No. 1, 2013, pp. 26-28.

Thais Helena Moreira, &
Arieta, Carlos Eduardo Leite:

Luhmann, Niklas: Social Systems, (translated by John Bednarz and Dick Baecker), California, Writing Science, 1995.

McMorrow, Leon: “Breaking the Greco-Roman Mold in Medical Writing: The Many Languages of 20th Century Medicine” in Henry Fischbach (Ed.), **Translation and Medicine**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1998, p. 13.

Micic, Sofija: “The Role of Translation in Undergraduate Medical English Instruction” **IBÉRICA**, Vol. 16, 2008, pp. 169-182.

Mimic, Sofija: “A New Bilingual Dictionary for Medical Profession”, **American Journal of Translation Studies**, Utah, Academic Press, 2009, pp. 24-37.

Montalt, Vicent: “Medical Translation and Interpreting” in **Handbook of Translation Studies: Volume 2**, – Amsterdam/Philadelphia, John Benjamin Publishing Company, 2011, pp. 79-83.

Montero-Martínez, Silvia: “The Translator as 'Language Planner': Syntactic Calquing in an English-Spanish Translation of Chemical Engineering”, **META**, Vol. 46, No. 4, 2001, pp. 687-698.

- Moore, Keith, L.: “Anatomical Terminology/Clinical Terminology”, **Clinical Anatomy**, New York, Wiley-Liss, Vol. 1, No. 1, 1987, pp. 7-13.
- Munday, Jeremy: **Introducing Translation Studies**, London/New York, Routledge, 2008.
- Munteanu, Stefan, Dragos: “Machine Translation Goes Neural”, **MultiLingual**, Vol. 23, No. 5, 2016, pp. 20-21.
- Nakayama, Takeo,
Yamazaki, Shigeaki: “Percentages of Reports of Clinical Trials, Written in Seven Non-English Languages, that have Structured Abstracts”, **General Medicine**, Vol. 4, No. 1, 2003, pp. 7-10.
- Nakayama, Takeo: “Adoption of Structured Abstracts by General Medical Journals and Format for a Structured Abstract”, **Journal of the Medical Library Association**, Vol. 93, No. 2, 2005, pp. 237-242.
- Niforatos, Joshua, D.,
Weaver, Matt, Johansen,
Michael, E.: “Assessment of Publication Trends of Systematic Reviews and Randomized Clinical Trials, 1995 to 2017”, **JAMA Internal Medicine**, Vol. 179, No. 11, 2019, pp. 1593-1594.
- Nord, Christiane: “Loyalty revisited: Bible Translation as a Case in Point”, **The Translator**, Vol. 7, No. 2, 2001, pp. 185-202.

- Onat, Altan: “Uluslararası Türk Tıp Yayınları 1995-1996 Yıllarında Büyük İvmeye Sahip”, **Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi**, Cilt 25, No. 4, 1997, s. 227-235.
- Papanas, Nikolaos,
Georgiadis, George,
Maltezos, Efstratios,
Lazarides, Miltos, K.: “Writing a Research Abstract: Eloquence in Miniature”, **International Angiology**, Vol. 31, No. 3, 2012, pp. 297-302.
- Pym, Anthony: “Redefining Translation Competence in an Electronic Age: In Defence of a Minimalist Approach”, **META**, Vol. 48, No. 4, 2003, pp. 481-497.
- Rice, Treva, K., Borekci,
Ingrid, B.: “Familial Resemblance and Heritability”, **Advances in Genetics**, Vol. 42, 2001, pp. 35-44.
- Ripple, Anna, M., Mork,
James, G., Knecht, Lou, S.,
Humphreys, Betsy, L.: “A retrospective cohort study of structured abstracts in MEDLINE, 1992-2006”, **Journal of the Medical Library Association**, Vol. 99, No. 2, 2011, pp. 160-163.
- Ripple, Anna, M., Mork,
James, G., Rozier, John, M.,
Knecht, Lou, S.: “Structured Abstracts in MEDLINE: Twenty-Five Years Later”, **National Library of Medicine**, Bethesda, MD, 2012.

- Robinson, Douglas: **Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation**, London/New York, Routledge, 2003.
- Rolf, Eckard: **Die Funktionen der Gebrauchstextsorten**, Berlin, Walter de Gruyter, 1993.
- Rosdolsky, Maria: “History of Medicine Part I – Brief Review of Medical History”, **Caduceus**, Virginia: American Translators Association, 2004, pp. 4-8.
- Ross, Joseph, S., Gross, Cary, Desai, Mayur, M., Hong, Yuling: “Effect of Blinded Peer Review on Abstract Acceptance”, **JAMA**, Vol. 295, No. 14, 2006, pp. 1675-1680.
- Sager, Juan, C.: “Terminology Applications” in **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, London/New York, Canada, Routledge, 2001, pp. 251-255.
- Salevsky, Heidemarie, Müller, Ina: **Translation as Systemic Interaction. A New Perspective and a New Methodology**, Berlin, Frank & Timme, 2011.
- Saposnik, Gustavo, Johnston, Claiborne, S., Raptis, Stavroula, Ovbiagele, Bruce, Fisher, Marc: “What Is Being Published to Advance the Field?”, **Stroke**, Vol. 44, No. 9; 2013, pp. 2644-2649.

- Snell-Hornby, Mary: **Translation Studies: An Integrated Approach**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1988.
- Squires, Bruce, P.: “Structured Abstracts of Original Research and Review Articles”, **CMAJ: Canadian Medical Association Journal**, Vol. 143, No. 7, 1990, pp. 619-622.
- Stember, Marilyn: “Advancing the Social Sciences Through the Interdisciplinary Enterprise”, **Interdisciplinarity: Essays from the Literature**, New York, College Entrance Examination Board, 1998, pp. 337-350.
- Swales, John, M., Christine Feak, B.: **Academic Writing for Graduate Students: Essential Tasks and Skills**, Michigan, University of Michigan Press, 1994.
- Şan, Filiz: “Disiplinlerarasılık Açısından Bir Bilim Dalı Olarak Çeviribilim”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi, 2014.
- Şimşek, Gökçe, Alicura, Sibel, Yılmaz, Orhan: “Biyomedikal Dergilere Gönderilen Makalelerde Bulunması Gerekli Standartlar: Biyomedikal Yayınların Yazımı ve Değerlendirilmesi”, **Epilepsi**, Cilt 16, 2010, s. 148-164.
- Taddio, Anna, T., Pain, F., Fassos, H. Boon, A., Lane Ilersich, Einarson, Thomas, R.: “Quality of Nonstructured and Structured Abstracts of Original Research Articles in the British Medical Journal, the Canadian Medical Association Journal and the Journal of the American Medical

Association”, **CMAJ: Canadian Medical Association Journal**, Vol. 150, No. 10, 1994, pp. 1611-1615.

Tahamtan, Iman, Afshar, Safipour, Askar, Ahamdzadeh, Khadijeh: “Factors Affecting Number of Citations: A Comprehensive Review of the Literature”, **Scientometrics**, Vol. 107, No. 3, 2016, pp. 1195-1225.

Tarcan, Dağ, Özlem: “Türkçe Bilimsel Metinlerde Etkileşimli Üstsöylem Belirleyicileri”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ankara, Cilt 8, Sayı 2, 2017, s. 176-194.

Tenenbein, Milton: “The Abstract and the Academic Clinician”, **Pediatric Emergency Care**, Vol. 11, No. 1, 1995, pp. 40-42.

Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği: T.C. Resmî Gazete, 26 Nisan 2014, Sayı: 28983.

Tosun, Muharrem: “Dil Edincini Aşan Bir Edim Olarak Çeviri Eylemi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2002.

Trumpp, Eva, Cassandra: **Fachtextsorten kontrastiv: Englisch - Deutsch – Französisch**, Tübingen, Gunter Narr, 1998.

- Uzun, Subaşı, Leyla: “Bilimsel Söylem ve Özellikleri”, **TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri**, 2006, s. 133-140.
- Uzun, Utku, Süleyman, Kalip, Kamer: “Bazı Türkçe Öz Bildirim Ölçeklerinin Okunabilirliğinin Değerlendirilmesi”, **Sözlü Bildiri, 3. Uluslararası 21. Halk Sağlığı Kongresi**, 2019.
- van Hoof, Henri: “The Language of Medicine: A Comparative Ministudy of English and French”, in Henry Fischbach (Ed.), **Translation and Medicine**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1998, p. 49.
- Vermeer, Hans Josef: **Voraussetzungen für eine Translationstheorie: Einige Kapitel Kulturund Sprachtheorie**, Heidelberg, Selbstverlag, 1986.
- Vermeer, Hans Josef: **Skopos und Translationsauftrag-Aufsätze** Institut für Übersetzen und Dolmetschen der Universität Heidelberg, Heidelberg, 1990.
- Vermeer, Hans Josef: “Skopos and Commission in Translational Action”, in Lawrence Venuti (Ed.), **The Translation Studies Reader**, London/New York, Routledge, 2000, pp. 221-232.
- Wanner, Anja: “The Use of the Passive in Academic Discourse: A Case Study”, **Deconstructing the English Passive**, Berlin, Mouton de Gruyter, 2009, pp. 155-196.

- Wakabayashi, Judy: “Teaching Medical Translation”, **META**, Vol. 41, No. 3, 1996, pp. 356-365.
- Webb, Christine: “The Use of the First Person in Academic Writing: Objectivity, Language, and Gatekeeping”, **Journal of Advanced Nursing**, Vol. 17, No. 6, 1992, pp. 747-752.
- Weinnrich, Harald: “Wissenschaftsprache, Sprachkultur und die Einheit der Wissenschaft”, **Sprache, das heißt Sprachen**, Tübingen, Narr, 2001, pp. 253-268.
- Yalçın, Alemdar: **Türkçe Öğretim Yöntemleri: Yeni Yaklaşımlar**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.
- Yazıcı, Mine: “Çeviribilimde Disiplinlerarası Bir Yöntem: Sorunlar ve Çözümler”, **Disiplinlerarası Ortam ve Yöntem Sorunları**, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2004, s. 112-126.
- Yazıcı, Mine: “Çeviribilimde Lisansüstü Tezleri Üzerine Görgül Bir Araştırma”, **Eğitim Bilimleri Enstitüsü, III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildirileri**, Eskişehir, 2007, s. 565-571.
- Yazıcı, Mine: **Çeviribilimde Araştırma**, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2011.

Yazıcı, Mine: “Challenges and Suggestions in Medical Translation”, in **Translating and Interpreting Specific Fields: Current Practices in Turkey**, Ayşegül ANGI, Editor, Frankfurt am Main, Peter Lang, 2017, pp. 115-132.

Yazıcı, Mine: “Akademik Tıp Makalelerinin Türkçeden İngilizceye Çevirisi”, **Tıp Eğitimi Dünyası**, Cilt 17, Sayı 52, 2018, s. 14-26.

Yazıcı, Mine: **Turkish Studies in Technical Translation**, (Co-ed.) Edip Serdar Güner, İstanbul, Akademisyen Kitabevi, 2019.

Zeiger, Mimi: “The Abstract”, in Mimi Zeiger (Ed.), **Essentials of Writing Biomedical Research Papers**, New York, McGraw-Hill, 2000, pp. 269-299.

Cevrimiçi Kaynaklar:

<https://tuk.saglik.gov.tr/TR,30515/ana-dal-ve-yan-dal-uzmanliklarinin-yetki-ve-sorumluluk-iliskisi-hakkinda-karar-no--321-420--1175-ile-degisik.html> (Son Erişim: 03.05.2021)

<http://www.readabilityformulas.com/free-readability-formula-tests.php> (Son Erişim: 04.04.2021)

<https://plato.stanford.edu/entries/scientific-objectivity/> (Son Erişim: 01.01.2021)

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5833064/> (Son Erişim: 03.05.2021)

<https://www.merriam-webster.com> (Son Erişim: 01.01.2021)

<https://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html> (Son Erişim: 03.05.2021)

<https://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html> (Son Erişim: 03.05.2021)

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov> (Son Erişim: 03.05.2021)

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/about/guidelines> (Son Erişim: 03.05.2021)

<https://www.doi.org/factsheets/DOIKeyFacts.html> (Son Erişim: 03.05.2021)

<https://dergipark.org.tr/tr/> (Son Erişim: 03.05.2021)

<https://www.analyzemywriting.com/> (Son Erişim: 03.05.2021)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Esra Sönmez

Eğitim Bilgileri:

2012 – 2021 : Doktora, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. Mine YAZICI)

“Tıp Metinlerinin Türkçeden İngilizceye Yapılan Çevirilerinde Öz Çevirilerinin İşlevselliği”

2007 – 2011 : Yüksek Lisans (Tezli), Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, İstanbul (Danışman: Doç. Dr. Cemal DEMİRCİOĞLU)

“Tıp Metinlerinin Çevirisine İlişkin Yaklaşımlar ve Beklentiler: Bir Olgu Çalışması”

2001 – 2006 : Lisans, Atılım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Ankara

Akademik Unvanlar / Görevler:

2011 – 2013 : Öğretim Elemanı, Okan Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü, İstanbul

2014 – 2015 : Öğretim Elemanı, Boğaziçi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul

Akademik Faaliyetler:

2014 : Konuşmacı, Lisansüstü Çeviribilim Araştırmaları Kolokyumu V, Okan Üniversitesi, İstanbul,

“Tıp Metinlerinin Çevirisine İlişkin Yaklaşımlar ve Beklentiler”

2014: Konuşmacı, Boğaziçi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, Özel Alan Çevirileri Sempozyumu, İstanbul

“Tıp Metinlerinin Çevirisi ve Piyasa Beklentileri”

Araştırma Alanları:

Çeviribilim, disiplinlerarasılık, disiplinlerötesilik, sistem kuramları, özel alan çevirisi, tıp çevirisi

Profesyonel Bilgiler:

2007 yılından bu yana tıbbi çevirmen ve tıbbi yayın editörü olarak çalışmalarımı sürdürmekteyim. Çalışma hayatım süresince çevirisini yapmış olduğum yayımlanmış tıp kitapları ve editörlüğünü üstlenmiş olduğum süreli tıbbi yayınlar mevcuttur.

Mesleki Üyelikler ve Sertifikalar:

Pedagojik Formasyon Programı, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2005

Uzman Tıbbi Yazarlık Sertifikası, Elsevier Publishing, 2012

Akademik Makale Yazımı Eğitimi, Uludağ Üniversitesi, 2016

European Medical Writers Association (EMWA) üyeliği, 2016

Anatomi ve Fizyoloji Sertifikası, Düzce Üniversitesi, 2019

Temel Biyoistatistik Sertifikası, İstanbul Üniversitesi, 2020